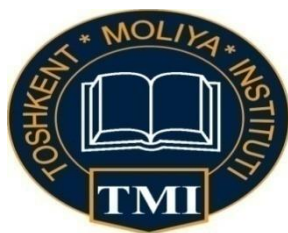

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

TOSHKENT MOLIYA INSTITUTI

**“SOLIQLAR VA SOLIQQA TORTISH”
KAFEDRASI**

**“JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISH”
FANIDAN**

O‘QUV–USLUBIY MAJMUA

Ta’lim sohasi: 230000 – Iqtisod

Ta’lim yo’nalishi: 5230800 - Soliqlar va soliqqa tortish.

TOSHKENT-2018/2019

Fanning o'quv-uslubiy majmuasi o'quv va ishchi o'quv reja hamda o'quv dasturiga muvofiq ishlab chiqilgan.

Tuzuvchilar: Jo'rayev A.S. - TMI, "Soliqlar va soliqqa tortish kafedrasini mudiri, i.f.d., professor
Usmanova M.S. - TMI, "Soliqlar va soliqqa tortish kafedrasini dotsenti, i.f.n.
Sabirov M.Q. - TMI, "Soliqlar va soliqqa tortish kafedrasini katta o'qituvchisi.

Taqrizchilar: Xudoyqulov S.K. - TDIU, "Moliya va soliqlar" kafedrasini mudiri, i.f.n., dotsent.
Qo'ziyev I. N. - TMI, Ilmiy ishlar bo'yicha prorektor i.f.n., dotsent (ichki)

Fanning o'quv-uslubiy majmuasi kafedraning _____yig'ilishi muhokamasidan o'tkazilgan va fakultet Kengashida ko'rib chiqish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri

Jo'rayev A.

Fanning o'quv-uslubiy majmuasi Sug'urta fakultet Kengashida muhokamadan o'tkazilgan va tavsiya etilgan (_____)

Fakultet dekani

Safarov G'.

Kelishildi:

O'quv-uslubiy boshqarma boshligi

Baymuradov T.

O'quv ishlari bo'yicha prorektor

Qo'ziyev I.

MUNDARIJA

KIRISH.....	5
O'QUV MATERIALLARI.....	6
Ma'ruzalar matni.....	6

I modul. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlar tavsifi

1- Mavzu. “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining predmeti va metodi.....	6
2- Mavzu. O'zbekiston Respublikasida jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlar va ularning ahamiyati.....	11
3- Mavzu. Jismoniy shaxslar daromadlarining jami daromadlari tarkibi va ularni soliqqa tortishning asoslari.....	27
4- Mavzu. Jismoniy shaxslarning daromadlarini deklaratsiy asosida soliqqa tortish xususiyatlari.....	46
5- Mavzu. Tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarni soliqqa tortish.....	59

II modul. Jismoniy shaxslarning egalik huquqidan kelib chiqadigan soliq majburiyatlari

6- Mavzu. Jismoniy shaxslardan undiriladigan mol-mulk solig'i.....	68
7- Mavzu. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i.....	73
8- Mavzu. Ayrim toifadagi jismoniy shaxslarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.....	79
9- Mavzu. Jismoniy shaxslar tomonidan soliq majburiyatlarini bajarilishini nazorat qilish.....	103
10- Mavzu. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortishning xorijiy mamlakatlar amaliyoti.....	113

AMALIY MASHG'ULOT O'TKAZISH MATERIALLARI.....	139
--	------------

I modul. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlar tavsifi

1- Mavzu. “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining predmeti va metodi.....	139
---	------------

2- Mavzu. O'zbekiston Respublikasida jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlar va ularning ahamiyati.....	146
3- Mavzu. Jismoniy shaxslar daromadlarining jami daromadlari tarkibi va ularni soliqqa tortishning asoslari.....	149
4- Mavzu. Jismoniy shaxslarning daromadlarini deklaratsiy asosida soliqqa tortish xususiyatlari.....	160
5- Mavzu. Tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarni soliqqa tortish.....	168

II modul. Jismoniy shaxslarning egalik huquqidan kelib chiqadigan soliq majburiyatlari

6- Mavzu. Jismoniy shaxslardan undiriladigan mol-mulk solig'i.....	173
7- Mavzu. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i.....	177
8- Mavzu. Ayrim toifadagi jismoniy shaxslarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.....	180
9- Mavzu. Jismoniy shaxslar tomonidan soliq majburiyatlarini bajarilishini nazorat qilish.....	183
10- Mavzu. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortishning xorijiy mamlakatlar amaliyoti.....	185

MUSTAQIL TA'LIM UCHUN MATERIALLAR.....190

GLOSSARIY.....212

ILOVALAR.....215

Fan dasturi.....215

Ishchi fan dasturi.....225

Yakuniy nazorat savollari246

O'UM ning electron varianti.

KIRISH

Oliy ta'limning davlat standartlari, malaka talablariga asosan "Soliqlar va soliqqa tortish" bakalavriat ta'lim yo'nalishi o'quv rejasining ixtisoslik blokida "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fani o'qitiladi. Ushbu fanni o'qitish jarayonida Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish to'laydigan soliqlar va ijtimoiy jamg'armalarga majburiy to'lovlarga tavsifi, soliqlar va ijtimoiy jamg'armalarga majburiy to'lovlarni hisoblash va budjetga to'lash tartibi, shu jumladan, jismoniy shaxslarni soliqqa tortishda xorij amaliyoti singari mavzular o'rganib chiqiladi. Xususan, jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarni hisoblash, hisob-kitoblarni taqdim etish va to'lash tartiblari amaliyotga bog'langan holda chuqur o'rganiladi.

"Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanini o'qitishdan maqsad, talabalarni jismoniy shaxslarni soliqqa tortish jarayoni bilan yaqindan tanishtirib, ularning iqtisodiy bilimlarini yanada mustahkamlash, nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llay olish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat.

Shu maqsadda "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fani bo'yicha o'qitishning ilg'or pedagogik texnologiya qoidalari asosida o'quv-uslubiy majmua ishlab chiqilgan.

O'quv-uslubiy majmua tarkibi har bir dars mashg'ulotlari uchun ma'ruza, amaliy mashg'ulot, mustaqil ta'lim, glossariy, ilovalardan tashkil topgan.

O'quv-uslubiy majmua tarkibi mazmunan quyidagicha ifodalangan:

- ma'ruzada har bir mavzu bo'yicha 10-12 bet hajmda matn ishlab chiqilgan hamda foydalanilgan mahalliy va xorijiy manbalar ko'rsatilgan;
- amaliy mashg'ulotda nazorat savollari, mavzularga oid masalalar, keys metod topshiriqlari, test topshiriqlari keltirilgan;
- mustaqil ta'limda har bir mavzu muammolarini o'zida aks etgan savolnomalar, muammoli vaziyatlarni qamrab olgan topshiriqlar berilgan;
- glossariyda mavzular doirasida asosiy tayanch so'z va iboralarning (o'zbek, rus va ingliz tillaridagi) talqinlari keltirilgan;
- ilovalarda fan bo'yicha namunaviy dastur, ishchi dastur, fanga oid test variantlari o'rin olgan.

O'QUV MATERIALLARI

MA'RUZALAR MATNI

I MODUL. JISMONIY SHAXSLAR TO'LAYDIGAN SOLIQLAR TAVSIFI

1-MAVZU: "JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISH" FANINING PREDMETI VA METODI

Reja:

1. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanini o'qitishning zarurligi, uning boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi.
2. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanining predmeti, vazifasi va o'rganish usullari.
3. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanining mutaxassis kadrlarni tayyorlashdagi roli.

Tayanch so'zlar: maqsad, metod, predmet, soliq oluvchi, munosabat, amaliyot, nazariya.

1. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanini o'qitishning zarurligi, uning boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanining boshqa fanlar singari o'ziga xos predmet va vazifalari mavjud. Bu fanni o'qitishning zarurligi bozor iqtisodiyoti munosabatlari ichida soliq munosabatlarining ahamiyati o'sib borayotganligidan kelib chiqadi.

"Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fani soliq voqe'liklarini (harakatlarini) chuqur o'rganish asosida zaruriy xulosalar chiqarib, ularni amaliyotga tadbiiq etish yo'llarini o'rgatadi.

"Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fani soliq amaliyotidagi eng to'g'ri, eng mukammal va eng progressiv voqe'liklarni o'rganib, amaliyot uchun xuddi bir dasturiy amalday yoritib boradi. Nazariya voqeliklarni amaliyotdan oladi va yana amaliyotga eng to'g'ri, ma'qul va ilg'or tajribalar olinib amaliyotga yo'l ko'rsatish uchun o'rgatiladi.

Demak, nazariya amaliyot uchun kerak va amaliyot uchun kompas, barometr, yo'l boshlovchi vazifasini bajaradi. Nazariyasiz amaliyot yo'ldan adashgan yo'lovchidir. Nazariyani chuqur bilgan amaliyotchi har qanday o'zgarishlarda ham ishlab keta oladi va yo'ldan adashmaydi.

"Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanini o'qitishning zarurligi amaliyotda yo'ldan adashmaslik, keraksiz soliqlar bo'yicha o'zgartishlarga yo'l qo'ymaslik,

amaliyotda istiqbolli qadamlar tashlash uchun va katta muvaffaqiyatlarga erishish uchun ham zarurdir.

“Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fani soliq nazariyasi fani bilan chambarchas bog‘liqdir, uning maxsus bo‘limi, ya‘ni chuqurlashtirilgan va kengaytirilgan bo‘limidir. Chunki soliq nazariyasi qonuniyatlari umumiy iqtisodiy nazariya qonuniyatlaridan chetga chiqib keta olmaydi, ularga asoslanadi va rivojlantiriladi.

Soliq munosabatlari moliya munosabatlarining tarkibiy qismi bo‘lganligi bois, “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fani ham moliya nazariyasi fani bilan chambarchas bog‘liq. “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining o‘ziga xos xususiyatlari soliq to‘lovchilar bilan davlat o‘rtasidagi majburiy xarakterga ega bo‘lgan pul munosabatlarini o‘rgatadi.

“Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fani davlat byudjeti fani bilan ham o‘zaro bog‘liqdir. Chunki soliqlar oxir oqibatda byudjet daromadlarini shakllantiradi. Soliqlar (daromadlar) bo‘lmasa byudjet munosabatlarining o‘zi bo‘lmaydi. Bu fan moliyaviy hisob, soliq qonunchiligi asoslari, soliqlarni prognoz qilish fanlari bilan ham chambarchas bog‘liqdir.

2. “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining predmeti, vazifasi va o‘rganish usullari. Har qanday fan o‘zining predmetiga, ya‘ni izlanish ob‘ektiga ega bo‘ladi. Masalan, c predmeti bo‘lib kimyoviy moddalarning tarkibini o‘rganish hisoblansa, mashinasozlik fani uchun mashinalar mexanizmini xarakteristikasi bo‘lsa, “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining predmeti soliq munosabatlarini (harakatini), soliqlar mexanizmini har tomonlama o‘rganishdan iboratdir.

Fanning predmeti soliq voqe‘liklari pul munosabatlarini o‘rganishdan iborat bo‘ladi. Bu pul munosabatlari soliq to‘lovchilar (yuridik shaxslar) bilan soliqni o‘z mulkiga aylantiruvchi (soliq oluvchi) davlat o‘rtasidagi munosabatlardir. Fanning mohiyati shu o‘rtadagi munosabatni chuqur o‘rganish, ularni to‘g‘ri tashkil qilishni ta‘minlashdir. To‘g‘ri tashkil etish deganda soliq munosabatida qatnashuvchi tomonlarning iqtisodiy manfaatini e‘tiborga olish, muvozanatni saqlash kabi munosabatlarni tashkil qilish tushuniladi. Bu muvozanatni saqlashda tomonlar adolatlik va insoflik tamoyiliga amal qilishi zarur. Tushunarliroq qilib aytsak, byudjetga soliqlarni olishda soliq to‘lovchilar bo‘yniga ortiqcha og‘irlik osmaslik, ularni o‘z ishlab chiqarishidan manfaatdorligini so‘ndirib qo‘ymaslik, ularning dasturlari va rejalarini tez - tez o‘zgartirishga olib bormaslik va hokazolarga e‘tibor berish ko‘zda tutiladi. Bu erda tomonlarning do‘stona munosabatda bo‘lishi, bozor iqtisodiyoti talablariga mos iqtisodiy munosabatlar bo‘lishini o‘rgatadi.

Fanning predmetini chuqur o‘rganish shuni ko‘rsatadiki, munosabatlarda bir tomonlama zo‘ravonlik munosabati bo‘lguday bo‘lsa, ikkinchi tomon unga javoban

o'z daromadlari, boshqa soliq ob'ektlarini har xil yo'llar bilan yashiradi. Bunday hollarda har qanday xuquqiy hujjatlarning ham kuchi etmay qolishi mumkin. Daromadlarni, soliq ob'ektlarini yashirish holati ham munosabatlarni buzadi. Demak, soliqlar va soliqqa tortish fanini chuqur o'rganish orqali amaliyotda soliq tushumlari rejalarini muvaffaqiyatli bajarish vazifasiga ham erishish mumkin.

Fanning vazifalari soliq mutaxassisi va boshqa soliq idoralari xodimlarini nazariy jihatdan qurollantirish hamda amaliyotda adashmaslik uchun yo'l - yo'riqlar ko'rsatishdan iboratdir. Shuningdek, chet el soliq amaliyotini o'rganish va taqqoslash asosida tegishli xulosalar ishlab chiqish, ularning ish tajribalarini o'zimizning amaliyotga moslab zarur joylarini tadbiq etishdan iboratdir.

Demak, fanning asosiy funksiyasi yuqori malakali soliq mutaxassislari tayyorlashda ularni ham nazariy, ham amaliy jihatdan uslubiy qo'llanmalar bilan ta'minlashdir.

Har bir fanning shakllanishi fanning predmetini shakllanishi bilan birgalikda, uning ilmiy bilish usullarining qaror topishi bilan ham bog'liq. Har qanday fanni o'rganishdagi usullar umumiy tavsifga ega, lekin har bir fan o'z predmetidan kelib chiqib, o'zining ilmiy bilish usullariga ega. Shuning uchun, fanni o'rganishdagi usullar umumiyva alohida usullarga bo'linadi.

Tabiat, jamiyat va tafakkurning rivojlanish qonunlarini o'rganishning birdan-bir to'g'ri ilmiy usuli dialektik usuldir. Shuning uchun, ham ushbu ilmiy bilish usuli barcha fanlarning, shu jumladan jismoniy shaxslarni soliqqa tortish fanining ham nazariy va metodologik asosini tashkil etadi. Dialektik usul shuni ko'rsatadiki, rivojlanish quyidan yuqoriga qarab sodir bo'ladi. Bilish esa oddiydan murakkabga tomon rivoj topib boradi. Shuning uchun, ushbu usul tadqiqotning induksiya va deduktsiya usullarini o'z ichiga oladi.

Xususiyy, yakka fakt olinib, uning asosida umumiy qoida hosil qilinadigan bo'lsa - bu induktsiyadir. Avval, boshdanoq barcha xususiyy hollarni o'z ichiga olgan umumiy qoida hosil qilinsa bu - deduktsiyadir.

Shu bilan, birga barcha iqtisodiy fanlar kabi «Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish» fanining ham o'ziga xos ilmiy bilish usullari mavjud. Ulardan biri ilmiy abstraktsiya usulidir. Ilmiy abstraktsiya usulining mohiyati shundan iboratki, bunda tahlil paytida ob'yektning faqat bir tomoniga, o'rganilayotgan jarayonning asl mohiyatiga e'tibor qaratiladi va halal berishi mumkin bo'lgan ikkinchi darajali unsurlarning ta'siri e'tiborga olinmaydi.

Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish fani shuningdek, o'z predmetini o'rganishda nazariy tahlil va sintez usulidan ham foydalanadi. Tahlil - bu o'rganilayotgan butun obyektini qismlarga ajratish va ularni izchillik bilan tahlil qilish, bo'lsa, sintez esa, o'rganilgan qismlardan olingan xulosa va natijalarni bir

butun yaxlit jarayon deb qarab, umumiy xulosa chiqarishdir. Soliqlarga doir murakkab nazariy masalalar mana shu yo'l bilan o'rganiladi.

Fan o'z predmetini o'rganishda makroiqtisodiy va mikroiktisodiy holda tahlilni qo'shib olib borish muhim o'rin tutadi. Soliqlarning nazariy masalalarini mikroiktisodiy jihatdan o'rganishda iqtisodiyotning boshlang'ich bo'g'ini bo'lgan xo'jalik yurituvchi subyektlar nuqtai-nazaridan, ular bilan davlat budjeti o'rtasidagi munosabatlar tadqiq etilsa, makroiqtisodiy jihatdan tahlil etishda esa, davlat miqyosida, ya'ni soliqlarning nazariy masalalari makroiqtisodiy darajada o'rganiladi.

Shuningdek, fan o'z predmetini o'rganishda taqqoslash, statistik, grafik usullaridan ham foydalanadi. Jumladan soliqlarni davrlar bo'yicha taqqoslash, ulardan tushumlarni jadvallar orqali ifodalash, o'zgarishlarni aniqlash, ularga nazariy jihatdan baho berish, soliqlarning boshqa iqtisodiy kategoriyalarga ta'sirini grafik usulida tasvirlash va shu kabilardir. Masalan, soliqlar o'zgarishini yalpi talab va yalpi taklifga ta'sirini mana shu usul bilan ifodalash mumkin.

3. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanining mutaxassis kadrlarni tayyorlashdagi roli. Soliqlarning paydo bo'lishi davlatning paydo bo'lishi bilan bog'liq bo'lganligi uchun hamda hozirgi O'zbekistonda ijtimoiy himoyalangan bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat uni tashkilotchisi ekanligidan soliqlar va soliqqa tortish fani davlatning o'ta zarur bo'lgan xilma - xil vazifalari bilan chambarchas bog'liq va ularga asoslanadi. Davlat mamlakatda yaratilgan ijtimoiy mahsulot ishlab chiqarish uni taqsimlashning qonun - qoidalarini ishlab chiqadi. Bu taqsimlashdagi munosabat bozor iqtisodiyoti sharoitida pul orqali amalga oshirilganligidan davlat uni taqsimlashni ham pul munosabatlari orqali, ya'ni soliq, pul va kredit orqali amalga oshiradi. Davlatning bunday faoliyatini o'rganish - soliqlar va soliqqa tortish fanining diqqat - markazida turadi.

Bozor iqtisodiyoti talab va taklif, raqobat, qiymat va boshqa qonunlar orqali amalga oshiriladi. Bozor iqtisodiyoti - erkin iqtisodiyot, pulli munosabatlar iqtisodiyotidir. Soliqlar ham pul munosabatlarini ifoda etganligi uchun bozor iqtisodiyoti tarkibiga kiradi, uning ajralmas qismidir. Bozor iqtisodiyoti qonunlari - soliqlar va soliqqa tortish fanining asosini tashkil etadi. U qonunlarni chuqur anglamasdan turib soliqlar va soliqqa tortish mexanizmini tushunib bo'lmaydi.

Bozor iqtisodiyoti qonunlarini o'rganib chiqib, davlat yalpi ichki mahsulot qiymatini soliqlar orqali taqsimlash vazifasini o'z zimmasiga oladi. Shunday ekan, davlat to'g'risidagi ta'limot - davlat iqtisodiyotni boshqarishda bosh rol o'ynashi soliqlar va soliqqa tortish fanining asosi bo'lib xizmat qiladi. Davlat bozor iqtisodiyotini boshqarishda etakchilik, boshqaruvchilik rolini o'ynaydi. Davlat

solliqlarni iqtisodiy mohiyati va vazifalarini o‘rganib chiqib, uni amaliyotga tadbiq qilishni o‘z zimmasiga oladi.

Soliq xizmati xodimlari o‘zlariga qonuniy hujjatlarda yuklangan vazifalarni muvaffaqiyatli bajarishlari uchun faqat amaliy jihatdan solliqlarni bilibgina qolmasdan, solliqlarning mohiyati, belgilari, ularning ob‘ektiv zarurligiga, davlatning solliq siyosati, solliqlar tizimi, solliqqa tortish tizimi, solliq idoralari tizimi va boshqalar kabi nazariy masalalarni chuqur bilishlari zarur. Buning uchun esa solliqlar va solliqqa tortish fanini chuqur o‘rganish kerak. Shuni nazarda tutish zarurki, Leonardo da Vinchi aytganidek: «Nazariya qo‘mondon, amaliyot askarlardir» Nazariya amaliyotni to‘g‘ri yo‘lga boshlovchi kompasdir. Har qanday vazifalarni kadrlar hal qiladi. Shuning uchun, ular chuqur nazariy bilimga va kasb mahoratiga ega bo‘lishlari zarur.

Fanning mazmunini chuqur egallagan har qanday mutaxassis solliqlar va solliqqa tortish jarayonini o‘rganishda va ularni hayotga to‘g‘ri hamda to‘liq tadbiq etishda adashmaydi. Shunday ekan bu fan solliq xizmati xodimlari, solliq sohasi vakillari, ilmiy xodimlar uchun o‘zlarining ilmiy salohiyatlarini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Адизов А. Жисмоний шахслардан ундириладиган солиқлар тизимини такомиллаштиришнинг назарий ва амалий масалалари. Ўқув кўлланма. – Т.:Академия, 2012. – 124 б.

2. Gadoev E, Kuzieva N. Jismoniy shaxslarni solliqqa tortish. O‘quv qo‘llanma, –Т.: "EL PRESS", 2011 yil – 240 b.

3. Gadoev E, Kuzieva N. Jismoniy shaxslarni solliqqa tortish. Darslik. – Т.: “O‘zbekiston”, 2012. - 336 b.

4. Ваҳобов А.В, Жўраев А.С. Солиқлар ва солиққа тортиш. Дарслик.–Т.: “Шарк”, 2009. - 448 б.

5. A.Jo‘rayev, M.Usmanova, Jismoniy shaxslarni solliqqa tortish. O‘quv qo‘llanma, –Т.: “Sano-standart”, 2015. - 216 b.

2-MAVZU. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA JISMONIY SHAXSLARDAN OLINADIGAN SOLIQLAR VA ULARNING AHAMIYATI

Reja:

1. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlar va ularni guruhlarga ajratilishi
2. Jismoniy shaxslar to'laydigan umumdavlat va mahalliy soliqlar hamda boshqa majburiy to'lovlar.
3. Jismoniy shaxslar to'laydigan to'g'ri va egri soliqlarning tarkibi va ularning budjet daromadlaridagi ahamiyati.
4. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar hamda soliq xizmati organlarida soliq to'lovchilar faoliyatiga oid dasturiy mahsullarni mohiyati va ahamiyati.
5. Soliq tizimining huquqiy asoslari, soliq to'lovchilarning huquq va majburiyatlari

Tayanch so'zlar: Jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlar, yuridik shaxs maqomi, yig'imlar, bojlar va boshqa majburiy to'lovlar, davlat budjeti daromadlari

1. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlar va ularni guruhlarga ajratilishi.

Jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlar, yig'imlar, bojlar va boshqa majburiy to'lovlar hamda ularning tuzilish tamoyillari, usullari, soliq nazoratining yig'indisi jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlar tizimini tashkil etadi.

Jismoniy shaxslar yuridik shaxs maqomini olmagan shaxslardir. Bunday shaxslarga O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, fuqaroligi bo'lmaganlar va chet el mamlakatlari fuqarolari kiradi. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlar davlat byudjeti daromadlarining 20-25 foizini tashkil etadi.

Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlarning xususiyati shundan iboratki, soliq jismoniy shaxsning to'g'ridan-to'g'ri o'z daromadidan olinadi. Ular to'laydigan soliqlar va yig'imlar asosan budjetga naqd pul to'lash yo'li bilan o'tkaziladi.

Hozirgi kunda mamlakatimizda, jismoniy shaxslar o'z daromadlaridan, mullukidan va egallab turgan yerlaridan turli xil soliqlar hamda yig'imlar to'laydilar.

Jismoniy shaxsning huquq layoqati-bu fuqarolik huquqlari, burshlariga ega bo'lishi tushuniladi. Yuridik me'yorlarga muvofiq bu layoqat 18 - yoshda, ya'ni fuqaro balog'at yoshiga yetganda yuzaga keladi (F.K. - 22 modda).

Soliq tizimining asosi bo'lgan soliqlar o'ziga xos xususiyatlariga, bir qator belgilariga ko'ra guruhlanadi. Soliqlarning guruhlanishi ularning ob'ektiga, xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyaviy faoliyatiga ta'sir etishiga, undirilish usullari, paydo bo'lishiga (sub'ektiga), byudjetga yo'naltirilishiga va boshqa belgilariga ko'ra ularning tasniflanishidir.

Soliqlarni bunday tartibda guruhlarga ajratishdan maqsad ularni taqsimlash tamoyillarini belgilashda, ularning soliq funktsiya va vazifalarini qay darajada bajarayotganligini baholashda, umuman olganda davlat budjetini doimiy ravishda va muntazam daromadlar bilan ta'minlashda, shuningdek xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning tadbirkorlik faoliyatini cheklab qo'ymasdan faoliyat ko'rsatishi uchun soliqlarning har tomonlama ilmiy-nazariy jihatdan o'rganish, tahlil qilishdan iborat.

Tarixan soliqlar ijtimoiy-iqtisodiy tuzilishiga qarab yoki boshqacha qilib aytganda undirib olish manbasiga qarab ikki guruhga to'g'ri va egri soliqlar guruhlariga bo'linadi. Soliqlarni belgilaydigan va ulardan tushgan mablag'ni tasarruf etishiga, ya'ni byudjetga o'tkazish nuqtai-nazaridan soliqlar umumdavlat va mahalliy soliqlarga bo'linadi. Shuningdek, soliqlar paydo bo'lish manbaiga ko'ra yuridik va jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlarga bo'linadi. Soliqlarning qayd etilgan guruhlarga ajratib o'rganishni alohida savol sifatida kengroq yoritishga harakat qilamiz.

Shu o'rinda soliqlarni guruhlashning ayrim turlarini ko'rib chiqamiz. Soliqlarni ob'ekti va iqtisodiy mohiyati bo'yicha guruhlash iqtisodiyotga ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatishni o'rganishning ilmiy va amaliy uslubidir.

Soliqlar soliqqa tortish ob'ektiga qarab uch guruhga bo'linadi:

1.Oborotdan olinadigan soliqlar. Bunda soliqlar xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning bevosita oborotidan undiriladi, ularga qo'shilgan qiymat solig'i, aktsiz solig'i, jismoniy shaxslardan transport vositalariga benzin, dizel yoqilg'isi va suyultirilgan gaz ishlatganlik uchun olinadigan soliq, bojxona bojlari, yig'implari va boshqalar kiradi.

2.Mol-mulk qiymatlaridan olinadigan soliqlar. Bunday soliqlar soliq to'lovchi sub'ektlar tasarrufida mavjud bo'lgan mol-mulkdan, erdan va boshqalarga nisbatan belgilanadigan soliqlardan iborat.

3.Daromaddan olinadigan soliqlar. Bunga yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i, infratuzilmani rivojlantirish solig'i, jismoniy shaxslarning daromad solig'i va boshqalar kiradi.

Mamlakatimizda amal qilayotgan soliqlarning ayrimlari koxonalar ho'jalik faoliyatining oxirgi moliyaviy natijasidan byudjetga to'lanadigan aksariyat soliqlar va majburiy to'lovlar kelgusi davr xarajatlari orqali ishlab chiqarilgan mahsulot tannarxiga qo'shiladi (yer solig'i, mol-mulk solig'i va boshqalar). Shu o'rinda soliqlarni guruhlashning asosi hisoblangan, ularni xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyaviy faoliyatiga ta'sir etishiga qarab quyidagilarga ajratishimiz mumkin:

1.Tovar (ish, xizmat) lar oborotidan to'lanadigan soliqlar. Bunday soliqlarga asosan egri soliqlar kiradi, ya'ni qo'shilgan qiymat solig'i, aktsiz solig'i, transport

vositalariga benzin, dizel yoqilg'isi va suyultirilgan gaz ishlatganlik uchun olinadigan soliq, bojxona bojlari.

2.Ishlab chiqarish tannarxiga kiritiladigan soliqlar: pensiya fondiga ajratmalar, kasaba uyushmalari federatsiyasiga ajratmalar, bandlik fondiga ajratmalar va boshqalar.

3.Davr xarajatlariga kiritiladigan soliqlar: mol-mulk solig'i, yer solig'i, ekologiya solig'i, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq, yer osti boyliklaridan foydalanganlik uchun soliq va boshqalar.

4.Korxonalar foydasidan to'lanadigan soliqlar: foyda solig'i, infratuzilmani rivojlantirish uchun soliq va boshqalar.

2. Jismoniy shaxslar to'laydigan umumdavlat va mahalliy soliqlar hamda boshqa majburiy to'lovlar O'zbekiston Respublikasi davlat budjeti tizimida respublika budjeti asosiy o'rinni egallaydi. U umumdavlat resurslarining bir qismini bevosita davlat hokimiyatining ijro etuvshi va farmoyish beruvshi oliy organi – O'zbekiston Respublikasi hukumatida markazlashuvni ta'minlaydi. Markazlashgan resurslar umumdavlat ahamiyatiga molik bo'lgan, umuman olganda jamiyat manfaatlarini ifodalaydigan tadbirlarni (xalq xo'jaligi ahamiyatidagi qurilishlarni, eng muhim ijtimoiy tadbirlarni, mudofaa, boshqaruv, tashqi iqtisodiy aloqalari, davlatning moddiy va moliyaviy zahiralari) mablag' bilan ta'minlashga ishlatiladi.

O'zbekiston Respublikasi davlat byudjet tizimining muhim tarkibiy qismini mahalliy budjetlar tashkil etadi. Ular davlat hokimiyatining har bir mahalliy organi o'z faoliyatini amalga oshirishi ushuni uning ixtiyorida moliyaviy baza yaratadi. Mahalliy byudjetlar tizimi mahalliy talab ehtiyojlarni to'laroq hisobga olish hamda davlat tomonidan markazlashgan tartibda amalga oshiriladigan tadbirlar bilan muvofiqlashtirib borish imkonini beradi. Mahalliy hokimiyat organlari mahalliy byudjet daromadlarining ko'payishi va resurslarning tejamkorlik bilan sarflanish tadbirlarini amalga oshiradi. Joylarda iqtisodiy va ijtimoiy yuksalish sur'atlari mahalliy xo'jalik salohiyatini safarbar qilish, mablag'larni tejab ishlatish bilan bevosita bog'liqdir. Bu esa o'z navbatida O'zbekiston Respublikasi davlat byudjetining muvaffaqiyatli bajarilishini ta'minlaydi. Mahalliy byudjetlar hisobidan uy-joy kommunal xo'jaligi va obodonlashtirish, maorif va sog'liqni saqlash muassasalari (maktablar, kasalxonalar, maktabgasha tarbiya muassasalari va boshqalar), ijtimoiy ta'minot sohasidagi tadbirlar mablag' bilan ta'minlanadi.

Soliqlarning umumdavlat (republika) va mahalliy soliqlarga bo'linishi hukumat idoralarining respublika hukumati va mahalliy hukumatlarga bo'linishi xususiyatidan hamda soliq tushumlarining yo'nalishidan kelib shiqadi. Har bir hokimiyat idoralari o'zlarining bajaradigan muhim vazifalaridan kelib shiqib, o'z

byudjetiga va uni ta'minlaydigan manbalarga ega bo'lishi kerak. Respublika hukumati umumdavlat ko'lamida juda katta vazifalarni: mudofaa, xavfsizlikni saqlash, tartib intizom o'rnatish, bozor infratuzilmasini yaratish, mehnatkashlarning ijtimoiy himoyasini tashkil etish va boshqa bir qator yumushlarni bajaradi. Shuning ushuni uning byudjeti ham, soliqlari ham salmoqli bo'lishi shart. Umumdavlat soliqlari har yili qonuniy tartibda belgilanadigan normativlar bo'yisha tegishli byudjetlar o'rtasida taqsimlanadi.

Mahalliy soliqlar - mahalliy hukumatlar bajaradigan vazifalarga qarab belgilanib, ularga doimiy va to'liq biriktirib berilgan. Mahalliy hukumatlar asosan mehnatkashlarga yaqin bo'lganligidan ular ijtimoiy masalalarni: maktab, sog'liqni saqlash, madaniyat, maorif, shaharlar va qishloqlar obodonshiligi kabi vazifalarni bajaradi. Lekin bu soliqlar va yig'imglar ularning byudjet xarajatlarining 30-40 foizini qoplaydi.

Mahalliy byudjetlar daromadlarini ko'paytirish eng dolzarb masalalardan biridir. Faqat o'z daromad manbaiga to'liq ega bo'lgan mahalliy hokimiyatlar o'z faoliyatlarini to'liq amalga oshirishlari mumkin. Aks holda har xil moliyaviy kamshiliklarga yo'l qo'yish ehtimoli bor.

Mahalliy budjetlarning soliq va yig'imglari kam bo'lganligidan bu byudjetlarning daromad va xarajatlarini barqarorlashtirish (balanslashtirish) ansha murakkabdir.

Mulkchilik shaklidan qat'iy nazar O'zbekiston Respublikasi hududidagi yuridik va jismoniy shaxslar mahalliy soliqlar va yig'imglarni to'lovshilar bo'lib hisoblanadilar.

Soliq to'lovshi jismoniy shaxslarning byudjetda tutgan salmog'i hozirda 25 foizni tashkil etmoqda. Jismoniy shaxslar umumdavlat va mahalliy soliqlarni to'laydilar. Bu soliqlarni hisoblab shiqarish va to'lash tartiblari O'zR Soliq kodeksi bilan tartibga solinadi.

Hozirgi kunda mamlakatimizda, jismoniy shaxslar o'z daromadlaridan, mol-mulkidan va egallab turgan yerlaridan turli xil soliqlar hamda yig'imglar to'laydilar.

Jismoniy shaxsning huquq layoqati-bu fuqarolik huquqlari, burshlariga ega bo'lishi tushuniladi. Yuridik me'yorlarga muvofiq bu layoqat 18 - yoshda, ya'ni fuqaro balog'at yoshiga yetganda yuzaga keladi (F.K. - 22 modda).

Soliqlar va yig'imglar yordamida davlat ijtimoiy ehtiyojlarini qondirish, tadbirkorlikning ustivor turlarini rag'batlantirish orqali eng zarur ijtimoiy muammolarni hal qilish dolzarb masalaga aylanib qoldi.

Jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlar ikki turga:

- umumdavlat soliqlari;
- mahalliy soliqlarga bo'linadi.

Jismoniy shaxslar umumdavlat soliqlaridan quyidagilarni to'laydilar:

- jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i;
- qat’iy soliq;
- suv resurslardan foydalanganlik uchun soliq.

Jismoniy shaxslar mahalliy soliqlardan quyidagilarni to‘laydilar:

- yer solig‘i;
- mol-mulk solig‘i;
- transport vositalariga benzin, dizel yonilg‘isi va suyultirilgan gaz ishlatganlik ushun soliq;

Jismoniy shaxslar tomonidan olinadigan daromad solig‘i.

Jismoniy shaxslarning ish haqi, mukofotlari va boshqa daromadlari progressiv (tabaqalashtirilgan) stavkalarda soliqqa tortiladi.

Jismoniy shaxslar tomonidan olinadigan daromadlar tarkibiga:

- mehnatga haq to‘lash tarzidagi daromadlar;
- mulkiy daromadlar;
- moddiy naf tarzidagi daromadlar;
- boshqa daromadlar kiradi.

2.1-jadval

Davlat budjeti daromadlari tarkibida jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ining dinamikasi¹

(mlrd. so‘mda)

Ko‘rsatkichlar	2014 yil		2015 yil		2016 yil		2017 yil	
	Summa	%	Summa	%	Summa	%	Summa	%
Davlat budjetining jami soliqli daromadlari (maqsadli jamg‘armalarsiz)	30160,8	100	36184,9	100	40505,8	100	44469,6	100
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	3313,9	11,0	3648,8	10,1	4040,4	10,0	4476,1	10,1

Jadval ma‘lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, jami soliqli tushumlarga nisbatan daromad solig‘ining salmog‘i 2014 yilda 11,0 % ni tashkil etgan bo‘lsa, 2015 yilda 10,1 % ni, 2016 yilda 10 % ni tashkil etgan, 2017 yilga kelib 10,1 foizni tashkil qilgan. Bu yerda shuni ko‘rish mumkinki, 2014 yilga qadar daromad solig‘i salmog‘i biroz yuqori bo‘lgan, lekin 2015-2017 yillarda esa pasayishi kutilmoqda.

¹ Budjet parametrlari to‘g‘risidagi Prezident qarorlari asosida tayyorlandi.

Bu jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i bo‘yicha soliq stavkalarining kamaytirilishi bilan izohlanadi.

Jismoniy shaxslarning yer solig‘i - O‘zbekiston Respublikasida yerga egalik qilish va yerdan foydalanish pullidir. Yer ushuni haq yillik yer solig‘i sifatida undiriladi. «Yer to‘g‘risida»gi qonunga muvofiq, yerga egalik qiluvshi yoki undan foydalanuvshi yuridik va jismoniy shaxslar yillik yer solig‘i to‘laydilar. Uning hajmi mazkur ushastkadagi yer sifatiga, qaerda joylashganiga hamda suv bilan ta‘minlanish darajasiga qarab belgilanadi.

O‘zbekiston soliq qonunshiligida yerlar o‘z mulkida, egaligida yoki foydalanishda degan tushunchalar mavjud. Amaliyotda esa jismoniy shaxslar yerlari tomorqa yerlari va qo‘shimsha, ya‘ni tashqaridan olingan yerlarga bo‘linadi.

2.2-jadvaldan ko‘rinib turibdiki, umumiy tushumga nisbatan yer solig‘ining salmog‘i 2014 yilda 2,2 % ni tashkil etgan bo‘lsa, 2015 yilda 2,6 % ni, 2016 yilda 2,1 % ni ko‘rsatib turibdi. Bu ko‘rsatkich esa 2017 yilga kelib 2,5 % ni tashkil etgan.

Yer solig‘i stavkalari har yili yangi yil ushuni budget parametrlari tasdiqlanayotganda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan belgilanadi va O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo‘mitasi tomonidan soliq to‘lovshilarga belgilangan tartibda etkaziladi.

Budget daromadlarida yer solig‘ining diamikasini tahlil qilganimizda ushbu soliqning har yili absolyut summada o‘sib borayotganligini kuzatishimiz mumkin. Bu holatga yer solig‘i bo‘yicha soliq stavkalarining har yili qaytadan indeksatsiya qilinayotgani va qo‘shimsha soliqa tortiladigan yer ob‘ektlarining aniqlanayotganligi bilan izohlaymiz.

2.2-jadval

Davlat budjeti daromadlari tarkibida yer solig‘ining dinamikasi²

(mlrd. so‘mda)

Ko‘rsatkichlar	2014 yil		2015 yil		2016 yil		2017 yil	
	Summa	%	Summa	%	Summa	%	Summa	%
Davlat budjetining jami soliqli daromadlari (maqsadli jamg‘armalarsiz)	30160,8	100	36184,9	100	40505,8	100	44469,6	100
Yer solig‘i	665,2	2,2	929,6	2,6	873,5	2,1	1102,5	2,5

² Budget parametrlari to‘g‘risidagi Prezident qarorlari asosida tayyorlandi.

Yer ushastkasi jismoniy shaxsga ajratilgandan so‘ng yerning sifati soliq to‘lovshi jismoniy shaxsning aybi bilan yomonlashganda soliq yil boshida belgilangan (ya‘ni yer ajratilgan davrdagi) stavka bilan hisoblab shiqariladi va undiriladi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulk solig‘i - jismoniy shaxslar mol-mulkiga solinadigan soliq to‘lovshilarning hisobi davlat soliq xizmati organlari har bir yilning 1 yanvardagi holati bo‘yicha davlat kommunal xo‘jalik organlari (texnik inventarlash byurolari (BTI))da mavjud bo‘lgan imoratlar va mol-mulk egalari to‘g‘risidagi ma‘lumotlarga binoan amalga oshiriladi.

Mulkshiligida soliq solinadigan mol-mulkka ega bo‘lgan jismoniy shaxslar mol-mulk solig‘ini to‘lovshilar hisoblanadi.

2.3-jadval

Davlat budjeti daromadlari tarkibida mol-mulk solig‘ining dinamikasi³

(mlrd. so‘mda)

Ko‘rsatkichlar	2014-yil		2015-yil		2016- yil		2017 yil	
	Summa	%	Summa	%	Summa	%	Summa	%
Davlat budjetining jami soliqli daromadlari (maqsadli jamg‘armalarsiz)	30160,8	100	36184,9	100	40505,8	100	44469,6	100
Mol-mulk solig‘i	1135	3,8	1716,7	4,7	1874	4,6	1988,8	4,5

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, umumiy tushumga nisbatan mol-mulk solig‘ining salmog‘i 2014 yilda 3,8 % ni tashkil etgan bo‘lsa, 2015 yilda 4,7% ni, 2016 yilda 4,6 % ni ko‘rsatib turibdi. Bu ko‘rsatkich esa 2017 yilga kelib 4,5 % ni tashkil qilgan.

Budjet daromadlarida mol-mulk solig‘ining salmog‘ini tahlil qilganimizda ushbu soliqning har yili absolyut summada o‘sib borayotganligini kuzatish mumkin. Bu holatga mol-mulklar inventarizatsiya baholarining indeksatsiya qilinayotgani va qo‘shimsha soliqqa tortiladigan mol-mulk ob‘ektlarining hisobga olinayotganligi sabab bo‘lmoqda.

³ Budjet parametrlari to‘g‘risidagi Prezident qarorlari asosida tayyorlandi.

3. Jismoniy shaxslar to'laydigan to'g'ri va egri soliqlarning tarkibi va ularning budjet daromadlaridagi ahamiyati.

Iqtisodiy mohiyatiga qarab soliqlar bevosita va bilvosita soliqlarga bo'linadi. Bevosita soliqlarni to'g'ridan-to'g'ri soliq to'lovchilarning o'zi to'laydi, ya'ni soliqni huquqiy to'lovchisi ham, haqiqiy to'lovchisi ham bitta shaxs bo'ladi. To'g'ri soliq yukini boshqalar zimmasiga yuklatish holati bu erda bo'lmaydi. Bu soliqlar tarkibiga barcha daromaddan to'lanadigan soliqlar va mol-mulk (resurs) soliqlari kiradi.

Bevosita soliqlardan to'g'ridan - to'g'ri daromaddan soliq to'langanligi uchun soliqlar stavkasining kamaytirilishi korxonalar daromadining ko'p qismini ularga qoldirib, investitsiya faoliyatini kengaytirish imkonini yaratib, bozor iqtisodiyotini rivojlantiradi. Bu soliqlarning stavkalari oshirilsa, korxonalarning moliyaviy imkoniyatlari kamaya boradi va oxir-oqibatda mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Demak, bu guruh tarkibiga kiruvchi soliqlarning stavkalari to'g'ridan-to'g'ri iqtisodiy rivojlanish bilan bevosita bog'liqdir.

Bilvosita soliqlarni huquqiy to'lovchilari mahsulot (ish, xizmatni) yuklab yuboruvchilar hisoblanadi. Lekin, soliq og'irligini haqiqatdan ham byudjetga to'lovchilari tovar (ish, xizmat)ni iste'mol qiluvchilardir, ya'ni bilvosita soliqlarning barchasi bevosita iste'molchilar zimmasiga tushadi. Bu soliqlar tovar (ish, xizmat) qiymati ustiga qo'shimcha ravishda qo'yiladi.

Bilvosita soliqlarning ijobiy tomoni shundaki, ular respublikada ishlab chiqarilgan tovarlarni respublikadan tashqariga chiqib ketishini chegaralaydi, mamlakat ichida tovarlarning serob bo'lishiga yordam beradi hamda inflyatsiya darajasini (muomaladagi ortiqcha pul massasini) birmuncha jilovlab turadi. Bilvosita soliqlar stavkasining asosli ravishda oshirilishi korxonalar faoliyatining moliyaviy yakuniga to'g'ridan - to'g'ri ta'sir etmaydi, ya'ni investitsion faoliyatini qisqartirmaydi. Ammo soliq stavkasi ilmiy asoslanmasdan oshirib yuborilsa bunday holatda korxonalar o'z tovarlarini sotish qiyinchiligiga duch kelishlari mumkin.

Jahon soliq amaliyotida Davlat byudjeti daromadlari tarkibida to'g'ri va bilvosita soliqlarning nisbatiga qarab u yoki bu mamlakat iqtisodiyotining rivojlanganlik darajasiga baho berish mumkin. Masalan, AQShda byudjet daromadlari tarkibida bevosita soliqlar salmog'ining 90 foizga yaqin bo'lishi bu mamlakat iqtisodiyotining yuqori darajada rivojlanganligidan darak beradi.

Quyidagi 1-jadvalda O'zbekiston Respublikasi byudjet amaliyotida bevosita soliqlarning tarkibi va undagi o'zgarishlar ko'rib chiqilgan.

2.4-jadval

O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti daromadlari tarkibida bevosita soliqlarning o'rni⁴

№	Ko'rsatkichlar	Yillar							2018 yilda 2012 yilga nisbatan o'zgarishi, punktda
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018(reja)	
1.	Daromadlar (maqsadli jamg'armalardan tashqari) jami	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	X
2.	Shu jumladan: bevosita soliqlar	26,6	26,1	26,2	23,6	23,0	24,0	20,6	-6,0

Keltirilgan ma'lumotlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, 2012-2018 yillar mobaynida bevosita soliqlarning mamlakat davlat budjeti daromadlarining umumiy hajmidagi salmog'i kamayish tendentsiyasiga ega bo'lgan. Bu esa, xalqaro budjet amaliyotida shakllangan tendentsiyalar nuqtai-nazaridan salbiy holat hisoblanadi. Chunki, mazkur tendentsiyalarga muvofiq, bozor iqtisodiyoti sharoitida bevosita soliqlarning davlat budjeti daromadlarining umumiy hajmidagi salmog'i barqaror tarzda saqlab turilishi yoki o'sish tendentsiyasiga ega bo'lishi lozim.

Bilvosita soliqlar tarkibiga qo'shilgan qiymat solig'i, aksiz solig'i, bojxona boji, jismoniy shaxslarning transport vositalari uchun benzin, dizel yoqilg'isi va gaz ishlatganlik uchun soliqlari kiradi.

2012-2018 yillar mobaynida bilvosita soliqlarning O'zbekiston Respublikasi davlat budjeti daromadlarining umumiy hajmidagi salmog'i o'sish tendentsiyasiga ega bo'lgan.

2.5-jadval

O'zbekiston Respublikasi davlat budjeti daromadlari tarkibida bilvosita soliqlarning o'rni⁵ (foizda)

№	Ko'rsatkichlar	Yillar							2018 yilda 2012 yilga nisbatan o'zgarishi, punktda
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018(reja)	
1.	Davlat budjeti daromadlari – jami	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	X
	Shu jumladan: bilvosita soliqlar	49,5	53,1	53,5	52,9	55,1	54,6	53,7	+4,2

⁴ O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining yillik hisobot ma'lumotlari asosida hisoblangan.

⁵ O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining yillik hisobot ma'lumotlari asosida hisoblangan.

Mazkur tendentsiyaning mavjudligi davlat budjeti daromadlarini shakllantirishning hozirgi holati nuqtai-nazaridan ijobiy hisoblanadi. Buning sababi shundaki, qo'shilgan qiymat solig'i va aktsiz solig'i iqtisodiy kon'yunkturaning o'zgarishlariga bevosita bog'liq bo'lmagan barqaror daromad manbalari hisoblanadi va bilvosita soliqlar bo'yicha tushumlarning asosiy qismini tashkil etadi.

O'zbekiston Respublikasi davlat budjeti ijtimoiy xarajatlarini o'sish tendentsiyasiga ega ekanligi davlat budjeti daromadlari hajmini uzluksiz oshirib borishni taqozo qiladi. Bu esa, qo'shilgan qiymat solig'i, aktsiz solig'i kabi barqaror daromad manbalarini budjet daromadlarining tarkibidagi yuqori salmog'ini ta'minlashni taqozo qiladi.

Yuqorida aytib o'tilganidek, to'g'ri va bilvosita soliqlar yagona soliq tizimini tashkil etib, bir-biri bilan o'zaro bog'langandir.

Yevropa mamlakatlarida bilvosita soliqlarning roli AQSh, Yaponiya, Kanada va Avstraliyaga qaraganda yuqoridir. Yevropa mamlakatlarida jami soliq tushumlarining hajmida bilvosita soliqlarning salmog'i 40 foizdan yuqori bo'lib, ayrim mamlakatlarda 50 foizni tashkil etadi. Mazkur ko'rsatkich 50 foizdan yuqori bo'lgan mamlakatlar guruhiga Meksika, Turkiya va Koreya kiradi. AQSh, Yaponiya, Kanada va Avstraliyada esa ushbu ko'rsatkich 25-30 foizni tashkil qiladi.⁶

4. Jismoniy shaxslar tulaydigan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar hamda soliq xizmati organlarida soliq to'lovchilar faoliyatiga oid *dasturiy mahsullarni mohiyati va ahamiyati.*

O'zbekiston Respublikasining davlat byudjetiga to'lanadigan soliqlar va yig'imlarning hal qiluvchi asosiy qismini yuridik shaxslarning soliqlari va boshqa majburiy to'lovlari tashkil etadi.

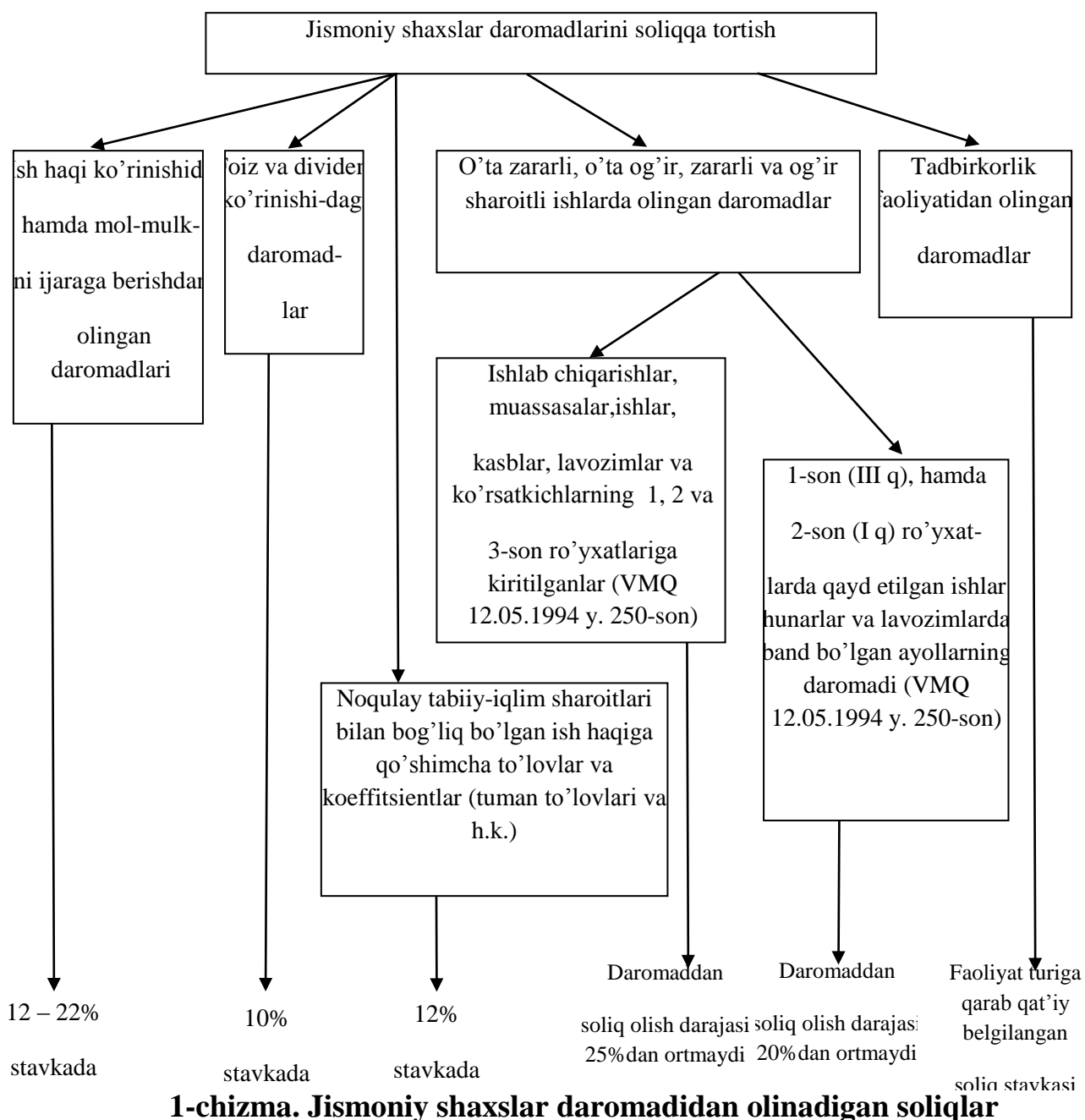
Jismoniy shaxslar yuridik shaxs maqomini olmagan shaxslardir. Bunday shaxslarga O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, fuqaroligi bo'lmaganlar va chet el mamlakatlari fuqarolari kiradi. O'zbekiston Respublikasi soliq qonunchiligiga binoan soliqqa tortish maqsadida soliq to'lovchilar yuridik va jismoniy shaxslarga bo'lingan. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlar davlat byudjeti daromadlarining 20-25 foizini tashkil etadi.

Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlarning xususiyati shundan iboratki, soliq jismoniy shaxsning to'g'ridan - to'g'ri o'z daromadidan olinadi. Ular to'laydigan soliqlar va yig'imlar asosan byudjetga naqd pul to'lash yo'li bilan o'tkaziladi (1-chizma).

⁶ Panskov V.P., Knyazev V.G. Nalogi i nalogooblojeniya. –M.: MTsFER, 2003. –s. 57-59.

Jismoniy shaxslar davlat byudjetiga quyidagi soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'laydi:

- jismoniy shaxslar daromadidan olinadigan soliq;
- mol-mulk solig'i;
- yer solig'i;
- transport vositalariga benzin, dizel yoqilg'isi va gaz ishlatganligi uchun soliq;
- jismoniy shaxslar tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanganda daromadiga o'rnatilgan qat'iy stavkadagi soliq;
- qonunchilikda nazarda tutilgan boshqa soliqlar va majburiy to'lovlar.

«Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni va ularning soliq majburiyatlarini hisobga olish» dasturiy mahsuli yaratilishining asosiy maqsadlari:

«Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni va ularning soliq majburiyatlarini hisobga olish» dasturiy mahsuli soliq to'lovchi jismoniy shaxslarning ro'yxat ma'lumotlarini yig'ish va uzatish, markazlashgan holda STIR berish va soliq to'lovchi jismoniy shaxslarning reyestrini yuritish uchun mo'ljallangan.

Dasturiy mahsul yaratilishining asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- ♦ Mol-mulk, yer va yakka tartibdagi soliq to'lovchi jismoniy shaxslar to'g'risida (yashash manzili, soliq to'lov ob'ekti, davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi va hokazo) to'liq ma'lumotlar bazasini yaratish;

- ♦ Mol-mulk va yer solig'i to'lovchi jismoniy shaxslarni to'liq hisobga olishni, soliqlarni hisoblanishi va budjetga o'z vaqtida to'liq undirilishini nazorat qilish;

- ♦ Yakka tartibdagi tadbirkorlarning daromad solig'idan, pensiya badallaridan hisoblangan va to'langan to'lovlar haqidagi ma'lumotlarga ega bo'lish va nazoratini olib borish;

- ♦ Uchastka soliq inspektorlarining ish samaradorligini oshirish, ro'yxatga olish bilan bog'liq bo'lgan va o'z hududidagi mahalla fuqarolar yig'inlari bo'yicha dasturiy mahsulda coliq to'lovchilarning ro'yxatini olib, nazorat ishlarini amalga oshirish;

- ♦ DSIlarda shakllantirilgan ma'lumotlar bazasini Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish bo'limlari, er resurslari va davlat kadastr bo'limlari, Harbiy komissariyatlar, hokimiyatlar huzuridagi ro'yxatga olish organlari, fuqarolik holatlariga dalolatnoma yozish bo'limlari (FHDYo), notarial idoralaridagi mavjud ma'lumotlar bilan doimiy bir xil bo'lishiga erishish.

5. Soliq tizimining huquqiy asoslari, soliq to'lovchilarning huquq va majburiyatlari

O'zbekiston Respublikasida soliq tizimining huquqiy asoslari, soliq to'lovchilarning huquqlari hamda majburiyatlari, soliq ishlarini yuritish tartiboti va soliq haqidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun javobgarlik Soliq kodeksi, O'zbekiston Respublikasining "Davlat soliq xizmati to'g'risida"gi qonuni va shu kabi bevosita soliqqa oid qonun hujjatlari orqali tartibga solib turiladi.

Soliq haqidagi qonun hujjatlarining boshqa qonunlar va qonun hujjatlaridan o'rin olgan normalari soliq kodeksiga muvofiq bo'lishi lozim. Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida Soliq kodeksidan boshqacha qoidalar belgilangan yoki nazarda tutilgan bo'lsa, unda xalqaro shartnoma qoidalarida belgilangan shartlar amalda qo'llaniladi.

Soliq solish – yuridik shaxslarga nisbatan mulkchilik shaklidan qat’i nazar, qonun oldida tenglik, jismoniy shaxslarga nisbatan esa jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e’tiqodi, shaxsiy va ijtimoiy mavqeidan qat’i nazar, qonun oldida tenglik asosida amalga oshiriladi.

Belgilanayotgan soliqlar va boshqa majburiy to’lovlar tovarlarning (ishlar, xizmatlarning) yoki pul mablag’larining O’zbekiston Respublikasi hududi doirasida erkin muomalada bo’lishini bevosita yoki bilvosita cheklab qo’yishi yoxud soliq to’lovchining iqtisodiy faoliyatini boshqacha tarzda cheklab qo’yishi yoki unga g’ov bo’lishi mumkin emas. Olingan manbalaridan qat’i nazar, barcha daromadlarga soliq solinishi lozim, soliq imtiyozlarini belgilashda esa albatta ijtimoiy adolat printsiplariga rioya etilishi kerak.

O’zbekiston Respublikasi hududida soliqlar va boshqa majburiy to’lovlar O’zbekiston Respublikasining pul birligi-so’mda hisoblab chiqariladi.

Amaldagi soliq kodeksiga ko’ra soliq to’lovchilar ko’yidagi huquqlarga egadirlar:

- soliq organlaridan soliq haqidagi qonun hujjatlari masalalari bo’yicha axborot va maslahatlar olish.

Soliq to’lovchi yuridik va jismoniy shaxslar o’zlari ro’yxatdan o’tgan quyi Davlat soliq xizmati organlariga borib, byudjet oldidagi o’z majburiyatlarini xatolarsiz bajarish maqsadida tegishli axborotlarni yoki maslaxatlarni bepul olish imkoniyatlariga ega.

- Soliq kodeksida va boshqa qonun hujjatlarida belgilab qo’yilgan tartibda va asoslarda soliq imtiyozlaridan foydalanish.

Soliq to’lovchilar nafaqat Soliq kodeksida balki, Vazirlar Mahkamasining yoki O’zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli Qaror va Farmonlarida ko’zda tutilgan imtiyozlardan ham foydalanish huquqlariga egadirlar

Budjetga ortiqcha miqdorda tushgan soliqlar va boshqa majburiy to’lovlar summasini qaytarish to’g’risida yozma ariza bilan murojaat qilish.

Amaliyotda shunday holatlar uchraydiki, gohida soliq to’lovchilarning o’zlari, gohida esa soliq idoralarning ongli xarakatlari tufayli soliqlar va yig’imlardan ortiqcha to’lovlarni undirish amalga oshiriladi, ayniqsa, chorak yakuni yoki moliyaviy yil yakunlanayotgan vaqtda ayrim soliq turlaridan prognoz-rejalarni bajarish maqsadida korxonalarining bankdagi xisob raqamlaridan inkassa topshiriqnomasi orqali qonunchilikka zid ravishda majburiy undirish holatlari ko’p uchrashi mumkin. Budjetga ortiqcha undirilgan soliqlar 30 ish kun muddat ichida soliq to’lovchilarga qaytarilishi yoki boshqa soliqlar va yig’imlardan qarzi mavjud bo’lgan holda o’sha qarzni qoplash imkoniyati paydo bo’ladi.

- Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha byudjet oldidagi o'z soliq majburiyatlarini bajarish yuzasidan soliq organlaridagi mavjud ma'lumotlar bilan tanishish.

Ushbu bandga muvofiq soliq to'lovchilar quyi soliq idoralariga berilgan soliq turlari bo'yicha belgilangan prognoz - reja va shu kabi xo'jalik va moliyaviy faoliyatlariga tegishli bo'lgan soliqqa tortish masalalari bo'yicha ma'lumotlar bilan tanishish imkoniyatlariga egadirlar.

- Soliq organlari o'tkazgan tekshiruv materiallari bilan tanishish va tekshiruv dalolatnomalarini olish, tekshiruvlarning natijalaridan norozi bo'lgan taqdirda soliq organiga o'zining yozma e'tirozlarini o'n kunlik muddat ichida taqdim etish.

Soliq to'lovchilar faoliyati soliq organlari tomonidan tekshirilganda aniqlangan xato va kamchiliklar, qo'shimcha hisoblangan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar, hisoblangan moliyaviy jarimalar to'g'risida tuzilgan dalolatnoma korxonalar mansabdor shaxslariga (bosh hisobchisiga) tanishtirilishi shart. Tekshirish natijalarini korxonalar rahbariyati noxaq deb hisoblashi hamda e'tiroz bildirishi ham mumkin. Bunday holatda, soliq to'lovchi soliq idorasi rahbariyati nomiga yoxud yuqori soliq idoralariga yozma murojaat qilishlari mumkin. Soliq idoralarida ekspert komissiyasi tuzilgan bo'lib, ushbu komissiya tomonidan soliq to'lovchilarning yozma e'tirozlari bir oy muddat ichida ko'rib chiqiladi va natijasi arizachiga bildiriladi. Bunday holatda tekshirish natijasida soliq to'lovchiga nisbatan qo'shimcha hisoblangan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar hamda moliyaviy jarimalarni byudjetga undirish to'xtatilmaydi.

- Soliq organlarining qarorlari va ular mansabdor shaxslarining hatti-harakatlari ustidan yuqori soliq organlariga yoki sudga shikoyat qilish.

Soliq organlari o'zlariga berilgan vakolot doiralarida qabul qilgan qarorlari ayrim hollarda soliq to'lovchilarning e'tirozlarini keltirib chiqarishi mumkin yoki ular mansabdor shaxslarining xatti-xarakterlarini soliq to'lovchi qonunga zid deb hisoblashlari va ularga barham berish maqsadida yuqori soliq organlari (Davlat soliq boshqarmasi, Davlat soliq qo'mitasi)ga yoxud sudga shikoyat bilan da'vo qilishlari mumkin. Bunday holat amaliyotda ba'zida uchrab turadi.

- Soliq solish ob'ektini hisobga olishda, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni hisoblab chiqarish va to'lashda o'zlari yo'l qo'ygan xatolarni mustaqil ravishda tuzatish.

Soliq to'lovchilar soliq hisob-kitobini quyi soliq idoralariga qonunchilikda belgilangan muddatlarda topshirgandan so'ng, xato va kamchiliklarni aniqlashsa uni qayta tuzatib darhol soliq idoralariga qayta soliq hisob-kitoblarini topshirishlari lozim bo'ladi. Aks holda, qonun oldida javob berishga to'g'ri keladi.

Soliq to'lovchilar Soliq kodeksida va boshqa qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa huquqlarga ham ega bo'lishlari mumkin.

Soliq kodeksiga ko'ra soliq to'lovchilar quyidagi majburiyatlarga egadirlar:

- belgilangan tartibda va muddatlarda soliq organlarida ro'yxatdan o'tish, pochta manzili o'zgargan taqdirda esa (notijorat tashkilotlar qayta ro'yxatdan o'tkazilgan taqdirda ham), bu haqda soliq organlarini o'n kunlik muddat ichida yozma ravishda xabardor etish.

Soliq to'lovchilar amaldagi qonunchilikka muvofiq davlat ro'yxatidan o'tgandan so'ng, albatta quyi soliq idoralaridan ham ro'yxatdan o'tishi va tegishli ravishda soliq to'lovchining identifikatsion raqami (STIR) ni olishi shart. STIR Davlat soliq qo'mitasi tomonidan markazlashgan tartibda ro'yxatga olinadi va soliq to'lovchilarga quyi soliq idoralari tomonidan etkaziladi.

- Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning tegishli summasini o'z vaqtida va to'liq hajmda to'lash.

Soliq to'lovchilar hisobot davrida hisoblangan soliqlar va yig'implarni o'z vaqtida, to'liq miqdorda byudjetga to'lab berishlari shart. Aksincha, soliq idoralari tomonidan o'z vaqtida byudjetga o'tkazilmagan soliqlar va yig'implar summasiga nisbatan har bir kechiktirilgan kun uchun 0,05 foiz miqdorida jarima (penya) hisoblanadi. Hisoblangan penya miqdori korxonaning sof foydasi hisobidan qoplanadi.

- Buxgalteriya hisobini va hisob hujjatlarini qonun hujjatlariga muvofiq yuritish.

Korxonada o'zining ishlab chiqarish va moliyaviy faoliyatini yuritishda qonunchilik bilan belgilab berilgan hisob va buxgalteriya hisobi xujjatlarini yuritishga majburdir. Korxonada buxgalteriya hisobini yuritish tegishli qonunchilik normalari asosida amalga oshiriladi.

- Moliyaviy hisobotni, soliqlar bo'yicha hisob-kitoblarni yoki daromadlar to'g'risidagi deklaratsiyalarni qonun hujjatlarida belgilangan tartibda soliq organlariga taqdim etish.

Soliq to'lovchilar har bir soliq turi bo'yicha hisob-kitoblarini belgilangan muddatlardan kechiktirmasdan soliq idoralariga taqdim etadi. Aks holda, korxonaga va korxonaning mansabdor shaxslariga nisbatan moliyaviy va ma'muriy jazo choralari qo'llaniladi.

- Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni hisoblab chiqarish, to'lash bilan bog'liq hujjatlar va ma'lumotlarni, shuningdek soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar yuzasidan imtiyozlar huquqini tasdiqlovchi hujjatlarni soliq organlariga taqdim etish.

Soliq to'lovchilarga soliq kodeksida, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlarida yoki boshqa qonun xujjatlarida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlardan imtiyozlar ko'zda tutilgan holda, ular imtiyoz olish huquqini tasdiqlovchi tegishli qonun xujjatlarini quyi soliq idoralariga taqdim etishi shart. Imtiyoz huquqini tasdiqlovchi xujjat mavjud bo'lgandagina ular imtiyozlardan foydalanishlari mumkin.

- Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni hisoblab chiqarish, to'lash masalalarini tekshirish uchun soliq organlarining mansabdor shaxslarini daromad olish yoki soliq solish ob'ektlarining saqlanishi bilan bog'liq binolar va joylarga kirishiga ruxsat berish.

Nazorat organlari faoliyatini muvofiqlashtiruvchi Respublika kengashining tekshiruv rejasiga asosan Davlat soliq xizmati organlari tomonidan soliq to'lovchilar faoliyati tekshirilganda korxonalar soliqqa tortish ob'ekti bilan bog'liq bo'lgan barcha ob'ektlarini ko'zdan kechirishga va bundan tashqari tekshirishga sharoit yaratib berishlari lozim. Aks holda, soliq idoralarining qonuniy talablari bajarilmagan hisoblanadi va ularga nisbatan qonunchilikda ko'zda tutilgan tegishli jazo choralari qo'llaniladi.

- Soliq organlarining soliq haqidagi qonun hujjatlarini buzish hollarini bartaraf etish to'g'risidagi talablarini bajarish.

Soliq idoralari tomonidan o'tkazilgan tekshirishlar natijasida aniqlangan xato va kamchiliklarni bartaraf etish yoki ularning boshqa vakolat doirasidagi qonuniy talablari soliq to'lovchilar tomonidan bajarilishi majburdir.

Soliq to'lovchilar Soliq Kodeksida va boshqa qonun hujjatlarida o'z zimmalariga yuklatilgan boshqa huquq va majburiyatlarga ham ega bo'lishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Gadoev E, Kuzieva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: "EL PRESS", 2011 yil – 240 b.

2. Gadoev E, Kuzieva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. – T.: "O'zbekiston", 2012. - 336 b.

3. Ваҳобов А.В, Жўраев А.С. Солиқлар ва солиққа тортиш. Дарслик.– Т.: "Шарқ", 2009. - 448 б.

4. A.Jo'rayev, M.Usmanova, Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: "Sano-standart", 2015. - 216 b.

5. Гончаренко Л.И. Налоги с физических лиц. Под ред. Учебник М.: ИНФРА-М, 2007. – 304 стр.

12. Перов А. В. , Толкушкин А.В. Налоги и налогообложение. Учебное пособие М.: Юрайт-Издат, 2007 г. – 939 стр.

3-MAVZU: JISMONIY SHAXSLARNING JAMI DAROMADLARI TARKIBI VA ULARNI SOLIQQA TORTISHNING ASOSLARI

Reja:

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining mohiyati, soliq to'lovchilar, soliq ob'ekti va bazasi
2. Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlari tarkibi
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalari
4. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha imtiyozlar
5. Chet ellik jismoniy shaxslarning daromadiga soliq solishning xususiyatlari
6. Soliqni hisoblab chiqarish tartibi.
7. Hisob-kitoblarni taqdim etish va soliqni to'lash tartibi.
8. Soliq to'lovchi jismoniy shaxslar faoliyatiga oid *dasturiy mahsullarning* mohiyati va ahamiyati.

Tayanch so'zlar: jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i, jami yillik daromadi, davlat budjeti daromad, mehnatga haq to'lash shaklida olinadigan daromadlar, jismoniy shaxslarning mulkiy daromadlari, jismoniy shaxslarning moddiy naf tarzidagi daromadlari.

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining mohiyati, soliq to'lovchilar, soliq ob'ekti va bazasi.

Ma'lumki, soliq qonunchiligida soliqqa tortish maqsadida soliq to'lovchilar ikkiga bo'lingan, ya'ni yuridik va jismoniy shaxslarga.

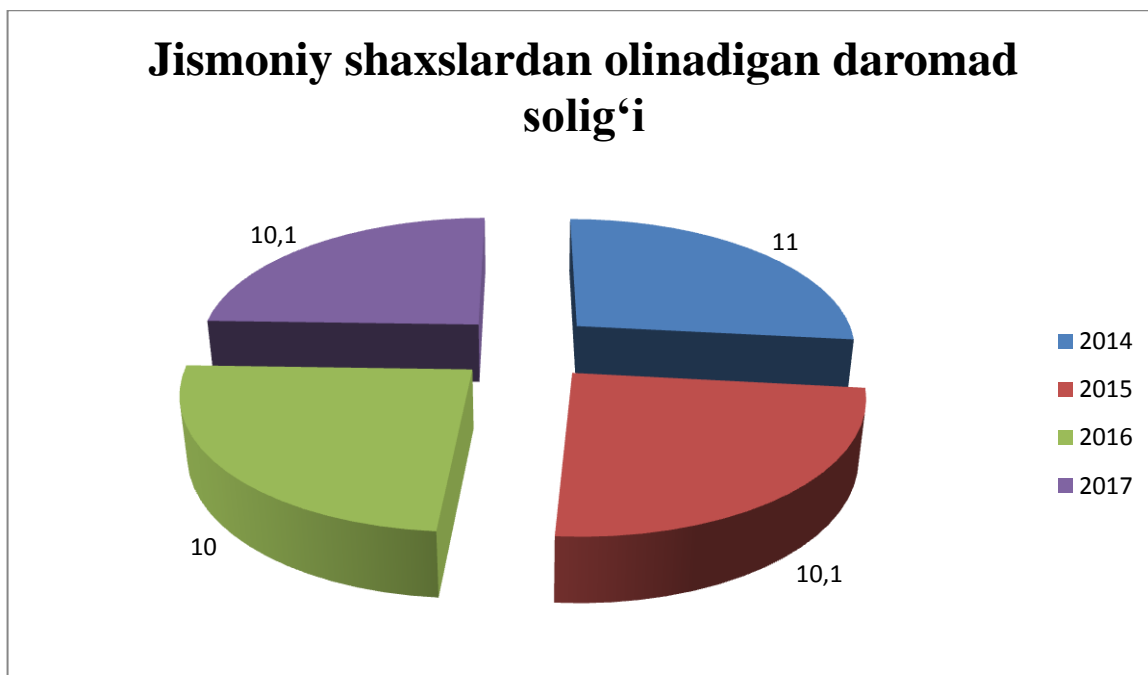
Jismoniy shaxslarga – yuridik shaxs maqomini olmagan O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, ajnabiy fuqarolar va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar kiradi.

Jismoniy shaxslar to'layotgan soliqlar ichida budjet tushumlaridan salmoqli o'rinni egallaydigan soliq bu – jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'idir.

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i – davlat budjeti daromad manbalaridan biri bo'lib, u umumdavlat soliqlari tarkibiga kiradi. Uning o'ziga xos xususiyati shundaki, soliq jismoniy shaxslarning bevosita daromadlaridan olinadi.

Bugungi kunda jismoniy shaxslar to'layotgan soliqlar va yig'imlar byudjet daromadlarining qariyb 15-20 foizini tashkil etmoqda.

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i 2014 yilda budjet tushumlarining 11,0 foizini tashkil etgan bo'lsa, 2015 yilda 10,1 foizni tashkil etgan. 2016 yilgi davlat budjeti parametrlari bo'yicha ushbu soliq davlat budjeti daromadlarining 10 foizini, 2017 yilda 10,1 foizni tashkil etgan.

3.1-diagramma. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ini davlat budjeti daromadlarida tutgan o‘rni⁷

Bu ko‘rsatkichlar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ini budget daromadlari tarkibida ahamiyatli ekanligidan darak beradi.

Soliq kodeksiga ko‘ra moliya yilida soliq solinadigan daromadga ega bo‘lgan jismoniy shaxslar jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliqni to‘lovchilar hisoblanadi.

Soliq solish maqsadida jismoniy shaxslar rezidentlar va norezidentlarga bo‘linadi.

O‘zbekiston Respublikasida doimiy yashab turgan yoki moliya yilida boshlanadigan yoxud tugaydigan o‘n ikki oygacha bo‘lgan istalgan davr mobaynida 183 kun yoki undan ko‘proq muddatda O‘zbekistonda turgan jismoniy shaxs O‘zbekiston Respublikasining rezidenti deb qaraladi.

O‘zbekiston Respublikasining rezidenti bo‘lgan jismoniy shaxslarga ularning O‘zbekiston Respublikasidagi, shuningdek undan tashqaridagi faoliyati manbalaridan olingan daromadlari bo‘yicha soliq solinadi.

O‘zbekiston Respublikasining rezidenti bo‘lmagan jismoniy shaxslarga O‘zbekiston Respublikasi hududidagi manbalardan olingan daromadlar bo‘yicha soliq solinadi.

Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadi soliq solish ob‘ekti hisoblanadi. Soliqqa tortiladigan baza bo‘lib, jismoniy shaxslarning jami daromadidan soliq

⁷ Moliya vazirligi yillik hisobot materiallari asosida tuzilgan.

qonunchiligiga ko'ra belgilangan chegirmalarni ayirib tashlagandan keyingi qoldiq summa hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasidan tashqarida to'langan, O'zbekiston Respublikasining rezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslarning daromad solig'i summolari O'zbekiston Respublikasida soliqni to'lashda O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalariga muvofiq hisobga olinadi.

Hisobga olinadigan summalarning miqdori jismoniy shaxslarning O'zbekiston Respublikasida amal qilayotgan stavkalar bo'yicha hisoblab chiqarilgan daromad solig'i summasidan oshmasligi lozim.

2.Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlari tarkibi.

Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadiga soliq to'lovchi olishi lozim bo'lgan (olgan) yoki tekinga olgan pul yoxud boshqa mablag'lar kiradi. Jumladan:

- 1) mehnatga haq to'lash shaklida olinadigan daromadlar (172-modda);
- 2) jismoniy shaxslarning mulkiy daromadlari (176-modda);
- 3) jismoniy shaxslarning moddiy naf tarzidagi daromadlari (177-modda);
- 4) boshqa daromadlar (178-modda).

Mehnatga haq to'lash shaklida olinadigan daromadlarga jismoniy shaxslarning mehnat shartnomasi bo'yicha qilingan ishlardan va fuqarolik-huquqiy shartnomalar bo'yicha oladigan daromadlari kiradi. Bundan tashqari mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlarga rag'batlantirish xususiyatiga ega bo'lgan to'lovlar (yillik ish yakunlari bo'yicha mukofot, bir yo'la beriladigan mukofotlar, maoshlarga ustamalar, ta'tilga har yilgi qo'shimcha haqlar, ko'p yil ishlaganlik uchun pul mukofoti va boshqalar), kompensatsiya to'lovlari (tabiiy iqlim sharoitlari noqulay bo'lgan joylardagi ishlar bilan bog'liq qo'shimcha to'lovlar, og'ir, zararli, o'ta zararli mehnat sharoitlarida ishlaganlik uchun ustamalar, dam olish kunlarida va bayram kunlarida ishlaganlik uchun tarif stavkalariga hamda maoshlarga ustamala va boshqalar) hamda ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash (xodimning aybisiz bekor turib qolingan vaqt uchun haq to'lash, mehnatga layoqatini vaqtincha yo'qotgan xodimlarga qo'shimcha haq to'lash, yuridik shaxsning qarori bilan majburiy progul vaqti uchun haq to'lash, oliy o'quv yurtini tamomlaganidan keyin yosh mutaxassislariga ta'til vaqti uchun yuridik shaxs hisobidan to'lanadigan nafaqalar va boshqa shu kabilar) tarzidagi daromadlar ham kiradi.

Jismoniy shaxslarning mulkiy daromadlariga foizlar, dividendlar, mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar, jismoniy shaxslarga tegishli bo'lgan mol-

mulkni sotishdan olingan daromadlar, royalti va shu kabi qonunchilikda koʻzda tutilgan daromadlar kiradi.

Moddiy naf tarzidagi daromadlar jumlasiga yuridik shaxs tomonidan jismoniy shaxs manfaatlarini koʻzlab, tovarlar (ishlar, xizmatlar) haqini, mulkiy huquqlarni toʻlash, shu jumladan: jismoniy shaxslarning bolalarini maktabgacha taʼlim muassasalarida oʻqitish, tarbiyalash; kommunal xizmatlar, xodimlarga berilgan uy-joy haqini, uy-joydan foydalanish xarajatlari yotoqxonadagi joylar haqini yoki ularning oʻrnini qoplash qiymatini toʻlash; oziq-ovqat, oylik yoʻl chiptalari yoki ularning oʻrnini qoplash qiymatini toʻlash; sanatoriy-kurortlarda davolanish yoʻllanmalari qiymatini, dam olish, statsionar va ambulatoriyaga qatnab davolanish haqini yoki ularning oʻrnini qoplash qiymatini toʻlash kabilar kiradi.

Jismoniy shaxslarning boshqa daromadlari jumlasiga esa davlat ijtimoiy sugʻurtasi boʻyicha nafaqalar, ishsizlik nafaqalari, ijtimoiy nafaqalar va pensiyalar; stipendiyalar; donorlik uchun pul mukofotlari; alimentlar; musobaqalarda, koʻriklarda, tanlovlarda sovrinli oʻrinlar uchun beriladigan sovrinlar, pul mukofotlari; yutuqlar; grantlar; jamgʻarib boriladigan majburiy pensiya badallari, ular boʻyicha olingan foizlar va boshqa daromadlar kiradi.

3.Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad soligʻi stavkalari

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad soligʻi koʻpgina mamlakatlardagi singari Oʻzbekistonda ham progressiv soliq hisoblanadi. Ushbu soliq stavkalari Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti qarori bilan belgilanadi va oʻrnatilgan tartibda davlat soliq idoralari xodimlari tomonidan jismoniy shaxslarga bildiriladi. Har yili belgilangan stavkalar Vazirlar Mahkamasi tomonidan yoki Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti qarori bilan qaytadan koʻrib chiqilishi mumkin.

Oʻzbekiston Respublikasining soliq qonunchiligiga koʻra jismoniy shaxslardan olinadigan daromad soligʻi stavkalari quyidagi guruhlarga boʻlinadi:

- jismoniy shaxslarning ish haqi, mukofotlar va boshqa daromadlariga solinadigan tabaqalashgan progressiv soliq stavkalari;
- jismoniy shaxslarning dividend va foiz tariqasida oladigan daromadiga soliq stavkasi;
- norezident jismoniy shaxslarning daromadlariga toʻlov manbaida solinadigan soliq stavkalari;
- imtiyozli soliq stavkalari.

Soliq qonunchiligiga binoan 1998 yildan respublikamizda jismoniy shaxslarning ish haqlari, mukofot pullari va boshqa daromadlaridan soliq stavkasi

15, 25, 35, 40, 45 foiz, ya'ni 5 pog'onali qilib belgilangan edi. 2000 yildan boshlab 4 pog'onali, ya'ni 15, 25, 36, 40 foiz, 2001 yildan esa 3 pog'analiga o'tib, uning stavkasi 12, 25, 30 foizni, 2002 yildan 13, 23, 33 foiz qilib belgilangan edi.

2018 yildan jismoniy shaxslarning ish haqlari, mukofot pullari va boshqa daromadlaridan soliq stavkasi quyidagi jadval ma'lumotlari asosida hisoblanadi (3.1-jadval).

Soliq solish maqsadlari uchun eng kam ish haqining miqdori yil boshidan e'tiboran ortib (o'sib) boruvchi yakun tarzida hisoblanadi.

3.1 -jadval

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i

STAVKALARI⁸

Soliq solinadigan daromad	Soliq stavkasi
eng kam ish haqining bir baravarigacha miqdorda	daromad summasidan 0 foiz
eng kam ish haqining bir baravaridan (+1 so'm) besh baravarigacha miqdorda	eng kam ish haqi miqdorining bir baravaridan oshadigan summadan 7,5 foiz
eng kam ish haqining besh baravaridan (+1 so'm) o'n baravarigacha miqdorda	besh baravar miqdordan soliq + eng kam ish haqi miqdorining besh baravaridan oshadigan summadan 16,5 foiz
eng kam ish haqining o'n baravaridan (+1 so'm) va undan yuqori miqdorda	o'n baravar miqdordan soliq + eng kam ish haqi miqdorining o'n baravaridan oshadigan summadan 22,5 foiz

Soliq solinadigan daromadlar guruhlarini bo'yicha soliq solish shkalasi yil boshiga – 2018 yil 1 yanvarga belgilangan eng kam ish haqi (172 240 so'm) miqdoridan kelib chiqib belgilanadi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomidagi o'zgarishiga qarab qayta ko'rib chiqilmaydi.

Norezident jismoniy shaxslarning doimiy muassasa bilan bog'liq bo'lmagan holda O'zbekiston Respublikasidagi manbadan olgan daromadlariga ularni to'lash manbaida chegirmalarsiz, quyidagi stavkalar bo'yicha soliq solinadi:

- dividend va foizlar - 10 foiz;

⁸ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 29 dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2018 yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va davlat budjeti parametrlari to'g'risida"gi PQ-3454-son qaroridan olindi.

- xatarni sug'urtalash yoki qayta sug'urtalashga to'langan sug'urta mukofotlari - 10 foiz;

- O'zbekiston Respublikasi va boshqa davlatlar o'rtasida harakat qatnovida xalqaro aloqa uchun telekommunikatsiyalar yoki transport xizmatlari (fraxtdan daromadlar) - 6 foiz;

- royalti, ijaradan kelgan daromadlar, xizmatlar ko'rsatishdan kelgan daromadlar, shu jumladan boshqaruv bo'yicha xizmatlar, maslahatlarga oid va boshqa daromadlar - 20 foiz;

To'lov manbaida soliq solish, to'lov O'zbekiston Respublikasi ichida yoki undan tashqarida amalga oshirilganidan qat'i nazar, qo'llaniladi.

Jismoniy shaxslarga to'lanadigan dividendlar va foizlarga 10 foizlik stavka bo'yicha to'lov manbaida soliq solinadi.

Bunda soliq solish maqsadida dividendlarga aksiyalar bo'yicha hamda qimmatli qog'ozlardan olinadigan daromadlar kiradi. Foizlarga qarz majburiyatlari va xo'jalik yurituvchi sub'ektning ustav sarmoyasida ulushbay ishtirokidan keladigan daromadlar va boshqalar kiradi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1994 yil 12 maydagi 250-son qarori bilan tasdiqlangan Ishlab chiqarishlar, muassasalar, ishlar, kasblar, lavozimlar va ko'rsatkichlarning 1, 2 va 3-son ro'yxatlariga kiritilgan o'ta zararli, o'ta og'ir, zararli va og'ir sharoitli ishlarda band bo'lgan xodimlarning daromadlariga belgilangan stavkalar bo'yicha soliq solinadi. Bunda yuqorida aytib o'tilgan fuqarolar toifalaridan daromad solig'i olish darajasi 20 foizdan oshmasligi, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ko'rsatib o'tilgan qarori bilan tasdiqlangan 1-son ro'yxatning 3-qismi hamda 2-son ro'yxatning 1-qismida qayd etilgan ishlarda band bo'lgan ayollarning daromadidan soliq olish darajasi ham 20 foizdan oshmasligi lozim.

O'ta zararli, o'ta og'ir, zararli va og'ir sharoitli ishlarda band bo'lgan xodimlarning daromadlariga solinadigan soliqni hisoblab chiqarish belgilangan tartibga muvofiq amalga oshiriladi .

Noqulay tabiiy-iqlim sharoitlari bilan bog'liq bo'lgan qo'shimcha to'lovlarga (ish stajiga ustamalar, baland tog'lik, dasht va suvsiz tumanlardagi ishlar uchun belgilangan koeffitsientlar bo'yicha to'lovlarga) eng kam stavka bo'yicha soliq solinadi. Bundan tashqari, korxonalar, muassasalar, tashkilotlar tomonidan vaqtinchalik qishloq xo'jaligi ishlariga yuborilgan jismoniy shaxslarning shu ishlarni bajarishdan olingan daromadlariga ham eng kam stavka miqdorida soliq solinadi.

Jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliqni hisoblab chiqarishda dividendlar va foizlar bo'yicha daromadlar, qo'shimcha to'lovlar jami daromad tarkibidan hisobdan chiqariladi.

Mavjud tizimli muammolarni bartaraf etish, 2017 — 2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida belgilangan soliq yukini kamaytirish va soliq solish tizimini soddalashtirish, soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish vazifalarini amalga oshirish maqsadida, shuningdek, keng jamoatchilik muhokamasi natijalari hamda Xalqaro valyuta jamg'armasi, Jahon banki va xalqaro ekspertlarning tavsiyalaridan kelib chiqib:

1. Quyidagilar O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish kontsepsiyasining asosiy yo'nalishlari etib belgilansin:

- iqtisodiyotga soliq yukining darajasini kamaytirish, shuningdek, soliq solishning soddalashtirilgan va umumbelgilangan tizimi bo'yicha soliqlarni to'laydigan xo'jalik yurituvchi sub'ektlar o'rtasidagi soliq yuki darajasidagi nomutanosibliklarni bartaraf etish;

- soliqlarni unifikatsiya qilish orqali ularning sonini optimallashtirish, shuningdek, o'xshash soliq solish bazasiga ega bo'lgan soliqlarni birlashtirish, soliq hisobotlarini qisqartirish va soddalashtirish, operatsion xarajatlarni minimallashtirish;

- makroiqtisodiy vaziyatning barqarorligini, O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti va uning daromadlarini shakllantirishning mustahkamligini ta'minlash;

- soliq qonunchiligini soddalashtirish, soliq munosabatlari sohasida normativ-huquqiy hujjatlardagi qarama-qarshiliklar va ziddiyatlarni bartaraf etish, insofli soliq to'lovchilarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoyasini kuchaytirish;

- soliq solish masalalarini tartibga soladigan havoilaki normalar va qonun osti hujjatlarini maksimal darajada cheklagan holda, soliq qonunchiligining barqarorligini hamda O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi normalarining to'g'ridan-to'g'ri amal qilishini ta'minlash, shu jumladan kodeksda soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar stavkalarining miqdorlarini belgilash;

- xorijiy investorlar va investitsiyalar uchun qulay rejimni saqlab qolish, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va ishonchli huquqiy himoyalash;

- soliq nazoratining shakl va mexanizmlarini, shu jumladan soliq solish ob'ektlari hamda soliq to'lovchilarni yanada to'liq qamrab olish va hisobini ta'minlaydigan zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish hisobiga takomillashtirish, transfer narxlarni shakllantirish bilan bog'liq operatsiyalarga soliq solish tartibini joriy etish.

2. Ma'lumot uchun qabul qilinsinki, O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish kontsepsiyasi doirasida 2019 yil 1 yanvardan boshlab:

- a) birinchidan, mehnatga haq to'lash fondiga soliq yuki quyidagilar orqali kamaytiriladi:

barcha fuqarolar uchun jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining yagona stavkasini 12 foiz miqdorida joriy etish, shundan 0,1 foizini shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga yo'naltirish. Bunda, ayrim toifadagi fuqarolarning eng kam oylik ish haqining 4 baravari miqdoridagi daromadlarini soliq solishdan ozod qilishning amaldagi tartibi saqlab qolinadi;

fuqarolarning mehnatga haq to'lash turidagi daromadlaridan Byudjetdan tashqari pensiya jamg'armasiga ushlab qolinadigan sug'urta badallarini bekor qilishdir.

4. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha imtiyozlar

Soliq qonunchiligiga ko'ra jismoniy shaxslarning soliq solinadigan daromadiga quyidagilar kiritilmaydi:

- mehnat shartnomasi bekor qilinganda to'lanadigan, eng kam ish haqining o'n ikki baravari miqdori doirasidagi ishdan bo'shatish nafaqasi, davlat ijtimoiy sug'urtasi va davlat ijtimoiy ta'minoti bo'yicha nafaqalar, ishsizlik nafaqalari, homiladorlik va tug'ish nafaqalari (vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik nafaqalari, shu jumladan oilaning bemor a'zosini parvarishlash nafaqalari bundan mustasno), shuningdek xayriya va ekologiya jamg'armalari mablag'laridan fuqarolarga pul va natura shaklida beriladigan nafaqalar va boshqa yordam turlari.

Bunda eng kam ish haqi hisobi uchun mehnat shartnomasi to'xtatilgan kunda amal qilgan (oxirgi ishlagan kundagi) oylik eng kam ish haqining miqdori qabul qilinadi;

- olinadigan alimentlar;
- oliy o'quv yurtlari va o'rta maxsus hamda hunar-texnika o'quv yurtlari hamda ular bazasida tashkil etilgan biznes maktablari, shu jumladan oliy va o'rta diniy o'quv yurtlari tomonidan o'z talabalariga va o'quvchilariga tayinlanadigan stipendiyalar, shuningdek xayriya va ekologiya jamg'armalari mablag'laridan ta'sis etiladigan stipendiyalar;
- davlat pensiyalari, shuningdek ularga ustamalar (ustamalarning qonun hujjatlarida chegaralangan miqdorigacha);
- shaxslar qon topshirganlik uchun, donorlikning boshqa turlari uchun, ona suti topshirganlik uchun oladigan summalar, shuningdek tibbiyot muassasalarining xodimlari qon yig'ib topshirganliklari uchun oladigan summalar;
- fuqarolarning xorijda ishlashga yuborilishi munosabati bilan davlat byudjetidan moliyalashtiriladigan muassasalar va tashkilotlardan chet el valyutasida oladigan ish haqi summolari va boshqa summalar, qonun hujjatlarida belgilangan summalar doirasida;
- jismoniy shaxslarning xususiy mulk huquqi asosida o'zlariga qarashli bo'lgan mol-mulkni sotish natijasida oladigan summolari, tadbirkorlik faoliyati doirasida amalga oshiriladigan mol-mulkni sotish natijasida oladigan daromadlardan tashqari;

- jismoniy shaxslarning uy xo‘jaligida yoki dehqon xo‘jaligida etishtirgan qoramol, quyon, nutriya, baliq, parrandalarni ham tirik holatda, ham ularni so‘yib mahsulotlarini xom va qayta ishlangan holda, shuningdek asalarichilik mahsulotlarini va bunday xo‘jalikda etishtirilgan tabiiy yoki qayta ishlangan dehqonchilik mahsulotlarini sotishdan olgan daromadlari summasi. Fuqaroda shaxsiy yordamchi xo‘jalik mavjudligi mahalliy davlat hokimiyati organlari yoki fuqarolar o‘zini o‘zi boshqarish organlarining ma‘lumotnomasi bilan tasdiqlanadi;

- bir yil mobaynida yuridik shaxslardan olingan eng kam ish haqi miqdorining olti baravarigacha bo‘lgan summadagi qimmatli sovg‘alar qiymati, shuningdek xalqaro hamda respublika tanlov va musobaqalarida olingan sovrin buyumlar qiymatining summasi;

- meros qilib qoldirish va hadya qilish natijasida olingan summalar va mol-mulk qiymati, fan, adabiyot va san‘at asarlari mualliflarining merosxo‘rlari (huquqiy vorislari) oladigan mualliflik haqi summolari bundan mustasno;

- davlat zayomlarining obligatsiyalari va lotereyalar bo‘yicha yutuqlar, shuningdek O‘zbekiston Respublikasining davlat qimmatli qog‘ozlari bo‘yicha foizlar;

- fuqarolarning sug‘urta bo‘yicha oladigan summolari;

- bir yil mobaynida berilgan moddiy yordam summolari:

- tabiiy ofatlar, boshqa favqulodda holatlar munosabati bilan beriladigan moddiy yordam summolari - to‘laligicha;

- vafot etgan xodimning oila a‘zolariga yoki oila a‘zolari vafot etganligi munosabati bilan xodimga beriladigan moddiy yordam summolari - eng kam ish haqining yigirma baravarigacha miqdorda;

- boshqa hollarda - eng kam ish haqining o‘n ikki baravarigacha miqdorda;

- depozit sertifikatlar bo‘yicha daromadlar, banklardagi omonatlar va davlat xazina majburiyatlari bo‘yicha foizlar va yutuqlar;

- patent egasi bo‘lgan jismoniy shaxsning (litsenziarning) sanoat mulki ob‘ektlaridan o‘z ishlab chiqarishida foydalanishdan yoki foydalanish boshlangan sanadan e‘tiboran amal qilish muddati doirasida ularga litsenziyalar sotishdan, shuningdek litsenziat sanoat mulki ob‘ektlaridan foydalana boshlagan sanadan e‘tiboran ushbu foydalanishdan olgan daromadi summasi:

- ixtirolar va seleksiya yutug‘idan - besh yil davomida;

- sanoat namunasidan - uch yil davomida;

- foydali modeldan - ikki yil davomida

- bolalar lagerlari va boshqa sog‘lomlashtirish lagerlariga, ota-onalarning bolalari bilan dam olishiga maxsus mo‘ljallangan sanatoriy-kurort muassasalariga borish uchun bolalar va o‘smirlarga beriladigan yo‘llanmalar qiymatini, shuningdek o‘z xodimlarining ambulatoriya yoki statsionar tibbiy xizmatdan

foydalanish qiymatini to'liq yoki qisman kompensatsiyalash tartibida korxonalar, muassasalar va tashkilotlar o'z xodimlariga yoki ular uchun to'lagan summalar. Ko'rsatib o'tilgan to'lovlar jumlasiga nogironlarning sog'lomlashtirish va sanatoriy-kurort muassasalariga berilgan yo'llanmalari qiymatini, davolanish va tibbiy xizmatdan foydalanish, nogironlikning oldini olish maqsadida texnika vositalari sotib olish uchun hamda nogironlarning salomatligini tiklash uchun qilingan xarajatlarni to'liq yoki qisman to'lash tartibida korxonalar, muassasalar va tashkilotlar to'lagan summalar ham kiradi;

- fuqarolarning ish haqi va soliq solinadigan boshqa daromadlarining davlat korxonalari mol-mulkini sotib olish, xususiylashtirilayotgan korxonalar aktsiyalarini olish uchun yo'naltiriladigan summalari;

- vaqtinchalik bir martalik ishlarni bajarishdan olingan daromadlar, basharti bunday ishlar vaqtinchalik bir martalik ish bilan ta'minlash markazlari ko'magida amalga oshirilayotgan bo'lsa;

- xususiy korxonalar va fermer xo'jaligi tomonidan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar to'langanidan keyin xususiy korxonalar mulkdori va fermer xo'jaligining boshlig'i ixtiyoriga kelib tushadigan foyda summasi;

- O'zbekiston Respublikasining davlat mukofotlari va davlat pul mukofotlariga sazovor bo'lgan jismoniy shaxslar olgan bir yo'la beriladigan pul mukofotlari yoki shunga teng bahodagi esdalik sovg'alarining qiymati;

- Olimpiya o'yinlarida va boshqa xalqaro sport musobaqalarida sovrinli o'rinlarni egallaganligi uchun sportchilar olgan bir yo'la beriladigan pul mukofotlari;

- jamg'arib boriladigan majburiy pensiya badallari, ular bo'yicha foizli daromadlar, shuningdek jamg'arib boriladigan pensiya to'lovlari;

- jismoniy shaxslar tomonidan olingan ipoteka kreditlarini hamda ularga hisoblangan foizlarni qoplash uchun yo'naltiriladigan ish haqining va soliq solinadigan boshqa daromadlarining summalari.

Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliqni to'lashdan quyidagilar to'laligicha ozod qilinadilar:

- xorijiy davlatlar diplomatiya vakolatxonalarining boshliqlari va a'zolari hamda konsullik muassasalarining mansabdor shaxslari, ularning o'zlari bilan birga yashaydigan oila a'zolari, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa, - O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olinadigan, diplomatik va konsullik xizmati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan tashqari barcha daromadlari bo'yicha;

- xorijiy davlatlar diplomatiya vakolatxonalarini va konsullik muassasalarining ma'muriy-texnik xodimlari va ularning o'zlari bilan birga yashaydigan oila a'zolari, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa

yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa, - O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olinadigan, diplomatlik va konsullik xizmati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan tashqari barcha daromadlari bo'yicha;

- xorijiy davlatlar diplomatiya vakolatxonalariga, konsullik muassasalariga xizmat ko'rsatadigan xodimlar tarkibiga kirgan shaxslar, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa, - o'z xizmati yuzasidan oladigan barcha daromadlari bo'yicha;

- xorijiy davlatlar diplomatiya vakolatxonalari va konsullik muassasalari xodimlarining uylarida ishlovchilar, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa, - o'z xizmati yuzasidan oladigan barcha daromadlari bo'yicha;

- hukumatga qarashli bo'lmagan xalqaro tashkilotlarning mansabdor shaxslari - agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa, ushbu tashkilotlarda olgan daromadlari bo'yicha;

- Mudofaa, Ichki ishlar va Favqulodda vaziyatlar vazirliklarining, Milliy xavfsizlik xizmatining harbiy xizmatchilari, ichki ishlar organlari va bojxona organlarining oddiy xizmatchilari va boshliqlari tarkibiga mansub shaxslar, shuningdek o'quv yoki sinov yig'inlariga chaqirilgan harbiy xizmatga majburlar - xizmatni o'tash (xizmat vazifasini bajarish) munosabati bilan olgan pul ta'minoti, pul mukofotlari va boshqa to'lov summalari bo'yicha;

- gastrol-kontsert faoliyati bilan shug'ullanish huquqini beruvchi litsenziyasi bo'lgan shaxslar gastrol – kontsert faoliyatidan olingan daromadlari bo'yicha;

- mansab darajalari bor prokuratura organlari xodimlari.

Quyidagi soliq to'lovchilarning daromadlari jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliqni har bir to'liq oy uchun eng kam ish haqining to'rt baravari miqdorida to'lashdan ozod etiladi:

a) "O'zbekiston Qahramoni", Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni unvonlariga sazovor bo'lgan shaxslar, uchala darajadagi Shuhrat ordeni bilan taqdirlangan shaxslar, urush nogironlari yoxud 1941-1945 yillardagi urush davrida yoki harbiy xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yaralanish, kontuziya bo'lish yoki shikastlanish oqibatida yoxud frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli nogiron bo'lib qolgan harbiy xizmatchilar jumlasidan bo'lgan boshqa nogironlar, sobiq partizanlar jumlasidan bo'lgan nogironlar, shuningdek pensiya ta'minoti bo'yicha mazkur toifadagi harbiy xizmatchilarga tenglashtirilgan boshqa nogironlar;

b) xizmatni harakatdagi armiya tarkibiga kirgan harbiy qismlar, shtablar va muassasalarda o'tagan harbiy xizmatchilar, sobiq partizanlar jumlasidan bo'lib, fuqarolar urushi va 1941-1945 yillardagi urush, sobiq SSSRni himoya qilish

bo'yicha boshqa jangovar operatsiyalarning qatnashchilari, 1941-1945 yillardagi urush davri mehnat frontining faxriylari va kontsentratsion lagerlarning sobiq yosh tutqunlari;

v) Leningrad qamali paytida 1941 yil 8 sentyabrdan 1944 yil 27 yanvargacha bo'lgan davrda Leningrad shahrida ishlagan fuqarolar;

g) ichki ishlar organlarining boshliqlari va oddiy xizmatchilari jumlasidan bo'lib, xizmat vazifalarini bajarish chog'ida yaralanish, kontuziya bo'lish va shikastlanish oqibatida nogiron bo'lib qolganlar;

d) bolalikdan nogiron bo'lib qolganlar, shuningdek I va II guruh nogironlari;

e) o'n va undan ortiq bolasi bo'lgan ayollar;

j) sobiq SSSRni himoya qilish yoxud harbiy xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yaralanish, kontuziya bo'lish yoxud shikastlanish oqibatida yoki frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilarining ota-onalari va rafiqalari.

"Halok bo'lgan jangchining bevasi (onasi, otasi)" shtampi bosilgan yoki pensiya guvohnomasini bergan muassasa muhri va rahbarining imzosi bilan tasdiqlangan tegishli yozuv qayd etilgan pensiya guvohnomasi asosida imtiyoz taqdim etiladi.

Sobiq SSSRni himoya qilish yoki harbiy xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yoxud frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilarning rafiqalariga faqat ular ikkinchi marta turmush qurmagan taqdirda, imtiyoz taqdim etiladi;

z) xizmatni Afg'oniston Respublikasida va jangovar harakatlar olib borilgan boshqa mamlakatlarda vaqtincha bo'lgan qo'shinlarning cheklangan kontingenti tarkibida o'tagan harbiy xizmatchilar hamda o'quv va sinov yig'inlariga chaqirilgan harbiy xizmatga majburlar.

i) Chernobil AESdagi falokat oqibatida jabr ko'rgan shaxslar.

Tibbiy-mehnat ekspertiza komissiyasi ma'lumotnomasi, nogironning maxsus guvohnomasi, Chernobil AESdagi avariya oqibatlarini tugatish ishtirokchisining guvohnomasi, shuningdek imtiyoz taqdim etilishida asos hisoblanadigan boshqa vakolatli organlar tomonidan berilgan hujjatlar asosida imtiyoz beriladi;

k) ikki va undan ortiq o'n olti yoshga to'lmagan bolalari bor yolg'iz onalar.

Mehnat va ijtimoiy ta'minot organlari tomonidan beriladigan "yolg'iz onaning shaxsiy daftarchasi" asosida imtiyoz beriladi;

l) ikki va undan ortiq bolasi bor va boquvchisini yo'qotganlik uchun pensiya olmaydigan beva ayol va beva erkaklar.

Turmush o'rtog'i (ayoli) vafot etganligi to'g'risidagi guvohnoma va bolalarining mavjudligini hamda qayta nikohdan o'tmaganligini tasdiqlovchi

pasport, boquvchisini yo'qotganligi tufayli pensiyasining tayinlanmaganligi to'g'risida mehnat va ijtimoiy ta'minot organlarining ma'lumotnomasi imtiyoz berilishida asos hisoblanadi;

m) bolaligidan nogiron bo'lgan va doimiy parvarishni talab qiladigan farzandi bilan birga yashab, uni tarbiyalayotgan ota-onasidan biri.

Pensiya guvohnomasi yoki doimiy parvarish talab etilishini tasdiqlovchi sog'liqni saqlash muassasasining tibbiy ma'lumotnomasi, birga yashashligi haqida - fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organining ma'lumotnomasi asosida imtiyoz taqdim etiladi.

Jismoniy shaxslarning imtiyozlarga bo'lgan huquqi ular hisobot yili uchun tegishli hujjatlarni taqdim etganida vujudga keladi.

Hisobot yili uchun eng kam ish haqining to'rt baravari miqdoridagi imtiyoz imtiyozlarga bo'lgan huquq yuzaga kelgan oy boshidan taqdim etiladi.

Eng kam ish haqining to'rt baravari miqdoridagi imtiyoz jismoniy shaxslarning asosiy ish joyida, agar asosiy ish joyi mavjud bo'lmasa, unda yashash joyidagi davlat soliq xizmati organlari tomonidan jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliq hisoblab chiqarishda qo'llaniladi.

Fuqaro imtiyozlarga bo'lgan huquqni yo'qotganligini 15 kundan kechiktirmay, undan soliq ushlab qoladigan korxonaga, muassasaga, tashkilot, shuningdek jismoniy shaxslarni yoxud soliq organini (agar mazkur organ hisob-kitobni amalga oshirsa) ma'lum qilishi lozim.

5. Chet ellik jismoniy shaxslarning daromadiga soliq solishning xususiyatlari.

Chet ellik jismoniy shaxslarga O'zbekiston Respublikasi hududida O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalarida belgilangan xususiyatlarni hisobga olgan holda soliq solinadi.

Rezident - chet ellik jismoniy shaxsdan O'zbekiston Respublikasi fuqarosi singari jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliq undiriladi.

Norezident - chet ellik jismoniy shaxslardan to'langan joyidan qat'i nazar O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlar bo'yicha jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliq undiriladi.

Soliq solish maqsadida norezident jismoniy shaxslar O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasa orqali faoliyatni amalga oshiradigan norezident sifatida yoki doimiy muassasa bilan bog'liqlikda bo'lmagan norezident shaxs sifatida qaraladi.

O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasa orqali faoliyatni amalga oshiradigan norezident jismoniy shaxs doimiy muassasa bilan bog'liq bo'lgan O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromatlari bo'yicha soliq to'lovchi hisoblanadi.

Chet ellik jismoniy shaxslardan soliqlar va yig'implarni undirish tegishli chet davlatda O'zbekiston Respublikasining jismoniy shaxslariga nisbatan ham xuddi shunday chora-tadbirlar ko'rilgan hollarda o'zaro kelishuv asosida to'xtatilishi yoki cheklanishi mumkin.

Chet ellik jismoniy shaxslar bilan bitimlar tuzish chog'ida, bunday bitimlarning shartlariga O'zbekiston Respublikasida faoliyatni amalga oshiradigan soliq to'lovchilar hamda boshqa shaxslar chet ellik jismoniy shaxslarning soliqlar va yig'implarni to'lash bo'yicha xarajatlarini o'z zimmasiga olishini nazarda tutadigan soliq haqidagi izohlarning kiritilishiga ruxsat berilmaydi.

6.Soliqni hisoblab chiqarish tartibi.

Asosiy ish joyidan olinadigan mehnat haqi to'lovlari va boshqa to'lovlardan jismoniy shaxslarning daromadlariga solinadigan soliqni hisoblab chiqarish yil boshidan o'sib boruvchi yakun bilan ularni hisoblab yozishning borishiga qarab soliq solinadigan jami daromad summasidan amalga oshiriladi.

Fuqaro bir yil mobaynida asosiy ish (xizmat, o'qish) joyini o'zgartirsa, u yangi ish joyidagi buxgalteriyaga dastlabki ish haqi olguniga qadar belgilangan shakl bo'yicha joriy yilda to'langan daromadlar hamda ushlab qolingani soliq summasi haqidagi ma'lumotnomani taqdim etishi shart.

Yangi ish (xizmat, o'qish) joyi bo'yicha soliqni hisoblab chiqarish taqvim yili boshidan ilgari va yangi ish (xizmat, o'qish) joyida olingan jami daromaddan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Avvalgi ish joyidan ma'lumotnoma taqdim etilmagan yoki soliq to'lovchining identifikatsiya raqami taqdim etilmagan hollarda soliq solinadigan daromaddan eng yuqori stavka bo'yicha soliq undiriladi. Ma'lumotnoma keyinroq taqdim etilsa, u holda undirilgan umumbelgilangan tartibda qayta hisob-kitob qilinadi.

Avvalgi asosiy ish joyidagi mehnat majburiyatlarining xodim tomonidan bajarilishi bilan bog'liq mukofot va boshqa to'lovlar unga ishdan bo'shatilganidan so'ng to'langan bo'lsa, mazkur mukofot va to'lovlar umumbelgilangan tartibda ularni to'lash chog'ida jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliqqa tortiladi. Bu fuqarolarga to'langan daromadning hamda ushlab qolingani soliqning umumiy summasi haqida korxonalar, muassasa, tashkilot bir oy muddatda istiqomat joyidagi davlat soliq xizmati organiga ma'lum qilishi shart.

Asosiy bo'lmagan ish joyidan olingan mehnat haqi to'lovlari va boshqa to'lovlardan jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliqni hisoblab chiqarish yil boshidan o'sib boruvchi yakun bilan soliq solinadigan jami daromad summasidan ularni hisoblab yozishning borishiga qarab (agar bunday daromadlar to'langan bo'lsa), belgilangan stavkalar bo'yicha amalga oshiriladi.

Agar asosiy bo‘lmagan ish joyidagi mehnat to‘lovi bo‘yicha daromad oluvchi jismoniy shaxs buxgalteriyaga eng yuqori stavka bo‘yicha daromadidan soliq ushlab qolinishi haqida ariza topshirsa, daromadlarni to‘lovchi yuridik shaxslar soliq to‘lovchining arizasiga ko‘ra soliqni ushlab qoladilar.

Asosiy bo‘lmagan ish joyidan daromad olgan jismoniy shaxslar daromadidan olingan daromadlar, qilingan xarajatlar va ushlangan soliq summasi to‘g‘risidagi taqdim etilgan deklaratsiya ma‘lumotlari bo‘yicha soliq xizmati organi tomonidan daromad solig‘i yakuniy summasi hisoblab chiqariladi. Rezident jismoniy shaxslarning O‘zbekiston Respublikasidan tashqarida (shu jumladan asosiy ish joyidan) olgan daromadlaridan daromad solig‘i yakuniy summasini hisoblab chiqarish ham xuddi shunday tartibda amalga oshiriladi.

Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliqni ushlab qolish va byudjetga o‘tkazish uchun yuridik shaxs javobgardir. Soliq summasi ushlab qolinmaganda yuridik shaxs ushlab qolinmagan soliq summasini hamda u bilan bog‘liq jarima va penyalarni byudjetga to‘lashi shart.

7.Hisob-kitoblarni taqdim etish va soliqni to‘lash tartibi.

Yuridik shaxslar quyidagilarni bajarishi shart hisoblanadi:

1) soliq davri tugaganidan so‘ng o‘ttiz kun ichida davlat soliq xizmati organlariga daromadlar olgan jismoniy shaxslar to‘g‘risida (asosiy ish joyi bo‘yicha daromadlar olgan jismoniy shaxslardan tashqari) belgilangan shaklda ma‘lumotnoma taqdim etishi shart, unda quyidagilar aks ettiriladi:

- soliq to‘lovchining – jismoniy shaxsning identifikatsiya raqami;
- soliq to‘lovchining familiyasi, ismi, otasining ismi, doimiy yashash joyi manzili;
- o‘tgan soliq davri yakunlari bo‘yicha daromadlarning umumiy summasi va jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ining ushlab qolingani umumiy summasi;

- soliq agentining identifikatsiya raqami;
- soliq agentining nomi, joylashgan eri (pochta manzili);

2) yilning har choragida, hisobot davridan keyingi oyning 25-kuniga qadar, yil yakunlari bo‘yicha esa yillik moliya hisobotini taqdim etish muddatida davlat soliq xizmati organlariga hisoblangan va amalda to‘langan daromadlar summalari hamda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ining ushlab qolingani summalari to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni belgilangan shaklda taqdim etishi shart.

Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliq to‘lov manbaida ushlab qolinganda soliq jamg‘arib boriladigan tizimda qatnashuvchi fuqarolarning shaxsiy jamg‘arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga belgilangan tartibda hisoblab yozilgan badallar chegirilgan holda quyidagi muddatlarda to‘lanadi:

a) daromad to'lovchi yuridik shaxslar tomonidan, ushlab qolingani soliq summasi shu maqsadlarda pul mablag'lari olish uchun bankka hujjatlar taqdim etish bilan bir vaqtda byudjetga o'tkaziladi;

b) to'lovni natura holida yoki mahsulotni realizatsiya qilishdan, ishlar bajarish yoxud xizmat ko'rsatishdan tushgan tushumdan to'lovchi yuridik shaxslar tomonidan, ushlab qolingani soliq summasi to'lov amalga oshirilgan oy tugaganidan keyin besh kun ichida byudjetga o'tkaziladi.

Bankda hisobraqamiga ega bo'lgan yuridik shaxslar tomonidan jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliqni to'lash sanasi soliq to'lovchi hisobraqamidan mablag'lar hisobdan chiqarilgan kun, boshqalar, shu jumladan jismoniy shaxslar uchun esa - mablag'lar kredit muassasasining kassasiga o'tkazilgan kun hisoblanadi. Jismoniy shaxslarning hisob-kitob varag'idan soliq summasi jismoniy shaxs tomonidan to'langanda, to'lov sanasi jismoniy shaxs hisobraqamidagi mablag'lar hisobdan chiqarilgan kun hisoblanadi.

Davlat soliq xizmati organlari tomonidan hisoblab chiqarilgan jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliqni to'lash to'lov xabarnomasida ko'rsatilgan muddatlarda amalga oshirilishi kerak. Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliqning yil mobaynida to'lab borilgan summalari tegishli hisobot yili uchun soliq to'lovchiga hisoblab chiqarilgan soliq hisobiga o'tkaziladi.

8. Soliq to'lovchi jismoniy shaxslar faoliyatiga oid dasturiy mahsulning mohiyati va ahamiyati.

«Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni axborot-hisobga olish tizimi» dasturiy mahsulining «Jismoniy shaxslar shaxsiy hisob varaqalari» moduli

Dasturiy mahsuldan ko'zlangan asosiy maqsad, «Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni axborot-hisobga olish» (ORACLE) dasturiy majmuasidan shaxsiy hisob varaqalar bilan ishlash bo'linmasi ajratilib aloxida **fiz_ks.exe** moduliga aylantiriladi va ushbu dastur modulini faqatgina shaxsiy hisob varaqalar bilan ishlovchi ya'ni 09-16-shakllar hujjatlarini kirituvchi xodimga maxsus kodli parol orqali ma'lumotlarni kiritishga ruxsat beriladi.

«Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni axborot-hisobga olish tizimi» dasturiy mahsulining «Bank xujjatlarini kiritish moduli» moduli

Dasturiy mahsuldan ko'zlangan asosiy maqsad, «Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni axborot-hisobga olish» (ORACLE) dasturiy majmuasidan bank hujjatlari bilan ishlash bo'linmasi ajratilib aloxida **fiz_bank.exe** moduliga aylantiriladi va ushbu dastur modulini faqatgina bank hujjatlarini kirituvchi xodimga maxsus kodli parol orqali ma'lumotlarni kiritishga ruxsat beriladi.

«Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlarini deklaratsiyalash» dasturiy mahsuli

Ushbu dasturiy mahsul davlat soliq inspeksiyalarida jismoniy shaxslarning asosiy va asosiy bo'lmagan ish joylaridan olgan daromadlari haqidagi ma'lumotlarni kompyuter bazasiga kiritish, qayta ishlash natijasida hosil bo'lgan natijalarni ShHVlarga o'tkazish, jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlari to'g'risidagi deklaratsiya blankalarini, shuningdek barcha zaruriy hujjatlarni chop etish uchun mo'ljallangan.

DSIlarda jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlari haqidagi ma'lumotlar dastur yordamida kompyuter bazasiga kiritiladi va Soliq deklaratsiyalarini qayta ishlash markaziga yuboriladi. Ushbu yuborilgan avtomatik ravishda saralanib, jismoniy shaxslarning yashash manziliga qarab tegishli DSIlarga etkazib beriladi.

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni axborot –hisobga olish tizimi dasturiy mahsulini “jismoniy shaxslarni administratori” moduli

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni hisob ma'lumotlar bazasi dasturiy mahsulini asosiy maqsadlari quyidagilardir:

- soliqlarni yig'ish bo'yicha soliq, inspektorlarining ish faoliyatini DSQning hamma pog'onalarida yanada samarali bo'lishini ta'minlash;

- har bir soliq to'lovchi tomonidan to'langan soliqar bo'yicha aniq ma'lumotlarni ko'rsatish;

- turli foydalanuvchilarning haqiqiy va to'la ma'lumotlari bilan DSQda hamda undan tashqarida ta'minlash;

- ma'lumotlardan kelajakda foydalanish uchun, ularni himoya qilish.

Texnik jihatdan amalga oshirish talabi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni hisob ma'lumotlar bazasi dasturini asosiy modullari.

- ❖ Soliq hujjatlarini yig'ish va hisob hamda normativ-ma'lumot axborotlarini uzatish tizimi.

- ❖ DSQ ma'lumotlarni qayta ishlash tizimiga kirish uchun axborot terminali.

- ❖ Ma'lumotlarni qayta ishlash modulining arxiv-qidiruv tizimi.

- ❖ Himoya tizimi.

- ❖ Soliq hujjatlarini yig'ish va hisob hamda normativ-ma'lumot axborotlarini uzatish tizimining asosiy funksiyalari.

- ❖ Birlamchi hujjatlar (01.03.09 shakllar va b.) tizimga habarni uzatish (uzatish - birlamchi hujjat yoki hujjatlar to'plami) usuli orqali tushishi kerak, bunda yuqori xavfsizlik kafolatlangan hamda birlamchi hujjatlarning kirish tezligini nazorat qilish imkoniyatiga ega bo'lish kerak.

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni hisob ma'lumotlar bazasi dasturini texnik tasnifi.

Davlat Soliq Qo'mitasi ma'lumotlarini ishlashning yagona kompyuter tizimiga bo'lgan asosiy texnik talablar.

Davlat Soliq Qo'mitasi ma'lumotlarini ishlashning yagona kompyuter tizimi DOS, Windows, MAC OS va serverlardan UNIX hamda Microsoft Windows NT boshqaruvi ostidagi ishchi stantsiyalardan foydalanishi, bunda global, taqsimlanadigan ma'lumotlar bazasi, tarmoq printerlari, skanerlar va boshqa periferik qurilmalar boshqaruvini ta'minlashi kerak.

Dastur ma'lumotlarni yig'ish, saqlash va kerakli axborotni qidirish uchun zarur samaradorlikka ega bo'lgan maksimal tezlikni saqlashi kerak. Dastur qog'oz uzatkichlar, fakslar, tasvirlar, ASCII va binar ma'lumotlari yoki ovoz ma'lumotlari ko'rinishidagi istalgan ma'lumot bilan samarali ishlashni tashkil etish uchun mo'ljallangan.

Dastur ofis ilovalari, qidiruv tizimlari, shuningdek keng masshtabli ilovalarni klient-server muhitidan foydalangan holda yaratish imkoniyatini ta'minlaydi.

Dastur ma'lumotlarga kirishning operativligini ta'minlashi kerak, bu o'z navbatida hujjatlarni kartoteka, jildlardan qidirish bilan bog'liq bo'lgan qog'ozli texnologiyani bartaraf etish imkoniyatini beradi.

DASTURNI MAQSADI VA TAFSIFNOMASI

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni hisob ma'lumotlar bazasi dasturini majmua ShEXM mashinalarini IBM PC\AT turi uchun ORACLE qobig'ida ishlab chiqilgan. Bu dasturda ishlash uchun lokal informatsion setni (LIVS) zamonaviy WINDOWS NT yoki NOVELL operatsion sistemalariga asoslangan qobig'i bo'lishi kerak.

Dasturiy maxsulot jismoniy soliq to'lovchilarni ro'yxatga olishni hamda shaxsiy hisob varaqalarini tuman darajasida yuritishni avtomatlashtirishga asoslangan.

Dasturiy maxsulot ta'minlaydi:

- Jismoniy shaxslarni 01 shakllardagi ma'lumotlarini kompyuterga kiritish orqali ro'yxatga olishni ta'minlaydi.
- Jismoniy shaxslar haqidagi ma'lumotlarni 03, 09, 16 shakllar to'ldirib kompyuterga kiritish orqali o'zgartiradi;
- Har kunlik bank tushumlari asosidagi ma'lumotlarni kompyuterga kiritiladi;
- Soliq to'lovchilarga hisoblangan soliqlarni, qayta hisobotlarni ShXV kiritish va o'tkazish;
- DSI ta'luqli bo'lgan ma'lumotlarni kiritish
- a) DSI reestr hisoblari kiritish;

b) DSI Inspektorlari ma'lumotnomasini kiritish;

v) DSI pasportini kiritish;

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni hisob ma'lumotlar bazasi dasturini tashkiliy tuzilishi.

Dastlab dasturni ishga tushirish "FIZLTD" yorlig'ini ishga tushirish bilan boshlanadi va ekran shakli asosida quyidagi dastur modullari ko'rinadi:

1. Ro'yxatga olish,
2. Jildlar,
3. Bank hujjatlari,
4. Eksport-Import,
5. Shaxsiy hisob varaqalari,
6. Hisobotlar,
7. Ma'lumotlar,
8. Chiqish menyulari chiqadi.

Har bir modul o'z tarkibida:

- Bosh menyu;
- Yordamchi qatorini o'z ichiga oladi.

Har bir dasturiy modulni Bosh menyusi ekranni yuqori qismida joylashgan bo'lib, bir necha punktlardan iborat bo'ladi. Punktlardan birini tanlanishi punkt osti menyusini ishga tushiradi.

Yordamchi qator har dastur ichida qismida joylashgan bo'lib, funksional klavishalarni vazifasini ko'rsatib turadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: "EL PRESS", 2011 yil – 240 b.
2. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. – T.: "O'zbekiston", 2012. - 336 b.
3. Vahobov A.V, Jo'rayev A.S. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik.– T.: "Sharq", 2009. - 448 b.
4. A.Jo'rayev, M.Usmanova, Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: "Sano-standart", 2015. - 216 b.

4-MAVZU: JISMONIY SHAXSLARNING DAROMADLARINI DEKLARATSIY ASOSIDA SOLIQQA TORTISH XUSUSIYATLARI

Reja:

1. Jismoniy shaxslar daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortishni zarurligi va ahamiyati.
2. Yillik daromad haqidagi deklaratsiyani taqdim etuvchi jismoniy shaxslar toifasi.
3. Deklaratsiyani to'ldirish tartibi. Soliq to'lovchining majburiyatlari.
4. Deklaratsiya taqdim etuvchi chet el fuqarolari.
5. Deklaratsiyani taqdim etish tartibi.
6. Jismoniy shaxslar daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortishni takomillashtirish masalalari.

Tayanch so'zlar: deklaratsiya usuli, deklaratsiyani to'ldirish tartibi, umumdeklaratsiyalash tizimi.

1. Jismoniy shaxslar daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortishni zarurligi va ahamiyati. Ikki va undan ko'p daromad manbaiga ega bo'lgan jismoniy shaxslar daromadini yil yakuni bilan deklaratsiyalash zaruriyati:

- birinchidan, mamlakatimizda bozor iqtisodiyotiga o'tishning boshlang'ich bosqichlarida tadbirkorlik harakatiga keng yo'l ochilgandan keyin, ularning turli joyda ishlab topadigan daromadlarini aniqlash, hisobga olish va tegishli tartibda soliqqa tortish;
- ikkinchidan, soliqlarning eng bosh tamoyili - ularning barcha uchun barobarligini ta'minlash;
- uchinchidan, mamlakatimizda jismoniy shaxslar daromad solig'ini hisoblashning o'sib boruvchi tartibda hisoblash mexanizmining joriy etilishi ham ikki va undan ortiq daromad manbaiga ega bo'lgan jismoniy shaxslarning daromadlarini yil yakuni bilan qayta deklaratsiyalash mexanizmini ob'ektiv zaruriyat qilib qo'ydi.

Shuning uchun ham yilning oxirida ikki va undan ortiq daromad manbaiga ega bo'lgan jismoniy shaxslar tomonidan taqdim etiladigan daromadlar haqidagi deklaratsiyalarga muvofiq, soliqqa tortish ayni shu shkalaga binoan amalga oshiriladi. Umuman, daromadlarni deklaratsiyalash, o'sib boruvchi yakunga ko'ra soliq solish shkalasining afzalligini tasdiqlaydi. Bu narsa har xil mehnat faoliyati bilan shug'ullanuvchi shaxslarning bir necha joydan daromad olish hollariga tegishlidir. Tabiiyki, bunday joylarning har birida ham ish haqi to'lanish jarayonida tegishli soliq summalari belgilangan stavkalar bo'yicha ushlab qolinadi. Shunday bo'lsada, barcha jismoniy shaxslar o'z daromadi haqidagi ko'rsatuvchi deklaratsiyani topshirishda yil davomida olingan barcha daromadlarni ko'rsatishi

kerak bo‘ladi. Bunday daromadlar, qayd qilib o‘tilganidek, jamlab chiqiladi va avval to‘langan soliqlar summasi chegirib tashlanib, natijada, yil davomida jismoniy shaxsning asosiy va asosiy bo‘lmagan boshqa barcha ish joylaridan olgan turli shakldagi ish haqlarining yig‘indisidan daromad solig‘i qayta hisoblab chiqiladi. Natijada, soliq to‘lovchiga ortiqcha to‘lagan soliq summalari qaytariladi.

Bozor iqtisodiyotiga o‘tilishi bilan, odamlarda turli daromad manbalari paydo bo‘la boshladi, jumladan chet davlatlarda xam har bir shaxs ishlash orqali daromadlarga ega bo‘lmoqda. Masalan, Davlat soliq qo‘mitasining ma‘lumotlariga ko‘ra, 2000 yilda 3763 ta shaxs AQSh, Koreya va Germaniya davlatlarida ishlab erkin almashtiriladigan valyutada daromadga ega bo‘lganlar, biroq deklaratsiya taqdim etmagan.

Hisob-kitob qilinganda, ularning daromadlaridan juda katta miqdorlarda qo‘shimcha soliq hisoblandi. Bu holat bizningcha, ishchi kuchi eksportini sekinlashtiradi va tabiiyki, mamlakatga valyuta oqimini kamaytiradi.

1999 yildan boshlab, tadbirkorlik bilan shug‘ullanuvchi jismoniy shaxslar uchun daromad solig‘i qat‘iy stavkalarda to‘lanadigan bo‘ldi. Ushbu chekinishga olib keladi. Chunki daromad miqdoridan qat‘iy nazar, soliqqa tortish mexanizmi soliqqa tortishda tenglik tamoyilidan tadbirkorlar bir xil stavkalarda soliq to‘laydigan bo‘ldilar.

Soliq to‘lovchilarning soliq sohasidagi bilim darajasi ham muammo bo‘lib turibdi. Hozirgi vaqtda soliq organlarida soliq axborot – maslahat markazlari mavjud. Barcha inspeksiyalarda navbatchi telefonlar ishlab turibdi. Maxsus nashr “Soliq va bojxona xabarlari” gazetasi ham muntazam chop etilmoqda. Lekin, soliq to‘lovchilar hozircha bu manbalardan etarli darajada foydalanayotganlari yo‘q.

Jismoniy shaxslarni soliqqa tortishning umumdeklaratsiyalash tizimi joriy etilgach, soliq organlari qo‘shimcha ravishda 1-2 mln dona deklaratsiya qabul qiladilar. Bu soliq organlari kompyuter tarmog‘iga va ishchi kuchiga juda katta qo‘shimcha mehnat talab etadi. Shularni hisobga olgan holda, deklaratsiyalash tizimini tadbiq etishning quyidagi tartibini taklif etish mumkin.

Respublika markazi quyidagi sektorlardan tashkil topadi:

- o‘zga idoralardan soliq ma‘lumotlarini olish va qayta ishlash sektori;
- deklaratsiyalarni qayta ishlash sektori;
- soliq idoralariga ma‘lumotlarni jo‘natish sektori;
- ma‘lumotlarni arxivlashtirish va saqlash sektori;
- xizmat xafvsizligini saqlash sektori;
- soliq idoralar faoliyatini nazorat qilish va muvofiqlashtirish sektori.

Deklaratsiyalarni qayta ishlash viloyat markazi quyidagi sektorlardan iborat bo‘ladi:

- jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishni muvofiqlashtirish sektori;

- soliq to'lovchilarga axborotlar yuborish sektori;
- ma'lumotlarni qayta ishlash sektori.

Deklarantlar bilan ishlash tuman byurosi quyidagi sektorlardan tashkil topadi:

- soliq to'lovchilardan deklaratsiyalar qabul qilish sektori;
- ma'lumotlarni qabul qilish va soliq to'lovchilar bilan ishlash sektori;
- ma'lumotlar yig'ish va kiritish sektori.

Respublika markazining vazifalari quyidagilardan iborat bo'ladi:

- deklaratsiyalarni avtomatik ravishda qayta ishlash;
- ma'lumotlarni chop etish va soliq organlariga yuborish;
- manbalardan ma'lumotlar olinishini nazorat qilish va muvofiqlashtirish;
- quyi soliq organlarida soliq deklaratsiyalar bo'yicha olib boriladigan ishlarni nazorat qilish.

Viloyat markazining asosiy vazifalari quyidagilardan iboratdir:

- tuman soliq organlarida deklaratsiyalar bilan ishlash ahvolini nazorat qilish;
- respublika markazidan ma'lumotlar qabul qilish va ularni tuman soliq organlariga va soliq to'lovchilarga etkazish;
- respublika markaziga ma'lumotlar yetkazib turish.

Deklarantlar bilan ishlash tuman byurosining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- deklarantlardan deklaratsiyalar qabul qilish;
- ma'lumotlar qabul qilish va ularni qayta ishlash;
- axborotlarni qayd etish va kiritish;
- deklaratsiyalarni qayta ishlash;
- soliq to'lovchilar o'rtasida targ'ibot-tashviqot ishlarini olib borish;
- axborotlarni saqlash va arxivatsiya qilish.

Soliq xabarnomalarini tayyorlash va tarqatish ishlarini uchastka soliq inspektorlari olib boradilar.

To'lov manбайдan soliq ushlanib qolish imkoni bo'lmagan jismoniy shaxslar o'zlari soliq organlariga soliq to'lash uchun murojaat qilishlari lozim. Deklaratsiya to'ldirgungacha soliq miqdorining 85% dan ko'prog'i to'langan bo'lishi kerak. Soliq xabarnomalari yozma shaklda soliq to'lovchiga etkaziladi yoki pochta xizmati orqali keltirib beriladi. Bir (asosiy joydan) joydan daromad oluvchilar uchun, agar boshqa joydan daromad olmasalar, deklaratsiya to'ldirish rejimi tadbiq etilmaydi, chunki ular daromad manбайдan to'liq soliqqa tortiladilar.

Deklaratsiya qabul qilinayotganda, inspektor tomonidan ko'zdan kechirish yo'li bilan nazoratdan o'tkaziladi, keyin kompyuterga kiritiladi. Deklaratsiyalarni qayta ishlash jarayoni o'z ichiga quyidagi jarayonlarni qamrab oladi: bu tanlab olingan ma'lumotlar bilan deklaratsiyalarni solishtirish, deklaratsiya mazmuni bilan tanishish. Agar olingan deklaratsiya yuzasidan savollar tug'lsa, deklaratsiya

tekshirish bo'limiga o'tkaziladi. Binobarin, deklaratsiyalarning ichidan noto'g'ri to'ldirilganlari ajratib olinadi. Deklaratsiyalarni tekshirish bo'limining inspektori soliq to'lovchiga tegishli bo'lgan barcha ma'lumotlarni deklaratsiya bilan solishtirib chiqadi. Agar daromad kamaytirib ko'rsatilish holati aniqlansa, unda deklaratsiyani chuqurroq tekshirish maqsadida, operativ bo'limga beriladi. Agar arziyas kichik kamchilik aniqlansa, soliq to'lovchi soliq organiga taklif etilib kamchilik bartaraf etiladi.

Operativ bo'lim inspektori joyiga chiqib, bank, moliya va boshqa tegishli tashkilotlar bergan ma'lumotlar bilan solishtirib, taftish o'tkazadi.

Agar deklaratsiya natijalariga ko'ra, soliq qo'shimcha hisoblansa, to'lov xabarnomasi yuboriladi. Agar soliq ortiqcha to'langan bo'lib chiqsa, soliqni qaytarishga tegishli hujjatlar tayyorlanadi. Yuqoridagilardan ma'lum bo'ladiki, umumdeklaratsiyalash tizimi anchagina ko'p mehnat va sarf-xarajat talab etadigan jarayondir. Binobarin, uni yanada mukammallashtirish uchun, -birinchi navbatda, deklaratsiyalarni ro'yxatdan o'tkazish, hisobga olish hamda soliq idoralari va boshqa davlat hokimiyat organlarining jismoniy shaxslarga doir faoliyatlarini muvofiqlashtirish mexanizmini takomillashtirish kerak. Bu jihatdan joriy etilayotgan yangiliklar mohiyatini o'z vaqtida soliq to'lovchilarga tushuntirish mexanizmini yaratish, deklaratsiyalarni taqdim etish tartibini va muddatlarini, ularning e'tiborlariga etkazish, deklaratsiyalarni topshirilmaganlik yoki noto'g'ri ma'lumot taqdim etganlik uchun javobgarlik choralari to'g'risidagi targ'ibot va tashviqot ishlarini faollashtirish muhim ahamiyatga ega.

Deklaratsiyalash tizimini joriy etish juda katta axborotlar hajmiga ishlov berishni talab etadi. Shu bois, faoliyatning aynan shu uchastkasini to'liq kompyuterlashtirish, soliq tushumlari to'g'risidagi ma'lumotlarga ishlov berishning yagona kompyuter tizimini omilkorlik bilan qo'llash, deklaratsiyalash tizimining yagona axborot markazini yaratish darkor.

Oldimizga qo'yilgan masalalarni hisobga olgan holda bugungi kunda deklaratsiyalash tizimida ma'lumotlarga kompyuter ishlovi berish masalalari bilan shug'ullanuvchi tashkiliy tuzilmani Davlat soliq qo'mitasi huzurida barpo etish dolzarb hisoblanadi.

2. Yillik daromad haqidagi deklaratsiyani taqdim etuvchi jismoniy shaxslar toifasi. Deklaratsiya – soliq idoralariga soliq to'lovchi jismoniy shaxslar tomonidan topshiriladigan va o'z ichiga olingan daromadlar va ushbu daromadlar bilan bog'liq xarajatlar haqidagi ma'lumotlarni aks ettiradigan hamda soliq to'lovchining hisoblangan soliqlarni ixtiyoriy ravishda va belgilangan vaqtda davlat byudjetiga to'lashga majbur etadigan xujjat hisoblanadi.

Moliya yilida soliqqa tortiladigan daromadga ega bo'lgan jismoniy shaxslar soliq to'lashga jalb etiladi. Bundan tashqari, asosiy ish joyidan tashqari boshqa daromad manbalariga ega bo'lgan jismoniy shaxslar olgan daromatlari haqida o'zlari yashab turgan hududdagi soliq idoralariga hisobot davridan keyingi yilning 1 apreliga qadar deklaratsiya topshirishlari lozim bo'ladi. Yillik jami daromad

haqida deklaratsiya to'ldirish va uni soliq idoralariga taqdim etish O'zbekiston Respublikasining soliq kodeksi asosida amalga oshiriladi.

Deklaratsiya jismoniy shaxslarning soliq organlariga hisobot davridagi daromadlari va o'zlariga bevosita daxldor bo'lgan soliq imtiyozlari haqidagi rasmiy bayonotni berishini anglatadi. Soliq deklaratsiyasi va soliq stavkalari asosida to'lanishi lozim bo'lgan soliqni Davlat soliq xizmati organlari nazorat qiladilar. Yillik jami daromad haqidagi soliq deklaratsiyasini, odatda, asosiy ish joyidan tashqarida daromadga ega bo'lgan jismoniy shaxslar, shuningdek, hisobot yilida asosiy ish joyiga ega bo'lmagan va qonunchilik doirasida boshqa manbalardan daromad olgan barcha toifadagi jismoniy shaxslar taqdim etishlari shart hisoblanadi.

Deklaratsiya asosida soliq solinadigan daromadlarga O'zbekiston Respublikasi rezidentlarining quyidagi daromadlari kiradi:

- mulkiy daromadlar, agar bu daromadlarga to'lov manbaida soliq solinmagan bo'lsa;

- fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlar;

- asosiy bo'lmagan ish joyidan olingan moddiy naf tarzidagi daromadlar;

- ikki yoki undan ko'p manbadan olingan soliq solinadigan daromadlar;

O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar;

soliq agentlari bo'lmagan manbalardan olingan daromadlar.

Agar soliq to'lovchining asosiy bo'lmagan ish joyidan olgan daromadlaridan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uning arizasiga ko'ra belgilangan eng yuqori stavka qo'llanilgan holda ushlab qolingan bo'lsa, daromadlar to'g'risida deklaratsiya taqdim etilmaydi. O'zbekiston Respublikasi rezidentiga aylangan chet ellik jismoniy shaxs, mazkur moddaning birinchi va ikkinchi qismlari qoidalaridan qat'i nazar, Kodeksning 192-moddasida nazarda tutilgan tartibda va muddatlarda daromadlari to'g'risida deklaratsiya taqdim etadi.

Fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik va ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida daromadlar oluvchi jismoniy shaxslar bunday faoliyatni yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tmagan holda amalga oshirish huquqiga ega.

Daromadlariga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i solinadigan jismoniy shaxslar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini davlat soliq xizmati organining yozma xabarnomasi asosida to'laydi.

Fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik va ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi olayotgan jismoniy shaxs daromadlar olish bilan bog'liq

daromadlar va xarajatlar hisobini yuritishi shart hamda u ijodiy faoliyatni amalga oshirish bilan bog‘liq, haqiqatda qilingan va hujjatlar bilan tasdiqlangan xarajatlarni daromaddan chegirish huquqiga ega, biroq chegirma olingan jami daromad summasining 30 foizidan ko‘p bo‘lmasligi kerak.

Ijodiy faoliyatni amalga oshirish bilan bog‘liq xarajatlarga quyidagilar kiradi:

- fan, adabiyot va san‘at asarlarini yaratish va ulardan foydalanish uchun zarur materiallar olishga doir xarajatlar;

- faqat fan, adabiyot va san‘at asarlarini yaratish, nashr qilish, ijro etish yoki ulardan boshqacha tarzda foydalanish maqsadida foydalaniladigan bino va mulk ijarasiga doir xarajatlar.

Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to‘g‘risidagi deklaratsiya soliq to‘lovchining olingan yillik daromadi to‘g‘risidagi yozma arizasidan iborat bo‘ladi.

Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to‘g‘risidagi deklaratsiyasiga asosiy ish joyi bo‘yicha to‘langan daromadlar va jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ining ushlab qolingani summalari to‘g‘risida O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi va O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan tasdiqlangan shakldagi ma‘lumotnoma ilova qilinadi.

3. Deklaratsiyani to‘ldirish tartibi. Soliq to‘lovchining majburiyatlari.

Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadi to‘g‘risidagi deklaratsiya shakli O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi va O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan tasdiqlanadi hamda unda quyidagi ma‘lumotlar ko‘rsatilishi kerak:

- soliq to‘lovchining familiyasi, ismi, otasining ismi, tug‘ilgan yili, jinsi, fuqaroligi, doimiy yashash joyi manzili;

- soliq to‘lovchining identifikatsiya raqami;

- soliq solinishi lozim bo‘lgan daromadlar turlarga ajratib ko‘rsatilgan holda olingan jami yillik daromad (bir martalik operatsiyalardan hamda mol-mulkni ijaraga berishdan olinadigan daromatlarni deklaratsiya qilish uchun faqat ushbu operatsiyalarning o‘zidan olish mo‘ljallanayotgan daromad aks ettiriladi);

- daromadlarning manbalari;

- daromad olish bilan bog‘liq xarajatlar, majburiy to‘lovlar, chiqimlar va ajratmalarning summalari;

- jismoniy shaxslarning daromadlaridan olinadigan soliq bo‘yicha imtiyozlar;

- hisoblab chiqarilgan soliq summasi;

- haqiqatda to‘langan soliq summasi.

Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyada jismoniy shaxslarning jami yillik daromadini deklaratsiya qilish bilan bog'liq boshqa ma'lumotlar ham ko'rsatilishi mumkin.

Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya pochta orqali buyurtma xat shaklida, shuningdek elektron shakldagi axborot tarzida taqdim etilishi mumkin.

Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya blankalari soliq to'lovchilarga davlat soliq xizmati organlari tomonidan bepul beriladi.

Jismoniy shaxs taqdim etgan jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyada to'lanishi lozim bo'lgan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasining kamayishiga olib keluvchi xatolar aniqlangan taqdirda, jismoniy shaxs deklaratsiyaga zarur o'zgarishlar kiritishi shart.

Agar jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani o'zgartirish haqidagi ariza jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lash muddati tugaguniga qadar berilsa, soliq to'lovchi ushbu Kodeksda belgilangan javobgarlikdan ozod qilinadi.

Agar jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani o'zgartirish haqidagi ariza jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lash muddati tugaganidan keyin, biroq xatolar davlat soliq xizmati organi tomonidan aniqlanganiguniga qadar berilsa, soliq to'lovchi soliqning etishmayotgan summasini hamda unga tegishli penyani to'lagan taqdirda, javobgarlikdan ozod etiladi.

Jismoniy shaxs davlat soliq xizmati organining taqdim etilgan jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyada aniqlangan xatolik to'g'risidagi bildirishnomasini olgan kun davlat soliq xizmati organi tomonidan xatolik aniqlangan kun deb hisoblanadi.

Soliq to'lovchilar Kodeksning 189-moddasida ko'rsatilgan daromadlar bo'yicha jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani, agar ushbu moddada boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, doimiy yashash joyidagi davlat soliq xizmati organiga hisobot yilidan keyingi yilning 1 apreldan kechiktirmay taqdim etadi.

Deklaratsiya qilinishi shart bo'lmagan daromadlarni olgan soliq to'lovchilar doimiy yashash joyidagi davlat soliq xizmati organiga jami yillik daromadlari to'g'risidagi deklaratsiyani ixtiyoriy ravishda taqdim etishi mumkin.

4. Deklaratsiya taqdim etuvchi chet el fuqarolari.

O'zbekiston Respublikasi hududida chet ellik jismoniy shaxslarga O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari hisobga olingan holda soliq solinadi.

Chet ellik jismoniy shaxslardan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni undirish o'zarolik printsipli bo'yicha tugatilishi yoki cheklanishi mumkin.

Chet ellik jismoniy shaxslar bilan bitimlar tuzish chog'ida bunday bitimlarning shartlariga O'zbekiston Respublikasida faoliyatni amalga oshiradigan soliq to'lovchilar hamda boshqa shaxslar chet ellik jismoniy shaxslarning soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash bo'yicha xarajatlarini o'z zimmasiga olishini nazarda tutadigan soliq haqidagi izohlar kiritilishiga ruxsat berilmaydi.

Chet ellik jismoniy shaxsning - O'zbekiston Respublikasi rezidentining daromadlariga ushbu bo'limda belgilangan tartibda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i solinadi

O'zbekiston Respublikasi rezidenti bo'lgan chet ellik jismoniy shaxs o'tgan soliq davri uchun daromadlar to'g'risida joriy yilning 1 apreliyacha deklaratsiya taqdim etadi.

Chet ellik jismoniy shaxs - O'zbekiston Respublikasining rezidenti belgilangan tartibga muvofiq soliq solinishi lozim bo'lgan daromad keltirayotgan faoliyatini kalendar yili ichida tugatgan va O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga chiqib ketayotgan bo'lsa, uning O'zbekiston Respublikasi hududida turgan vaqtda joriy soliq davrida haqiqatda olgan daromadlari to'g'risidagi deklaratsiya mazkur jismoniy shaxs O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga chiqib ketishidan bir oy avval taqdim etilishi lozim. Agar chet ellik jismoniy shaxs - O'zbekiston Respublikasining rezidenti joriy yilning 1 fevraliga qadar doimiy yashash uchun xorijga chiqib ketayotgan bo'lsa, joriy yil uchun daromadlar bo'yicha deklaratsiya taqdim etilmaydi.

5. Deklaratsiyani taqdim etish tartibi. Taqdim etish tartibi belgilangan daromadlar to'g'risidagi deklaratsiya bo'yicha hisoblab chiqarilgan jismoniy shaxslarning daromadlaridan olinadigan soliqni to'lash deklaratsiya topshirilgan paytdan e'tiboran o'n besh kun ichida amalga oshiriladi.

Grant olgan jismoniy shaxs daromadlar to'g'risidagi deklaratsiyani topshirayotganda grant bo'yicha olingan daromad summasini, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i miqdorini, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan vakolat berilgan fan va texnologiyalarni rivojlantirishni muvofiqlashtirish bo'yicha organning tegishli xulosasini ko'rsatadi.

Mol-mulknii ijaraga berishdan daromad olayotgan jismoniy shaxs belgilangan tartibda daromadlar to'g'risidagi quyidagi deklaratsiyalarni taqdim etadi:

dastlabki deklaratsiyani - shunday daromadlar yuzaga kelgan kundan e'tiboran bir oy o'tgach, besh kunlik muddatda, agar bu daromadlarga jismoniy shaxslar daromadlariga to'lov manbaida solinadigan soliq solinmagan bo'lsa;

yakuniy deklaratsiyani - o'tgan soliq davridan keyingi yilning 15 yanvariga qadar.

Mol-mulkni ijaraga berishdan daromadlar olish tugagan taqdirda jismoniy shaxs doimiy yashash joyidagi davlat soliq xizmati organini bu haqda yozma shaklda xabardor etadi.

Agar soliq to'lovchi daromadlar to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etmagan bo'lsa, davlat soliq xizmati organi o'zidagi mavjud ma'lumotlar asosida soliq summasini eng yuqori stavka bo'yicha hisoblashga va soliq to'lovchiga to'lanishi lozim bo'lgan hisoblangan soliq summasi to'g'risida bildirishnoma topshirishga haqlidir. Soliq to'lovchi tomonidan jami yillik daromadi to'g'risida deklaratsiya taqdim etilgan taqdirda, soliqning yakuniy summasi ushbu deklaratsiya hisobga olingan holda aniqlanadi.

Jismoniy shaxslar - O'zbekiston Respublikasining rezidentlari daromadlar to'g'risidagi deklaratsiyaning ma'lumotlari asosida hisoblab chiqarilgan, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini o'tgan soliq davridan keyingi yilning 1 iyunidan kechiktirmay to'laydilar.

Jismoniy shaxslar - O'zbekiston Respublikasining rezidentlari hisoblab chiqarilgan daromad solig'ini xorijiy davlatda joylashgan bank hisobvarag'idan chet el valyutasida to'lashi mumkin. Bunda jismoniy shaxslardan olinadigan, milliy valyutada ifodalangan soliq jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i to'langan sanada O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan belgilangan kurs bo'yicha chet el valyutasida qayta hisoblab chiqiladi.

Mol-mulkni ijaraga berishdan daromadlar oladigan jismoniy shaxslar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini taqdim etilgan dastlabki deklaratsiya asosida har oyda daromad olingan oydan keyingi oying beshinchi kunigacha to'laydilar. Yil tugagach, jismoniy shaxslarning daromadlaridan olinadigan soliqning yillik summasi haqiqatda olingan daromad bo'yicha hisoblab chiqariladi. Bu summa bilan yil mobaynida to'langan summalar o'rtasidagi farq kelgusi yilning 15 martigacha soliq to'lovchidan undirilishi yoki unga qaytarilishi kerak.

Jismoniy shaxslarning daromadlaridan olinadigan soliq to'langan sana quyidagilardir:

yuridik shaxslar yoki jismoniy shaxslar tomonidan bankdagi hisobvarag'idan to'langani taqdirda - ularning bankdagi hisobvarag'idan mablag'lar hisobdan chiqarilgan kun;

jismoniy shaxslar tomonidan naqd pul mablag'lari kiritilgan taqdirda - bank kassasiga mablag'lar to'langan sana.

Davlat soliq xizmati organlari tomonidan hisoblab chiqariladigan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lash to'lov xabarnomasida ko'rsatilgan muddatlarda amalga oshirilishi kerak.

O'zbekiston Respublikasining tegishli xalqaro shartnomasini qo'llash huquqiga ega bo'lgan O'zbekiston Respublikasi norezidentining O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlaridan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i byudjetga to'langan taqdirda, O'zbekiston Respublikasining bunday norezidenti to'langan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini ushbu Kodeksning 38-moddasiga muvofiq soliq majburiyati bo'yicha da'vo muddati mobaynida byudjetdan qaytarib olish huquqiga ega. Bunda O'zbekiston Respublikasi norezidenti jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lashdan ozod qilish to'g'risidagi yoki uning summasini kamaytirish to'g'risidagi iltimos bayon etilgan arizani, shuningdek quyidagi hujjatlarni O'zbekiston Respublikasining davlat soliq xizmati organiga taqdim etadi:

- O'zbekiston Respublikasi bilan ikkiyoqlama soliq solishning oldini olish to'g'risida xalqaro shartnomaga ega bo'lgan davlatning rezidenti ekanligini rasmiy jihatdan tasdiqlovchi hujjatni;

- olingan daromadlarni tasdiqlovchi hujjatni;

- ushbu O'zbekiston Respublikasi norezidenti tomonidan O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlardan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i to'langanligi to'g'risidagi tegishli xorijiy davlatning vakolatli organi tomonidan tasdiqlangan hujjatni.

O'zbekiston Respublikasining davlat soliq xizmati organi arizani uch oy muddatda ko'rib chiqadi va ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan hujjatlar ishonchli bo'lgan taqdirda, ushbu Kodeksning 58-moddasida nazarda tutilgan tartibda O'zbekiston Respublikasining norezidentiga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasini byudjetdan qaytaradi.

O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi g'ayriqonuniy qo'llanilgan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasining davlat soliq xizmati organi O'zbekiston Respublikasi norezidentiga asoslangan rad javobini yuboradi.

O'zbekiston Respublikasidan tashqarida to'langan, jismoniy shaxslardan - O'zbekiston Respublikasining rezidentlaridan olinadigan daromad solig'i summalari O'zbekiston Respublikasida soliq to'lashda O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalariga muvofiq hisobga olinadi.

O'zbekiston Respublikasidan tashqarida to'langan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasini hisobga olish uchun chet davlat vakolatli organining ma'lumotnomasi yoki jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i

O‘zbekiston Respublikasidan tashqarida to‘langanligini tasdiqlovchi boshqa hujjat asos bo‘ladi.

6. Jismoniy shaxslar daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortishni takomillashtirish masalalari. Respublikada bozor iqtisodiyotiga xos bo‘lgan ijobiy islohotlar amalga oshirilayotgani hamda tadbirkorlik faoliyatiga keng yo‘l ochilib, yanada rivojlanayotgani munosabati bilan jismoniy shaxslardan undiriladigan daromad solig‘i tobora ko‘proq dolzarblik va ahamiyat kasb etmoqda. Agar Sobiq ittifoq davrida turli toifadagi mehnatkashlarning daromadlari (ish haqlari, mukofotlar) ma‘muriy yo‘l bilan belgilangan va bir-biridan katta farq qilmagan, boshqacha qilib aytganda “bir tekislik” amal qilgan bo‘lsa, hozirda tadbirkorlik sohasidagi daromadlarga cheklovlar bekor qilingani munosabati bilan, kam va yuqori daromadlar o‘rtasidagi tafovutlar ko‘payib, yuqori daromad oladigan shaxslar soni ortib bormoqda. Tadqiqot mavzusining dolzarbligini asoslashda keltirganimizdek, “Aholining daromadlari tarkibida tadbirkorlik faoliyatidan olinayotgan daromad ulushi tobora salmoqli o‘rin egallamoqda va barcha daromadlarning 47 foizdan ortig‘i ushbu soha hissasiga to‘g‘ri kelmoqda”⁹. Jismoniy shaxslar daromadini deklaratsiyalash usulida soliqqa tortishning muhim afzalliklaridan biri shundaki, u kam daromad oladigan va yuqori daromadga ega jismoniy shaxslarga nisbatan tabaqalashtirilgan stavkalarni qo‘llash orqali osongina “gorizontal adolatni” tiklashi mumkin.

Mamlakatimizda daromadlarni deklaratsiyalash asosida soliqqa tortish tizimini joriy etish va takomillashtirish yo‘nalishlari ishlab chiqilib, respublikamizda olib borilayotgan islohotlarga hamohang ravishda rivojlantirilib borilmoqda. Dastlab, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining 1997 yil 24 apreldagi “O‘zbekiston Respublikasining Soliq kodeksini amalga kiritish tartibi to‘g‘risida”gi 397-1-son Qarorining 5-bandida “2002 yildan e‘tiboran, daromadlar olish manbalaridan qat‘iy nazar, barcha jismoniy shaxslarning jami yillik daromadini deklaratsiyalash tizimi joriy etilishi nazarda tutilsin”, deya qayd etib qo‘yilgan edi. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining 2001 yil 7 dekabrda qabul qilingan Qaroriga binoan esa, jismoniy shaxslarning jami yillik daromadini deklaratsiyalash tizimi 2003 yilda olingan daromadlardan boshlab joriy etilishi belgilab qo‘yildi.

Vazirlar Mahkamasiga “1997 - 2001- yillar mobaynida jismoniy shaxslarning jami yillik daromadini deklaratsiyalash tizimini, shu jumladan, deklaratsiya shaklini, uni taqdim etish va ko‘rib chiqish tartibini hamda muddatlarini, shuningdek, deklaratsiya taqdim etmaganlik, uni belgilanmagan shaklda taqdim etganlik yoki noto‘g‘ri ma‘lumotlarni taqdim etganlik uchun

⁹Karimov I.A. Barcha reja va dasturlarimiz vatanimiz taraqqiyotini yuksaltirish, xalqimiz farovonligini oshirishga xizmat qiladi – Toshkent: «O‘zbekiston», 2011. – 21 b.

javobgarlik choralari ishlab chiqish” vazifasi topshirilgan. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2002 yil 5 sentyabrdagi “Jismoniy shaxslarning jami daromadini deklaratsiyalash tizimini bosqichma-bosqich joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmonida, daromadlarni deklaratsiyalash tizimini yaratish bo‘yicha chet el tajribasini chuqur o‘rganishni, aholini tegishli tarzda tayyorlashni, zarur qonunchilik va me‘yoriy negiz qabul qilinishini, butun bir tashkiliy chora-tadbirlar majmui amalga oshirilishini talab etishini hisobga olgan holda, uni 2002-2005 yillarda bosqichma-bosqich joriy etilishi belgilab berilgan edi.

Bozor iqtisodiyoti va tadbirkorlik faoliyati erkinligi tamoyillari amal qilayotgan iqtisodiy jihatdan taraqqiy etgan barcha mamlakatlarda fuqarolar tomonidan o‘z daromadlarini majburiy deklaratsiyalash amaliyoti keng qo‘llaniladi. Daromadlar to‘g‘risidagi deklaratsiyani to‘ldirish, fuqarolar tomonidan soliqlar to‘lash chog‘ida, shuningdek, uy, er maydonlari va ko‘chmas mulk, qimmatbaho qog‘ozlar hamda boshqa qimmatli buyumlarni xarid qilish bilan bog‘liq yirik moliyaviy bitimlarni amalga oshirishda qat‘iy shart hisoblanadi. Xullas, fuqarolar daromadlarining manbalari oshkoraligi, qonuniyligini tasdiqlash zarur bo‘lgan joyda deklaratsiya talab qilinadi.

Xorijiy mamlakatlarda mavjud bo‘lgan deklaratsiyalash tizimining asosiy sharti bir tomondan, o‘z daromadlari va ularning manbalari to‘g‘risida fuqarolarning o‘zlari ixtiyoriy ravishda ma‘lumot berishlaridir. Ikkinchi tomondan, deklaratsiyada mol-mulk xarid qilishga sarflangan pul mablag‘larining manbalari to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni taqdim etmaslik maqsadida o‘z daromadlarini atayin kamaytirib ko‘rsatganligi yoki ularni yashirganligi uchun iqtisodiy jazo va jarimalarning qonun yo‘li bilan mustahkamlanganligi, hatto, jinoiy javobgarlikka tortishgacha bo‘lgan kuchli tizimning mavjudligidir.

Fuqarolarning daromadlarini deklaratsiyalash yashirin iqtisodiyotga, pul mablag‘larining noqonuniy aylanishiga, korrupsiya va poraxo‘rlikka hamda iqtisodiyot sohasidagi boshqa jinoyatlarga qarshi kurashda ta‘sirchan vositalardan biri hisoblanadi.

Shuni taassuf bilan e‘tirof etish kerakki, bizda korrupsiya va g‘ayriqonuniy daromadlarga, savdo-vositachilik faoliyati natijasida tushadigan naqd pullarni yashirishga qarshi qat‘iy kurash olib borish zarurligi to‘g‘risida ko‘p gapiriladi-yu, ammo ayni vaqtda, jahon amaliyotida umumqabul qilingan mexanizmni joriy etish bo‘yicha aniq-ravshan choralar ko‘rilmayapti. Bunday mexanizm poraxo‘rlik payini qirqib, yashirin iqtisodiyot uchun zamin yaratayotgan, bankdan tashqari pul aylanishini ta‘minlayotgan barcha manbalarni tugatishga yordam beradi.

Shuni hisobga olish zarurki, daromadlarni deklaratsiyalashni joriy etmay, fuqarolarning o‘z daromadlari va ularni olish manbalari to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni ixtiyoriy ravishda taqdim etishning barqaror tizimini vujudga

keltirmasdan, shuningdek, o'z daromadlari haqidagi ma'lumotlarni taqdim etishdan bo'yin tovlayotganlarni jazolash choralari puxta ishlab chiqmay turib, korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurash borasidagi ishlarni tasavvur qilish qiyin.

Aynan shu boisdan, taraqqiy etgan mamlakatlarda tarkib topgan tajribadan kelib chiqqan holda bizning respublikamizda ham bunday ishlarning jami qonun hujjatlariga, huquqiy me'yorlarga tayanadigan xuddi shunday tizimi faollik bilan yaratilishi lozim.

Bundan tashqari, bozor munosabatlariga o'tish tufayli aholi uchun o'z qobiliyatlarini o'zini iqtisodiyotning turli sohalarida yana ham kengroq namoyon etish hamda turli qonuniy manbalardan daromad olish imkoniyatlari ochiladi.

Respublikada xususiyl tadbirkorlikni rag'batlantirish, kichik biznesni rivojlantirish, iqtisodiyotni erkinlashtirish, mehnatga haq to'lashdagi cheklashlarni bekor qilish, korxonalarining xo'jalik faoliyatiga davlat va nazorat idoralarining aralashuvini keskin kamaytirish borasida katta ishlar amalga oshirilmoqda. Bularning hammasi fuqarolar uchun faol mehnat qilish va o'z mehnati bilan ko'proq daromad topish imkoniyatini yaratishga qaratilgandir. Shu munosabat bilan aholi daromadlarini hisobga olish, daromadlarning qonuniyligini hamda soliqlar bekamu ko'st to'langanligini nazorat qilish mexanizmini takomillashtirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqdaki, bu ham daromadlarni umumdeklaratsiyalash tizimini joriy etish zarurligini taqozo etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining Davlat soliq xizmati to'g'risidagi qonuni. «Xalq so'zi» gazetasi. 1997 yil, 29 avgust
2. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi: Rasmiy nashr.T.:«Adolat», 2014 y.
3. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: "EL PRESS", 2011 yil – 240 b.
4. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. – T.: «O'zbekiston», 2012. - 336 b.
5. Vahobov A.V, Jo'rayev A.S. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik.–T.: «Sharq», 2009. - 448 b.
6. A.Jo'rayev, M.Usmanova, Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: «Sano-standart», 2015. - 216 b.
7. Usmanova M.S. Jismoniy shaxslarning daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortish muammolari. Monografiya.- T.: «Tamaddun», 2013 y.144 b.

5-MAVZU: TADBIRKORLIK FAOLIYATI BILAN SHUG'ULLANUVCHI JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISH

Reja:

1. Tadbirkorlik tushunchasi va mohiyati.
2. Yakka tartibdagi tadbirkorlarga qat'iy belgilangan soliqni qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari.
3. Savdo faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari.
4. Qat'iy belgilangan soliq bo'yicha berilgan preferentsiyalar.

Tayanch so'zlar: tadbirkorlik, qat'iy belgilangan soliq, yakka tartibdagi tadbirkorlar, preferentsiyalar, savdo faoliyati.

1. Tadbirkorlik tushunchasi va iqtisodiy mohiyati

Tadbirkorlik bozor iqtisodiyotiga xos iqtisodiy faoliyatdir. Boshqacha aytganda, u muayyan ijtimoiy-iqtisodiy natijaga erishish maqsadida tovarlar va xizmatlarni ishlab chiqarish va ayirboshlashni tashkil etish bo'yicha mulkdorlarning yoki ular vakillarining ongli va maqsadli iqtisodiy faoliyatidir. "Tadbirkorlik va tadbirkorlar faoliyatini kafolatlash to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonunida tadbirkorlikka quyidagicha ta'rif berilgan: "Tadbirkorlik-mulkchilik sub'ektlarining foyda olish maqsadida tavakkal qilib va mulkiy javobgarlik asosida amaldagi qonunlar doirasida tashabbus bilan iqtisodiy faoliyat ko'rsatishdir".

Tadbirkorlikning mohiyati quyidagilar orqali yanada oydinlashadi:

Birinchidan, tadbirkorlikning sub'ekti kim bo'lishi mumkin. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlik to'g'risidagi Qonuniga muvofiq balog'at yoshiga etgan har bir fuqaro o'z mulki asosida yoki mulk egasining vakolati asosida o'z ixtiyor etgan Qonunga zid bo'lmagan faoliyat turi bilan shug'ullanishi mumkin.

Ikkinchidan, yuqoridagi ta'rifda tadbirkorlikning yana bir tomoni mazmuni ifoda etilgan bo'lib, u mazmunan boy, xilma xil ko'rinishiga ega. Tadbirkorlik faoliyatini tanlash, uni tashkil etish va rivojlantirish mohiyat jihatidan davlat, jamiyat ahamiyatiga molik ish bo'lmasdan, balki erkin tanlanadigan faoliyatdir.

Tadbirkorlik faoliyatining uch turi va unga mos ravishda tadbirkorlarning 3 guruhini alohida ko'rsatish mumkin:

1) yangi tovar yoki xizmat loyihasini tashkil etish. Tadbirkorlikning bu turi bilan intellektual mulk egalari innovatsiya tadbirkorlari shug'ullanadi.

- 2) tovar ishlab chiqarishni tashkil etish bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlar.
- 3) tovarni sotish, qayta sotish va tijorat ishlarini tashkil etish bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlar.

Uchinchidan, maqsad jihatidan tadbirkorlikning ikki turini:

- a) foyda olishni, iqtisodiy samaraga erishishni maqsad qilgan;
- b) ijtimoiy samaraga (masalan, tabiat muhofazasi, yosh avlod tarbiyasi, sog'liqni saqlash) erishishni maqsad qilgan turlarini ajratish mumkin.

Tadbirkorlarga xos xususiyatlar quyidagilardan iborat:

1. Shug'ullanayotgan soha bo'yicha ilm, bilimga egaligi.
2. Tavakkalchilikka asoslangan qarorlar qabul qilish buyicha tashabbuskorlik qobiliyati.
3. Iqtisodiy jarayonlarni chuqur fikrlay olish.
4. Qonunlarga itoatkorligi.
5. Innovatsiyachilikning faolligi.
6. Maqsad sari intiluvchanlik.
7. Tashkilotchilik.
8. Tejamkor bo'lishi.
9. O'z so'zining ustidan chikish.
10. Ruxiy poklik va xalolligi.
11. O'z jamoasi uchun kurashuvchanlik.

Tadbirkorlikni rivojlantirish uchun quyidagi shart-sharoitlar talab etiladi:

1. Mulk munosabatlarining uygunlashuvi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida mulkiy munosabatlar uch jixat bilan belgilanadi: -

■ egalik qilish, ya'ni mulk egasi sifatida mulkka to'la xukumronlik qilish: sotish, ijaraga berish, xadya etish;

■ foydalanib turish, ya'ni mulk egasining nazorati asosida ma'lum shart va to'lov evaziga mulkdan vaktincha foydalanish;

■ operativ tezkor boshqarishni, yangi mulk egasining nazorati ostida resruslarni taqsimlash va ishlab chiqarishni tashkil etish buyicha mulkni boshqarish xuquqini joriy etish.

2. Tadbirkorlarga o'z qobiliyatini tula namoen etish uchun quyidagi iqtisodiy erkinliklarning berilishi.

■ mahsulot assortimenti turlarini va ishlab chiqarish usulini tanlash erkinligi;

■ hamkorliklarni mustaqil tanlash;

■ mablag'larni qonunga zid bulmagan soxalarga mustaqil sarflash erkinligi va x.k.;

3. Bozorning ochikligi, ya'ni tovarlar, sarmoyalar, ma'lumotlar, ish kuchi, xom ashe xarakati uchun sun'iy g'oyalarning yukligi.

4. Bozor infratuzilmasining mavjudligi.

Bunga quyidagilar kiradi:

- tijorat banklari;
- tovar, fond, mexnat, valyuta birjalari;
- tijorat tavakkalchiligi va mulk sug'urtasi;
- ma'lumot va reklama manbalari, ommaviy axborot vositalari, aloka vositalari;
- ekspert byurolari, sertifikat markazlari, bojxonalar, soliq nazorati tashkilotlari, arbitrajlar va x.k.

5. Tadbirkorlik uchun xuquqiy kafolatning mavjudligi, ya'ni tadbirkorlikni ximoyalovchi Qonunchilikning mavjudligi.

6. Yangi korxonalar kadrlar tayyorlash, kredit olish, soliq to'lash, tabiiy boyliklardan foydalanish buyicha davlat tomonidan berilgan imtiyozlar va x.k.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xususiy tadbirkorlik, kichik biznesni rivojlantirishni yanada rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmonida ko'rsatilishicha: xususiy tadbirkorlik, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish asosida mulkdorlar sinfini shakllantirish kichik va xususiy tadbirkorlik faoliyati soxasiga kredit resurslarini keng jalb qilish va xorijiy sarmoyalarni bevosita olib kirish uchun maqbul sharoit yaratish maqsadida;

2004 yilning 1 yanvaridan kichik tadbirkorlik sub'ektlari toifasiga quyidagilar kiradi:

1. yakka tartibdagi tadbirkorlar;
2. xodimlarning o'rtacha yillik soni band bulgan mikrofirmalar:
 - ishlab chiqarish tarmoqlarida – 20 kishidan oshmagan;
 - xizmat kursatish soxasi va boshqa ishlab chiqarishga alokador bulmagan tarmoqlarda - 10 kishidan oshmagan;
3. xodimlarning o'rtacha yillik soni band bulgan kichik korxonalar:
 - yengil va oziq-ovqat sanoati, metallga ishlov berish va asbobsozlik, yog'ochni qayta ishlash, mebel sanoati va qurilish materiallari sanoati - 100 kishidan oshmagan;
 - mashinasozlik, metallurgiya, yokilgi-energetika va kime sanoati, qishloq xujaligi mahsulotlarini yetishtirish va qayta ishlash, qurilish hamda boshqa sanoat-ishlab chiqarish soxalari – 50- kishidan oshmagan;
 - fan, ilmiy xizmat kursatish, transport, aloka, xizmat kursatish soxasi, savdo va umumiy ovkatlanish hamda boshqa ishlab chiqarishga alokador bulmagan soxalar - 25- kishidan oshmagan kichik korxonalar.

Yuqorida ko'rsatib utilgan mikrofirma va kichik korxonalar amaldagi qonunchilik bilan mikrofirmalar va kichik korxonalar uchun belgilangan soliq imtiyozlari va preferentsiyalari tatbik etiladi.

Xozirda tadbirkorlikni rivojlantirish, kichik va xususiy tadbirkorlik soxasiga xorijiy sarmoyalarni olib kirish uchun mikrofirmalar, kichik korxonalar va korxonalar tashkil etilib, maqbul sharoitlar yaratilmoqda.

2.Yakka tartibdagi tadbirkorlarga qat'iy belgilangan soliqni qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish doirasida qat'iy belgilangan soliq to'lash bilan bir qatorda quyidagilarni to'laydilar:

- 1) bojxona to'lovlari;
- 2) yer qa'ridan foydalanuvchilar uchun soliqlar va maxsus to'lovlar;
- 3) suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq - suv resurslaridan tadbirkorlik faoliyati uchun foydalanilganda;
- 4) aktsiz solig'i - aktsiz to'lanadigan mahsulot ishlab chiqarilganda;
- 5) byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga sug'urta badallari;
- 6) davlat boji;
- 7) avtotransport vositalarini olganlik va (yoki) vaqtinchalik olib kirganlik uchun Respublika yo'l jamg'armasiga yig'im.

Agar yakka tartibdagi tadbirkorlar soliq solinadigan mol-mulkka va (yoki) yer uchastkasiga ega bo'lsalar, ushbu Kodeksning 48, 50-boblarida nazarda tutilgan tartibda jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni va (yoki) jismoniy shaxslardan olinadigan er solig'ini to'lash majburiyati ularning zimmasida saqlanib qoladi.

Agar yakka tartibdagi tadbirkor o'z faoliyatini muayyan muddatga to'xtatsa, u o'z faoliyatini to'xtatguniga qadar tadbirkorlik sub'ektini ro'yxatdan o'tkazuvchi organga faoliyatni vaqtinchalik to'xtatish to'g'risida ariza berish bilan bir vaqtda davlat ro'yxatidan o'tganlik to'g'risidagi guvohnomani topshiradi.

Yakka tartibdagi tadbirkorning faoliyati vaqtinchalik to'xtatilganligi to'g'risidagi arizani va uning davlat ro'yxatidan o'tganlik to'g'risidagi guvohnomasini olgan, tadbirkorlik sub'ektini davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiradigan organ soliq bo'yicha hisobga olish joyidagi davlat soliq xizmati organlariga yakka tartibdagi tadbirkorning faoliyati vaqtinchalik to'xtatilganligi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlanadigan shaklda axborot taqdim etadi.

Tadbirkorlik sub'ektini davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organning yakka tartibdagi tadbirkorning faoliyati vaqtinchalik to'xtatilganligi to'g'risida taqdim qilingan va davlat soliq xizmati organlari tomonidan olingan

axborot yakka tartibdagi tadbirkor o'z faoliyatini amalga oshirmaydigan davr uchun qat'iy belgilangan soliqni hisoblashni to'xtatib turish uchun asos bo'ladi.

Soliq to'lovchining kalendar oyida ishlagan kunlari sonidan qat'i nazar, qat'iy belgilangan soliq tadbirkorlik faoliyatining turi va soliq to'lovchining faoliyatni amalga oshirish joyiga qarab belgilangan stavkalar bo'yicha to'lanadi.

Faoliyatning bir necha turi bilan shug'ullanuvchi soliq to'lovchilar qat'iy belgilangan soliqni faoliyatning har bir turi uchun mazkur turdagi faoliyatga nisbatan belgilangan stavkalar bo'yicha alohida-alohida to'laydilar.

Qat'iy belgilangan soliqni hisoblab chiqarish soliq bo'yicha hisobga olish joyidagi davlat soliq xizmati organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Qat'iy belgilangan soliq tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan oynning 25-kunidan kechiktirmay har oyda, soliq to'lovchi davlat ro'yxatidan o'tkazilgan joy uchun belgilangan stavkalar bo'yicha to'lanadi. Masalan, jismoniy shaxslar daromadidan qat'iy belgilangan soliq:

2015 yil yanvari uchun 2015 yilning 25 yanvariga qadar;

2015 yil fevrali uchun 2015 yilning 25 fevraliga qadar belgilab qo'yilgan.

Qat'iy belgilangan soliq yuridik shaxsni tashkil etmagan tadbirkor tomonidan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan joyda, agar O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlarida boshqa qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, to'lanadi.

Tadbirkorlik faoliyati bilan endi shug'ullana boshlagan jismoniy shaxslar qat'iy belgilangan stavkalar bo'yicha daromad solig'ini belgilangan tartibda, ro'yxatga olish paytida mustaqil to'laydilar. Qat'iy belgilangan soliq faoliyat boshlangan kundan qat'i-nazar bir oy uchun to'lanadi. Misol uchun, oynning boshida emas, balki ikkinchi yarmida boshlasa ham to'liq oy uchun to'lanadi. Agar faoliyat amalga oshirilgan joy uchun qat'iy belgilangan soliq stavkalari davlat ro'yxatidan o'tkazilgan joy uchun belgilangan stavkalardan farq qilsa, qat'iy belgilangan soliq eng yuqori stavka bo'yicha to'lanadi.

2018 yil 1 yanvardan yuridik shaxs maqomini olmasdan tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar to'laydigan qat'iy belgilangan soliq stavkasi quyidagicha:

Yuridik shaxsni tashkil etmasdan tadbirkorlik faoliyat bilan shug‘ullanadigan jismoniy shaxslardan olinadigan qat‘iy belgilangan soliq

STAVKALARI¹⁰

№	Faoliyat turi	Qat‘iy belgilangan soliqning bir oydagi stavkasi (eng kam ish haqiga karrali miqdorlarda)			
		Toshkent shahri	Nukus sh., viloyat bo‘ysunadigan shaharlar	Boshqa shaharlar	Boshqa aholi punktlari
1	2	3	4	5	
1.	Chakana savdo: - oziq-ovqat va nooziq-ovqat tovarlar bilan; - dehqon bozorlarida qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bilan *) - ; - gazetalar, jurnallar va kitob mahsulotlari	7,0 3,5 3,5	5,0 2,5 2,0	3,0 2,0 1,5	2,5 1,5 0,5
2.	Maishiy xizmatlar, 3-bandda ko‘rsatilganlaridan tashqari	2,5	1,5	1,0	0,5
3.	O‘z mahsulotini ishlab chiqarish va sotish, shu jumladan milliy shirinliklar va non-bulka mahsulotlari tayyorlash va sotish, shuningdek uy sharoitlarida yoki davlat xokimiyati organlarining qarori bilan maxsus ajratilgan joylarda o‘tirish joylari tashkil qilmasdan donalab sotiladigan ovqatlarning ayrim turlarini tayyorlash va sotish	2,0	1,5	1,0	0,5
4.	Boshqa faoliyat turlari	2,0	1,5	1,0	0,5
5.	Avtomobil transportida yuk tashishga doir xizmatlar:				
	3 tonnagacha yuk ko‘tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun	1,5			
	8 tonnagacha yuk ko‘tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun	2,0			
	12 tonnagacha yuk ko‘tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun	3,0			
	12 tonnadan ortiq yuk ko‘tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun	3,5			

*) Uy xo‘jaligi, shu jumladan, dehqon xo‘jaligida parvarishlangan tirik hayvonlarni (chorva mollari, parrandalar, mo‘ynali va boshqa hayvonlar, baliqlar

¹⁰ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017yil 29 dekabrda PQ-3454 -sonli Qaroridan olingan.

va boshqalar) hamda ularni so'yib, xom yoki qayta ishlangan ko'rinishdagi mahsulotlarni, sanoatda qayta ishlashdan tashqari, chorvachilik, asalarichilik va dehqonchilik mahsulotlarini tabiiy va qayta ishlangan ko'rinishda (manzarali bog'dorchilik (gulchilik) mahsulotlaridan tashqari) sotish bundan mustasno.

Soliq solishdan ozod etish soliq to'lovchi tomonidan davlat hokimiyatining joylardagi tegishli organi, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organi, bog'dorchilik, uzumchilik yoki polizchilik shirkati boshqaruvi tomonidan berilgan, sotilgan mahsulot soliq to'lovchi tomonidan unga yoxud uning oila a'zolariga ajratilgan er uchastkasida etishtirilganligini tasdiqlovchi belgilangan shakldagi hujjatni taqdim etish sharti bilan amalga oshiriladi.

Izohlar:

1. Qat'iy belgilangan soliq stavkasi yil boshiga - 2018 yil 1 yanvarga belgilangan eng kam ish haqi (172 240 so'm) miqdoridan kelib chiqib belgilanadi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomidagi o'zgarishiga qarab qayta ko'rib chiqilmaydi..

2. Jismoniy shaxs:

a) bir nechta faoliyat turi bilan shug'ullansa, har bir faoliyat turi uchun alohida-alohida soliq to'laydi;

b) tadbirkorlik faoliyatini ijaraga olingan uskunalar va binoda amalga oshirsa, yashash joyidagi davlat soliq xizmati organiga ijaraga beruvchi to'g'risida ma'lumotnoma (axborot) taqdim etishi kerak;

v) davlat ro'yxatidan o'tkazilmagan joyda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirsa, soliqni ro'yxatdan o'tkazilgan joyda va faoliyatni haqiqatda amalga oshirayotgan joyda belgilangan stavkalar orasida eng yuqori stavka bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan joy bo'yicha to'laydi.

3. Jismoniy shaxslar tomonidan yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tmasdan faoliyat turlari amalga oshirilganligi holatlari aniqlangan taqdirda, davlat soliq xizmati organlari belgilangan stavkadan kelib chiqqan holda yillik hajmda tegishli faoliyat turi bo'yicha bir yo'la qat'iy belgilangan soliqni undiradilar, jismoniy shaxsning davlat ro'yxatidan o'tmasdan faoliyat ko'rsatayotganligi dalili aniqlangan sanadan boshlab o'ttiz kun mobaynida uning yakka tartibdagi tadbirkor sifatida ro'yxatdan o'tganligi holatlari bundan mustasno. Bunday jismoniy shaxsga hisoblab yozilgan yillik qat'iy belgilangan soliq summasini O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo'mitasi tomonidan belgilangan tartibda ushbu davr uchun qat'iy belgilangan soliq bo'yicha kelgusidagi soliq majburiyatlari o'rniga o'n ikki oy mobaynida to'lash huquqi taqdim etiladi.

4. Jismoniy shaxslarning mol-mulkni ijaraga berishdan olgan daromadlariga O'zbekiston Respublikasi Prezidentining mazkur qaroriga 8-ilovada ko'rsatilgan

soliq solish shkalasining eng kam stavkasi bo'yicha jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i solinadi.

3. Savdo faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari.

Savdo faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar daromadlarni va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlarida daromadlarning hamda amalga oshirilgan tovar operatsiyalarining hisobini yuritishlari shart.

Daromadlarni va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlari quyidagilardir:

chakana savdo faoliyati bilan shug'ullanuvchi yakka tartibdagi tadbirkorning daromadlarni va tovar operatsiyalarini hisobga olish daftari;

Tovar cheklari daftari.

Daromadlarni va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlarining shakli O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlanadi.

Daromadlarni va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlari yakka tartibdagi tadbirkorni soliq bo'yicha hisobga olish joyidagi davlat soliq xizmati organlari tomonidan yakka tartibdagi tadbirkorning arizasi asosida ro'yxatdan o'tkaziladi.

Daromadlarni va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlari oxirgi yozuv kiritilgan paytdan e'tiboran besh yil mobaynida yakka tartibdagi tadbirkorda saqlanadi va ular raqamlangan, ip o'tkazib bog'langan hamda tegishli davlat soliq xizmati organining muhri bilan tasdiqlangan bo'lishi kerak.

Yakka tartibdagi tadbirkor faoliyati to'g'risidagi hisobotlar soliq bo'yicha hisobga olish joyidagi davlat soliq xizmati organlariga:

savdo faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan, bundan tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlar olib kiradigan yakka tartibdagi tadbirkorlar mustasno, - yilning har bir choragi yakunlari bo'yicha hisobot choragidan keyingi oyning 10-kunidan kechiktirmay;

tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlarni olib kiradigan yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan - har oyning yakunlari bo'yicha hisobot oyidan keyingi oyning 10-kunidan kechiktirmay taqdim etiladi.

4. Qat'iy belgilangan soliq bo'yicha berilgan preferentsiyalar.

1) Ommaviy axborot vositalarini yanada rivojlantirish uchun qo'shimcha soliq imtiyozlari va afzalliklar berish to'g'risidagi *O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qaroriga* binoan 2012 yilning 1 yanvaridan boshlab:

- gazeta, jurnallar va kitob mahsulotlarini chakana sotishga ixtisoslashgan yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun qat'iy belgilangan soliq stavkasi o'rta hisobda 2 barobarga pasaytirildi.

2) 22.05.12 yil 10 mayda O'R Prez.ning «2012-2016 yillarda O'R da xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish Dasturi to'g'risida»gi PQ-1754-sonli qaroriga asosan:

- 2012 yilning II choragidan boshlab qishloq joylardagi mahallalar hududa maishiy xizmat ko'rsatish b-n shug'ullanuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar (sartaroshlar, tikuvchilar, poyafzal, maishiy texnikani ta'mirlash bo'yicha usta va boshgalar) qat'iy belgilangan soliq to'lashdan 3 yil muddatga ozod etildi.

3) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Xalq badiiy hunarmandchiligi va amaliy san'atini rivojlantirishni yanada qo'llab-quvvatlash to'g'risida» 2010 yil 30 martdagi PF-4210-sonli Farmoniga kiritilgan o'zgartirishga muvofiq:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Xalq badiiy hunarmandchiligi va amaliy san'atini rivojlantirishni rag'batlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» 2008 yil 1 apreldagi PF-3983-sonli Farmonining 1-bandida nazarda tutilgan, uy sharoitida xalq badiiy hunarmandchiligi va amaliy san'ati buyumlarini ishlab chiqarish bo'yicha yakka tartibdagi mehnat faoliyati bilan band bo'lgan shaxslar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni to'lash yuzasidan soliq imtiyozining amal qilish muddati «Hunarmand» uyushmasi a'zolari - yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun 2014 yilning 1 yanvarigacha uzaytirildi.»

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining Davlat soliq xizmati to'g'risidagi qonuni. «Xalq so'zi» gazetasi. 1997 yil, 29 avgust
2. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi: Rasmiy nashr.T.:«Adolat», 2014 y.
3. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: "EL PRESS", 2011 yil – 240 b.
4. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. – T.: «O'zbekiston», 2012. - 336 b.
5. Vahobov A.V, Jo'rayev A.S. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik.–T.: «Sharq», 2009. - 448 b.
6. A.Jo'rayev, M.Usmanova, Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: «Sano-standart», 2015. - 216 b.
7. Usmanova M.S. Jismoniy shaxslarning daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortish muammolari. Monografiya.- T.: «Tamaddun», 2013 y.144

II MODUL. JISMONIY SHAXSLARNING EGALIK HUQUQIDAN KELIB CHIQUADIGAN SOLIQ MAJBURIYATLARI

6-MAVZU: JISMONIY SHAXSLARDAN UNDIRILADIGAN MOL-MULK SOLIG'I

Reja:

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ining to'lovchilari, soliq ob'ekti va bazasi.
2. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i stavkalari va soliqdan beriladigan imtiyozlar.
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ini hisoblab chiqarish va budjetga to'lash tartibi.

Tayanch so'zlar: jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq, soliq solish obyekti, mol-mulk solig'i stavkalari, mol-mulk solig'i stavkalari.

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ining to'lovchilari, soliq obyekti va bazasi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq 1993 yil 28 dekabrda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining "Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqlar to'g'risida"gi Qonuni bilan 1994 yildan boshlab joriy etilgan. Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq muntazam (doimiy) undiriladigan soliq hisoblanadi, ya'ni u bir yilda bir marta muntazam ravishda undiriladi. Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq mahalliy soliq bo'lib, O'zbekiston Respublikasi hududida bo'lgan va unda ro'yxatga olingan mol-mulklardan undiriladi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq fiskal ahamiyatga ega bo'lib davlat budjetining daromadlar qismini shakllantiradi.

Soliq kodeksining 272-moddasiga muvofiq mulkida soliq solinadigan mol-mulki bo'lgan jismoniy shaxslar, chet el fuqarolari, shuningdek yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni to'lovchilari bo'lib hisoblanadi.

Agar ko'chmas mulk mulkdorining joylashgan erini aniqlash imkoni bo'lmasa, bu mol-mulk qaysi shaxsning egaligida va (yoki) foydalanishida bo'lsa, o'sha shaxs soliq to'lovchidir.

Jismoniy shaxslarning O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan uy-joylari, kvartiralar, dala hovli imoratlari, garajlar va boshqa imoratlari, joylar, inshootlar soliq solish ob'ekti hisoblanadi.

Ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazuvchi organ tomonidan belgilanadigan soliq solish ob'ektlarining inventarizatsiya qiymati to'lovchilar uchun soliq solinadigan bazadir.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkini baholash bo'yicha vakolatli organ tomonidan aniqlangan soliq solish ob'ektining bahosi mavjud bo'lmagan taqdirda, mol-mulkning qonun hujjatlari bilan belgilanadigan shartli qiymati soliq solinadigan bazadir, ya'ni O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori bilan mol-mulkning shartli qiymati belgilanadi hamda o'rnatilgan stavkalar asosida soliqqa tortiladi.

Bitta jismoniy shaxs bir nechta soliq solish ob'ekti bo'yicha to'lovchi bo'lgan taqdirda, soliq solinadigan baza har bir ob'ekt bo'yicha alohida-alohida hisoblab chiqiladi.

2. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i stavkalari va soliqdan beriladigan imtiyozlar.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq stavkalari O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori bilan belgilanadi, ularni soliq to'lovchilarga Moliya vazirligi, Davlat soliq qo'mitasi va uning quyi organlari tomonidan belgilangan tartibda bildiriladi. Soliq stavkalari har yili keyingi moliya yili uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidentining makroiqtisodiy ko'rsatkichlar prognozi va davlat byudjeti parametrlari to'g'risidagi qarori asosida qayta ko'rib chiqilishi mumkin.

2018 yil uchun soliqning stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilangan:

6.1.-jadval

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqning STAVKALARI¹¹

N	Soliq solinadigan ob'ektlarning nomi	Soliq stavkasi, mol-mulkning kadastr qiymatiga nisbatan foizda
1.	Turar joylar, kvartiralar, dala hovli qurilmalari, (umumiy maydoni 200 kv.m dan oshiq bo'lganlari bundan mustasno), boshqa imoratlar, xonalar va inshootlar	0,2
2.	Shaharlarda joylashgan umumiy maydoni quyidagicha bo'lgan turar joylar va kvartiralar:	
	200 kv.m dan oshiq va 500 kv.m gacha bo'lgan	0,25
	500 kv.m dan oshiq bo'lgan	0,35
	Boshqa aholi punktlarida joylashgan turar joylar, kvartiralar umumiy maydoni 200 kv.m dan oshiq bo'lgan turar joylar va kvartiralar:	0,25

¹¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 29 dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2018 yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va davlat budjeti parametrlari to'g'risida"gi PQ-3454-son qaroridan olindi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni hisoblab chiqarish maqsadida mol-mulking kadastr qiymati kadastr hujjatlaridan kelib chiqib belgilanadi, biroq 42 000 ming soʻmdan kam boʻlmasligi kerak.

Jismoniy shaxslar mol-mulkini baholash boʻyicha tegishli organlar tomonidan belgilangan kadastr qiymati boʻlmasa soliq undirish uchun Toshkent shahri va viloyat markazlarida – 210 000 ming soʻm, boshqa shaharlar va qishloq joylarda – 90 000 ming soʻm miqdoridagi mol-mulkning shartli qiymati qabul qilinadi. Jismoniy shaxslarning mol-mulkilari texnik inventarizatsiyalash byurosi (TIB) xodimlari tomonidan baholanadi.

Koʻchmas mulkka huquqlarni davlat roʻyxatidan oʻtkazuvchi organlarda belgilangan tartibda roʻyxatga olinmagan yangi qurilgan turar joylar boʻyicha jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq mol-mulk shartli qiymatining ikki baravari miqdortidan kelib chiqib undiriladi.

Mulkida soliq solinadigan mol-mulk boʻyicha pensionerlar uchun mol-mulk soligʻi boʻyicha soliq solinmaydigan eng kam miqdor umumiy maydonining 60 kv.metri hajmida belgilanadi.

Soliq kodeksining 275-moddasiga muvofiq quyidagilarning mulkida boʻlgan mol-mulkka jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq solinmaydi:

- “Oʻzbekiston Qahramoni”, Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni unvonlariga sazovor boʻlgan, uchala darajadagi Shuhrat ordeni bilan taqdirlangan fuqarolarning. Mazkur imtiyoz tegishincha “Oʻzbekiston Qahramoni” unvoni berilganligi toʻgʻrisidagi guvohnoma, Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni daftarchalari, orden daftarchasi yoki mudofaa ishlari boʻyicha boʻlimning maʼlumotnomasi asosida beriladi;

- urush nogironlari va qatnashchilari, shuningdek doirasi qonun hujjatlari bilan belgilanuvchi ularga tenglashtirilgan shaxslarning. Mazkur imtiyoz urush nogironining (qatnashchisining) tegishli guvohnomasi yoki mudofaa ishlari boʻlimining yoxud boshqa vakolatli organning maʼlumotnomasi asosida, boshqa nogironlarga (qatnashchilarga) esa nogironning (qatnashchining) imtiyozlarga boʻlgan huquqi toʻgʻrisidagi guvohnoma asosida beriladi;

- oʻn nafar va undan ortiq bolalari bor ayollarning. Mazkur imtiyozni berish uchun fuqarolarning oʻzini oʻzi boshqarish organining bolalar borligini tasdiqlovchi maʼlumotnomasi asos boʻladi;

- pensionerlarning. Mazkur imtiyoz pensiya guvohnomasi asosida beriladi;

- I va II guruh nogironlarining. Mazkur imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining maʼlumotnomasi asosida beriladi;

- sobiq SSSRni, Oʻzbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoki harbiy xizmatning yoxud ichki ishlar organlaridagi xizmatning

boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yaralanganligi, kontuziya bo'lganligi yoki shikastlanganligi oqibatida yoxud frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilar hamda ichki ishlar organlari xodimlari otalarining va beva xotinlarining (beva erlarining). Imtiyoz "Halok bo'lgan askarning beva xotini (beva eri, onasi, otasi)" yoki "Ichki ishlar organlari halok bo'lgan xodimining beva xotini (beva eri, onasi, otasi)" shtampi qo'yilgan yoxud pensiya guvohnomasini bergan muassasa rahbarining imzosi va ushbu muassasa muhri bilan tasdiqlangan tegishli yozuvli pensiya guvohnomasi asosida beriladi. Agar mazkur shaxslar pensioner bo'lmasa, imtiyoz ularga sobiq SSSR Mudofaa vazirligi, Davlat xavfsizlik qo'mitasi yoki Ichki ishlar vazirligining, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi, Milliy xavfsizlik xizmati yoxud Ichki ishlar vazirligining tegishli organlari tomonidan berilgan harbiy xizmatchining yoki ichki ishlar organi xodimining halok bo'lganligi to'g'risidagi ma'lumotnoma asosida beriladi. Sobiq SSSRni, O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoki harbiy xizmatning yoxud ichki ishlar organlaridagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yoki frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilarning yoxud ichki ishlar organlari xodimlarining beva xotinlariga (beva erlariga) imtiyoz faqat ular yangi nikohdan o'tmagan taqdirda beriladi.

O'n nafar va undan ortiq bolalari bor ayollar, pensionerlar, I va II guruh nogironlari uchun mol-mulk solig'idan nazarda tutilgan imtiyozlar qonun hujjatlarida belgilangan soliq solinmaydigan maydon o'lchami doirasida beriladi.

Soliq kodeksining 275-moddasida belgilangan imtiyozlar mulkdorning tanlashiga binoan faqat bir mol-mulk ob'ektiga taalluqli bo'ladi. Mazkur imtiyozlar jismoniy shaxslar tomonidan tadbirkorlik faoliyati uchun foydalaniladigan yoxud yuridik shaxsga yoki yakka tartibdagi tadbirkorga ijaraga berilgan soliq solish ob'ektlariga nisbatan qo'llanilmaydi.

Yuqorida keltirilgan imtiyozlarni olish huquqiga ega bo'lgan jismoniy shaxslar imtiyozlarni olish huquqini tasdiqlovchi hujjatlarni mustaqil ravishda taqdim etadilar.

3. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ini hisoblab chiqarish va budjetga to'lash tartibi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq davlat soliq xizmati organlari tomonidan hisoblab chiqariladi.

Mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozlar huquqiga ega bo'lgan shaxslar zarur hujjatlarni davlat soliq xizmati organlariga taqdim etadilar.

Imoratlar, binolar va inshootlar uchun mol-mulk solig'i ularning har yil 1 yanvardagi holati yuzasidan texnik inventarizatsiyalashning hududiy kadastr byurolari taqdim etadigan inventarizatsiya qiymatiga doir ma'lumotlar asosida

hisoblab chiqariladi, bunday ma'lumotlar bo'lmagan taqdirda esa O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori bilan belgilangan mol-mulkning shartli qiymati qabul qilinadi. Bir necha mulkdorning ulushbay asosidagi umumiy mulki bo'lgan imoratlar, binolar va inshootlar uchun mol-mulk solig'i har bir mulkdor tomonidan ushbu imoratlar, binolar va inshootlardagi ulushiga mutanosib ravishda to'lanadi. Yangi imoratlar, binolar va inshootlar bo'yicha soliq ular barpo etilgan yoki olingan yildan keyingi yilning boshidan e'tiboran to'lanadi.

Meros bo'yicha o'tgan mol-mulkdan soliq merosxo'rlardan meros ochilgan paytdan boshlab undiriladi. Mol-mulk yo'q qilingan, butunlay vayron bo'lgan hollarda mol-mulk solig'i undirish ular yo'q qilingan yoki butunlay vayron bo'lgan oydan e'tiboran to'xtatiladi. Mol-mulkka mulk huquqi taqvimiy yil davomida bir mulkdordan boshqasiga o'tganda soliqni birinchi mulkdor o'sha yilning 1 yanvaridan bu mol-mulkka mulk huquqini yo'qotgan oyning boshigacha to'laydi, yangi mulkdor esa - mulk huquqini qo'lga kiritgan oydan e'tiboran to'laydi.

Taqvimiy yil davomida imtiyozga ega bo'lish huquqi paydo bo'lgan taqdirda mol-mulk solig'i ana shunday huquq vujudga kelgan oydan e'tiboran qayta hisoblab chiqiladi. Mol-mulk solig'ini to'lash haqidagi to'lov xabarnomalari to'lovchilarga davlat soliq xizmati organlari tomonidan har yili 1 maydan kechiktirmay topshiriladi. Hisoblangan yillik soliq miqdori 15 oktyabrdan kechiktirmay mahalliy byudjetga to'lanadi. Agar soliq to'lovchi tomonidan ortiqcha summalar to'langan bo'lsa, soliq va yig'imlar bo'yicha qarzlarni mavjud bo'lmasa, ushbu summalar uning yozma arizasiga ko'ra o'ttiz kun ichida soliq to'lovchiga qaytariladi yoki bo'lg'usi to'lovlar hisobiga qayd etiladi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq to'lovchilari hisobi davlat soliq xizmati organlari tomonidan har bir yilning 1 yanvaridagi holat bo'yicha shahar va tumanlar bo'yicha, texnik inventarizatsiyalash hududiy kadastr byurosida mavjud bo'lgan imoratlar egalari to'g'risidagi ma'lumotlarga binoan o'tkaziladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. – T.: “O'zbekiston”, 2012. - 336 b.
2. Vahobov A.V, Jo'rayev A.S. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik.–T.: “Sharq”, 2009. - 448 b.
3. A.Jo'rayev, M.Usmanova, Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: “Sano-standart”, 2015. - 216 b.
4. Usmanova M.S. Jismoniy shaxslarning daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortish muammolari. Monografiya.- T.: “Tamaddun”, 2013 y.144

7-MAVZU: JISMONIY SHAXSLARDAN UNDIRILADIGAN YER SOLIG'I

Reja:

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lovchilari, soliq ob'ekti va soliq bazasi.
2. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i stavkalari va soliqdan imtiyozlar.
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini hisoblab chiqarish tartibi va byudjetga to'lash muddatlari.

Tayanch so'zlar: jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i, egalik qilish huquqi, foydalanish huquqi, ijara huquqi, jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i stavkalari.

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lovchilari, soliq ob'ekti va soliq bazasi.

Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i 1993 yil 6 mayda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining "Yer solig'i to'g'risida"gi Qonuni bilan 1994 yildan boshlab joriy etilgan. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i mahalliy soliqlar tarkibiga kirib, mahalliy budjetga yo'naltiriladi. U iqtisodiy mohiyatiga ko'ra to'g'ri soliq hisoblanib, bozor iqtisodiyoti amal qilayotgan mamlakatlarga xos soliq turi hisoblanadi.

Hozirgi kunda jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining davlat budjeti daromadlaridagi salmog'i past bo'lishiga qaramasdan ushbu soliq soliq tizimida o'z o'rniga egadir. Yer solig'i davlatga daromad taminlash funktsiyasi bilan birga daromad va mulk taqsimotidagi nomutanosiblikni yo'qotishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining davlat budjeti daromadlaridagi salmog'ini quyida keltirilayotgan diagramma ma'lumotlarida ham ko'rish mumkin:

Soliq kodeksining 287-moddasiga muvofiq mulk huquqi, egalik qilish huquqi, foydalanish huquqi yoki ijara huquqi asosida yer uchastkalariga ega bo'lgan jismoniy shaxslar, shuningdek yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari yer solig'ini to'lovchilar bo'lib hisoblanishadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, mahalliy davlat xokimiyati organlari tomonidan

ijaraga berilgan yer uchastkalari uchun to'lanadigan ijara haqi yer solig'iga tenglashtiriladi. Yer uchastkalarini ijaraga olgan jismoniy shaxslarga yer solig'ini to'lovchilar uchun belgilangan imtiyozlar, soliqni hisoblab chiqarish va soliqni to'lash tartibi tatbiq etiladi.

Uy-joy, yashash uchun mo'ljallanmagan imorat va inshootlar meros bo'yicha o'tishi bilan birgalikda mulk huquqi, egalik qilish huquqi va foydalanish huquqi o'tgan yer uchastkalari uchun yer solig'i meros qoldiruvchining soliq majburiyatlari hisobga olingan holda merosxo'rlardan undiriladi.

Jismoniy shaxslarning quyidagi yer uchastkalari soliq solinadigan obyekt hisoblanadi:

- dehqon xo'jaligini yuritish uchun meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilishga berilgan yer uchastkalari;
- yakka tartibda uy-joy qurilishi uchun meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilishga berilgan yer uchastkalari;
- jamo'a bog'dorchiligi, uzumchiligi va polizchiligini yuritish uchun berilgan, shuningdek yakka tartibdagi garajlar egallagan yer uchastkalari;
- xizmat yuzasidan qonun hujjatlariga muvofiq berilgan chek yerlar;
- meros bo'yicha, hadya qilinishi yoki olinishi natijasida uy-joy va imoratlar bilan birgalikda mulk huquqi, egalik qilish va foydalanish huquqi ham o'tgan yer uchastkalari;
- qonun hujjatlarida belgilangan tartibda mulk qilib olingan yer uchastkalari;
- tadbirkorlik faoliyatini yuritish uchun doimiy foydalanishga yoki ijaraga berilgan yer uchastkalari.

Ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari soliq solish obyekti bo'lmaydi (tadbirkorlik faoliyatini yuritish uchun doimiy foydalanishga yoki ijaraga berilgan yer uchastkalari bundan mustasno).

Soliq kodeksining 289-moddasiga muvofiq ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organning yer uchastkalarining maydoniga doir ma'lumotlari soliq solinadigan baza bo'lib hisoblanadi.

Jamo'a bog'dorchiligi, uzumchiligi va polizchiligini yuritish uchun fuqarolarga berilgan, shuningdek yakka tartibdagi garajlar egallagan yer uchastkalarining maydonlari bo'yicha soliq solinadigan baza ushbu yer uchastkalarini bergan tashkilotlar boshqaruv organlarining ma'lumotlari bo'yicha aniqlanadi.

Xizmat yuzasidan berilgan chek erlarning maydonlari bo'yicha soliq solinadigan baza o'z xodimlariga yer uchastkalari bergan korxonalar, muassasalar va tashkilotlarning ma'lumotlari bo'yicha aniqlanadi.

2. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i stavkalari va soliqdan imtiyozlar.

Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i stavkalari O'zbekiston Respublikasi Prezident qarori bilan belgilanadi va soliq to'lovchilarga Moliya vazirligi, Davlat soliq qo'mitasi va uning quyi organlari tomonidan belgilangan tartibda xabar qilinadi.

Berilgan yerlardan ikki yil davomida foydalanmagan jismoniy shaxslardan yer solig'i uch baravar miqdorida undiriladi.

Jismoniy shaxslar foydalanadigan (shu jumladan, yer solig'ini to'lashdan ozod etilgan), davlat hokimiyati organlari tomonidan ajratilgan maydonlardan ortiqcha yer uchastkalari uchun yer solig'i jismoniy shaxslar uchun 1,5 koeffitsientini qo'llagan holda to'lanadi. Davlat hokimiyati organlari tomonidan ajratilgan maydonlardan ortiqcha foydalaniladigan yerlar uchun yuqorida ko'rsatilgan koeffitsientni qo'llagan holda yer solig'i to'lanmagan taqdirda soliq to'lovchilarga nisbatan qonun hujjatlariga muvofiq moliyaviy jazo choralari qo'llanadi.

Davlat hokimiyati organlari tomonidan ajratilgan yer uchastkalari maydoni yer berish to'g'risida davlat hokimiyati organlarining qarori, yerga egalik qilish yoki undan foydalanish huquqi uchun davlat dalolatnomasi, yerni ijaraga olish shartnomasi, yer uchastkasiga bo'lgan huquqlarni ro'yxatdan o'tkazish to'g'risidagi guvohnoma va yer uchastkasiga bo'lgan huquqni tasdiqlaydigan boshqa hujjatlarga ko'ra belgilanadi.

Yer uchastkasiga nisbatan mulk, egalik qilish yoki undan foydalanish huquqini tasdiqlaydigan hujjatlar mavjud bo'lmasa, soliq butun maydon uchun yuqorida ko'rsatilgan oshirish koeffitsientlarini qo'llagan holda to'lanadi.

Jismoniy shaxslarga tadbirkorlik faoliyati uchun berilgan yer uchastkalaridan soliq korxonalar, muassasalar va tashkilotlar uchun tasdiqlangan stavkalar bo'yicha undiriladi. Jismoniy shaxslar uchun yer solig'ini hisoblab chiqarish do'konlar, oshxonalar, ustaxonalar va tadbirkorlik faoliyatida foydalaniladigan boshqa ob'ektlar uchun foydalaniladigan yer uchastkalari uchun amalga oshiriladi.

Soliq kodeksiga ko'ra quyidagi jismoniy shaxslar yer solig'idan ozod qilinadilar:

- "O'zbekiston Qahramoni", Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni unvonlariga sazovor bo'lgan shaxslar, uchala darajali Shuhrat ordeni bilan taqdirlanganlar, 1941-1945 yillardagi urush nogironlari va qatnashchilari;

- xizmatni Afg'oniston Respublikasida va jangovar harakatlar olib borilgan boshqa mamlakatlarda vaqtincha bo'lgan qo'shinlarning cheklangan kontingenti

tarkibida o'tagan harbiy xizmatchilar hamda o'quv va sinov yig'inlariga chaqirilgan harbiy xizmatga majburlar;

- haqiqiy muddatli harbiy xizmatga chaqirilgan harbiy xizmatchilarning oilalari - xizmat muddatiga;

- I va II guruh nogironlari;

- yolg'iz pensionerlar. Soliq solish maqsadlari uchun yolg'iz pensionerlar deganda bir o'zlari yoki voyaga etmagan bolalari yoki nogiron bolasi bilan birgalikda alohida uyda, kvartira yoki yotoqxonada yashaydigan pensionerlar tushuniladi;

- boquvchisini yo'qotgan ko'p bolali oilalar. Soliq solish maqsadlarida boquvchisini yo'qotgan ko'p bolali oilalar deganda ota-onadan biri yoki ikkalasi vafot etgan hamda oilada 16 yoshga etmagan 5 va undan ortiq bola bo'lgan oilalar tushuniladi;

- Chernobil AESdagi falokat oqibatlarini tugatishda ishtirok etgan shaxslar;

Yuqorida ko'rsatilgan imtiyozlar yer uchastkalari yakka tartibda uy-joy qurilishi va shaxsiy yordamchi xo'jalik (dehqon xo'jaligi) yuritish uchun qonun hujjatlarida nazarda tutilgan me'yorlar doirasida taqdim etilgan jismoniy shaxslargagina tatbiq etiladi.

Yer solig'i to'lanmaydigan yer uchastkalarining maydonlari yer uchastkasiga huquqni tasdiqlaydigan hujjatlarga binoan qabul qilinadi.

Imtiyoz huquqi yer solig'ini to'lashdan ozod etilgan shaxslar yashaydigan va birgalikda xo'jalik yuritadigan butun oilaga tatbiq etiladi.

3. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini hisoblab chiqarish tartibi va budjetga to'lash muddatlari.

Jismoniy shaxslar uchun yer solig'ini davlat soliq organlarining xodimlari hisoblab chiqaradi. Davlat soliq xizmati organlari yer uchastkalari mulkdorlari, yer egalari yoki yerdan foydalanuvchilar yoki ijarachilar bo'lgan jismoniy shaxslarning muntazam hisobini yuritadilar.

Dehqon xo'jaliklari (yuridik shaxsni tashkil etmaganlari) hisoblab yozilgan yer solig'i umumiy summasining 95 foizini byudjetga va 5 foizini Dehqon va fermer xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlash jamg'armasiga to'laydilar. Shu munosabat bilan davlat soliq organlari dehqon xo'jaliklariga yoziladigan to'lov xabarnomalarida byudjetga to'lanadigan yer solig'i summasi va Jamg'armaga to'lanadigan yer solig'i summasini alohida ko'rsatadilar.

Soliq to'lanishi to'g'risidagi to'lov xabarnomalari jismoniy shaxslarga davlat soliq organlari tomonidan har yili, joriy yilning 1 maydan kechiktirmay topshiriladi.

Yer uchastkalarining maydoni o'zgarganda va yil davomida imtiyoz huquqi paydo bo'lganda yoki bekor qilinganda davlat soliq organlari bir oy davomida

soliqni qayta hisob-kitob qilishlari va soliq to'lovchiga to'lash muddatlari o'zgarganini hisobga olgan holda yangi yoki qo'shimcha to'lov xabarnomasini taqdim etishlari shart.

Jismoniy shaxslarga shahar va qo'rg'onlarda yakka tartibda uy-joy qurish uchun berilgan yer uchastkalarining maydonlari yakka tartibdagi uy-joylarni hisobga olish va nazorat qilish shahar yoki tuman boshqarmasi yoxud ishlab chiqarish uy-joy inspeksiyasining mavjud materiallari bo'yicha hisobga olinib, har yili naturada aniqlashtiriladi.

Jismoniy shaxslarga qishloq joylarda shaxsiy yordamchi xo'jalik (dehqon xo'jaligi) yuritish uchun berilgan yer uchastkalari tomorqa yerlardan va jamoat yerlarida qo'shimcha ajratilgan yer uchastkalaridan iborat bo'lishi mumkin. Bunday holda tomorqa yerlar maydoni yer kadastr ma'lumotlari bo'yicha qabul qilinib, yuz bergan o'zgarishlar har yili naturada aniqlashtiriladi. Jamoat yerlarida qo'shimcha ajratilgan yer uchastkalari maydoni xo'jaliklarning ma'lumotlari bo'yicha hisobga olinib, har yili aniqlashtiriladi.

Agar jismoniy shaxs yakka tartibda uy-joy qurilishi yoki shaxsiy yordamchi xo'jalik (dehqon xo'jaligi) yuritish uchun berilgan yer uchastkasida tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullansa yoki yerdan maqsadli foydalanishni o'zgartirmasdan o'z uyini ofis sifatida rasmiylashtirsa, bunda undan yer solig'i yakka tartibda uy-joy qurilishi yoki dehqon xo'jaligini yuritish uchun berilgan yerlar uchun belgilangan stavkalar bo'yicha undiriladi.

Ko'p xonadonli turar joylarda yashaydigan jismoniy shaxslardan yer solig'i undirilmaydi. Xonadondan yoki ko'p xonadonli turar joylarning bir qismidan odamlarning yashashi bilan bog'liq bo'lmagan maqsadlarda foydalanilganda, belgilangan tartibda xonadonning umumiy maydonidan kelib chiqib, yer solig'ining tegishli hissasi undiriladi.

Egalik qilish huquqi meros bo'yicha turar joy, noturar imorat va inshootlar, bog' uychasi o'tishi bilan birga o'tgan yer uchastkalari uchun yer solig'i merosxo'rlardan, meros qoldiruvchining soliq majburiyatlarini hisobga olgan holda undiriladi.

Soliq davri uchun yer solig'i to'lash jismoniy shaxslar tomonidan hisobot yilining 15 oktyabriga qadar amalga oshiriladi..

To'langan soliq summasi belgilangan tartibda mahalliy byudjetga tushadi.

Yil davomida ajratilgan yer uchastkalari uchun soliq yer uchastkasi ajratilgan oydan keyingi oydan boshlab to'lanadi. Masalan, vakolatli hokimiyat organining 15 sentyabrdagi qarori bilan korxonaga yer ajratilsa, u yer solig'ini 1 oktyabrdan boshlab to'laydi.

Yer solig'i to'lovchi jismoniy shaxslar davlat soliq xizmati organlarining qarorlari va ular mansabdor shaxslarining harakatlari ustidan davlat soliq

xizmatining yuqori organlari yoki sudga shikoyat qilish huquqiga egadirlar. Davlat soliq xizmati organlari soliqning to'g'ri hisoblab chiqarilishi va o'z vaqtida to'lanishi ustidan belgilangan qonun hujjatlariga muvofiq nazoratni amalga oshiradilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining Davlat soliq xizmati to'g'risidagi qonuni. «Xalq so'zi» gazetasi. 1997 yil, 29 avgust
2. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi: Rasmiy nashr.T.:«Adolat», 2014 y.
3. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: "EL PRESS", 2011 yil – 240 b.
4. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. – T.: “O'zbekiston”, 2012. - 336 b.
5. Vahobov A.V, Jo'rayev A.S. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik.–T.: “Sharq”, 2009. - 448 b.
6. A.Jo'rayev, M.Usmanova, Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: “Sano-standart”, 2015. - 216 b.
7. Usmanova M.S. Jismoniy shaxslarning daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortish muammolari. Monografiya.- T.: “Tamaddun”, 2013 y.144

8-MAVZU: AYRIM TOIFADAGI JISMONIY SHAXSLARGA SOLIQ SOLISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATI

Reja:

1. Tadbirkorlik faoliyatning ayrim turlarini amalga oshiruvchilar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni undirish xususiyatlari.
2. Jismoniy shaxslar tomonidan davlat bojini to'lash tartibi.
3. Yuridik shaxslarni tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklarini soliqqa tortish xususiyatlari.
4. Konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarga soliq solish tartibi.

Tayanch so'zlar: qat'iy belgilangan soliq, davlat boji, dehqon xo'jaliklari, konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar, faoliyatning ayrim turlari, fizik ko'rsatkichlar.

1. Tadbirkorlik faoliyatning ayrim turlarini amalga oshiruvchilar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni undirish xususiyatlari.

Qat'iy belgilangan soliqni to'lovchilar quyidagilardir:

faoliyatning ayrim turlarini tavsiflovchi fizik ko'rsatkichlardan kelib chiqqan holda soliq solinadigan ayrim faoliyat turlarini amalga oshiruvchi yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar;

Qat'iy belgilangan soliq solinadigan faoliyat turlarining ro'yxati, shuningdek faoliyatning mazkur turlarini tavsiflovchi fizik ko'rsatkichlar qonun hujjatlari bilan belgilanadi.

Faoliyatning ayrim turlarini tavsiflovchi fizik ko'rsatkichlardan kelib chiqqan holda soliq solinadigan ayrim faoliyat turlarini amalga oshiruvchi soliq to'lovchilar faoliyatning qat'iy belgilangan soliq to'lash tatbiq etiladigan qismiga doir soliq solishning boshqa tartibini tanlash huquqiga ega emas.

Qat'iy belgilangan soliq to'lash tatbiq etiladigan faoliyat bilan bir qatorda faoliyatning boshqa turlarini amalga oshiruvchi yuridik shaxslar faoliyatning mazkur turlari bo'yicha alohida-alohida hisob yuritishlari va umumbelgilangan yoki ushbu bo'limda belgilangan soliqlarni to'lashlari shart.

Asosiy faoliyat turi bo'yicha qat'iy belgilangan soliqni to'lovchilar bo'lgan yuridik shaxslar uchun soliq Kodeksning 132-moddasida nazarda tutilgan boshqa daromadlarga soliq solinmaydi, dividendlar va foizlar, birgalikdagi faoliyatdan olingan daromadlar, shuningdek ijaradan olingan daromadlar bundan mustasno.

Qat'iy belgilangan soliq belgilangan faoliyat turini tavsiflovchi fizik ko'rsatkich soliq solinadigan ob'ektdir.

Soliq solinadigan baza fizik ko'rsatkichlarning sonidan kelib chiqqan holda belgilanadi.

Qat'iy belgilangan soliq summasi soliq to'lovchining kalendar oyida ishlagan kunlari sonidan qat'i nazar, soliq solinadigan baza va belgilangan stavkadan kelib chiqqan holda aniqlanadi;

Soliq davri — bir oy.

Qat'iy belgilangan soliq hisob-kitobi soliq bo'yicha hisobga olish joyidagi davlat soliq xizmati organlariga:

yangi tashkil qilinayotgan (boshlovchi) soliq to'lovchilar tomonidan — davlat ro'yxatidan o'tkazilgan kundan e'tiboran o'n kundan kechiktirmay;

faoliyat yuritayotgan soliq to'lovchilar tomonidan — hisobot yilining 15 yanvarigacha taqdim etiladi.

Soliq solish ob'ekti va ish haqining eng kam miqdori o'zgargan taqdirda, soliq to'lovchilar aniqlik kiritilgan hisob-kitobni navbatdagi to'lovni to'lash muddatidan kechiktirmay taqdim etishlari shart.

Qat'iy belgilangan soliqni to'lash:

yuridik shaxslar tomonidan — har oyda hisobot oyidan keyingi oyning 25-kunidan kechiktirmay;

yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan — soliq Kodeks 375-moddasining to'rtinchi qismida nazarda tutilgan muddatlarda amalga oshiriladi, yani qat'iy belgilangan soliq tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan oyning 25-kunidan kechiktirmay har oyda, soliq to'lovchi davlat ro'yxatidan o'tkazilgan joy uchun belgilangan stavkalar bo'yicha to'lanadi. Agar faoliyat amalga oshirilgan joy uchun qat'iy belgilangan soliq stavkalari davlat ro'yxatidan o'tkazilgan joy uchun belgilangan stavkalardan farq qilsa, qat'iy belgilangan soliq eng yuqori stavka bo'yicha to'lanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 29 dekabrda «O'zbekiston Respublikasining 2018 yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va davlat budjeti parametrlari to'g'risida» gi qaroriga asosan yuridik va jismoniy shaxslardan tadbirkorlik faoliyatining ayrim turlari bo'yicha olinadigan qat'iy belgilangan soliq stavkalari quyidagicha o'rnatilgan.

Yuridik va jismoniy shaxslardan tadbirkorlik faoliyati ayrim turlari bo'yicha olinadigan qat'iy belgilangan soliq

STAVKALARI¹²

№	Faoliyat turi	To'lovchilar	Mazkur faoliyat turini xarakterlovchi fizik kursatkichlar	Fizik ko'rsatkich birligiga har oyda qat'iy belgilangan soliq stavkasi (eng kam ish haqiga birlik uchun karrali miqdorlarda)			
				Toshkent shahri	Nukus sh. va viloyat bo'ysunuvi dagi shaharlar	boshqa shaharlar	boshqa aholi punktlari
1.	Avtotransport vositalarini vaqtincha saqlash, dehqon (oziq-ovqat) bozorlarining avtoto'xtash joylarida avtotransport vositalarini vaqtincha saqlashdan tashqari	Yuridik shaxslar	Egallagan maydon (1 kv. metr)	0,1	0,06	0,05	0,04
2.	Bolalar o'yin avtomatlari	Yuridik va jismoniy shaxslar	Jihozlangan o'rinlar soni (birlikda)	3,0	2,0	1,5	1,0

Qat'iy belgilangan soliq stavkasi yil boshiga - 2018 yil 1 yanvarga belgilangan eng kam ish haqi (172 240 so'm) miqdoridan kelib chiqib belgilanadi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomidagi o'zgarishiga qarab qayta ko'rib chiqilmaydi. Taqdim etilgan qat'iy belgilangan soliq hisob-kitobida hisobga olinmagan fizik ko'rsatkichlar aniqlangan holatda bu hol soliqqa tortish ob'ektini yashirish sifatida qaraladi.

2. Jismoniy shaxslar tomonidan davlat bojini to'lash tartibi. Davlat boji yuridik ahamiyatga molik harakatlarni amalga oshirganlik va (yoki) bunday harakatlar uchun vakolatli muassasalar va (yoki) mansabdor shaxslar tomonidan hujjatlar berganlik uchun olinadigan majburiy to'lovdur.

O'zbekiston Respublikasi konsullik muassasalari tomonidan konsullik harakatlarini amalga oshirganlik uchun davlat boji konsullik yig'imi tariqasida undiriladi.

¹² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 29 dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2019 yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va davlat budjeti parametrlari to'g'risida"gi PQ-3454-son qaroridan olindi.

Davlat bojining stavkalari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

Yuridik ahamiyatga molik harakatlar amalga oshirilishi va (yoki) hujjatlar berilishi xususida vakolatli muassasalar va (yoki) mansabdor shaxslarga murojaat qilayotgan yuridik va jismoniy shaxslar davlat bojini to'lovchilardir.

Undirish ob'ektlari

Davlat boji quyidagilardan undiriladi:

1) sudlarga beriladigan da'vo arizalaridan, organlarning va ular mansabdor shaxslarining harakatlari (qarorlari) ustidan berilgan shikoyatlardan, alohida tartibda yuritiladigan ishlarga doir arizalardan, sudlarning qarorlari ustidan beriladigan apellyatsiya, kassatsiya shikoyatlaridan va arizalaridan, nazorat tartibida protest keltirish to'g'risidagi shikoyatlar va arizalardan, hakamlik sudining hal qiluv qarorlarini bekor qilish to'g'risidagi arizalardan, hakamlik sudining qarorlarini majburiy ijro etish uchun ijro varaqasi berish to'g'risidagi arizalardan, shuningdek sudlar tomonidan hujjatlarning nusxalarini berganlik uchun;

2) da'vo arizalaridan, tashkilotlarni va fuqarolarni bankrot deb topish to'g'risidagi arizalardan, nizo predmetiga nisbatan mustaqil talablarni bildirgan uchinchi shaxs sifatida ishga kirishish to'g'risidagi arizalardan, yuridik ahamiyatga ega bo'lgan faktlarni aniqlash to'g'risidagi arizalardan, xo'jalik sudining qarorlari, ish yuritishni tugatish to'g'risidagi ajrimi ustidan berilgan, da'voni ko'rmasdan qoldirish to'g'risidagi, sud jarimalarini solish to'g'risidagi apellyatsiya va kassatsiya shikoyatlaridan, hakamlik sudining qarorlarini bekor qilish to'g'risidagi, hakamlik sudining qarorlarini majburiy ijro etish uchun ijro varaqasi berish to'g'risidagi arizalardan, xo'jalik sudining hakamlik sudi qarorlarini bekor qilish to'g'risidagi, shuningdek hakamlik sudining hal qiluv qarorlarini majburiy ijro etish uchun ijro varaqasini berish to'g'risidagi va ijro varaqasini berishni rad etish to'g'risidagi ishlar bo'yicha ajrimlari ustidan berilgan apellyatsiya va kassatsiya shikoyatlaridan;

3) notariuslar va O'zbekiston Respublikasining konsullari tomonidan notarial harakatlarni amalga oshirganlik uchun;

4) fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etganlik uchun, shuningdek fuqarolarga fuqarolik holati dalolatnomalari qayd etilganligi to'g'risida takroriy guvohnoma berganlik uchun hamda fuqarolik holati dalolatnomalari yozuviga o'zgartishlar, qo'shimchalar, tuzatishlar kiritilishi va uning qayta tiklanishi munosabati bilan guvohnoma berganlik uchun;

5) chet eldan O'zbekiston Respublikasiga kelish huquqini beruvchi hujjatlarni, O'zbekiston Respublikasiga taklif qilish to'g'risida hujjatlarni berganlik uchun; yashash guvohnomasini berganlik yoki uning muddatini

uzaytirganlik uchun; respublika hududiga kelish va respublika hududidan chet elga chiqish huquqini beradigan chet el pasportiga yoki uning o'rnini bosuvchi hujjatga viza berganlik uchun, shuningdek O'zbekiston Respublikasi fuqaroligiga qabul qilish va O'zbekiston Respublikasi fuqaroligidan chiqish to'g'risida beriladigan arizalardan;

6) O'zbekiston Respublikasining fuqarosi pasportini yoki uning o'rnini bosuvchi hujjatlarni, O'zbekiston Respublikasi fuqarolariga chet elga chiqish huquqi uchun hujjatlar berganlik uchun;

7) O'zbekiston Respublikasi fuqarolarini turar joyga qayd etganlik va ro'yxatdan chiqarganlik, turgan joyi bo'yicha hisobga olganlik uchun, shuningdek chet davlatlar fuqarolarini hamda fuqaroligi bo'lmagan shaxslarni turar joyga qayd etganlik va ro'yxatdan chiqarganlik uchun.

8) yuridik shaxslarni va yakka tartibdagi tadbirkorlarni davlat ro'yxatidan o'tkazganlik uchun;

9) faoliyatning ayrim turlarini amalga oshirishga litsenziya berganlik uchun;

10) ov qilish huquqiga ega ekanligi to'g'risida ruxsatnoma berganlik uchun.

Umumiy yurisdiksiya sudlarida davlat bojini to'lashdan ozod qilish

Umumiy yurisdiksiya sudlarida davlat bojini to'lashdan quyidagilar ozod qilinadi:

1) da'vogarlar — ish haqini undirib olish to'g'risidagi da'volar va mehnat huquqlari munosabatlaridan kelib chiqadigan boshqa talablar yuzasidan;

2) da'vogarlar — mualliflik huquqlari va turdosh huquqlardan, shuningdek ixtiro, foydali model, sanoat namunasi, tovar belgisi, xizmat ko'rsatish belgisi va tovar kelib chiqqan joy nomiga, seleksiya yutug'iga bo'lgan huquqdan kelib chiqadigan da'volar yuzasidan;

3) da'vogarlar — alimentlar undirish to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

4) da'vogarlar — mehnatda mayib bo'lganligi yoki sog'lig'ining boshqacha tarzda shikastlanganligi, shuningdek boquvchisi vafot etganligi tufayli yetkazilgan zararining o'rnini qoplash to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

5) da'vogarlar — noqonuniy hukm etish, jinoiy javobgarlikka tortish, ma'muriy jazo berish tufayli jismoniy shaxsga yetkazilgan zararining o'rnini qoplash bilan bog'liq nizolar yuzasidan;

6) da'vogarlar — jinoyat tufayli yetkazilgan moddiy zararining o'rnini qoplash to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

7) jinoyat tufayli yetkazilgan moddiy zararining undirib olinishi to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligi nizolashilayotgan jinoyat ishlari bo'yicha apellyatsiya va kassatsiya shikoyatlari bilan murojaat qilgan shaxslar;

8) nikohni bekor qilish to'g'risidagi mol-mulkni bo'lish bilan bog'liq bo'lmagan ishlar bo'yicha apellyatsiya va kassatsiya shikoyatlari bilan murojaat qilgan shaxslar;

9) yuridik va jismoniy shaxslar — jinoyat ishlari va alimentlarni undirishga doir fuqarolik ishlari bilan bog'liq hujjatlarni ularga berganlik uchun;

10) qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollarda boshqa shaxslarning qonun bilan muhofaza qilinadigan huquqlari hamda manfaatlarini himoya qilinishini so'rab sudga ariza bilan murojaat etgan yuridik va jismoniy shaxslar;

11) yuridik va jismoniy shaxslar:

sudning ishni tugatish yoki uni ko'rmasdan qoldirish to'g'risidagi ajrimini bekor qilish to'g'risidagi ariza bo'yicha;

sudning hal qiluv qarori ijrosini kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib ijro etish, ijro etish usuli va tartibini o'zgartirish to'g'risidagi ariza bo'yicha;

da'voni ta'minlash yoki da'voni ta'minlashning bir turini boshqasi bilan almashtirish to'g'risidagi ariza bo'yicha;

sudning yangi ochilgan holatlar bo'yicha hal qiluv qarorini, ajrimini yoki qarorini qayta ko'rib chiqish to'g'risidagi ariza bo'yicha;

sud tomonidan belgilangan jarimani bekor qilish yoki kamaytirish to'g'risidagi, sudning hal qiluv qarori ijrosini o'zgartirish to'g'risidagi, o'tkazib yuborilgan muddatni tiklash to'g'risidagi ariza bo'yicha;

12) yuridik va jismoniy shaxslar — sud ijrochisining harakatlari (harakatsizligi) ustidan shikoyatlar yuzasidan, sudning jarimani bekor qilish yoki kamaytirishni rad etish to'g'risidagi ajrimi ustidan xususiy shikoyatlar hamda sud ajrimi ustidan boshqa xususiy shikoyatlar yuzasidan;

13) tadbirkorlik sub'ektlari tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzadigan davlat organlari hamda boshqa organlarning qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga murojaat qilganda;

14) iste'molchilar — o'z huquqlari va qonuniy manfaatlari buzilishi bilan bog'liq da'volar yuzasidan; tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) xavfsiz bo'lishi va sifati ustidan nazoratni amalga oshiruvchi davlat organlari; iste'molchilarning jamoat birlashmalari — iste'molchilarning (iste'molchilar nomuayyan doirasining) manfaatlarini ko'zlab qo'zg'atilgan da'volar yuzasidan;

15) da'vog'arlar — o'rmon daraxtlarini o'zboshimchalik bilan kesish hamda o'rmondan foydalanish, o'rmonni qo'riqlash va muhofaza qilishning tartibi va shartlarini boshqacha tarzda buzish tufayli o'rmon fondiga yetkazilgan zararni undirish to'g'risidagi ishlar yuzasidan;

16) davlat organlari — o'zboshimchalik bilan qurilgan imoratlarni buzish to'g'risidagi da'volar yuzasidan, shuningdek jismoniy shaxslarga tegishli bo'lgan,

tarixiy, badiiy qimmatga yoki jamiyat uchun boshqa qimmatga ega bo'lgan mol-mulkni jismoniy shaxslar bu mol-mulkka xo'jasizlarcha munosabatda bo'lgan hollarda jismoniy shaxslardan davlat mulkiga olib qo'yish to'g'risidagi ishlar yuzasidan;

17) O'zbekiston Respublikasi Savdo-sanoat palatasi va uning hududiy boshqarmalari — palata a'zolarining manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar bo'yicha, shuningdek davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan palata a'zolarining manfaatlarini ko'zlab qilingan shikoyatlar yuzasidan;

18) nodavlat notijorat tashkilotlari — o'z huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzayotgan davlat organlarining g'ayriqonuniy qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga shikoyat qilganda;

19) nogironlarning jamoat birlashmalari, shuningdek ularning muassasalari, o'quv-ishlab chiqarish korxonalari va birlashmalari — barcha da'volar yuzasidan;

20) xususiy uy-joy mulkdorlarining shirkatlari, kommunal-foydalanish tashkilotlari — majburiy badallarni kiritish va kommunal xizmatlar haqini to'lash bo'yicha qarzni undirish to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

21) xususiy uy-joy mulkdorlarining shirkatlari, kommunal-foydalanish tashkilotlari, shuningdek fuqarolar — tuzilgan shartnomalar shartlari aholiga uy-joy-kommunal xizmatlari ko'rsatuvchi korxonalar tomonidan bajarilmaganligi yoki lozim darajada bajarilmaganligi tufayli yetkazilgan zararining o'rnini qoplash to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

22) tumanlar, shaharlar (shaharlar tarkibiga kiruvchi tumanlar) hokimliklari — kommunal xizmatlar ko'rsatuvchilar yoki xususiy uy-joy mulkdorlari shirkatlarining kommunal xizmatlar haqini to'lash va majburiy badallarni kiritish bo'yicha qarzni undirish to'g'risidagi taqdimnomasiga muvofiq kiritiladigan da'volar yuzasidan;

23) O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasining hududiy tuzilmalari — pensionerlardan (nafaqa oluvchilardan) ortiqcha (noqonuniy) to'langan pensiyalarning va nafaqalarning summalarini undirish bilan bog'liq da'volar yuzasidan;

24) O'zbekiston Respublikasi Mehnat vazirligi hamda uning joylardagi organlari — ko'chish joyiga bormagan yoki ko'chib borgan joylarini o'zboshimchalik bilan tark etgan ko'chirib keltiriluvchilarga nisbatan ko'chish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlarning o'rnini qoplash to'g'risida taqdim etilgan da'volar yuzasidan;

25) O'zbekiston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasi va uning joylardagi organlari — atrof muhitni ifloslantirganlik, tabiatdan o'zboshimchalik bilan foydalanganlik va tabiiy resurslardan foydalanish hamda

ularning muhofaza qilishning tartibi va shartlarini boshqacha tarzda buzganlik tufayli tabiiy ob'ektlarga va komplekslarga yetkazilgan zararning o'rnini qoplash to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

26) O'zbekiston Respublikasi Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi hamda uning joylardagi organlari — suv to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik tufayli davlatga etkazilgan zararning o'rnini qoplash uchun mablag'larni davlat daromadiga undirish to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

27) sug'urta faoliyatini tartibga solish va nazorat qilish organlari — majburiy sug'urta operatsiyalari bilan bog'liq ishlar yuzasidan;

28) qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga solish bo'yicha vakolatli davlat organi — investorlarning, qimmatli qog'ozlar egalarining hamda davlatning huquq va manfaatlarini himoya qilish maqsadidagi da'volar yuzasidan;

29) davlat soliq xizmati organlari, moliya hamda bojxona organlari — barcha ishlar va hujjatlar yuzasidan, shuningdek alohida yuritiladigan ishlar bo'yicha sudga arizalar berganlik uchun;

30) ichki ishlar organlari — alimentlar va boshqa to'lovlarni to'lashdan bo'yin tovlayotgan shaxslarni qidirish uchun qilingan xarajatlarni undirish to'g'risidagi ishlar yuzasidan;

31) prokuratura organlari — davlatning, yuridik va jismoniy shaxslarning manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar hamda berilgan arizalar yuzasidan;

32) adliya organlari — davlatning, yuridik va jismoniy shaxslarning manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar hamda berilgan arizalar yuzasidan;

33) undiruvchi yoki sud ijrochisi — qarzdorni yoki uning mol-mulkini qidirish bo'yicha xarajatlarning o'rnini qarzdor tomonidan qoplash to'g'risidagi ishlar yuzasidan;

34) O'zbekiston Respublikasining Intellektual mulk agentligi — intellektual mulk ob'ektlariga nisbatan huquq egalarining huquqlarini himoya qilishni ko'zlab qilinadigan da'volar yuzasidan;

35) O'zbekiston Fermerlar kengashi, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va tumanlar fermerlar kengashlari — fermer xo'jaliklarining manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar yuzasidan, shuningdek davlat va xo'jalik boshqaruvi, mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan fermer xo'jaliklarining manfaatlarini ko'zlab qilingan shikoyatlar yuzasidan;

36) O'zbekiston Respublikasining Xususiylashtirish, monopoliyadan chiqarish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasi hamda uning hududiy organlari — qo'mita vakolatlariga muvofiq sudlarga beriladigan da'volar va arizalar yuzasidan;

37) mulkdorlar — xususiy mulk huquqini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzilganligi to'g'risida davlat organlari va boshqa organlarning, fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga shikoyat qilish haqidagi ishlar yuzasidan;

38) yakka tartibdagi quruvchi bilan tuzilgan shartnomaga ko'ra qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibda uy-joy qurish chog'ida buyurtmachining vazifasi qonun hujjatlariga muvofiq qaysi yuridik shaxsning zimmasiga yuklatilgan bo'lsa, o'sha yuridik shaxs — qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibda uy-joy qurish masalalari yuzasidan yakka tartibdagi quruvchilar bilan nizolarni hal etish to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

39) qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibda uy-joy qurish uchun imtiyozli kreditlar berish qonun hujjatlariga muvofiq qaysi tijorat banklarining zimmasiga yuklatilgan bo'lsa, o'sha tijorat banklari — qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibda uy-joy qurish uchun berilgan imtiyozli ipoteka kreditlari yuzasidan qarz oluvchilarning kreditorlik qarzlarini undirish to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

40) xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi aktsiyadorlik jamiyatlari — ularning huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzilganligi to'g'risidagi da'volar yuzasidan.

Xo'jalik sudlarida davlat bojini to'lashdan ozod qilish

Xo'jalik sudlarida davlat bojini to'lashdan quyidagilar ozod qilinadi:

2) qishloq xo'jaligi tovarlari ishlab chiqaruvchilar — tayyorlov va xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar shartnoma majburiyatlarini bajarmaganligi bilan bog'liq da'volar bo'yicha;

3) tadbirkorlik sub'ektlari — tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzadigan davlat organlari hamda boshqa organlarning qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga murojaat qilganda;

4) arizachi va javobgar — qonun hujjatlarida belgilangan muddatlarda moliya-xo'jalik faoliyatini amalga oshirmayotgan va (yoki) o'z ustav fondini (ustav kapitalini) shakllantirmagan korxonalarini tugatishga doir ishlar bo'yicha;

5) da'vog'arlar — o'rmon daraxtlarini o'zboshimchalik bilan kesish hamda o'rmondan foydalanish, o'rmonni qo'riqlash va muhofaza qilish tartibi va shartlarini boshqacha tarzda buzish tufayli o'rmon fondiga yetkazilgan zararni undirish to'g'risidagi, o'rmon xo'jaligi daromadi summalarini (shu jumladan, o'rmon daraxtlarini o'sib turgan joyida sotish qoidalarini buzganlik uchun zarar va neustoykani, shuningdek o'zboshimchalik bilan o'rmon daraxtlarini kesganlik, pichan o'rganlik va mollarni o'tlatganlik uchun jarimalarni) undirish to'g'risidagi ishlar bo'yicha;

6) O'zbekiston Respublikasi Savdo-sanoat palatasi va uning hududiy boshqarmalari — palata a'zolarining manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar yuzasidan, shuningdek davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan palata a'zolarining manfaatlarini ko'zlab qilingan shikoyatlar bo'yicha;

7) nodavlat notijorat tashkilotlari — o'z huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzadigan davlat organlarining g'ayriqonuniy qarorlari, ular mansabdor shaxslarining g'ayriqonuniy harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga shikoyat qilganda;

8) xususiy uy-joy mulkdorlarining shirkatlari, kommunal-foydalanish tashkilotlari — majburiy badallarni to'lash va kommunal xizmatlar to'lovi bo'yicha qarzlarni undirish to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

9) xususiy uy-joy mulkdorlarining shirkatlari, kommunal-foydalanish tashkilotlari — tuzilgan shartnomalar shartlari aholiga uy-joy-kommunal xizmatlari ko'rsatuvchi korxonalar tomonidan bajarilmaganligi yoki lozim darajada bajarilmaganligi tufayli etkazilgan zararining o'rnini qoplash to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

10) tumanlar, shaharlar (shahar tarkibiga kiruvchi tumanlar) hokimliklari — kommunal xizmatlar ko'rsatuvchilar yoki xususiy uy-joy mulkdorlari shirkatlarining kommunal xizmatlar haqini to'lash va majburiy badallarni to'lash bo'yicha qarzni undirish to'g'risidagi taqdimnomasiga muvofiq kiritiladigan da'volar yuzasidan;

11) nogironlarning jamoat birlashmalari, shuningdek ularning muassasalari, o'quv-ishlab chiqarish korxonalari va birlashmalari — barcha da'volar bo'yicha;

12) O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasining hududiy tuzilmalari — «Fuqarolarning davlat pensiya ta'minoti to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga muvofiq pensiyalarni to'lashga ketgan mablag'larni tashkilotlardan undirib olish bo'yicha da'volar, shu jumladan regress da'volar yuzasidan;

13) da'vogarlar va javobgarlar — sug'urta faoliyatini tartibga solish va nazorat qilish organlari — majburiy sug'urta operatsiyalari bilan bog'liq barcha ishlar bo'yicha;

14) «O'zagrosug'urta» aktsiyadorlik jamiyati, uning direksiyasi va joylardagi bo'linmalari — qishloq xo'jaligi korxonalari tomonidan bank kreditlarini to'lamaslik xavfini hamda qishloq xo'jaligi mahsuloti yetishtirish, shuningdek fyuchers kontraktlar bo'yicha ishlarni amalga oshirish uchun oldindan beriladigan mablag'larning qaytarilishini sug'urta qilish shartnomalari bo'yicha to'langan sug'urta to'voni uchun qishloq xo'jaligi korxonalaridan qarzni undirish to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

15) O'zbekiston Respublikasi Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi, uning joylardagi organlari — suv to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik tufayli davlatga yetkazilgan zararining o'rnini qoplash uchun mablag'larni davlat daromadiga undirish to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

16) tuman qishloq va suv xo'jaligi bo'limlari — qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilarining manfaatlarini ko'zlab berilgan da'volar bo'yicha;

17) O'zbekiston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasi va uning joylardagi organlari — atrof muhitni ifloslantirganlik, tabiatdan o'zboshimchalik bilan foydalanganlik va tabiiy resurslardan foydalanish hamda ularni muhofaza qilishning tartib va shartlarini boshqacha tarzda buzganlik tufayli tabiiy ob'ektlarga va komplekslarga yetkazilgan zararining o'rnini qoplash to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

18) O'zbekiston standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish agentligi hamda uning joylardagi organlari — standartlarni, texnik shartlarni joriy etish va ularga rioya etilishi hamda mahsulotlar sifati ustidan davlat nazoratini amalga oshiruvchi organlar yoki shunday vakolatga ega bo'lgan boshqa organlar jo'natishni man etgan mahsulotlarni yetkazib bergan yuridik shaxslardan byudjet daromadiga jarimalar undirish to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

19) O'zbekiston Respublikasining Xususiylashtirish, monopoliyadan chiqarish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasi hamda uning hududiy organlari — qo'mita vakolatlariga muvofiq sudlarga beriladigan da'volar va arizalar yuzasidan;

20) qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga solish bo'yicha vakolatli davlat organi — investorlarning, qimmatli qog'ozlar egalarining hamda davlatning huquq va manfaatlarini himoya qilish maqsadidagi da'volar bo'yicha;

21) davlat soliq xizmati organlari, moliya hamda bojxona organlari — barcha ishlar va hujjatlar bo'yicha, shuningdek alohida yuritiladigan ishlar bo'yicha sudga arizalar berganlik uchun;

22) prokuratura organlari — davlatning, yuridik va jismoniy shaxslarning manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar hamda berilgan arizalar yuzasidan;

23) adliya organlari — davlatning, yuridik va jismoniy shaxslarning manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar hamda berilgan arizalar yuzasidan;

24) undiruvchi yoki sud ijrochisi — qonunda nazarda tutilgan taqdirda, qarzdorni yoki uning mol-mulkini qidirish bo'yicha xarajatlarning o'rnini qarzdor tomonidan qoplash to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

25) yuridik va jismoniy shaxslar — sud ijrochisining harakatlari (harakatsizligi) ustidan shikoyatlari bo'yicha;

26) xalqaro va chet el hukumat moliya tashkilotlari tomonidan hukumatlararo kelishuvlar asosida berilgan kreditlar bo'yicha asosiy qarzdor

sifatida qatnashuvchi davlat organlari va tashkilotlari — subzayom oluvchilardan paydo bo'lgan qarzdorliklarni undirish to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

27) davlat ehtiyojlari uchun tovarlar (ishlar, xizmatlar) yetkazib berish shartnomalari bo'yicha sotib oluvchi hisoblangan davlat organlari va tashkilotlari — yetkazib beruvchilar (pudratchilar) tomonidan shartnoma majburiyatlarining bajarilmaganligi bilan bog'liq da'volar yuzasidan;

28) O'zbekiston Respublikasining Intellektual mulk agentligi — intellektual mulk ob'ektlariga nisbatan huquq egalaring huquqlarini himoya qilishni ko'zlab qilinadigan da'volar yuzasidan;

29) O'zbekiston Fermerlar kengashi, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va tumanlar fermerlar kengashlari — fermer xo'jaliklarining manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar yuzasidan, shuningdek davlat va xo'jalik boshqaruvi, mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan fermer xo'jaliklarining manfaatlarini ko'zlab qilingan shikoyatlar yuzasidan;

30) mulkdorlar — xususiy mulk huquqini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzilganligi to'g'risida davlat organlari va boshqa organlarning, fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga shikoyat qilish haqidagi ishlar yuzasidan;

31) arizachi va javobgar — huquqiy ta'sir choralarini qo'llash to'g'risidagi ishlar bo'yicha;

32) xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi aksiyadorlik jamiyatlari — ularning huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzilganligi to'g'risidagi da'volar yuzasidan.

Notarial harakatlar amalga oshirilganda davlat bojini to'lashdan ozod qilish

Notarial harakatlar amalga oshirilganda davlat bojini to'lashdan quyidagilar ozod qilinadi:

1) shaxslar — davlat pensiyalari va nafaqalarini olish uchun zarur bo'lgan, shuningdek vasiylik qilish va farzandlikka olish to'g'risidagi ishlar yuzasidan hujjatlarning ko'chirma nusxalari to'g'riligini ularga tasdiqlab berganlik uchun;

2) shaxslar — mol-mulkini davlat foydasiga, shuningdek yuridik shaxslar foydasiga hadya qilish to'g'risidagi vasiyatnomalari va shartnomalarini tasdiqlaganlik uchun;

3) davlat soliq xizmati organlari va moliya organlari — ularga davlatning merosga bo'lgan huquqi to'g'risidagi guvohnomalarni (guvohnomalarning dublikatini) berganlik, shuningdek ushbu guvohnomalarni (guvohnomalarning dublikatini) olish uchun zarur bo'lgan barcha hujjatlar uchun;

4) nogironlarning jamoat birlashmalari, ularning muassasalari, o'quv-ishlab chiqarish korxonalari va birlashmalari — barcha notarial harakatlar bo'yicha;

5) shaxslar — ularga quyidagilar uchun merosga bo'lgan huquqi to'g'risida guvohnoma berganlik uchun:

Vatanni himoya qilish chog'ida, boshqa davlat yoki jamoat vazifalarini bajarayotganligi munosabati bilan yoxud inson hayotini qutqarish, davlat mulkini va huquq-tartibotni muhofaza qilish bo'yicha fuqarolik burchini ado etish munosabati bilan halok bo'lgan shaxslarning mol-mulki uchun;

uy-joy (kvartira) uchun yoki uy-joy-qurilish kooperatividagi pay uchun, agar ular meros qoldiruvchining vafot etish kunigacha birga yashagan, turar joyda qayd etilgan bo'lsa va meros qoldiruvchining vafotidan keyin ham shu uy-joyda (kvartirada) yashayotgan bo'lsa;

banklardagi omonatlar, shaxsiy va mulkiy sug'urta shartnomalari bo'yicha sug'urta summalari, davlat zayom obligatsiyalari uchun, ish haqi summalari uchun;

fan, adabiyot va san'at asarlari, ixtiro, selektsiya yutug'i, foydali model, sanoat namunasi, integral mikrosxemalar topologiyasi muallifining mulkiy huquqlari, shuningdek ijrochining ijroga doir mulkiy huquqlari uchun;

fan, adabiyot va san'at asarlari, ixtiro, selektsiya yutug'i, foydali model, sanoat namunasi, integral mikrosxemalar topologiyasini yaratish va ulardan foydalanish, shuningdek ijrolarni yaratish hamda ulardan foydalanish haqi summalari uchun.

6) shaxslar — pensiyalar va nafaqalar olish uchun ishonchnomani tasdiqlatganlik uchun;

7) onalar — ko'p bolalik uchun ularga ordenlar va medallar berilganligi haqidagi ishlar bo'yicha hujjatlar ko'chirma nusxalarining to'g'riligini tasdiqlab berganlik uchun;

8) maktab-internatlar — farzandlarining maktab-internatdagi ta'minoti uchun ota-onalardan qarzlarni undirish to'g'risidagi ijro yozuvlarini amalga oshirganlik uchun;

9) moliya organlari — farzandlarining O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining ixtisoslashtirilgan maktablaridagi ta'minoti uchun ota-onalardan qarzlarni undirish to'g'risidagi ijro yozuvlarini amalga oshirganlik uchun;

10) ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisa tufayli vafot etish va halok bo'lish hodisasiga korxonalar va tashkilotlar hisobidan sug'urta qilingan jismoniy shaxslarning merosxo'rlari — sug'urta puliga vorislik huquqini tasdiqlovchi guvohnoma berganlik uchun;

11) surunkali ruhiy kasallikka chalingan, qonun hujjatlarida belgilangan tartibda vasiylik belgilangan shaxslar — mol-mulkka vorislik qilishlari to'g'risida guvohnoma olganliklari uchun;

12) O'zbekiston Respublikasi Mehnat vazirligi hamda uning joylardagi organlari — xodimlarni tashkiliy yo'sinda ishga qabul qilish tartibida tuziladigan mehnat shartnomalarini tasdiqlaganlik uchun;

13) 1941—1945 yillardagi urush nogironlari, 1941—1945 yillardagi urush frontlarida yaralangan shaxslar va 1941—1945 yillardagi urush frontlarida halok bo'lgan yoki bedarak yo'qolgan shaxslarning oila a'zolari, 1941—1945 yillardagi urush qatnashchilari hamda Vatanni himoya qilishda va Sovet Armiyasida o'z xizmat burchini o'tayotganda yaralangan shaxslar, Afg'oniston Respublikasida baynalmilal burchini o'tagan shaxslar, shuningdek 1986—1987 yillarda Chernobil AESining zaharlangan mintaqasi doirasida avariya oqibatlarini tugatishda ishtirok etgan shaxslar, 1986 yilda Chernobil AESidagi avariya munosabati bilan zaharlangan mintaqadan ko'chirilgan (shu jumladan, o'z ixtiyori bilan chiqib ketgan) shaxslar, agar ular vafot etgan bo'lsa, ularning oila a'zolari — imtiyozlar berilishi uchun zarur bo'lgan hujjatlar ko'chirma nusxalarining to'g'riligini tasdiqlatganligi uchun;

14) O'zbekiston Respublikasining Intellektual mulk agentligi — mualliflik huquqi va turdosh huquqlar bo'yicha to'lanishi kerak bo'lgan mukofotning undirilishi to'g'risidagi ijro yozuvlarini amalga oshirganlik uchun;

15) shaxslar — ularga yo'lovchilarning majburiy sug'urtasi yuzasidan sug'urta summalariga hamda fuqarolarga qarashli mol-mulkning majburiy sug'urtasi yuzasidan sug'urta to'voni summalari bo'yicha merosga bo'lgan huquqi to'g'risida guvohnoma berganlik uchun;

16) fermer xo'jaligida faoliyatni davom ettirayotgan merosxo'rlar — ularga fermer xo'jaligining mol-mulki bo'yicha merosga bo'lgan huquqi to'g'risida guvohnoma berganlik uchun;

17) yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaligida faoliyatni davom ettirayotgan merosxo'rlar — ularga dehqon xo'jaligi mol-mulki bo'yicha merosga bo'lgan huquqi to'g'risida guvohnoma berganlik uchun;

18) xususiy uy-joy mulkdorlarining shirkatlari, kommunal-foydalanish tashkilotlari — majburiy badallarni to'lash va kommunal xizmatlar to'lovi bo'yicha qarzlarni undirish to'g'risidagi ijro yozuvlarini amalga oshirganlik uchun.

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etishda davlat bojini to'lashdan ozod qilish

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etishda davlat boji to'lashdan quyidagilar ozod qilinadi:

1) xalq ta'limi organlari, balog'atga etmaganlar ishlari bo'yicha komissiyalar — yetim bolalarni va ota-onalar qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalarni bolalar muassasalariga va o'quv yurtlariga yuborish uchun tug'ilganlik to'g'risida takroriy guvohnomalar berganlik uchun;

2) jismoniy shaxslar — tug'ilish, o'lim qayd etilganligi uchun, ularga farzandlikka olingan, otalik belgilangan, jinsi o'zgartirilgan hollarida, shuningdek fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish chog'ida yo'l qo'yilgan xatolar munosabati bilan tug'ilganlik to'g'risidagi hujjatlar yozuvlari o'zgartirilgan, to'ldirilgan va tuzatilgan taqdirda guvohnomalar berganlik uchun;

3) jismoniy shaxslar — ularga belgilangan tartibda bedarak yo'qolgan deb yoki ruhiy holatining buzilganligi (ruhiy kasalligi yoki aqli zaifligi) sababli muomalaga layoqatsiz deb topilgan shaxslar yoxud qilgan jinoyatlari uchun uch yildan kam bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum etishga hukm qilingan shaxslar bilan nikohni bekor qilish to'g'risida sudning hal qiluv qarori asosida guvohnomalar berganlik uchun;

4) jismoniy shaxslar — ularga reabilitatsiya qilingan qarindoshlarining vafot etganligi to'g'risidagi takroriy guvohnomalar berganlik yoki ilgari berilgan guvohnomalarni almashtirganlik uchun;

5) tabiiy ofatlar natijasida jabrlangan jismoniy shaxslar — ularga takroriy guvohnomalar berganlik uchun.

Chet elga chiqish uchun hujjatlarni rasmiylashtirishda va O'zbekiston Respublikasi fuqarosi pasportini berishda davlat bojini to'lashdan ozod qilish

O'zbekiston Respublikasi fuqarolari davlat bojini to'lashdan quyidagi hollarda ozod qilinadi:

1) diplomatik pasport berganlik uchun;

2) quyidagi hollarda xorijga chiqish uchun ruxsatnoma berganlik uchun:

yaqin qarindoshlari vafot etgan yoki ular dafn etilgan joylarni ziyorat qilgan taqdirda;

fuqarolik, oilaviy va jinoyat ishlari bo'yicha huquqiy yordam ko'rsatish to'g'risidagi shartnomalarga (bitimlarga) binoan ular chet el sudlariga fuqarolik va jinoyat ishlari yuzasidan taraflar, guvohlar va ekspertlar sifatida chaqirilganda;

3) o'n olti yoshga to'lmagan O'zbekiston Respublikasi fuqarosi guvohnomasini berganlik uchun;

4) to'liq davlat ta'minotida bo'lganlar — O'zbekiston Respublikasi fuqarosi pasportini berganlik uchun.

O'zbekiston Respublikasi fuqarolari ushbu modda birinchi qismining 1—3-bandlarida ko'rsatilgan hujjatlarga biron bir o'zgartirish kiritilgan taqdirda ham davlat boji to'lashdan ozod qilinadi.

Boshqa harakatlarni amalga oshirganda davlat bojini to'lashdan ozod qilish

Fuqarolarni turar joyga qayd etganlik va ro'yxatdan chiqarganlik yoxud turgan joyi bo'yicha hisobga olganlik uchun davlat boji to'lashdan quyidagilar ozod qilinadi:

qariyalar va nogironlarning internat-uylarida yashovchi qariyalar va nogironlar;

maktab-internatlar, akademik litseylar va kasb-hunar kollejlarning to'liq davlat ta'minotida bo'lgan va yotoqxonalarda yashovchi o'quvchilari.

Dehqon xo'jaliklarini, davlat korxonalari negizida tuzilayotgan aksiyadorlik jamiyatlarini, O'zbekiston Respublikasida ro'yxatga olingan nodavlat notijorat tashkilotlarining alohida bo'linmalarini (vakolatxonalari va filiallarini), shuningdek xususiy uy-joy mulkdorlari shirkatlarini davlat ro'yxatidan o'tkazganlik uchun davlat boji undirilmaydi.

Davlat bojini to'lash va hisobga o'tkazish tartibi

Davlat boji, agar ushbu bo'limda boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, davlat boji undiriladigan harakatlar amalga oshirilguniga qadar naqd pulli yoki naqd pulsiz shaklda to'lanadi.

To'lovchining davlat bojini naqd pulsiz shaklda to'laganligi fakti bankning to'lov ijro etilganligi to'g'risidagi belgisi bo'lgan to'lov topshiriqnomasi bilan tasdiqlanadi.

To'lovchining davlat bojini naqd pul shaklida to'laganligi fakti bank tomonidan to'lovchiga beriladigan belgilangan shakldagi kvitantsiya yoki O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi belgilagan shaklda to'lovni amalga oshirgan mansabdor shaxs yoxud davlat organi va tashkilotning kassasi tomonidan to'lovchiga beriladigan kvitantsiya bilan tasdiqlanadi.

Davlat bojini to'lashning o'ziga xos xususiyatlari amalga oshirilayotgan yuridik ahamiyatga molik harakatlarning turiga, to'lovchilarning toifalariga yoki boshqa holatlarga ko'ra soliq Kodeksning 337, 338, 339 va 340-moddalarida belgilanadi.

Davlat boji to'lov hujjatlari asosida byudjet tasarrufiga o'tkaziladi, davlat bojining xizmatlari uchun davlat boji undirilayotgan davlat organi tasarrufida qoldirilayotgan qismi bundan mustasno.

Davlat bojining bir qismi davlat organi tasarrufida qoldirilgan taqdirda, davlat boji keyinchalik mablag'lar byudjet va davlat organi o'rtasida qonun hujjatlarida belgilangan normativlar bo'yicha taqsimlangan holda yagona hisob varag'iga to'lanadi.

Davlat bojining davlat organi tasarrufida qoldiriladigan miqdori qonun hujjatlarida belgilanadi.

Mulkiy nizo bo'yicha sudga da'vo arizasi berilganda, shuningdek mol-mulkning oldi-sotdi, hadya, ayirboshlash shartnomasini notarial tartibda tasdiqlashda, merosga bo'lgan huquqni rasmiylashtirishda, agar da'vo qiymati, shartnoma summasi yoki meros miqdori chet el valyutasida belgilansa, davlat boji qonun hujjatlarida belgilangan hollarda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadigan tartibda chet el valyutasida undirilishi mumkin.

Sudlarda davlat bojini undirishning o'ziga xos xususiyatlari

Sudlarga beriladigan da'vo arizalaridan, alohida tartibda yuritiladigan ishlar bo'yicha arizalardan, ma'muriy-huquqiy munosabatlardan kelib chiqadigan ishlar bo'yicha sudlarga beriladigan shikoyatlardan, sudlarning hal qiluv qarorlari ustidan apellyatsiya, kassatsiya va nazorat tartibidagi shikoyatlardan, shuningdek sudlar tomonidan hujjatlarning nusxalarini berganlik uchun davlat boji quyidagi tartibda undiriladi:

shartnomalarni haqiqiy emas deb e'tirof etish to'g'risidagi, shartnomalarni bekor qilish to'g'risidagi yoki ularning shartlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqidagi da'vo arizalariga shartnoma to'laligicha yoki uning biron bir qismi nizolashilayotganligidan qat'i nazar, shartnoma oldi nizolari bo'yicha arizalar uchun belgilangan stavkalar bo'yicha to'lanadi;

qarshi da'vo arizalaridan, shuningdek uchinchi shaxslarning ishga mustaqil da'vo talablari bilan kirishganligi to'g'risidagi arizalardan davlat boji umumiy asoslarda undiriladi;

Sud dastlabki da'vogarni uning roziligi bilan boshqa shaxs bilan almashtirganda, bu shaxs davlat bojini umumiy asoslarda to'lashi kerak.

Ishdan dastlabki da'vogar chiqib ketgan va u huquqiy voris bilan almashtirilgan hollarda, davlat boji, agar u dastlabki da'vogar tomonidan to'lanmagan bo'lsa, huquqiy vorisdan undiriladi.

Sudya bir yoki bir nechta birlashgan da'vo talablarini alohida ish yuritish uchun ajratgan taqdirda, da'vo taqdim etilganda to'langan davlat boji qayta hisoblab chiqilmaydi va qaytarilmaydi. Alohida ish yurituvga ajratganlik yuzasidan davlat boji ikkinchi bor to'lanmaydi.

Ilgari ko'rmasdan qoldirilgan takroran berilgan arizalar bo'yicha davlat boji qaytadan umumiy asoslarda to'lanadi. Agar ariza ko'rmasdan qoldirilganligi munosabati bilan davlat boji qaytarilishi kerak bo'lgan, lekin qaytarilmagan bo'lsa, agar davlat boji byudjetga o'tkazilgan kundan e'tiboran fuqarolik qonun hujjatlariga muvofiq da'vo muddati tugamagan bo'lsa, davlat boji to'langanligi to'g'risidagi dastlabki hujjat takroran berilgan arizaga ilova qilinishi mumkin.

Davlat boji hisoblab chiqariladigan da'vo bahosi da'vogar tomonidan, belgilangan hollarda esa, fuqarolik protsessual va xo'jalik-protsessual qonun hujjatlariga muvofiq sud tomonidan aniqlanadi.

Agar ishni muhokamaga tayyorlash paytida da'vogar alimentlarni undirish to'g'risidagi ishni tugatish haqida ariza bergan bo'lsa, bunday hollarda javobgardan davlat boji undirilmaydi.

Da'vogar tomonidan da'vo talablari kamaytirilgan taqdirda, to'langan davlat boji qayta hisoblab chiqilmaydi.

Da'vo summasi ko'paytirilgan taqdirda, davlat bojining yetishmayotgan summasi da'voning ko'paytirilgan summasiga muvofiq undiriladi.

Da'vogar davlat bojini to'lashdan ozod etilgan taqdirda da'vo qanoatlantirilsa, davlat boji javobgardan (agar u davlat bojini to'lashdan ozod etilmagan bo'lsa) davlat daromadiga belgilangan da'vo summasiga muvofiq undiriladi.

Da'vo birgalikda bir nechta da'vogar tomonidan bir yoki bir nechta javobgarga nisbatan taqdim etilganda, davlat boji da'voning umumiy summasidan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi va da'vogarlar tomonidan ular qo'ygan talablar ulushiga mutanosib tarzda to'lanadi.

Da'voning umumiy summasidan kelib chiqqan holda davlat boji quyidagi hollarda ham undiriladi:

da'vo da'vogar tomonidan bir nechta javobgarga nisbatan taqdim etilganda;

da'vo arizalarini qabul qiladigan sudya bir tUSDagi bir necha talabni bir ish yurituviga birlashtirganda.

Davlat bojini to'lashdan ozod etilgan bir yoki bir nechta da'vogar tomonidan bir nechta javobgarga nisbatan taqdim etilgan da'vo to'liq yoki qisman qanoatlantirilganda davlat bojini undirish sudning hal qiluv qaroriga binoan har bir javobgardan belgilangan qarz summasidan kelib chiqqan holda alohida-alohida amalga oshiriladi. Agar bunday da'vo bir nechta da'vogarlar tomonidan bir javobgarga nisbatan taqdim etilgan bo'lsa, davlat boji javobgardan umumiy belgilangan qarz summasidan kelib chiqqan holda byudjetga undiriladi.

Sud boshqa shaxsni ikkinchi javobgar sifatida jalb qilgan va da'vo summasining bir qismini bir javobgardan, qolgan qismini esa ikkinchisidan undirishga hukm qilgan taqdirda va, agar bunda da'vogar davlat bojini to'lashdan ozod qilingan bo'lsa, davlat boji da'voning qanoatlantirilgan umumiy summasidan hisoblab chiqariladi hamda har bir javobgardan unga belgilangan da'vo summasi miqdoriga mutanosib ravishda byudjetga undiriladi.

Davlat bojini to'lashdan ozod qilingan da'vogar o'z talablarini da'vo berilganidan keyin ular javobgar tomonidan ixtiyoriy ravishda to'liq yoki qisman

qanoatlantirilganligi tufayli qo'llab-quvvatlamagan hollarda davlat bojining summasi javobgardan sud ajrimi bo'yicha byudjetga undirilishi lozim.

Da'vogar arizada da'vo summasini ko'rsatmagan hollarda sudya da'vo arizasini qabul qilish asnosida, da'voning taxminiy bahosidan kelib chiqqan holda to'lanishi lozim bo'lgan davlat bojining miqdorini dastlabki tarzda belgilaydi. Agar sud hal qiluv qarorini chiqarganda da'voning umumiy summasi oshsa, davlat boji da'voning oshgan summasidan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi. Bunda vujudga kelgan farq da'vogardan yoki da'vo to'liq qanoatlantirilgan taqdirda — javobgardan byudjet daromadiga undirilishi lozim. Sud qonun hujjatlarida belgilangan hollarda ish holatlariga bog'liq ravishda da'vogar arizada ko'rsatgan talablar doirasidan chiqib ketganda, davlat boji shunday tartibda hisoblab chiqariladi. Bunday hollarda da'vo qisman qanoatlantirilgan taqdirda, davlat boji javobgardan da'voning qanoatlantirilgan qismiga mutanosib ravishda undiriladi, davlat bojining qolgan qismi esa da'vogardan undirilishi lozim.

Sud mol-mulkni meros qilib olish huquqi to'g'risida hal qiluv qarori qabul qilgan taqdirda, davlat boji mol-mulkning umumiy qiymatidan kelib chiqqan holda sud tomonidan hisoblab chiqariladi va har bir merosxo'rdan uning ulushiga mutanosib ravishda undiriladi.

Mol-mulkka bo'lgan mulk huquqi to'g'risidagi, mol-mulkni talab qilib olish to'g'risidagi, mol-mulkdagi ulushga bo'lgan huquqni e'tirof etish to'g'risidagi, umumiy mol-mulkdan ulush ajratish to'g'risidagi va merosxo'rlarning o'zlariga tegishli mol-mulk ulushini talab qilib olish to'g'risidagi da'vo arizalari uchun davlat boji ushbu mol-mulk yoki uning ulushi qiymatidan kelib chiqqan holda to'lanishi lozim.

Bir vaqtning o'zida mulkiy va nomulkiy xususiyatga ega bo'lgan da'vo arizalari uchun mulkiy xususiyatdagi da'vo arizalari uchun belgilangan stavkalar bo'yicha va nomulkiy xususiyatdagi da'vo arizalari uchun belgilangan stavkalarga ko'ra har bir talab bo'yicha alohida-alohida davlat boji to'lanadi.

Qiymat jihatidan baholanmaydigan talablar (o'zboshimchalik bilan egallangan joylarni bo'shatish to'g'risidagi, natura shaklida maydon berish to'g'risidagi, topshirish balansini qabul qilishga majburlash bilan bog'liq nizolar va boshqalar) nomulkiy xususiyatdagi da'vo arizalari jumlasiga kiradi.

Nikohni bekor qilish bilan bir vaqtda mol-mulkni bo'lish to'g'risidagi da'vo arizalaridan nikohni bekor qilganlik uchun va mol-mulkni bo'lganlik uchun davlat boji undiriladi.

Arizani (iltimosnomani) qabul qilishni rad etishga yoki ish yuritishni tugatishga asos bo'lgan sharoitlar bartaraf etilganidan so'ng takroran beriladigan arizalarga, davlat boji takroran to'lanishining oldini olish uchun, davlat boji to'langanligi to'g'risidagi dastlabki hujjat ilova qilinishi mumkin.

Arizachi davlat bojini to'lashdan ozod qilingan hollarda da'vo qanoatlantirilgan taqdirda davlat boji, agar javobgar davlat bojini to'lashdan ozod qilinmagan bo'lsa, qanoatlantirilgan da'vo talablari miqdoriga mutanosib ravishda javobgardan undiriladi.

Muayyan sudda ko'rilishi kerak bo'lgan bir necha ishlar uchun bir to'lov topshiriqnomasi bo'yicha davlat boji o'tkazilgan hollarda topshiriqnoma ishlarning biriga ilova qilinadi. Mazkur ish bo'yicha to'langan davlat bojining summasi to'g'risida qolgan ishlarga belgi qo'yiladi va to'lov topshiriqnomasi qo'shib qo'yilgan ish ko'rsatiladi.

Sud buyrug'i bekor qilingan taqdirda, undiruvchi tomonidan to'langan davlat boji qaytarilmaydi. Da'vo undiruvchi tomonidan qarzdorga nisbatan da'vo ishini yuritish tartibida qo'zg'atilgan taqdirda u to'lanishi lozim bo'lgan davlat boji hisobiga olinadi.

Pul mablag'lari mavjud bo'lmagan, bu xizmat ko'rsatuvchi bank tomonidan tasdiqlangan taqdirda, tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi yuridik va jismoniy shaxslarga umumiy yurisdiksiya sudining, xo'jalik sudining ajrimiga ko'ra davlat bojini kechiktirib to'lashga ruxsat berilishi mumkin. Bank tasdig'ida umumiy yurisdiksiya sudiga, xo'jalik sudiga murojaat qilingan sanadan ko'pi bilan uch kun oldingi sana qayd etilgan bo'lishi lozim.

Aktsiyadorlar aktsiyadorlik jamiyatining faoliyatidan kelib chiqadigan nizolar bo'yicha o'z huquqlari va qonuniy manfaatlari buzilganligi to'g'risidagi da'vo bilan xo'jalik sudiga murojaat qilgan taqdirda aktsiyadorlarga davlat bojini to'lash muddati kechiktirilib, bu boj keyinchalik aybdor tarafdin undirib olinadi.

Notarial harakatlar bajarilganligi uchun davlat boji undirishning o'ziga xos xususiyatlari

Notarial harakatlar davlat notarial idoralari tomonidan bajarilganligi uchun davlat boji notarial harakatlar amalga oshirilganda undiriladi, notarial idoralardagi ishlarda mavjud bo'lgan hujjatlarning dublikatini, hujjatlarning nusxalarini berganlik uchun esa ular berilayotganda undiriladi.

Davlat boji to'lashdan bir taraf ozod etiladigan bitimlar bo'yicha davlat bojini boshqa taraf to'liq to'laydi.

Davlat notarial idorasi depozitiga qabul qilish uchun pul summolari pochta orqali yoki bankdan kelib tushgan hollarda davlat bojining tegishli summolari kelib tushgan puldan ushlab qolinadi, ularning qoldig'i esa depozitga qabul qilinadi. Ushlab qolingan davlat boji summolari davlat notarial idorasi depozit summalarini bankka navbatdagi topshirish chog'ida byudjetga o'tkazilib, bank kvitantsiyasi notarial idora ishlarida saqlanadi.

Davlat notarial idorasi binosidan tashqarida amalga oshiriladigan notarial harakatlar uchun davlat boji ikki baravar miqdorda undiriladi, ozodlikdan mahrum

qilish joylaridagi yoki qamoqda saqlanayotgan shaxslarning ishonchnomalarini notarial tartibda tasdiqlash bundan mustasno.

Merosga bo'lgan huquq to'g'risida guvohnoma berganlik uchun davlat boji meros ochilgan kunda (meros qoldiruvchi vafot etgan kunda) vorislik tartibida o'tayotgan butun mol-mulkning qiymatidan undiriladi.

Bir nechta merosxo'r (shu jumladan qonun bo'yicha, vasiyatnoma bo'yicha va merosdan majburiy ulush olish huquqiga ega merosxo'rlar) bo'lgan hollarda davlat boji har bir merosxo'rga tegishli meros ulushidan hisoblab chiqariladi.

Voyaga etmagan merosxo'rlar bo'lgan (shu jumladan meros qoldiruvchilarning bolalari bo'lmagan) taqdirda ham davlat boji butun meros mol-mulk qiymatidan hisoblab chiqariladi, lekin faqat voyaga yetgan merosxo'rlardan ularning merosdagi ulushiga tegishli summadan undiriladi.

Agar merosga bo'lgan huquq to'g'risidagi guvohnoma merosxo'rlarning arizasi bo'yicha meros mol-mulkning bir qismiga berilayotgan bo'lsa, davlat boji berilayotgan guvohnomada ko'rsatilgan mol-mulk qismining qiymati uchun belgilangan stavka bo'yicha hisoblab chiqariladi. Keyinchalik mol-mulkning qolgan qismiga guvohnoma berilganida davlat boji mol-mulkning umumiy qiymatidan hisoblab chiqariladi, to'lashga esa hisoblab chiqarilgan summa bilan birinchi guvohnoma berilganligi uchun to'langan summa o'rtasidagi farq taqdim etiladi.

Qonun bo'yicha bir vaqtning o'zida boshqa merosxo'rlar mavjud bo'lgan taqdirda, meros mol-mulkning bir qismi merosxo'rlarga vasiyatnoma bo'yicha o'tgan hollarda davlat boji vasiyatnoma bo'yicha mol-mulk qiymatidan alohida hisoblab chiqariladi, qolgan mol-mulk qiymatidan esa umumiy tartibda hisoblab chiqariladi.

Qonun bo'yicha va vasiyatnoma bo'yicha meros qilib olinayotgan mol-mulkdan merosning majburiy ulushi ajratilgan hollarda davlat boji qonunga binoan vorislik huquqi bo'yicha o'tayotgan butun mol-mulk qiymatidan, shu jumladan majburiy ulush bilan birga hisoblab chiqariladi.

Sudlarning ilgari berilgan guvohnomalar haqiqiy emasligi to'g'risidagi hal qiluv qarorlari asosida beriladigan merosga bo'lgan huquq to'g'risidagi takroriy guvohnomalar uchun davlat boji umumiy asoslarda undiriladi. Bunda birlamchi guvohnoma uchun to'langan davlat boji summasi qaytarilishi yoki soliq to'lovchining arizasiga ko'ra yangi guvohnoma berganlik uchun beriladigan summa hisobiga, agar summalar byudjetga o'tkazilgan kundan e'tiboran fuqarolik qonun hujjatlarida nazarda tutilgan da'vo muddati tugamagan bo'lsa, o'tkazilishi lozim. Sud tomonidan haqiqiy emas deb topilgan har qanday shartnoma takroran tasdiqlangan taqdirda, masala xuddi shunday tartibda hal qilinadi.

Davlat notarial idorasi reestrída takroriy guvohnomalar va shartnomalarni qayd qilishda tegishli katakchada davlat boji qachon va qancha summada undirilganligi hamda undirish to'g'risidagi yozuv qayerda borligi ko'rsatiladi. Bunda notarial idora ishlarida qoladigan asosiy hujjatlarga sudning tegishli guvohnomalar va shartnomalarni haqiqiy emas deb topish to'g'risidagi hal qiluv qarorlari ilova qilinishi kerak.

Kredit tashkilotlari tomonidan beriladigan sertifikatlar va akkreditivlarga doir merosga bo'lgan huquq to'g'risida guvohnoma berganlik uchun davlat boji umumiy asoslarda undiriladi.

Er-xotinning birgalikda yashaganda olingan va er-xotindan birining vafotidan keyin qolgan mol-mulkka doir merosga bo'lgan huquq to'g'risida guvohnoma berganlik uchun davlat boji meros bo'yicha haqiqatda o'tayotgan mol-mulk qismining qiymatidan undiriladi.

Davlat boji mutanosib ravishda undiriladigan notarial harakatlar bajarilganda uni hisoblab chiqarish taraflar ko'rsatgan summadan ushbu moddada belgilangan qoidalarga rioya etgan holda amalga oshiriladi.

Jismoniy va yuridik shaxslarga tegishli uylar, kvartiralar, dala hovlilari, garajlar, boshqa imoratlar, binolar va inshootlarni boshqa shaxsga o'tkazish shartnomalarini tasdiqlaganlik uchun davlat boji summasi ularning turar joyi yoki umumiy maydonidan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi.

To'lovlar vaqti-vaqti bilan amalga oshiriladigan shartnomalarni tasdiqlashda davlat boji shartnoma bo'yicha u amal qilgan butun vaqt uchun to'lovlarning umumiy miqdoridan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi va undiriladi. Agar shartnoma uning amal qilish muddati ko'rsatilmagan holda tuzilgan bo'lsa, davlat boji shartnoma bo'yicha uch yil uchun to'lovlar summasidan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi va undiriladi.

Eng kam va eng ko'p summa ko'rsatilgan shartnomalarni tasdiqlashda davlat boji eng ko'p summadan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi va undiriladi.

Talablardan o'zganing foydasiga voz kechish va qarzni o'tkazish to'g'risidagi, ilgari tuzilgan shartnomaning amal qilish muddatini uzaytirish to'g'risidagi yoki shartnomaning dastlabki summasini ko'paytirish to'g'risidagi shartnomalarni tasdiqlashda davlat boji amalga oshirilmagan huquqlarni hamda ijro etilmagan majburiyatlarni baholashdan yoxud ilgari tuzilgan shartnoma summasi ko'payayotgan summadan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi va undiriladi.

Ayirboshlash shartnomalari bo'yicha davlat boji qiymati yuqori bo'lgan mol-mulkdan hisoblab chiqariladi.

Shartlariga ko'ra to'lovlar summasida ijaraga oluvchi tomonidan quriladigan imoratlar va boshqa inshootlar, xonalarni jihozlash qiymati, shuningdek ijaraga

oluvchi tomonidan amalga oshiriladigan kapital ta'mirlash va boshqa shu kabilarning qiymati hisobga olinadigan mulk ijarasi shartnomasini tasdiqlashda hisoblab chiqariladigan va undiriladigan davlat bojining summasi amalga oshiriladigan xarajatlarning qiymati hisobga olingan holda belgilanadi.

Ijro yozuvlari bo'yicha yozuvni amalga oshirganlik uchun tegishli davlat boji summasi undiruvchi uni to'lashdan ozod qilingan taqdirda yozuv bo'yicha qarz undirilayotganda qarzdordan undiriladi.

3. Yuridik shaxslarni tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jalikliklarini soliqqa tortish xususiyatlari.

Yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari Soliq Kodeksda jismoniy shaxslar — soliq to'lovchilar uchun nazarda tutilgan tartibda soliqlar hamda boshqa majburiy to'lovlar to'laydi.

Yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda dehqon xo'jaliklari quyidagi soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'laydi:

- 1) jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i;
- 2) suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq;
- 3) jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq;
- 4) bojxona to'lovlari;
- 5) Soliq Kodeksning XVII bo'limida boshqacha qoidalar nazarda tutilgan bo'lmasa, davlat boji;
- 6) avtotransport vositalarini olganlik va (yoki) vaqtinchalik olib kirganlik uchun Respublika yo'l jamg'armasiga yig'im.

Yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaligi a'zolari ushbu moddaning ikkinchi qismida nazarda tutilgan soliqlar va majburiy to'lovlarni to'lash bilan bir qatorda Soliq Kodeksning 311-moddasida nazarda tutilgan tartibda byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga sug'urta badallari to'laydi.

Yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaligi a'zolari qishloq xo'jaligi mahsuloti yetishtirish, o'zlari yetishtirgan mahsulotni qayta ishlash va realizatsiya qilish bilan bog'liq bo'lmagan faoliyat bilan shug'ullangan taqdirda, ular yakka tartibdagi tadbirkorlar sifatida ro'yxatdan o'tishlari hamda Soliq Kodeksning 58-bobida nazarda tutilgan tartibda soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lashlari shart.

4. Konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarga soliq solish tartibi.

Yuridik va jismoniy shaxslar konsert-tomosha faoliyatini qonun hujjatlarida belgilangan tartibda beriladigan litsenziya asosida amalga oshiradi.

Kontsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanish huquqi uchun litsenziya oladigan yuridik va jismoniy shaxslar belgilangan stavka bo'yicha davlat boji to'laydi.

Kontsert-tomosha faoliyatini amalga oshiruvchi jismoniy shaxslarga soliq solish tartibi

Kontsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanish huquqi uchun davlat boji to'lovchi jismoniy shaxslar mazkur faoliyat turi bo'yicha qat'iy belgilangan soliq to'lashdan ozod etiladi.

Ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan jismoniy shaxslar zimmasida quyidagilarni to'lash majburiyati saqlanib qoladi:

bojxona to'lovlari;

avtotransport vositalarini olganlik va (yoki) vaqtinchalik olib kirganlik uchun Respublika yo'l jamg'armasiga yig'im.

Agar kontsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanish huquqi uchun davlat boji to'lovchi jismoniy shaxslar soliq solinadigan mol-mulk va (yoki) yer uchastkasiga ega bo'lsalar, Soliq Kodeksning 48 va 50-boblarida nazarda tutilgan tartibda jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq va (yoki) jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lash majburiyati ularning zimmasida saqlanib qoladi.

Kontsert-tomosha faoliyatini amalga oshirayotgan jismoniy shaxslar ushbu moddaning ikkinchi qismida nazarda tutilgan majburiy to'lovlarni to'lash bilan bir qatorda Soliq Kodeksning 311-moddasida yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun nazarda tutilgan tartibda byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga sug'urta badallari to'laydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining Davlat soliq xizmati to'g'risidagi qonuni. «Xalq so'zi» gazetasi. 1997 yil, 29 avgust
2. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi: Rasmiy nashr.T.:“Adolat”, 2014 y.
3. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: "EL PRESS", 2011 yil – 240 b.
4. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. – T.: “O'zbekiston”, 2012. - 336 b.
5. Vahobov A.V, Jo'rayev A.S. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik.–T.: “Sharq”, 2009. - 448 b.
6. A.Jo'rayev, M.Usmanova, Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: “Sano-standart”, 2015. - 216 b.

9-MAVZU: JISMONIY SHAXSLAR TOMONIDAN SOLIQ MAJBURIYATLARINI BAJARILISHINI NAZORAT QILISH

Reja:

1. Jismoniy shaxslar tomonidan soliq majburiyatlarini bajarilishini nazorat qilish maqsadida uchastka soliq inspektori faoliyatini tashkil qilish.
2. Soliq tayanch punkti va uchastka soliq inspektorining asosiy vazifalari.
3. Uchastka soliq inspektorining huquq va majburiyatlari.
4. Uchastka soliq inspektorining ish faoliyatini nazorat qilish va lavozimiga tayinlanadigan xodimga qo'yiladigan talablar.
5. Soliq qonunchiligini buzgan jismoniy shaxslarga qo'llaniladigan choralar.

Tayanch so'zlar: Uchastka soliq inspektori, soliq qonunchili, soliq majburiyatlarini, soliq tayanch punkti, noqonuniy savdo-sotiq faoliyati.

1. Jismoniy shaxslar tomonidan soliq majburiyatlarini bajarilishini nazorat qilish maqsadida uchastka soliq inspektori faoliyatini tashkil qilish.

Soliq to'lovchilar, soliq solish ob'ektlari hamda soliq solish bilan bog'liq ob'ektlar to'liq va o'z vaqtida hisobga olinishini ta'minlash maqsadida davlat soliq xizmati organlarida uchastka soliq inspektorlari lavozimi tashkil etiladi. Uchastkalarining chegaralari, shuningdek uchastka soliq inspektorlarining soni O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi belgilaydigan normativlar bo'yicha belgilanadi.

Uchastka soliq inspektorlari o'zlariga biriktirilgan uchastkada mol-mulk solig'i va yer solig'i to'lovchi jismoniy shaxslarni, shuningdek tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanayotgan jismoniy shaxslarni hisobga olish yuzasidan tegishli ishlarni bajaradilar hamda ular tegishli soliqlarni o'z vaqtida to'lashlarini nazorat qiladilar. Uchastka soliq inspektori ishini tashkil qilishning huquqiy va me'yoriy asoslari bo'lib «Davlat soliq xizmati to'g'risida»gi qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, «Davlat soliq qo'mitasi to'g'risida»gi Nizom hisoblanadi.

Uchastka soliq inspektori o'z faoliyatida bevosita davlat soliq inspeksiya sinining tegishli bo'limi rahbariga bo'ysunadi.

Har bir uchastka soliq inspektori o'ziga biriktirilgan hududni belgilovchi, davlat soliq inspeksiya sinisi boshlig'i tomonidan tasdiqlangan hujjatga va «Uchastka pasporti»ga ega bo'lishi shart.

Uchastka soliq inspektori mazkur Nizom va lavozim yo'riqnomasida zimmasiga yuklatilgan vazifalarni bajarishga, uchastkasi bo'yicha soliq ob'ektlari va sub'ektlari, hisoblangan va to'langan soliqlar nazoratini har oy yakuni bilan dasturiy mahsuldan chiqariladigan hisobot ma'lumotlari asosida olib borishga,

dasturiy mahsulda ko'zda tutilmagan hisobotlarni yuqori soliq organi tomonidan belgilanadigan shaklda yuritishga shaxsan javobgar. Uchastka soliq inspektorining ish tartibi davlat soliq inspeksiyasi boshlig'i tomonidan tasdiqlanadi. Ish tartibi mahalliy sharoitdan kelib chiqqan holda va soliq to'lovchilarga qulaylik yaratish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi talablariga muvofiq tarzda tashkil etiladi.

Uchastka soliq inspektori o'z vazifalarini qishloq fuqarolar yig'ini, mahalla qo'mitalari va ichki ishlar uchastka nozirlari bilan hamkorlikda bajaradi, aholi o'rtasida birgalikda tushuntirish ishlari olib boradi, fuqarolar yig'inlari, mahalla qo'mitalarida bo'ladigan yig'inlarda ishtirok etadi, amaldagi qonunchilikda belgilangan soliq va to'lovlarni to'lashdan bo'yin tovlayotgan shaxslar bilan tushuntirish ishlarini olib boradi.

Vakolatli idoralardan soliq ob'ektlari va sub'ektlari to'g'risida olingan ma'lumotlar, imtiyoz huquqi bo'yicha fuqarolar tomonidan DSIGA taqdim etilgan tegishli hujjatlar hamda birlashtirilgan hududda aniqlangan qonunbuzarlik holatlari bo'yicha uchastka soliq inspektori tomonidan yozilgan bildirgilar kantselyariyada ro'yxatga olinishi va tegishli bo'limda alohida jildlarga tikib borilishi shart.

Jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarning byudjetga o'z vaqtida tushishini ta'minlash maqsadida uchastka soliq inspektori hisoblangan soliqlarni belgilangan tartibda aholidan bevosita naqd pul shaklida qabul qilishi va bank muassasasiga topshirishi mumkin. Bunda uchastka soliq inspektori ishlatilgan 5-shakl patta nusxalarini 2-ilovadagi shakldagi reestr asosida DSIning hisob, tahlil va soliq statistikasi bo'limiga topshiradi.

Yakka tartibda mehnat faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslardan soliq va to'lovlar faqat bank muassasasi orqali undiriladi.

Soliq to'lovchilarning amaldagi soliq qonunchiligi bo'yicha murojaatlariga joyida tegishli tushuntirishlar berilishini ta'minlash, turli masalalar bilan soliq organiga kelib-ketishlaridagi noqulayliklarni kamaytirish maqsadida uchastka soliq inspektorlariga birlashtirilgan aholi punktlarining uzoqligi va joylashishidan kelib chiqqan holda bir nechta uchastka soliq inspektoriga birlashtirilgan uchastkalar birlashtirilgan holda Soliq tayanch punktlari tashkil etiladi.

Soliq tayanch punktlari faoliyatini tashkil etish tartibi, har bir uchastka soliq inspektoriga birlashtiriladigan hudud va soliq ob'ektlari soni Davlat soliq qo'mitasining 2004 yil 3 maydagi «Uchastka soliq inspektorlari faoliyatini tashkil etishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 132-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan me'yor asosida belgilanadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 12 yanvardagi «O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi faoliyatini tashkil etish masalalari to'g'risida»gi 14-sonli qaroriga muvofiq uchastka soliq

inspektorlari birlashtirilgan uchastkasi hududida xizmat xonasi bilan mahalliy hokimliklar tomonidan ta'minlanadi.

Davlat soliq qo'mitasining 2004 yil 3 maydagi «Uchastka soliq inspektorlari faoliyatini tashkil etishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 132-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan «Soliq tayanch punktlarini jihozlash va inventarlar bilan ta'minlash tartibi»ga asosan xizmat xonasi barcha zarur jihozlar, ko'rgazmali stend, metodik qo'llanmalar, kitoblar, daftarlar va boshqa blankalar bilan DSI tomonidan ta'minlanadi.

Uchastka soliq inspektori xizmat vazifasini bajarishda doimiy tarzda qishloq, mahalla va ko'chalarda, noqulay iqlim sharoitida yurishi, olis masofalarga qatnashini hisobga olgan holda oylik transport xarajatlari DSI tomonidan har oylik ish haqiga qo'shilgan holda to'lanadi va kiyim-boshlari (qishki kostyum-shim, yozgi forma va oyoq kiyimi) har yili Davlat soliq qo'mitasi tomonidan markazlashgan tartibda ajratiladi.

2. Soliq tayanch punkti va uchastka soliq inspektorining asosiy vazifalari.

Soliq tayanch punkti Davlat soliq inspeksiya xizmatining hududiy quyi bo'g'ini bo'lib, soliqqa tortish sub'ektlari va ob'ektlarining to'liq xamda o'z vaqtida xisobga olinishini ta'minlash, birlashtirilgan uchastkada mol-mulk solig'i, er solig'i tulovchi jismoniy shaxslarni, shuningdek tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanayotgan jismoniy shaxslarni hisobga olish yuzasidan tegishli ishlarni bajarish, tegishli soliqlarni o'z vaqtida to'lashlarini nazorat qilish va bu boradagi qonunbuzulishlarning oldini olish maqsadida tuziladi. Soliq tayanch punkti aholi yashash joylarida, hokimiyat qaroriga asosan ajratilgan binoda Davlat soliq boshqarmasining buyrug'i bilan tashkil etiladi. Soliq tayanch punktiga birlashtiriladigan xodimlar soni Davlat soliq boshqarmasi tomonidan belgilanadi. Soliq tayanch punktiga hududlar Davlat soliq inspeksiya xizmatining buyrug'i bilan birlashtiriladi. Bunda qishloq (mahalla, qo'rg'on) fuqarolar yig'inlari hududning ikkita soliq tayanch punktiga bo'lib birlashtirilishiga yo'l qo'yilmaydi. Soliq tayanch punkti faoliyati «Davlat soliq xizmati to'g'risida»gi qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, «Davlat soliq qo'mitasi to'g'risida»gi Nizom, mazkur Nizom va soliq xizmati organlari faoliyatini tartibga soluvchi boshqa huquqiy-me'yoriy hujjatlarga muvofiq olib boriladi. Soliq tayanch punktiga birlashtirilgan xodimlar o'z faoliyatini «Uchastka soliq inspektorlari to'g'risida»gi Nizomga muvofiq amalga oshiradilar. Ularning xizmat vazifalari taqsimoti Davlat soliq inspeksiya xizmatining boshlig'i tomonidan tasdiqlanadi.

Soliq tayanch punktining va uchastka soliq inspektorining asosiy vazifalari quyidagilar hisoblanadi:

- birlashtirilgan hududdagi soliqqa tortish sub'ektlari va ob'ektlarining to'liq hamda o'z vaqtida hisobga olinishini ta'minlash, soliq to'lovchilarning tegishli soliqlarni o'z vaqtida to'lashni nazorat qilish;
- aholi o'rtasida soliq qonunchiligini tushuntirish ishlarini olib borish, targ'ibot va tashviqot qilish;

- soliq qonunchiligi buzilishining oldini olish borasida ichki ishlar organlarining profilaktika inspektorlari, fuqarolar yig'inlari va mahalla vakillari bilan doimiy xamkorlikda ish olib borish;
- biriktirilgan hududdagi xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda amalga oshirilayotgan xufiyona ishlab chiqarish va noqonuniy savdo-sotiq faoliyatiga chek qo'yish;
- hudud nazorat ishlarini amalga oshirayotgan soliq inspektorlari faoliyatini muvofiqlashtirish;
- soliq tayanch punktida soliq to'lovchilar uchun zarur shart-sharoitlar yaratish, ko'rgazmali stendlar, me'yoriy-xuquqiy hujjatlar, e'lonlar taxtasi bilan jihozlash.
- Soliq tayanch punkti zimmasidagi vazifalarni hal qilish uchun quyidagi funksiyalarni bajaradi:
 - o'ziga biriktirilgan hududdagi soliq to'lovchilarning haqiqiy manzilgohi, raxbar va buxgalterlari to'g'risidagi hamda boshqa tegishli ma'lumotlarni to'plab boradi, shuningdek, boshqa tumanda ro'yxatdan o'tib ushbu hududda faoliyat ko'rsatayotgan shaxslarni aniqlab ular haqiqatda ro'yxatdan o'tgan DSI ga ma'lumot yuboradi;
 - davlat ro'yxatidan o'tgandan keyin soliq to'lashdan bo'yin tovlagan holda faoliyat yuritayotgan shaxslarni aniqlaydi;
 - davlat ro'yxatidan o'tmasdan faoliyat ko'rsatib daromad topayotgan shaxslarni aniqlaydi;
 - soliq hisobotlari va deklaratsiyalarini topshirayotgan shaxslarni topib tegishli ogohlantirish va chaqiruv kog'ozi taqdim qiladi;
 - jismoniy shaxslar tomonidan ixtiyoriy ravishda to'lanish muddati o'tgan soliqlar, ma'muriy va moliyaviy jarimalarni majburiy undirish maqsadida sudlarga murojaat qilish yuzasidan DSI rahbariyatiga yozma taklif kiritadi;
 - biriktirilgan hududda joylashgan barcha savdo nuqtalarini dislokatsiya sxemasini ishlab chiqadi;
 - biriktirilgan hududdagi soliq to'lovchilarning NKM dan foydalanishi, ruxsatnomalari, litsenziyalari mavjudligi bo'yicha o'rganish va kuzatuvlar olib boradi;
 - soliq to'lovchilar faoliyati, jumladan tovar aylanmalari, ish vaqti to'g'risidagi ma'lumotlar, ularning omborxonalari, qo'shimcha binolar qaerda joylashganligini aniqlashtirib, yirik miqdorda yuklar ortilayotganda yoki tushirilayotganda tovarga tegishli xujjatlar mavjudligini vakolatlari doirasida o'rganadi;
 - aholi o'rtasida soliq qonunchiligini targ'ibot va tashviqot qilish maqsadida uchrashuvlar o'tkazadi hamda soliq to'lovchilarni qiziqtirgan savollarga belgilangan tartibda tushuntirishlar berib boradi;
 - soliq qonunchiligi buzilishining oldini olish borasida muntazam ravishda profilaktika inspektorlari, fuqarolar yig'inlari va mahalla vakillari bilan hamkorlikda tadbirlar, suhbatlar o'tkaziladi;

- biriktirilgan hududdagi xo‘jalik yurituvchi sub’ektlardan amalga oshirilayotgan yashirin ishlab chiqarish va noqonuniy savdo-sotiq faoliyati holatlarini aniqlash ishlarini olib boradi;

- amaldagi qonunchilikka muvofiq zimmasiga yuklatiladigan boshqa funktsiyalarni bajaradi.

Soliq tayanch punkti faoliyatini boshqarish. Soliq tayanch punkti faoliyatini soliq tayanch punkti boshlig‘i boshqaradi. Soliq tayanch punkti boshlig‘i Davlat soliq boshqarmasining hisob nazorat lavozimlari ro‘yxatiga kiritilib, boshqarma boshlig‘i bilan kelishilgan holda Davlat soliq inspeksiyasi buyrug‘iga binoan lavozimiga tayinlanadi va lavozimidan ozod etiladi. Uning lavozimi kamida inspeksiya shu‘basi boshlig‘i lavozimiga tenglashtiriladi. Soliq tayanch punkti boshlig‘i:

- soliq tayanch punkti zimmasiga yuklatilgan vazifalar bajarilishini tashkillashtiradi, biriktirilgan xodimlarga bevosita rahbarlik qiladi;

- soliq tayanch punkti tomonidan yig‘iladigan pul mablag‘larining saqlanishi o‘z vaqtida belgilangan tartibda bank muassasalariga topshirilishini tashkil qiladi;

- biriktirilgan qonunlar tomonidan mehnat intizomiga rioya etilishini nazorat qiladi. Ularning hatti xarakterlaridan intizom va qonun buzulishlarga yo‘l qo‘yilganligi aniqlanganda Davlat soliq inspeksiyasi rahbariyatiga yozma ravishda axborot beradi;

- soliq to‘lovchilarni hisobga olish borasidagi ishlar aniqlangan xufiyona iktisodiyot yuritish holatlari to‘g‘risida DSI rahbariyatiga axborot kiritadi;

- biriktirilgan hududda joylashgan soliq to‘lovchilari faoliyati nazoratini samarali tashkil etish maqsadida DSI bo‘linmalari bilan muntazam ravishda ma‘lumot almashinuvini tashkil qiladi;

- biriktirilgan hududda joylashgan yuridik va jismoniy shaxslarning ro‘yxatdan o‘tgan joyidan qat‘iy nazar, aniq manzilgohi, raxbarlari va buxgalterlari to‘g‘risidagi va boshqa tegishli ma‘lumotlar to‘planishini ta‘minlaydi va nazorat qiladi;

- soliq to‘lovchilarga soliq qonunchiligini targ‘ib qilish va tushuntirishlar berish borasidagi tadbirlarni tashkillashtiradi;

- boshqa nazorat organlari va tashkilotlar bilan vakolati doirasida xamkorlikda ish olib borishni tashkil qiladi;

- soliq tayanch punktiga biriktirilgan har bir hodimdan qilingan ishlar to‘g‘risidagi kundalik hisobot oladi va DSI ga axborot berib boradi;

- biriktirilgan hududda soliq nazorati ishlarini olib borayotgan boshqa funktsional bo‘limlarning hodimlariga ko‘maklashadi.

3. Uchastka soliq inspektorining huquq va majburiyatlari. Soliq tayanch punktiga biriktirilgan uchastka soliq inspektorlari o‘z zimmalariga yuklatilgan vazifalarni bajarishda O‘zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchilik hujjatlari hamda «Uchastka soliq inspektori to‘g‘risida»gi Nizomda belgilab qo‘yilgan huquq va vakolatlardan foydalanadilar. Uchastka soliq inspektoriga qo‘yiladigan talablar. Uchastka soliq inspektori davlat soliq xizmati tizimida kamida 3 yillik ish stajiga, etarli bilim va ish tajribasiga;

yuqori muomala madaniyatiga, fuqarolar bilan ishlash qobiliyatiga;
o'rtta maxsus darajadan kam bo'lmagan iqtisodiyot, moliya yoki yuridik ixtisos bo'yicha ma'lumotga;

soliq qonunchiligini chuqur o'zlashtirgan, aholiga soliqlar mohiyatini tushuntirish borasida targ'ibot va tashviqot ishlarini namunali tashkil qilish qobiliyatiga ega mutaxassis bo'lishi lozim. Uchastka soliq inspektorining javobgarligi. Uchastka soliq inspektori

- o'z xizmat vazifasini bajarmagan;
- amaldagi qonunchilikka zid harakat qilgan;
- mehnat intizomini buzgan;
- Nizom talablarini bajarmagan, etarli darajada bajarmagan va buzganda qonunchilikda belgilangan tartibda javobgar bo'ladi.

4. Uchastka soliq inspektorining ish faoliyatini nazorat qilish va lavozimiga tayinlanadigan xodimga qo'yiladigan talablar.

Uchastka soliq inspektori zimmasiga yuklatilgan asosiy vazifalar doirasida amalga oshirgan kundalik ishlari va boshqa -qo'shimcha ravishda bajarilgan rahbariyat topshiriqlarining qisqacha umumiy hisobotini 3-ilovadagi shaklda qayd etib boradi.

Uchastka soliq inspektorining faoliyati davlat soliq inspeksiyasi rahbariyati tomonidan nazorat qilib boriladi va natijalari har chorak yakuni bilan 4-ilovadagi baholash mezonlariga muvofiq baholanadi.

Davlat soliq inspeksiyasi rahbarlari uchastka soliq inspektorining hisobot davrida amalga oshirgan ishlari, qat'iy hisobdagi blankalarning ishlatishi, aholidan soliq to'lovlarini qabul qilishi hamda pul mablag'ini o'z vaqtida to'liq bank muassasasiga topshirishi borasidagi faoliyati belgilangan tartib va muddatlarda taftishdan o'tkazilishini nazorat qiladilar.

Uchastka soliq inspektori bilan tuzilgan mehnat shartnomasi bekor qilinganda yoki boshqa lavozimga o'tkazilganda 5-, 5a- va 5b-ilovalardagi shaklda topshirish-qabul qilish dalolatnomasi tuziladi.

Uchastka soliq inspektori lavozimiga davlat soliq tizimida ishlab turgan, soliq sohasida kamida 1 yillik mehnat stajiga ega oliy ma'lumotli, yuqori malakali, sog'lom, yuqori muomala madaniyatiga, fuqarolar bilan ishlash va soliqlar mohiyatini tushuntirish qobiliyatiga ega mutaxassislar qabul qilinadi.

Uchastka soliq inspektori lavozimiga zimmasiga yuklatilgan funktsional vazifalarni bajara olmaganligi, sha'niga dog' tushirganligi uchun boshqa bo'linma va lavozimdan chetlatilgan xodimlarni tayinlash ta'qiqlanadi.

Uchastka soliq inspektorlarini rag'batlantirish Davlat soliq qo'mitasining 2004 yil 12 maydagi «O'zbekiston Respublikasi Soliq xizmati tizimi xodimlarining kasbiy mehnatini mukofotlash va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash to'g'risida»gi 140-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan Nizom asosida amalga oshiriladi.

Biriktirilgan uchastkasida hisoblangan soliqlarni muddatidan oldin byudjetga to'lanishini ta'minlagan, qo'shimcha manbalarni aniqlashda boshqa uchastka soliq inspektorlariga o'rnak ko'rsatgan, aholi o'rtasida soliq to'g'risidagi qonunlarni targ'ibot va tashviqot qilish ishlarini namunali tashkil etib, soliq to'lovchilarning

hurmat va ishonchiga sazovor bo'lgan, o'z sha'niga dog' tushirmasdan mehnat qilayotgan, baholash mezonlari bo'yicha yuqori ko'rsatkichlarga erishgan uchastka soliq inspektorlari har chorak yakuni bilan DSI va DSB tomonidan rag'batlantirilib boriladi, eng yuqori ko'rsatkichga erishgan namunali uchastka soliq inspektorlari esa Davlat soliq qo'mitasi tomonidan har yili Mustaqillik bayrami arafasida alohida rag'batlantiriladi.

Talablarini bajarmagan yoxud etarli darajada bajarmagan va buzgan uchastka soliq inspektorlari qonunchilikda belgilangan tartibda javobgar bo'ladilar.

5.Soliq qonunchiligini buzgan jismoniy shaxslarga qo'llaniladigan choralar.

Soliq to'lovchining soliq Kodeksda javobgarlik belgilangan g'ayriqonuniy aybli qilmishi (harakati yoki harakatsizligi) soliqqa oid huquqbuzarlik deb e'tirof etiladi.

Jismoniy shaxslarning soliqqa oid huquqbuzarliklar sodir etganlik uchun javobgarligi o'n olti yoshdan boshlab vujudga keladi.

Hech kim soliqqa oid huquqbuzarlik uchun soliq Kodeksda nazarda tutilganidan boshqa asoslar bo'yicha va tartibda javobgarlikka tortilishi mumkin emas.

Hech kim soliqqa oid sodir etilgan aynan bitta huquqbuzarlik uchun takroran javobgarlikka tortilishi mumkin emas.

Agar jismoniy shaxs sodir etgan soliqqa oid huquqbuzarlikda O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksida nazarda tutilgan jinoyat alomatlari bo'lmasa, bu huquqbuzarlik uchun soliq Kodeksda nazarda tutilgan javobgarlik kelib chiqadi.

Yakka tartibdagi tadbirkor tomonidan sodir etilgan soliqqa oid huquqbuzarlik uchun moliyaviy sanksiyalar yuridik shaxslar uchun nazarda tutilgan tartibda qo'llaniladi.

Soliq to'lovchi soliqqa oid bir necha huquqbuzarliklar sodir etgan taqdirda, moliyaviy sanksiyalar har bir huquqbuzarlikka nisbatan alohida-alohida qo'llaniladi.

Agar soliqqa oid huquqbuzarlik uchun moliyaviy sanksiyalar qo'llanilgan shaxs moliyaviy sanksiyalar qo'llanilgan kundan e'tiboran bir yil ichida xuddi shunday huquqbuzarlikni takroran sodir etmagan bo'lsa, u moliyaviy sanksiyalarga tortilmagan hisoblanadi.

Soliqqa oid huquqbuzarlik uchun javobgarlikni yengillashtiruvchi holatlar deb quyidagilar e'tirof etiladi:

og'ir shaxsiy yoki oilaviy sharoitlar kechishi oqibatida huquqbuzarlik sodir etish;

tahdid yoki majburlash ta'sirida yoxud moddiy, xizmat yoki boshqa jihatdan qaramlik sababli huquqbuzarlik sodir etish;

sud tomonidan javobgarlikni engillashtiruvchi deb topilishi mumkin bo'lgan boshqa holatlar.

Soliqqa oid huquqbuzarlikning ilgari xuddi shunday huquqbuzarlik uchun javobgarlikka tortilgan shaxs tomonidan sodir etilganligi javobgarlikni og'irlashtiruvchi holat deb e'tirof etiladi.

Moliyaviy sanksiyalar soliqqa oid huquqbuzarlik uchun javobgarlik chorasi bo'lib, pul undirish (jarimalar va penya) tarzida qo'llaniladi.

Yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlarga — soliq to'lovchilarga moliyaviy sanksiyalar sud tartibida qo'llaniladi, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash muddati o'tkazib yuborilganligi uchun penya hisoblash, shuningdek soliq to'lovchi sodir etilgan huquqbuzarlikdagi aybini tan olgan va jarimani ixtiyoriy ravishda to'lagan hollar bundan mustasno.

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarga nisbatan moliyaviy sanksiyalar faqat sud tartibida qo'llaniladi, penya hisoblash hollari bundan mustasno.

Soliqlar, boshqa majburiy to'lovlar va penya materiallar sudga berilgan kundan e'tiboran o'ttiz kun ichida ixtiyoriy ravishda to'langan taqdirda tadbirkorlik sub'ekti — soliq to'lovchi o'ziga nisbatan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lamaganligi uchun jarimalar qo'llanilishidan ozod qilinadi.

Soliq to'lovchining, shu jumladan O'zbekiston Respublikasi norezidentining, bundan bir vaqtning o'zida davlat soliq xizmati organlarida va davlat statistikasi organlarida hisobga qo'yilgan holda davlat ro'yxatidan o'tkaziladigan soliq to'lovchilar mustasno, davlat soliq xizmati organlarida hisobga turishdan bo'yin tovlashi quyidagi miqdorda jarima solinishiga sabab bo'ladi:

agar faoliyat ko'pi bilan o'ttiz kun amalga oshirilgan bo'lsa, — eng kam ish haqining ellik baravari miqdorida, biroq bunday faoliyat natijasida olingan sof tushumning o'n foizidan kam bo'lmagan miqdorda;

agar faoliyat o'ttiz kundan ortiq amalga oshirilgan bo'lsa, — eng kam ish haqining yuz baravari miqdorida, biroq bunday faoliyat natijasida olingan sof tushumning ellik foizidan kam bo'lmagan miqdorda.

Soliq to'lovchining, shu jumladan O'zbekiston Respublikasi norezidentining davlat soliq xizmati organida ob'ektlar bo'yicha hisobga turishdan bo'yin tovlashi quyidagi miqdorda jarima solinishiga sabab bo'ladi:

agar hisobga turish bo'yicha belgilangan muddatdan ko'pi bilan o'ttiz kun o'tgan bo'lsa, — eng kam ish haqining ellik baravari miqdorida;

agar hisobga turish bo'yicha belgilangan muddatdan o'ttiz kundan ortiq o'tgan bo'lsa, — eng kam ish haqining yuz baravari miqdorida.

Soliq to'lovchi — jismoniy shaxsga yoki soliq to'lovchining mansabdor shaxsiga nisbatan ma'muriy jazo qo'llanilganidan keyin bir yil ichida takroran sodir etilgan soliq hisobotini o'z vaqtida taqdim etmaganlik yoki kameral nazorat

natijalari bo'yicha aniqlangan tafovutlar asoslarini yoxud aniqlashtirilgan soliq hisobotini belgilangan muddatda taqdim etmaganlik—

muddati o'tkazib yuborilgan har bir kun uchun bir foiz miqdorida, biroq belgilangan to'lov muddatida to'lanishi lozim bo'lgan to'lov miqdoridan tegishli hisobot davri uchun ilgari hisoblangan to'lovlar chegirib tashlangan summaning o'n foizidan ko'p bo'lmagan miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

Faoliyat turlari bilan litsenziyasiz va boshqa ruxsat beruvchi hujjatlarsiz shug'ullanish —

faoliyatning ushbu turlarini litsenziyasiz yoki boshqa ruxsat beruvchi hujjatlarsiz amalga oshirish davrida olingan sof foyda miqdorida, biroq eng kam ish haqining ellik baravaridan kam bo'lmagan miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash muddatlarini buzish —

to'lovning belgilangan muddatidan keyingi kundan e'tiboran muddati o'tkazib yuborilgan har bir kun uchun, to'lov kuni ham shunga kiradi, 0,05 foiz miqdorida penya hisoblashga sabab bo'ladi. Bunda boshqa soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha ortiqcha to'langan summaga teng bo'lgan qarz summasiga penya hisoblanmaydi. Penya miqdori tegishli soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha qarz summasidan oshib ketishi mumkin emas. Penya undirilishi soliq to'lovchini soliq majburiyatlarini bajarishdan ozod qilmaydi. Yuridik shaxs — tadbirkorlik sub'ekti ixtiyoriy tugatilgan taqdirda, yuridik shaxslarni davlat ro'yxatidan o'tkazuvchi organ ixtiyoriy tugatish to'g'risida qabul qilingan qaror haqida xabardor qilingan kundan e'tiboran barcha turdagi soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha penyalar hisoblash to'xtatiladi. Ixtiyoriy tugatish qonun hujjatlarida belgilangan muddatlarda tugallanmagan yoki tugatish tartib-taomili to'xtatilgan va faoliyat qayta boshlangan taqdirda, penya belgilangan tartibda qo'shib hisoblanadi hamda hisoblashlar to'xtatib turilgan butun davr uchun undiriladi.

Yer uchastkalaridan hujjatlarsiz yoxud er uchastkasiga bo'lgan huquqni tasdiqlovchi hujjatlarda ko'rsatilganidan kattaroq hajmda foydalanish er solig'ining summasiga ekvivalent miqdorda:

yuridik shaxslarga — ikki baravari miqdorida;

jismoniy shaxslarga — bir yarim baravari miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining Davlat soliq xizmati to'g'risidagi qonuni. «Xalq so'zi» gazetasi. 1997 yil, 29 avgust

2. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi: Rasmiy nashr.T.:“Adolat”, 2014 y.
3. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: "EL PRESS", 2011 yil – 240 b.
4. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. – T.: “O'zbekiston”, 2012. - 336 b.
5. Vahobov A.V, Jo'rayev A.S. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik.–T.: “Sharq”, 2009. - 448 b.
6. A.Jo'rayev, M.Usmanova, Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: “Sano-standart”, 2015. - 216 b.
7. Usmanova M.S. Jismoniy shaxslarning daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortish muammolari. Monografiya.- T.: “Tamaddun”, 2013 y.144

10-MAVZU: JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISHNING XORIJ MAMLAKATLAR AMALIYOTI

Reja:

1. Zamonaviy soliq tizimida soliqqa tortish shakllari va usullari.
2. Jahon soliq modellari va ularning tahlili.
3. Amerika Qo'shma Shtatlarida jismoniy shaxslarni soliqqa tortish tartibi.
4. Buyuk Britaniya soliq tizimida jismoniy shaxslarni soliqqa tortish mexanizmi.
5. Yaponiya soliq tizimida jismoniy shaxslarni soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari.

Tayanch so'zlar: Jahon soliq modellari, zamonaviy soliq tizimi, Proportsional, progressiv va regressiv foiz stavkalari, korporatsiyalar foydasidan olinadigan soliq, transfert soliqlari.

1. Zamonaviy soliq tizimida soliqqa tortish shakllari va usullari.

Zamonaviy soliq tizimi soliqqa tortish shakllari va usullarining benixoya nozikligi va qo'llaniladigan soliqlarning o'ta xilma - xilligi bilan tavsiflanadi (ayrim mamlakatlar doirasida ularning 100 ga yaqin ko'rinishlari mavjud). Rivojlangan mamlakatlarning barchasi va rivojlanayotgan mamlakatlarning ko'pchiligi uchun ushbu tizimning tamoyillari va xususiyatlari umumiydir, lekin ularning bu tamoyillar va xususiyatlarni soliq siyosatlarida ko'llanishlarida jiddiy farqlar bor.

Soliqlar o'ziga xos belgilari yoki elementlariga qarab tavsiflanadi. Har qanday soliq turi quyidagi: manba, ob'ekt, sub'ekt, ega, olish shakli (to'g'ri va egri), soliq stavkasi kabi muhim elementlarga ega bo'ladi.

Barcha turdagi soliqlarning manbai o'tmishdagi, hozirgi va kutilayotgan daromad hisoblanadi. haqiqatan ham, daromad, mulk (o'tmishdagi to'plangan daromad) mavjud bo'lmasa yoki daromad olish huquqi (obligatsiyalar, veksellar shaklidagi qarz majburiyatlari va shu kabilar) bo'lmasa, hech qanday soliq to'lana olmaydi. Shunga kura soliq ob'ektlari farqlanadi, ya'ni soliq ob'ektlari deganda soliqqa tortilishi shart bo'lgan narsalar yoki harakatlar: daromad, mulk yoki bitimlarning xilma -xil turlari tushuniladi.

Qonunga muvofik soliq to'lash javobgarligi zimmasiga yuklatiladigan shaxs soliq sub'ekti, pirovard natijada o'z hisobidan soliq to'lashni amalga oshirgan shaxs esa soliq egasi, deb nomlanadi. Masalan, egri soliqlarni byudjetga o'tkazishga sub'ekt (yoki soliq to'lovchi) bo'ladigan savdogar javobgar bo'ladi,

tovarlarning narxiga kiritiladigan soliqni o'z hamyonlaridan qoplaydigan iste'molchilar esa ushbu soliqlarning haqiqiy egalari bo'ladilar.

Milliy daromad taqsimlanishi va qayta taqsimlanishi jarayonida olingan daromadlar har qanday shakldagi soliqlarning iqtisodiy manbai bo'ladi va binobarin, soliqqa tortish uchun mamlakat milliy daromadining miqdori (ko'proq yoki kamroq davom etadigan vaqt mobaynida) absolyut (mutloq) darajadagi eng yukori miqdor bo'ladi. Bu esa davlat byudjetiga daromadlarni yo'naltirishning to'g'ri shaklidan, ya'ni hosil qilingan milliy daromadni tashkil etadigan birlamchi daromadlarni - ishchilar va xizmatchilarning ish haqlarini, tadbirkorlarning foydalarini, foiz va er rentasini soliqqa tortishdan foydalanganida ayon bo'ladi. Ushbu xolda davlat jamiyatning etishtirgan daromadidan bir qismini tug'ridan - to'g'ri o'z foydasiga o'zlashtiradi.

Bundan tashqari, davlat birlamchi daromad oluvchilar (mehnatkashlar, tadbirkorlar va yer egalari) iste'mol qiladigan tovarlar va xizmatlarning narhlariga ustamalar joriy etish yo'li bilan daromadlarni olib qo'yishning egri shaklidan ham foydalanishi mumkin. Iste'molchilar tovarlar va xizmatlarni sotib olar ekanlar, ushbu tovarlar va xizmatlarni ishlab chiqarish sarf - harajatlarini koplavgina va tadbirkorning oladigan foydasini to'labgina qolmay, o'z daromadlarining bir qismini davlat xazinasiga ham beradilar.

Daromadlarni olib qo'yish usuliga karab, soliqqa tortishning birinchi shakli to'g'ridan -to'g'ri soliqqa tortish deb, ikkinchi shakli esa egri soliqq tortish, deb nomlanadi.

Davlat tomonidan milliy daromadning bir qismining o'zlashtirilishi to'g'ri va egri shakllarga farqlanishi shunday fundamental (muhim) tamoyilki, soliqlarning barcha mavjud tasniflari shunga asoslanadi.

To'g'ri soliqlarning keyingi tasniflanishi ob'ekt elementi bo'yicha amalga oshirilishi mumkin (chunki barcha to'g'ri soliqlarning sub'ekti bir xildir - daromadning, mulkning egasi yoki tasarruf etuvchisi va shu kabilar ana shunday sub'ekt bo'ladi), egri soliqlarning keyingi tasniflanishi esa sub'ekt elementi bo'yicha amalga oshirilishi mumkin (negaki tovarni, xizmatni, mulkni va hokazolarni sotish yoki ularni boshqa shaklda topshirish, begonalashtirish egri soliqlar uchun yagona ob'ekt bo'ladi). Bundan tashqari, soliqlar soliq stavkasini belgilash, soliq undirish usuli, bo'ysinuv darajasi va maqsadli yo'nalishi bo'yicha farqlanadi.

Soliq stavkasi - soliqqa tortiladigan ob'ekt birligi uchun davlat tomonidan belgilab qo'yilgan to'lov me'yoridir. Soliq stavkalari katiy qiymatlarda yoki foizlarda belgilanadi. Qatiy stavkalar ba'zi egri soliqlarga, aktsizlarga, bojxona bojlariga, jon boshiga solinadigan soliqqa va hokazo soliqlarga xos bo'ladi va soliq solish ob'ektining har bir birligidan undiriladigan birmuncha pul miqdorida

ifodalanadi. Foiz stavkalari daromad soliqlarini, had'yalar va meroslardan olinadigan soliqlarni, egri soliqlar va boshka soliqlarni hisoblab chiqishda qo'llaniladi va daromad kattaligiga (miqdoriga), mulk qiymatiga va shu kabilarga nisbatan foizlarda ifodalangan soliq ulushi bo'ladi.

Proportsional, progressiv va regressiv foiz stavkalari bo'ladi. Proportsional (mutanosib) stavkalar qo'llanilganda soliq ulushi daromad, mulk va shu kabilarning kattaligidan (miqdoran) qat'iy nazar, o'zgarmay qoladi, Progressiv yoki regressiv soliq stavkalari qo'llanilganda esa soliq ulushi soliq ob'ekti kattaligi o'zgargan sayin tegishli ravishda oshadi yoki kamayadi.

Rivojlangan mamlakatlarda soliq undirishniq to'rtta usuli: kadastr, o'zi hisoblab yozish (deklaratsiya), ma'muriy va bo'nak (yoki soliqni "manbaning o'zidan" ushlab qolish) usullari qo'llaniladi.

Kadastr usuli kadastrlarni - soliqqa tortilishi lozim bo'lgan barcha ob'ektlar (er, imorat, fuqaro va hokazolar) ro'yxatga olinadigan yoki qayta ro'yxatga olinadigan kadastrlarni vaqti -vaqti bilan tuziluvchi ro'yxatlarni qo'llashga asoslanadi. Kadastr usuli muntazam ravishda kadastrlar tuzish uchun davlatning katta sarf - harajat qilishini taqozo etadi va shu boisdan g'oyat cheklangan darajada qo'llaniladi. Soliqqa tortishning kadastr usuli asosida er egaligi, uy egaligi. Hunarmandlik solig'i, shuningdek, ayrim mamlakatlardagina saqlanib qolingan, jon boshiga solinadigan soliq undiriladi.

O'zi hisoblab yozish usuli daromad soliqlarini undirish uchun qo'llaniladigan soliqqa tortishning ayniqsa, keng tarqalgan usulidir. Bu usul qo'llanilganda soliq to'lovchilar mustaqil ravishda (soliq organlariga maxsus bayonnoma taqdim etish yo'li bilan) o'z daromadlarini hisoblab chikadilar, barcha belgilangan chegirishlar va imtiyozlarni amalga ortirib, to'lanishi lozim bo'lgan soliq miqdorini belgilaydilar. Soliq organlari olingan deklaratsiyalarni tekshirib chiqadilar va xazinaga soliqni to'lash to'g'risida ko'rsatma beradilar. Shuni ta'kidlash kerakki, o'zi hisoblab yozish asosida soliqqa tortiladigan soliq to'lovchilar o'zlari deklaratsiyalarida taqdim etadigan ma'lumotlarining to'g'riligi va to'liqligi uchun (toki jinoiy javobgarlikka tortishgacha) to'la javobgar bo'ladilar.

Ba'zi mamlakatlarda soliq undirishning ma'muriy usuli qo'llaniladi, bu usulni qo'llaganda soliq sohasi ma'murlarinin o'zlari soliqqa tortiladigan daromad miqdorini ba'zi bilvosita belgilar (mijozlar soni, bozor kon'yunkturasi va hokazolar) asosida belgilaydilar.

Soliqqa tortishning bo'nak (yoki oldindan undirish) usulida belgilangan soliq miqdori ushbu daromadni oluvchining foydasiga o'tkazilishi lozim bo'lgan daromaddan ushlab kolinadi. Daromadni oluvchi (daromadning egasi) emas, balki daromadni to'lovchi shaxs, ya'ni tadbirkor, bank, kompaniya va shu kabilar soliq

to'lanishi yuzasidan xazina oldida asosiy javobgar bo'lishi shu usulning o'ziga xos xususiyatidir, Soliqqa tortishning bunday usuli mehnatkashlarning ish xaqlarini, gonorarlarni (qalam haklarini) hamda turli xizmatlar va ishlarni bajarganlik uchun beriladigan mukofotlarni to'lashda, shuningdek, ba'zi dividend-daromadlar, foizlar, litsenziya to'lovlari va shu kabilarni to'lashda qo'llaniladi.

Daromadni to'lashda bo'nak tarzida ushlab qolingani soliq keyinchalik tegishli fuqaro va kompaniyalar jami daromad solig'ini to'layotganlarida inobatga olinadi. Bu usul soliq undirishga davlatning sarf - xarajatlari nuqtai nazaridan ayniqsa, samaralidir, chunki soliq to'lovchilarni hisobga olishni taqozo etmaydi va soliqning to'g'ri va o'z vaqtida to'lanishini nazorat qilishni ancha osonlashtiradi. Shu sababli soliqning undirishning bo'nak usuli keyingi yillarda jahondagi turli mamlakatlarda tobora keng yoyilib bormoqda.

To'g'ri soliq soliqqa tortish ob'ektiga qarab, daromad solig'i va mulk solig'iga ajratiladi. Daromad solig'i tizimi, odatda, axolidan undiriladigan umumiy daromad solig'i, daromadning ayrim turlaridan olinadigan (umumiy daromad solig'iga kiradigan yoki unga qo'shimcha tarzida bo'ladigan) qator maxsus soliq va korporatsiyalar oladigan foydaga solinadigan soliqni o'z ichiga oladi.

Mazkur mamlakat hududida doimiy ravishda yashaydigan barcha jismoniy shaxslarga solinadigan aholidan olinuvchi umumiy daromad solig'i ushbu tizimning negizini tashkil etadi. Axolidan olinadigan daromad solig'i "uzil - kesil olinuvchi", soliq. deb qaraladi, shuning uchun uni hisoblab chiqarishda muayyan soliq to'lovchi shaxs ahvolidan ba'zi xususiyatlari: bolalari, boqimandalari borligi; o'z uyida yoki ijaraga olingan uyda yashashi; soliq to'lovchining sog'lig'i va hokozalar e'tiborga olinadi. Bundan tashqari, bu soliq soliqqa tortilmaydigan minimumga ega va daromad ko'paygan sayin oshib boradigan progressiv stavkalar bo'yicha undiriladi.

Daromadlarning ayrim turlariga solinadigan soliq proporsional yoki progressiv foiz stavkalari bo'yicha undiriladi va aholidan olinadigan umumiy soliqqa kirishi yoki kirmasligidan qat'iy nazar ushbu soliqqa ko'shimcha deb qaraladi. O'z strukturasi ko'ra bunday soliq tizimi ish haqi, tadbirkorlar oladigan foyda, ssuda kapitali foizi va er rentasi kabi jamiyatning milliy daromadini tashkil etadigan daromad turlariga to'g'ri keladi.

Ish haqi, kapital daromadlari (dividendlar, foizlar) va ba'zida muntazam tusdagi ayrim boshqa daromadlar (mualliflik huquqlari va litsenziyalarga oid to'lovlar, ijaraga oid to'lovlar va shu kabilar) borasida aksariyat mamlakatlarda soliqni bu usulida ushlab qolish qo'llaniladi, bu esa odatda "manbaning o'zida" deb nomlanadigan maxsus soliq tarzida rasmiylashtiriladi. Taqsimlanmagan foyda ulkan miqdorlarini to'plab borgan aksionerlik

kompaniyalari kabi tadbirkorlik faoliyati yangi shaklining keng yoyilganligi munosabati bilan birinchi jahon urushi arafasida korporatsiyalar foydasidan olinadigan soliq joriy qilingan bo'lib, u ba'zida ustama foydadan olinadigan soliq bilan to'ldiriladi edi. Bu soliqning ahamiyati ikkinchi jahon urushidan keyin ancha oshdi va hozirgi paytda u rivojlangan mamlakatlar byudjetlarining daromadlarida katta ulushni tashkil etmoqda.

Bundan tashqari, qator mamlakatlarda kapital o'sishi solig'i joriy qilingan bo'lib, bu soliqqa (qo'yilgan kapitaldan foizlar va dividendlar tarzida olinadigan muntazam daromadlardan farqli o'laroq) sotib olingan er uchastkalarini, kompaniyalarning aksiyalari paketlarini qayta sotish, valyuta bitimlarini amalga oshirish va shu kabilardan olinadigan nomuntazam daromadlar tortiladi.

Individual (yakka) tadbirkorlarning tadbirkorlik foydalari, shuningdek, nizomlari bo'yicha jami olingan foyda darhol paychilar o'rtasida taqsimlanishi lozim bo'lgan sherikliklar, "pul" deb nomlanadigan birlashmalar va shunga o'xshash boshqa uyushmalardagi foyda aholidan olinadigan umumiy daromad solig'iga oddiy tartibda tortiladi.

Rivojlangan mamlakatlar daromad soliqlari tizimlari o'ta darajada murakkab va chalkashdir, buning ustiga, korporatsiyalarni soliqqa tortish qoidalari, ayniqsa, murakkabligi bilan ajralib turadi, ular ko'pdan - ko'p istisnolar, siylovlar, chegirmalar, imtiyozlarni o'z ichiga oladi.

Yollanma xodimlardan ijtimoiy sug'urta bo'yicha olinadigan bir qism majburiy badallarni ham aholidan undiriladigan daromad soliqlari sirasiga kiritish lozim, bunday badallar turli mamlakatlarda ishlab topiladigan pul miqdorining 6,0-10,0%i darajasida undiriladi.

Mol - mulkdan olinadigan soliqlar davlat soliqlari umumiy hajmida kam o'rin tutadi va ko'pchilik mamlakatlarda mahalliy soliqlar toifasiga kiritiladi.

Ushbu soliqlar orasida ko'chmas mulk solig'i asosiy soliq hisoblanadi, bu soliqqa er uchastkalari va imoratlar tortiladi. Bu soliq stavkalari yuqori bo'lmaydi va odatda shunday mulk qiymatining 1,0 -3,0%ini tashkil etadi. Ba'zi mamlakatlarda shuningdek, mulkning umumiy summasiga solinadigan soliq ham bo'ladi, unga faqat yirik mulk tortiladi, chunki ushbu soliq borasida soliq solinmaydigan yuqori darajali minimum ko'zda tutilgan. Soliq solinadigan mulk tarkibiga er uchastkalari va imoratlardan tashqari, kompaniyalarning aksiyalari paketlari, individual (yakka) tadbirkorlarning aktivlari va tovar zahiralari, uchinchi shaxslar karzdorligi va shu kabilarni ham kiritiladi. Soliq stavkalari 1,0 -2,0%ni tashkil etadi.

Meroslar va xadyalardan olinadigan soliq mol-mulkka solinadigan soliqning o'ziga xos turidir (ba'zi mamlakatlarda meroslar va xadyalardan olinadigan alohida

soliq bor). Bu soliq o'z shakliga ko'ra egri soliqlarga yaqin, chunki u to'g'ri soliqlar kabi muntazam tusda bo'lmaydi va mol - mulkning ayni o'zidan emas, balki mol- mulkni topshirish harakatidan (tekinga begonalashtirish bitimidan) undiriladi, bu esa soliq stavkalarida ham aks etadi, ular mol - mulk summasi oshgan sayinigina emas, balki hadya qiluvchi bilan oluvchi o'rtasidagi karindoshlik darajasi pasaygan sayin ham, ya'ni bitim shart - sharoitlari o'zgarishiga qapab oshib boradi. Shunday bo'lsada, meroslar va hadyalardan olinadigan soliq., shubhasiz, mol- mulkdan olinadigan to'g'ri soliqdir, chunki u haqiqiy mavjud mol- mulkning bir qismini davlatning foydasiga to'g'ridan -to'g'ri olib qo'yishdir.

Bu soliq stavkalari progressiv stavka bo'lib, ular hadyalar va meroslar yirik summalariga nisbatan 50,0%gacha etishi mumkin. Lekin ko'pdan -ko'p turli xil siylovlar va imtiyozlar tufayli yirik mulkdorlar bu soliqni to'lashdan bemalol qutulib bo'yin tovlamoqdalar va Buyuk Britaniya hamda AQShda mazkur soliq tushumlari davlat byudjeti daromadlarining atigi 2,0 - 3,0%ini tashkil etmoqda.

Ayrim mamlakatlarda hamon saqlanib kolayotgan hunarmandchilik va uy egaligi soliqlari ham mol-mulk soliqlari jumlasiga kiradi. Bunday soliqlarni hisoblab chiqishda ishchilar, dastgohlar, deraza, eshiklar soni va shu kabilar negiz kilib olinadi.

Egri soliqlar tovar va xizmatlar narxlariga pirovard natijada iste'molchi tomonidan to'lanadigan ustamadir. Shunday qilib, egri soliqlarni o'z daromadlarini tovar yoki xizmatlar sotib olish maqsadlariga sarflaydigan shaxslariga to'laydilar. Bir qarashdan, har qanday shaxs tegishli tovar va xizmatlar harididan o'zini tiyib, egri soliqlardan holi bo'lishi mumkindek tuyuladi. Lekin xayotda soliqdan bu tariqa qutulib bo'lmaydi, chunki amalda keng iste'mol tovarlari va xizmatlar jami xajmi egri soliqqa tortiladi. Egri soliqlarning bojxona bojlari; aktsizlar hamda tovar va xizmatlar iste'moliga solinadigan boshqa soliqlar; bitimlarga solinadigan soliqlar; korxonalarining ijtimoiy sug'urta jamg'armalariga to'laydigan badallari kabi to'rt turi bo'ladi. Bojxona bojlari tovarlar importi, eksporti va tranzitidan undiriladigan egri soliqlardir. Rivojlangan mamlakatlarda asosan bojxona import bojlari qo'llaniladi.

Hisoblab chiqarish usuli bo'yicha avvalo bojlar (tovarning narxiga nisbatan foizlarda olinadi) va spetsifik (o'ziga xos) bojlar (tovar birligi - litr, tsentner va shu kabilardan qattiy stavkada olinadi) ajratiladi.

O'tmishda bojxona bojlari asosan fiskal maqsadlarda, ya'ni davlat xazinasini uchun daromadlar manbai sifatida qo'llanilgan edi. Ularning iqtisodiy vazifalari orasida: protektsiya vazifasi - milliy ishlab chiqarishni mamlakatga xorijiy tovarlar oqimi kelishidan ximoya qilish; preferentsiya vazifasi - muayyan mamlakatlar va rayonlardan tovarlar import qilinishini rag'batlantirish; statistik vazifa ~ tashqi savdo aylanishini aniqroq hisobga olib borish; barobarlashtirish vazifasi - import

tovarlar va mahalliy ishlab chiqarishdagi tovarlar narxlarini barobarlashtirish uchun mo'ljallangan va hokazo vazifalarni ajratish mumkin.

Asosiy iste'mol tovarlari (spirtli ichimliklar, pivo, tamaki mahsulotlari, engil avtomobil va hokazolar)ning narxlariga ustama bo'lgan aktsizlar egri soliq solishning asosiy shaklidir. Mazkur mamlakatning hududidagi tovar va xizmatlar sotuviga qo'shimcha ravishda solinadigan universal aktsiz solig'idan farqli o'laroq bunday aktsizlar individual (yakka) aktsizlar deb nomlanadi.

Qo'shilgan qiymat solig'i shaklidagi universal aktsiz G'arbiy Evropadagi deyarli barcha mamlakatlarda amal qiladi. AQSh va ba'zi boshqa mamlakatlarda bu aktsiz sotuvlar yalpi miqdoridan olinadigan soliq shaklida qo'llaniladi.

Qo'shilgan qiymat solig'ini undirish tartibi shuni ko'zda tutadiki, tovar yoki xizmatni ishlab chiqarish va taqsimlashning toki pirovard iste'molchiga etib borguncha hap bir bosqichida soliq belgilangan stavkalar bo'yicha (tovar yoki xizmatning narxiga nisbatan 10,0-15,0% darajasida) hisoblanib chiqiladi. Ayni chog'da tovar yoki xizmat harakatining avvalgi bosqichlarida to'lashga hisoblab chiqarilgan soliq miqdori har bir keyingi bosqichda to'lanadigan soliq miqdoridan chegirilishi lozim. Shunday qilib har bir bosqichda tovar yoki xizmat qiymatining shu bosqichda "qo'shilgan" qismigina (ish xaqi + foyda) real soliqqa tortiladi, bu esa soliqning nomidayoq aks ettirilgan. Natijada soliqning butun og'irligi pirovard iste'molchiga yuklatiladi.

G'arbdagi ko'plab mamlakatlarda energetika inqirozi sharoitida elektr energiya tariflariga, benzin, dizel yonilg'isi narxlariga ustamalar shaklida undiriladigan energiya va yoqilg'i aktsizlari keng tarqalgan.

Bitimlarga solinadigan soliqlar - belgilangan tartibda ro'yhatdan o'tkazilishi lozim bo'lgan bitimlardan undiriladigan boj turi bo'lgan egri soliqlarning alohida shaklidir.

Davlat solig'i (davlat yig'imi) bitim solig'ining ayniqsa keng tarqalgan turidir, u mol-mulkni topshirish to'g'risidagi dalolatnomalarni, qarz majburiyatlarini, mulkka egalik kilish yoki homiylik qilishga oid ishonchnomalar, tilxatlar, kvitantsiyalar va hokazolarni ro'yxatdan o'tkazishga solinadi. Davlat solig'i kattiq stavkalar bo'yicha, yo bitim summasiga nisbatan foizlarda hisoblab chiqiladi.

Qator mamlakatlarda maxsus transfert soliqlari ham bor, ular aktsiya va obligatsiyalar sotish er mulkini sotish kabi alohida turdagi bitimlarga solinadi.

Ijtimoiy sug'urta badallari ko'pgina mamlakatlarda majburiy tusga ega va yollanma mehnat qiluvchi shaxslardan ham, tadbirkorlardan ham undiriladi. Ba'zi mamlakatlarda, shuningdek, erkin kasbdagi odamlar (advokat, shifokor, me'mor, artist va boshqalar) to'lashlari uchun ham badallar belgilangan.

Bunday badallarning tadbirkorlar to'laydiganini egri soliqlar sirasiga kiritish kerak bo'ladi, chunki mazkur badallar ishlab chiqariladigan tovarlar va xizmatlarning narxiga ishlab chiqarish chiqimlari sifatida kiritiladi va pirovard natijada iste'molchiga yuklatiladi.

Tadbirkorlar to'laydigan ijtimoiy sug'urta badallari ish haqi fondiga nisbatan foizlarda belgilanadi. Ba'zi mamlakatlarda stavkalar miqdori 15,0dan 24,0%gacha etadi, bu esa, shubhasiz, ushbu mamlakatlarda inflyatsiya sur'ati tezlashishi va narxlar oshib borishiga sabab bo'ladigan omillardan biridir.

Daromad soliqlariga nisbatan milliy soliq yurisdiksiyasini belgilash odatda rezidentlik va hududiylik kabi ikkita eng muhim mezon asosida amalga oshiriladi.

Rezidentlik mezoni shuni ko'zda tutadiki, mazkur mamlakatning barcha rezidentlari shu mamlakatda uning hududida ham, undan tashqarida ham o'zlari oladigan daromadlarining mutlaqo barchasi bo'yicha soliqqa tortilishlari lozim (ushbu soliqqa tortish cheklanmagan soliq javobgarligi deb nomlanadi), norezidentlar esa mazkur mamlakatdagi manbalardan oladigan daromadlari bo'yichagina soliqqa tortiladilar (cheklangan soliq javobgarligi).

Hududiylik mezoni, aksincha, shuni belgilaydiki, mazkur mamlakatda shu mamlakatning hududida olinadigan daromadlargina soliqqa tortilishi lozim; shunga muvofiq chet elda topiladigan yoki olinadigan har qanday daromadlar mazkur mamlakatda soliqlardan ozod qilinadi.

Shunday kilib, birinchi mezon soliq to'lovchining milliy hududda bo'lishi (yashashi) xususiyatiningina e'tiborga oladi, ikkinchi mezon daromad manbaining milliy mansubligigagina asoslanadi.

Shunisi ayonki, ushbu mezonlarning har qaysisi ham barcha mamlakatlarda bir xilda qo'llanilgan taqdirda umuman xalqaro qo'sh soliqqa tortishning, ya'ni bir ob'ektning o'zini (daromad, mol - mulk, bitim va shu kabilarni) bir davrning o'zida ikkita, ehtimolki, ikkitadan ham ko'p mamlakatda bir xil turdagi soliqqa tortishning har qanday imkonini yo'qqa chiqargan bo'lar edi.

Lekin masala shundan iboratki, qo'sh soliqqa tortishni bartaraf etish birinchi yoki ikkinchi mezon asosida amalga oshirilishi alohida har bir mamlakatnigp milliy manfaatlari nuqtai nazaridan aslo farqsiz emas. Chunonchi, fuqaro va kompaniyalari chet elda amalga oshiradigan faoliyatlari va chet elda joylashtirilgan kapitallaridan katta miqdorda daromad oladigan mamlakatlarga, shubhasiz, xalqaro miqyosdagi soliqqa oid yurisdiksiyalar rezidentlik mezoni asosida ajratib belgilanishi maqbulroq bo'ladi.

Iqtisodiyotlarida chet el kapitallari katta o'rin tutadigan mamlakatlarga hududiylik mezonini yoqlab chiqish alohida ahamiyat kasb etadi. Shu sasabli sanoati rivojlangan mamlakatlar boshka mamlakatlar bilan o'z soliq munosabatlarini rezidentlik mezoni asosida yuritishni afzal ko'radilar,

rivojlanayotgan mamlakatlar esa o'zlarining xorijiy kompaniyalar va xususiy shaxslarni hududiylik mezonini asosida soliqqa tortish huquqlarini himoya qiladilar.

Aksariyat mamlakatlar ushbu ikki mezonning turli tarzlarda qo'shilishini amaliyotda qo'llab kelmoqdalar. AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya va boshqa mamlakatlar rezidentlik mezonini o'zlariga asos qilib oladilar. Bu mezon zaruriyatga qarab va mazkur mamlakatning muayyan manfaatlaridan kelib chiqqan holda daromadlarni "manbaning o'zida" soliqqa tortish tizimi (ya'ni hududiylik mezonini) bilan to'ldiriladi. Ayni chog'da esa ba'zi rivojlanayotgan mamlakatlar (asosan Lotin Amerikasi mamlakatlari) o'z soliq yurisdiksiyalarini ko'proq hududiylik mezonini qo'llash negizida belgilab kelmoqdalar. Hududiylik mezoniga (yuridik shaxslarga nisbatan) Frantsiya, Shveysariya kabi mamlakatlarning ham soliq amaliyotida muhim ahamiyat berib kelinmoqda.

2. Jahon soliq modellari va ularning tahlili.

Soliq tizimi xududiy tuzilmalarning tegishli byudjetlari va byudjetdan tashqari jamg'armalariga soliq sub'ektlaridan soliq va yig'imlar undirib olishdek yagona vazifasini bajaradigan, yaxlit bir butun etib birlashtirilgan bir xil elementlar yig'indisi bo'ladi.

Har qanday davlatning soliq tizimini soliq sub'ektlaridan (soliq to'lovchilardan) tegishli organlar undirib oladigan qonunan qabul qilingan soliqlar va yig'imlarning majmui deb qarash mumkin.

Ko'pchilik xorijiy mamlakatlar iqtisodida davlatning etakchilik roli katta ahamiyat kasb etadi. Rivojlangan mamlakatlar iqtisodini erkin tadbirkorlik bilan davlat tomonidan iqtisodni boshqarilishi "birlashib ketgan" tarzda deb tavsiflash mumkin.

Davlatni asosiy boshqarish quroli bo'lib soliq va moliya siyosati orqali tadbirkorlikka ta'sir etish tushuniladi.

Rivojlangan mamlakatlar soliq tizimini ko'p o'xshashlik jixatlari bor, lekin shunga karamasdan ular farq qiladi, ularni quyidagi turlarga bo'lishimiz mumkin:

- Amerikacha model.
- Yaponiya modeli.
- Yevropa modeli.
- Nostandart modellar.

Quyidagilarni barcha modellarning umumiy belgilari sifatida ko'rsatish mumkin:

- rivojlangan qonunchilik bazasi, vujudga keladigan munozara, vazifalar va vaziyatlarni hal etishning huquqiy va iqtisodiy vositalari, mexanizmlari va usullari;

- soliq idoralarining soliq to'lovchilari oldida ishonchga va yuksak obro'ga ega ekanligi, yuqori ish xaqi, axborot bazasining yukoriligi, jamoatchilik va ommaviy axborot vositalari bilan hamkorligi;

- vazirliklar va idoralar vazifalarining aniq chegaralab ko'yilganligi va ular ishida bir-birini takrorlashning yo'qligi;

- hukumatning vakili bo'lgan va uning nomidan ish olib boradigan soliq agentining (inspektorning) katta ahamiyatga va obro'ga egaligi;

- kadrlarni tahlil etish, o'rganish, oldindan belgilash, o'qitish, soliq to'lovchilar bilan aloqalar bo'yicha institutlarning mavjudligi; ayniqsa axborot bilan almashinishi sohasida moliya organlari soliq idoralarning va bank tizimi bilan chambarchas bog'langanligi. Shu bilan birga bu modellarning har birida ularning tafovutlarini belgilab beradigan o'ziga xos belgilari mavjud, bular kuyidagilardan iborat:

Amerika modeli:

- soliq tizimining soliq to'lovchilar tushunishi uchun murakkabligi;

- soliq tizimida juda katta boshqaruv va ijro apparatining mavjudligi;

- soliq organlari markazlashuvining yo'qligi, federal, shtat va shahar tizimlarini mustaqilligi;

- naqd pul bilan ishlaydigan kichik biznesning daromadlarini nazorat qilishning etarli usullari yo'qligi;

- noqonuniy daromad manbalari to'g'risida xabar beruvchi ko'ngilli "Axborotchlar" keng tarmog'ining mavjudligi.

Yaponiya modeli:

Moliya vazirligi nazorat ostida yagona, ancha qat'iy markazlashgan moliyaviy, soliq bank,bojxona tizimlari;

yuksak vatanparvarlik mamlakatga va kompaniyaga;

pastdan to yuqorigacha bo'lgan boshqaruv apparati o'rtasidagi o'zaro munosabatlarda subordinatsiya printsipiga qat'iy rioya qilinishiyu

Yevropa modeli:

Yevropadagi mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy birlashishga doimiy intilish;

soliq faoliyatidagi bir xillik: yagona andozalar, yondashuvlar, talqin, deklaratsiyalar, ish printsiplari.

"Noandozaviy" (moslashmagan) modellar, odatda kichik hududli (yoki oralarda joylashgan) davlatlarda, erkin iqtisodiy zonaga ega bo'lgan davlatlarda va qator boshqa davlatlarda (Kipr, Lyuksemburg) amal qiladi. Ular uchun turli soliq deb ataladigan zonalar xarakterlidir.

Zamonaviy soliq tizimi soliqqa tortish shakllari va usullarining benihoya nozikligi va qo'llaniladigan soliqlarning o'ta xilma - xilligi bilan tavsiflanadi (ayrim mamlakatlar doirasida ularning 100 ga yaqin ko'rinishlari

mavjud). Rivojlangan mamlakatlarning barchasi va rivojlanayotgan mamlakatlarning ko'pchiligi uchun ushbu tizimning tamoyillari va xususiyatlari umumiydir, lekin ularning bu tamoyillar va xususiyatlarni soliq siyosatlarida ko'llanishlarida jiddiy farqlar bor.

Davlat budjeti mablag'lari davlatning jamiyat oldidagi muhim vazifalarini amalga oshirishning moliyaviy manbaidir. Demak, har bir davlat iqtisodiyoti taraqqiy etishida bevosita amalga oshirilayotgan byudjet-soliq siyosati hamda soliq tizimining tuzilishi bilan bog'liqdir. Soliq tizimi ming yillik tarixga egadir. Bu tizimni er yuzida davlatning ilk ko'rinishlari paydo bo'lishi bilan bog'lanadi. Bu jarayon yillar davomida turli davlatda turli ko'rinishlar va turlicha siyosat asosida ijro etib kelinmoqda.

3. Amerika Qo'shma Shtatlarida jismoniy shaxslarni soliqqa tortish tartibi.

Rivojlangan mamlakatlarda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining byudjet daromadlari tarkibida etakchi o'rin egallashi bir qator sabablarga bog'liqdir. Bularning ayrimlari quyidagilardan iborat:

- jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bevosita daromaddan olinadigan soliq bo'lib, soliq solinadigan daromadning aniq hisob-kitobi deklaratsiyalash orqali amalga oshiriladi;
- jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i soliqqa tortishning klassik tamoyillariga mos keladi;
- jismoniy shaxslarning daromadlariga solinadigan soliq investitsiyalarga mo'ljallanadigan moliyaviy resurslar hajmiga ta'sir etmaydi;
- ko'pchilik rivojlangan xorijiy mamlakatlarning byudjet daromadlarida jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i ulushining ortishi, aholi daromadlarining, ya'ni soliqqa tortiladigan daromadning oshishiga bevosita bog'liq bo'ladi va boshqalar.

Amerika Qo'shma Shtatlari taraqqiy etgan dunyodagi eng rivojlangan davlatlardan biri hisoblanadi. AQSh poytaxti Vashington shaxri. Pul birligi AQSh dollari. Mamlakatni prezident boshqaradi.

AQShda o'tgan asrning 80-yillarida o'tkazilgan soliq islohotlari jarayonida fuqarolar daromadini soliqqa tortishda ham tub o'zgarishlar yuz berdi. 1986 yilga qadar AQShda fuqarolardan daromad solig'i 14 ta stavkada 11 dan 50% gacha miqdorda undirilgan edi. Keyinchalik uchta soliq stavkasi kiritildi (15%; 28%; 33%). Bu stavkalar soliqqa tortiladigan daromad darajasiga bog'liq holda qo'llaniladi. Soliq stavkasining eng yuqori darajasi kamaytirilishidan tashqari, soliq imtiyozlarini qisqartirish orqali soliqqa tortilmaydigan eng kam daromad miqdori ham ko'paytirildi.

AQSh soliq tizimi uch darajali bo'lib, ular: federal, shtat va shahar soliqlariga bo'linadi. AQSh moliya tizimining asosiy bo'g'ini federal, hukumatning byudjet mexanizmi hisoblanadi. Yirik va doimiy tushumga ega bo'lgan soliqlar federal byudjetga yo'naltiriladi. AQShning taxminan 70 foiz daromad va harajatlari federal byudjet hissasiga to'g'ri keladi. Federal byudjet daromadlarining asosiy qismini to'g'ri soliqlar tashkil etadi. Shtat va mahalliy hukumat byudjetlariga egri soliqlar ko'proq tushadi. Federal jami yig'ma byudjetida jismoniy shaxslar daromad solig'idan keyin ikkinchi o'rinda (byudjetdagi salmog'i bo'yicha) ijtimoiy sug'urta ajratmalari turadi. Bu ajratmalar ish beruvchi va ishchi o'rtasida teng ikkiga bo'linadi. Yig'im stavkasi har yilgi byudjet tizimiga qarab o'zgaradi. Stavka ish haqi fondining bir qismiga nisbatan qo'llaniladi. Bu yig'im aniq yo'nalish va maqsadga ega.

Federal byudjetning asosiy qismini tashkil qiluvchi jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i quyidagi tartibda amalga oshiriladi.

Barcha daromadlar quyidagilardan tashkil topgan:

- ish haqi;
- tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadlar;
- nafaqa va pul yordami;
- qimmatbaho qog'ozlardan olingan daromadlar va boshqalar.

Mol-mulk va qimmatbaho qog'ozlarni sotishdan kelgan daromadlar maxsus soliq yoki shaxsiy daromad tarkibida soliqqa tortiladi. Bu holda jami yalpi daromaddan xarajatlar chegirib tashlanadi. Bu xarajatlar tarkibiga quyidagilar kiritiladi:

- kapital aktivlarini sotib olish xarajatlari;
- yer maydoni;
- ishlab-chiqarish qurollari va uskunalari;
- joriy ishlab-chiqarish xarajatlari.

AQShda jismoniy shaxslar daromadini deklaratsiyalash jarayonida soliq stavkalari qo'llashda deklaratsiya topshiruvchilar to'rtta toifaga ajratiladilar:

- yolg'iz (uylanmagan yoki oilali bo'lmaganlar);
- oilali birgalikda (oilaviy daromadidan);
- oilali yakka holda (alohida daromadlari bo'yicha);
- oila boshlig'i (boshqa daromad oluvchilar oilada bo'lmaganda).

Amerika Qo‘shma Shtatlarida jismoniy shaxslarning daromad solig‘i stavkalari¹³

	yolg‘iz (uylanmagan yoki oilali bo‘lmaganlar)		oilali birgalikda (oilaviy daromadidan)		oilali yakka holda (alohida daromadlari bo‘yicha)		oila boshlig‘i (boshqa daromad oluvchilar oilada bo‘lmaganda)		Soliq stav- kasi
2009 yil									
Daromadla r miqdori (AQSh dollarida)	0	8350	0	16700	0	8350	0	11950	10 %
	8350	33950	16700	67900	8350	33950	11950	45500	15 %
	33950	82250	67900	137050	33950	68525	45500	117450	25 %
	82250	171550	137050	208850	68525	104425	117450	190200	28 %
	171550	372950	208850	372950	104425	186475	190200	372950	33 %
	372950	yuqori	372950	yuqori	186475	yuqori	372950	yuqori	35 %
2010 yil									
Daromadla r miqdori (AQSh dollarida)	0	8375	0	16750	0	8375	0	11950	10 %
	8375	34000	16750	68000	8375	34000	11950	45550	15 %
	34000	82400	68000	137300	34000	68650	45550	117650	25 %
	82400	171850	137300	209250	68650	104625	117650	190550	28 %
	171850	373650	209250	373650	104625	186825	190550	373650	33 %
	373650	yuqori	373650	yuqori	186825	yuqori	373650	yuqori	35 %

7.1-jadval ma‘lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, AQShda jismoniy shaxslarning daromad solig‘i stavkalari 2009-2010 yillarda o‘zgarmasdan qolgani holda, pog‘onalarga tegishli bo‘lgan soliq solinadigan daromad miqdori oshgan. Masalan, yolg‘iz (uylanmagan yoki oilali bo‘lmaganlar) jismoniy shaxs uchun 2009 yilda 10 foizli stavkada soliq solinadigan daromad 8350 dollarga teng bo‘lgan bo‘lsa, 2010 yilda bu miqdor 8375 dollarni tashkil etgan, xuddi shuningdek, oilali birgalikda (oilaviy daromadidan) 33 foizli stavkada soliq solinadigan daromad 2009 yilda 208850 dollar miqdorida belgilangan, 2010 yilga kelib bu miqdor 209250 dollarga oshgan. Ushbu holatda soliq stavkalari o‘zgarmaganligi bilan, har bir pog‘onalarda

¹³ http://www.moneychimp.com/features/tax_brackets.htm

soliq solinadigan daromad miqdorining oshirilishi jismoniy shaxsning daromad solig‘i yuki kamayishiga xizmat qiladi.

7.2-jadval

Amerika Qo‘shma Shtatlarida jismoniy shaxslar daromad solig‘i stavkalarining o‘zgarishi¹⁴

1993-2000 yillar	2001 yil	2002 yil	2003-2010 yillar
15 %	15 %	10 %	10 %
		15 %	15 %
28 %	27,5 %	27 %	25 %
31 %	30,5 %	30 %	28 %
36 %	35,5 %	35 %	33 %
39,6 %	39,1 %	38,6 %	35 %

AQShda so‘nggi yillardagi jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i stavkalari pasayish tendentsiyasiga ega (7.2-jadval).

AQShda 1993 yildan 2010 yilgacha bo‘lgan davrda jismoniy shaxslar daromad solig‘ining quyi stavkasi 15 foizdan 10 foizga pasaygan bo‘lsa, yuqori stavkasi 39,6 foizdan 35 foizga pasaygan. Shu bilan birga 1993 yildan 2002 yilga qadar ushbu soliq besh pog‘onada undirilgan bo‘lsa, 2002 yildan boshlab hozirgacha olti pog‘onada undirilmoqda.

AQShda jismoniy shaxslar daromadini hisoblash 3 bosqichda amalga oshiriladi.

- jami daromad - ish haqi, qimmatbaho qog‘ozlardan olingan daromad, stipendiya, renta to‘lovlari, ko‘chmas mulk ajratmalari.

- aniqlangan daromad - jismoniy shaxslarga berilgan imtiyozlar, ishlab-chiqarish yoki savdo imtiyozlari, qimmatli qog‘ozlar savdosidan olingan daromad, avans to‘lovlari, pensiya ajratmalari, ishsizlik ajratmalaridir.

- soliqqa tortiladigan daromad - daromad solig‘ini hisoblashda ijtimoiy ta‘minot xarajatlari, tabiiy ofatlardan yo‘qotishlar (agar daromadning 10 foizidan oshsagina hisobga olinadi), tibbiyot maqsadida qilingan xarajatlar (aniqlangan daromadning 7,5 foizigacha), tajriba xarajatlari, malaka oshirish xarajatlari, xizmat

¹⁴ http://www.moneychimp.com/features/tax_brackets.htm

safarlari xarajatlari. Ushbu xarajatlar daromad solig'ini hisoblashda daromaddan chegirib tashlanadi (ushbu imtiyozlar yalpi daromadning 50 foizigacha bo'lishi mumkin)¹⁵.

Soliqqa tortilmaydigan eng kam miqdor – AQSh qonunchiligida nazarda tutilgan standart chegirma deb ataluvchi imtiyozga yaqindir. Standart chegirma soliqqa tortilmaydigan eng kam miqdor bilan baravar ravishda qo'llanilib kelinadi. U qat'iy belgilab qo'yilgan summada, masalan, 5,5 ming dollar bilan (yolg'iz soliq to'lovchilar uchun), 11 ming dollar bilan (er-xotinlar uchun) va 2 ming dollar bilan (bir uy xo'jaligidagi har bir shaxs uchun) ifodalanadi. Masalan, to'rt kishidan iborat bir oila – 8 ming dollar standart chegirmaga ega. AQShdagi imtiyozning muhim jihati shundan iboratki, soliq to'lovchi standart chegirma o'rniga o'z xarajatlarini moddalar bo'yicha hisoblash usulini qo'llashi mumkin. Bu xarajatlarni jami daromaddan chiqarib tashlashga ruxsat etiladi (tibbiy xizmat va dori-darmon sotib olish xarajatlari; stomatologiya xizmatlariga haq to'lash; ipoteka krediti bo'yicha to'lanadigan foizlar va shu kabilar).

AQSh shtatlar soliqlari. Har bir shtatning (federal tizimdan aloxida) o'z soliq tizimi bor. Shtatlar korporatsiyalardan va fuqarolardan daromad solig'i undiradi. Chunonchi, shtat o'z xududida muayyan kompaniyaning binolari joylashgan yoki hizmatchilari ishlayotgan bo'lsa, kompaniya daromadlaridan soliq undirish huquqiga ega bo'ladi. Biroq kompaniya shtat xududida binoga ham, hizmatchilarga ham ega bo'lmasligi mumkin, lekin savdo qilishi va foyda olishi mumkin (ayniqsa, kataloglar bo'yicha savdo qilish keng tarqalgan bir sharoitda). Bunday xollarda shtatlarning kompaniyalarni soliqqa tortishi qonuniyligi masalasi dolzarb bo'lib qoladi.

Mol – mulk (shtat) solig'ini yuridik va jismoniy shaxslar to'laydilar. Yuridik va jismoniy shaxslar mol - mulkiga solinadigan soliq ko'pchilik shtatlarda undiriladi. Soliq stavkalari shtatlar bo'yicha farqlanadi. Ko'chmas mulkni baholash bilan shug'ullanadigan soliq idorasi hizmatchilari soliq baholovchilari, deb nomlanadilar. Mol -mulk solig'i tushumlari hokimiyat tuzilmalarining barcha darajadagi soliq tushumlarining sal kam 9,0%ini tashkil etadi. AQShda mol -mulk soliqlari shtat va munitsipalitet darajasida undiriladi. Bu soliqqa asosan, ko'chmas mulk va xo'jalik uskunalari tortiladi, foyda ko'rmaydigan tashkilotlarga tegishli bo'lgan va ular tomonidan tijorat maqsadlarida foydalanilmaydigan mol -mulk bundan mustasno. Shuningdeq federal hukumat, shtatlar hukumatlari va mahalliy hokimiyat organlarining mol - mulki ham soliqqa tortilmaydi. 13 ta shtatda nomoddiy aktivlar: aktsiyalar, qarz majburiyatlari va shu kabilar soliqqa tortiladi. Fuqarolarga tegishli bo'lgan shaxsiy ko'chmas mulk va ishlab chiqarish vositalari

¹⁵ Налоговая система зарубежных стран. Уч. для вузов. М.: Финансы и статистика, 2007. – 218 с.

ham soliqqa tortiladi. Yuridik hamda jismoniy shaxslarning soliqqa tortiladigan mol - mulkiga 0,5dan 5,0%gacha miqdorda belgilangan. Bundan tashqari, munitsipalitet darajasida ham soliq undiriladi. Barcha mol-mulk soliqlari har kanday darajada daromad solig'iga tortiladigan daromadni hisoblab chiqarishda chegiriladi.

Kapitaldan soliq (shtat). Shtat darajasidagi kapital solig'ini yuridik va jismoniy shaxslar daromadining 0,75%i miqdorida to'laydilar.

4. Buyuk Britaniya soliq tizimida jismoniy shaxslarni soliqqa tortish mexanizmi.

Buyuk Britaniya taraqqiy etgan evropadagi eng rivojlangan davlat hisoblanadi. Poytaxti London shaxri. Pul birligi funt sterling. Davlat boshlig'i Qirolicha, xukumatni bosh vazir boshqaradi. Buyuk Britaniya iqtisodiy-siyosiy jixatdan 4 mintaqaga bo'linadi; Angliya, Uels, Shotlandiya va Sharqiy Irlandiya. Buyuk Britaniya Evropadagi eng asosiy moliyaviy va savdo markazlaridan biri hisoblanadi.

Buyuk Britaniya soliq tizimi bilan shug'ullanuvchi asosiy ikkita vazirlik va idoralar mavjud, bular:

- moliya vazirligi (H.M.Treasury). Soliq siyosati va soliqlarni hisoblash uslubiyati bilan shug'ullanadi. Shuningdek, kelib tushgan soliqlarning xarajat qilinishini rejalashtirish va nazorat qilish bilan shug'ullanadi.

- soliq yig'implari va bojxona xizmati (H.M.Revenue and Customs). Bu idora bevosita umumdavlat soliqlarini hamda bojxona bojlarini yig'ish bilan shug'ullanadi.

Bundan tashqari, mahalliy organlar mahalliy soliqlarni yig'ish bilan shug'ullanadi.

Buyuk Britaniyada kalendar yili bilan moliya yili farq qiladi. Moliya yili 6 aprelda boshlanib 5 aprelda tugaydi.

Agar jismoniy shaxslar moliya yilida 183 kun mobaynida Buyuk Britaniyada yashasa, 4 yillik davrning har birida 91 kun yashasa, Buyuk Britaniyaga 2 yildan ortiq muddatga ko'chib kelgan bo'lsa, shuningdek, Buyuk Britaniyada uy joyga ega bo'lsa, rezident maqomini olishi mumkin. Bundan tashqari, Buyuk Britaniya soliq tizimida odatiy rezident tushunchasidan ham foydalaniladi. Odatiy rezident maqomini olish uchun fuqaro Buyuk Britaniyada 3 yildan ortiq istiqomat qilish istagini bildirgan bo'lishi kerak.

Domitsil (domicile) tushuncha bor, ushbu maqomga ega bo'lishi uchun fuqaro Buyuk Britaniyada Buyuk Britaniyalik ota-ona oilasida tug'ilgan bo'lishi kerak yoki 16 yoshga to'lganidan keyin Buyuk Britaniyani doimiy yashash joyi qilib qaror qabul qilishi kerak. Domitsil maqomi rezidentdan shunisi bilan farq

qiladiki, rezident bir necha mamlakatning rezidenti bo‘lishi mumkin, domitsil esa faqat bitta mamlakat rezidenti bo‘ladi (7.3-jadval).

7.3-jadval

Buyuk Britaniyada jismoniy shaxslarni soliqqa tortishdagi toifalanishiga qarab majburiyatlarning tasniflanishi¹⁶

Soliq to‘lash majburiyatlari	Buyuk Britaniyada soliqqa tortishga asos bo‘ladi
Rezident va domitsil	Jami daromadlari (chet elda olgan daromadlari ham kiradi)
Norezidentlar	Buyuk Britaniya manbalaridan olingan daromadlar
Kapital o‘shidan olinadigan soliq bo‘yicha	Buyuk Britaniyada soliqqa tortishga asos bo‘ladi
Rezident yoki odatiy rezident va domitsil	Jami kapital o‘shidan (chet-eldagi daromadlari ham kiritiladi)
Domitsil maqomi bo‘lmagan rezident va odatiy rezidentlar	Buyuk Britaniyadagi kapital o‘shisi, chet eldagi kapital o‘shisi bo‘yicha o‘tkazmalar
Norezident	Istisnolardan tashqari holatda kapital o‘shisi bo‘yicha o‘tkazmalardan soliq undirilmaydi
Meros solig‘i to‘lash bo‘yicha. -ushbu soliq turi bo‘yicha meros qilib olingan mol-mulk, meros qilib qoldirayotgan kishining o‘limidan 7 yil oldin ega bo‘lgan mol-mulkiga nisbatan soliqqa tortiladi. Soliq solinmaydigan miqdor sifatida 2008-2009 moliya yilida 312000 funt sterling belgilanadi va yagona 40 foizli stavkada undiriladi	
Domitsillar uchun	Jami mol-mulk, jumladan, chet-eldagi mol-mulklari ham
Domitsil maqomiga ega bo‘lmaganlar	Buyuk Britaniyada joylashgan mol-mulklarga

Buyuk Britaniyada yillar davomida soliq solinmaydigan minimum o‘zgarib turadi (Income tax Allowances). Ushbu miqdorning so‘nggi yillardagi o‘zgarishi quyidagi jadvalda keltirilgan (1.6-jadval).

Ma‘lumotlardan ko‘rinib turibdiki, Buyuk Britaniyada soliq solinmaydigan minimum ko‘proq ijtimoiy jihatdan tabaqalashtirilgan.

Jismoniy shaxsning yoshiga qarab yoshi kattalarga ko‘proq imtiyoz ko‘zda tutilgan, oilali bo‘lib yoshi kattaroqlarga nisbatan soliq solinadigan minimum

¹⁶ http://www.formationcompany.ru/article/uk_hom

miqdori yuqoriroq va bu miqdorning yildan yilga oshish tendentsiyasi davom etmoqda.

Masalan 65-74 yoshdagi shaxslarga 2007-2008 yillarda soliq solinmaydigan minimum 7550 funt sterlingni tashkil etgan bo'lsa, 2008-2009 yilda bu miqdor 9030 funt sterlingga teng bo'lgan.

7.4-jadval

**Buyuk Britaniyada soliq solinmaydigan minimumning
2007-2009 yillar davomida tasniflanishi (funt sterlingda)¹⁷**

Jismoniy shaxs toifasi	Soliq solinmaydigan minimum	
	2007-2008	2008-2009
Soliq solinmaydigan minimumning bir kishi uchun bazaviy miqdori	5225	5435
65-74 yoshgacha bo'lgan jismoniy shaxslar	7550	9030
75-yoshdan kattalar	7690	9180
Oilalilar (1935 yil 6-aprelga qadar tug'ilganlar)	6285	6535
Oilalilar (75 va undan katta yoshdagilar)	6365	6625
Ko'zi ojizlarga qo'shimcha ravishda	1730	1800

Buyuk Britaniyada jismoniy shaxslarning daromad solig'i progressiv stavkalar asosida undiriladi. Ushbu soliq bo'yicha stavkalar o'zgarayotgani bilan xuddi AQShdagi singari pog'onalardagi soliq solinadigan daromad miqdori oshib bormoqda (7.5-jadval).

Jadval ma'lumotlariga ko'ra 2007-2008 yillarga nisbatan 2008-2009 yilda quyi stavkada (10%) soliq solinadigan daromad 2230 funt sterlingdan 2320 funt sterlinggacha oshgan, shuningdek, yuqori stavkada (40%) soliq solinadigan daromadning 2007-2008 yilda 34600 funt sterlingdan, 2008-2009 yilda esa 36000 funt sterlingdan oshgan qismidan soliq olinadigan bo'lgan.

7.5-jadval

**Buyuk Britaniyada jismoniy shaxslar daromad solig'i stavkasining
2007-2009 yillarda o'zgarishi¹⁸**

Soliq stavkalari	Soliq solinadigan daromad (funt sterlingda)	
	2007-2008 yillar	2008-2009 yillar
10%	0-2230	0-2320
22%	2231-34600	2321-36000
40%	34600 dan oshgan qismi	36000 dan oshgan qismi

¹⁷ <http://www.rustradeuk.org/ru/law/art-taxes/files/taxes.doc>

¹⁸ <http://www.rustradeuk.org/ru/law/art-taxes/files/taxes.doc>

Merosdan olinadigan soliq. Buyuk Britaniyada aholidan undiriladigan to'g'ri soliqlar orasida merosdan olinadigan soliq ham amal qiladi. Bu soliq meros olinganidan e'tiboran 7 yil utgach, shu yillar davomida xadya etuvchi tirik bo'lgan taqdirda, amal qila boshlaydi. Soliq stavkasi 200 ming funt sterlingdan oshadigan mol-mulk summasining 40,0%i darajasida belgilanadi. Soliq imtiyozlari va chegirmalari tizimi amal qiladi, ular 20,0 dan 80,0%gacha bo'lishi mumkin.

Ko'chmas mulk solig'i. Buyuk Britaniyada mahalliy byudjetlarga keladigan tushumlar manbai bo'lgan mahalliy soliqlar ham bor. Bo'lar asosan yuridik va jismoniy shaxslarning ko'chmas mulkiga solinadigan soliqlardir. Renta to'lovlari soliq asosi bo'ladi. U ko'chmas mulk egalari yoki uni ijaraga oluvchilardan undiriladi. Ko'chmas mulk deganda er tushuniladi. Ushbu soliqni to'lovchilar jumlasiga uy - joyni ijaraga oluvchilar va kvartira xaqi to'lovchilar kiradi. Ko'chmas mulk qiymati odatda 10 yilda bir marta baxolanadi va ushbu mulkni ijaraga berishdan taxmin qilingan yillik daromad summasidan iborat bo'ladi. Soliqqa tortish stavkasi munitsipalitet tomonidan moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyojga qarab belgilanadi. Shu sababli stavka Buyuk Britaniyaning grafliklari va shaharlari bo'yicha sezilarli darajada farqlanadi. Ko'chmas mulk solig'i stavkalari -jadvalda ko'rsatilgan:

7.6– jadval

Ko'chmas mulk solig'i solig'i stavkalari 2007 yil uchun*

Ko'chmas mulk qiymati funt.sterling.	Stavka, %
1-125000 gacha	0%
125001-250000	1%
250001 - 500001	3%
500001 dan yuqori	4%

*Manba: Internet saxifalari . <http://www.uk.ru>

1990 yil aprelida Angliyada va Uelsda (shundan bir yil avval esa Shotlandiyada) jon boshidan soliq undirishga utildi. Bu soliq 18 eshga etgan deyarli barcha fuqarolarni kamrab oladi. U mahalliy xokimiyat organlari tomonidan qat'iy summada mustaqil belgilanar va ularni harajat qilish darajasn bilan bevosita bog'liq. bo'lar edi. Biroq tajriba muvaffaqiyatsiz bo'lib chiqdi va 1993 yil aprel oyida jon boshidan olinadigan soliq o'rniga yangi munitsipal soliq belgilandi. Bu soliq mol-mulkning bozor qiymatiga hamda har qaysi oiladagi katta yoshli a'zolar soniga bog'liq qilib qo'yilib, qator oilalar toifasiga chegirmalar berildi. Mol-mulk sakkizta baxolash toifalaridan biri bo'yicha tasniflanadi va tabaqalashtirilgan stavkalar bo'yicha soliqqa tortiladi.

Munitsipalitet mahalliy ehtiyojlar uchun boshqa coliqlap ham belgilashi mumkin. Mahalliy soliqlar ro'yxati turli grafliklarda bir –biridan g'oyat farqlanadi.

Byudjet daromad qismining asosiy manbai, umumdavlat soliqlardir, Grafliklar va shaharlarning byudjetlarida umumdavlat soliqlardan ajratmalar 70,0dan 90,0% gacha boradi.

5. Yaponiya soliq tizimida jismoniy shaxslarni soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari.

Yaponiya – orollardan tashkil topgan o'ta iqtisodiy rivojlangan taraqqiy etgan davlat. Yaponiya 2006 yilda iqtisodiy jixatdan dunyoda YaIM ni jon boshiga ulushi bo'yicha AQSh va Xitoydan keyin 3 o'rinni egallaydi. Davlat boshqaruv shakli konstitutsion – monarxiyali davlat hisoblanadi. Konstitutsiyaga asosan imperatorlik taxti merosdan-merosga o'ishi belgilangan. Hukumat ishlarini bosh vazir amalga oshiradi. Yaponiya parlamenti - ikki palatadan iborat, tashkilotchilar palatasi va maslaxatchilar palatasi. Tashkiliy palataga jami 480 ta deputat saylanadi. Saylanish yoshi 25 yosh va saylov muddati 4 yil belgilangan. Maslaxatchilar palatasi 252 deputatdan tashkil topadi, shundan 98 tasini bosh vazir tomonidan provintsiyalardagi partiyalardan tayinlanadi. Saylanish yoshi 30 yosh va saylov muddati 6 yil belgilangan. Saylovda beshta partiya ishtirok etadi. Mamlakat iqtisodiyoti yuqori texnologiyalarga asoslangan iqtisodiyotdir.

Yaponiya soliq tizimi shakllanishi. To'g'ri va egri soliqlar 1940 yillardan so'ng rivojlanishini boshladi. 67 foizni egallagan to'g'ri soliqlarning 64 foizini daromad solig'i egallardi. Yaponiyadagi Soliq tizimining islohotiga AQSh faylasuf-professori Karls Shoupling tavsiyalari katta tasirini o'tkazdi. Shundan so'ng Yaponiya soliq tizimi rivojlanishining etaplari ishlab chiqildi:

1945-49y.y. Iqtisodiy tartibsizlik davri.

1950-59y.y. Iqtisodiy tiklanish va barqarorlik davri.

1960-69y.y. Iqtisodiy rivojlanish davri.

1970-xozirgacha. Xalq farovonligini yaxshilash davri.

Yaponiya soliqlari. Yaponiyada davlat va mahalliy soliqlar mavjud. Mamlakatda 3045 ta shahar, shaharchalar, rayonlarni birlashtiruvchi 47 prefektura bo'lib, ularning har biri o'zining mustaqil byudjetiga ega. Soliqlarning taqsimlanishi xuddi ularni to'plashning ko'zgidagi aksidek: Moliya resurslarining 64,2 foizi mahalliy mablag'lar sifatiga sarflanib 35,8 foizi esa umumdavlat funksiyalarining amalga oshirilishini taminlaydi. Yaponiyada soliqlar umumdavlat va mahalliy soliqlarga bo'linadi.

Yaponiya soliqlari¹⁹

Davlat soliqlari		Mahalliy soliqlar	
To'g'ri soliqlar	Egri soliqlar	Prefektura	Munitsipal
Korporatsiyalar foydasiga soliq	Istemol solig'i	Prefekturada yashash uchun soliq soliq	Yashash uchun soliq soliq
Jismoniy shaxslar daromadlariga soliq	Gerb yig'implari	Ommaviy tamosha tadbirlari o'tkazish uchun soliq	Shaharlarni obodonlashtirish uchun soliq
Meros va xadya solig'i		Ko'chmas mulk solig'i	Mol -mulk solig'i
Yer solig'i		Avtotransport vositalari uchun soliq	Er egaligi uchun soliq
Ko'chmas mulk solig'i		Tabiiy resurslardan foydalanganlik uchun soliq	

Mamlakat budjeti va prefekturalar byudjetlarining daromad qismi faqat soliqlargagina asoslanmaydi. Qator boshqa mamlakatlarga qaraganda Yaponiya nosoliq tushumlarining xissasi ancha yuqoridir. Binobarin, soliqlar davlat byudjetiga 83,8 foizni va nosoliq mablag'lar 16,2 foizni tashkil etadi, mahalliy boshqaruv idoralari nosoliq tushumlarining chorak qismiga ega 25,3% bunga ijara haqi er uchashtalarini va boshqa munitsipial ko'chmas mulkni sotish, pensiyalar, jarimalar, obligatsiyalarni sotish, lotareyalardan keladigan daromadlar, qarzlar va boshqalar kiradi.

Daromadlarning xuddi shu moddalariga avvalgi yil qoldig'i kiritiladi. AQSh va Evropaning soliq tizimi kabi Yaponiyaniki soliqlarning ko'pligi bilan harakterlanadi. Ularni hududiy boshqaruvning har bir idorasi undirish huquqiga ega. Biroq mamlakatning barcha soliqlari qonuniy xujjatlarda qayd qilingan. Daromad solig'ining har bir turi qonun bilan to'g'rilanadi. Mahalliy soliqlar haqidagi qonun ularning turlari va meyoriy stavkalarini belgilaydi qolganlarni mahalliy parlament belgilaydi. Mamlakatda jami 25 ta davlat va 30 ta mahalliy soliq bor. Ularni 3 ta asosiy gurux bo'yicha tasniflash mumkin.

Birinchi – bu xuquqiy shaxslardan bo'lgani kabi, jismoniy shaxslardan ham undiriladigan to'g'ri daromad soliqlari. Ikkinchi – mulk to'g'ri soliqlari. Uchinchi to'g'ri va bilvosita isteomol soliqlari.

¹⁹ Налоговый вестник Сибири журналы 2006 йил №1 (17)

Byudjet asosini to'g'ri soliqlar tashkil etib, xuquqiy va jismoniy shaxslar daromad solig'i davlatga eng yuqori daromad keltiradi. U butun soliq tushumlarining 56,4 foiziga teng.

Daromad solig'ining kelib chiqishi Birlashgan Qirollik 1799 yildan kiritildi.

O'sha davrdan beri, daromad solig'i ko'p davlatlarning soliq tizimiga kiritilgan edi va uning o'zagidir. Shunday qilib daromad solig'i «eng yaxshi» deb ataladi. Yaponiyada 1887 yildan boshlab amal qila boshladi.

Yaponiyada daromadlarni deklaratsiyalash tartibi.

Mentaliteti jihatidan bizga yaqin bo'lgan va Osiyoning eng rivojlangan mamlakati hisoblangan Yaponiyada jismoniy shaxslar daromadlarini deklaratsiyalash tartibi o'ziga xos xususiyatga ega. O'ziga xosligi shundaki, Yaponiyada umumdeklaratsiyalash tizimi amal qilmaydi, ya'ni barcha soliq solinadigan daromadga ega jismoniy shaxslar yil yakuni bo'yicha deklaratsiya topshirmaydilar. 2010 yil uchun amaldagi tartibga muvofiq ikki va undan ortiq manbadan daromad oluvchi va yillik daromadi miqdori 20,0 mln iendan yuqori bo'lgan jismoniy shaxslar daromadlari to'g'risidagi deklaratsiyani topshiradilar²⁰. Yaponiyada daromadlarini deklaratsiyalashning yana bir xususiyati o'z vaqtida vijdonan to'liq hisob-kitoblar bilan deklaratsiyalarini taqdim etgan shaxslarga, o'z vaqtida taqdim etganligi uchun turli xil imtiyozlar beriladi. Bu "ko'k" deklaratsiyalar berish tartibi deyiladi va bu soliq to'lovchilarni "ko'k" deklaratsiyali shaxslar deb ataladi.

"Ko'k" deklaratsiya topshirish istagida bo'lgan shaxslar joriy yilning 15 fevralidan boshlab 15 mart kunigacha soliq organiga ularga "ko'k" deklaratsiya berishga ruxsat etishni so'rab murojaat qilishlari kerak. Bu ruxsatnomani olgandan keyin ular belgilangan tartibda hisobot yuritish majburiyatini oladilar. Bu holda ular oddiy hisobotlarni ham yuritishlari mumkin, jumladan naqd tushum va xarajatlar, kredit sotuvlari, kredit xaridlari, xarajatlar hisobi va doimiy aktivlar uchun xarajatlar.

"Ko'k" deklaratsiyali soliq to'lovchilar uchun ko'plab imtiyozlar mavjud, ulardan asosiylari quyidagilar:

1) Oila a'zolari uchun mukofotlarga (oila biznesida) chegirma.

Ishchilar orasida oila a'zolari bor shaxslar sof foydadan belgilangan miqdorda mukofotlar ajratishlari mumkin. Bunday holda ular bu mukofot summasini soliq idoralariga ma'lum qilishi kerak va mukofotlar shu summa doirasida zaruriy xarajatlar sifatida chegiriladi.

²⁰ Seminar on Tax Administration 8-22 february 2010. Tokyo. JICA. 23 p.

“Oq” deklaratsiyali soliq to‘lovchilar uchun esa oila a‘zolariga chegirmalarning belgilangan summalari mavjud (turmush o‘rtog‘i uchun 860.000 ien, qolgan qarindoshlar uchun 500.000 ien).

2) “Ko‘k” deklaratsiyali soliq to‘lovchilar uchun maxsus chegirma.

To‘liq qoida bo‘yicha xisobot yurituvchi soliq to‘lovchilarga 550.000 ien miqdoridagi summaga chegirma ajratishga ruxsat etiladi, oddiy qoida bo‘yicha – 450.000 ien, qolganlari uchun esa – 100.000 ien miqdorida chegirma beriladi.

Yillik daromadlarni deklaratsiyalashda umumiy daromad summasidan quyidagi 15 turdagi chegirmalar ajratilib, soliqqa tortiladigan daromadning umumiy summasi hisoblanadi.

1) Ko‘rilgan turli xil zararlar uchun chegirma.

Shaxs yoki u bilan birga yashaydigan qarindoshlarining yong‘in, o‘g‘irlik yoki boshqa shaxs tomonidan egallab olish oqibatida ko‘rilgan zararlar summasi chegiriladi.

2) Tibbiy xarajatlarga chegirma.

Agar shaxs o‘zi uchun yoki u bilan birga yashaydigan qarindoshlari uchun tibbiy xarajatlarni to‘lasa, belgilangan summa 2.000.000 ien miqdorida chegiriladi.

3) Ijtimoiy sug‘urta uchun badallarga chegirma.

Agar shaxs o‘zi uchun yoki u bilan birga yashovchi qarindoshlari uchun nafaqa jamg‘armasiga va milliy tibbiy sug‘urtalashga badallar to‘laydigan bo‘lsa, ushbu badallar summasi chegirib tashlanadi.

4) Kichik korxonalar uchun o‘zaro yordam fondiga chegirma.

Kichik korxonalarga o‘zaro yordam fondlari to‘g‘risidagi qonunga muvofiq o‘zaro yordam to‘g‘risida shartnomalar mavjud va belgilangan sharoitlarda bu fondlarga ajratilgan summalarga chegirma beriladi.

5) Hayotni sug‘urta qilish badallari bo‘yicha chegirma.

Belgilangan shartnomaga muvofiq o‘z hayotini yoki qarindoshlarining hayotini sug‘urta qilish uchun sug‘urta badallarini kiritganda, 50.000 iendan ko‘p bo‘lmagan miqdorda chegirma beriladi.

6) Mulkni sug‘urta qilish badallari bo‘yicha chegirma.

O‘z mulkini yong‘indan sug‘urta qilish yoki zararlarni qoplash uchun sug‘urta qilish uchun sug‘urta badallarini ajratganda, 15.000 iendan ko‘p bo‘lmagan miqdorda chegirma beriladi.

7) Hayriya badallari uchun chegirma beriladi.

8) Nogironlar uchun beriladigan chegirma.

Agar soliq to‘lovchining o‘zi, uning turmush o‘rtog‘i yoki uning qaramog‘ida bo‘lgan shaxslar nogiron bo‘lsa, xar bir nogiron uchun 270.000 ien (o‘ta og‘ir nogironlar uchun 400.000 ien) miqdorida chegirma beriladi.

9) Keksalik chegirmasi.

Agarda soliq to'lovchi 60 yoshdan oshgan bo'lsa va umumiy daromadi 10 million iendan ortmaydigan bo'lsa, 500.000 ien chegirma beriladi.

10) Bevalar uchun chegirma.

Agarda soliq to'lovchi ajrashgan bo'lsa yoki turmush o'rtog'i vafot etgan bo'lsa va unga keksalik chegirmasi berilmagan bo'lsa, 270.000 ien chegiriladi. Agarda beva bolalar tarbiyasi bilan mashg'ul bo'lsa, qo'shimcha yana 80.000 ien chegirma beriladi.

11) Ishlovchi talabalar uchun chegirma.

Agarda soliq to'lovchi ishlayotgan talaba bo'lsa, belgilangan shartlar bilan (masalan umumiy daromad xajmi 650.000 iendan oshmasligi kerak) 270.000 ien chegirma beriladi.

12) Turmush o'rtog'i (soliq to'lovchining qaramog'ida bo'lgan shaxslar) uchun chegirma.

Agar daromad turiga qaramasdan, birga yashayotgan turmush o'rtog'ining umumiy daromadi hajmi 380.000 iendan ortmaydigan bo'lsa (oila biznesidan tashqari), 380.000 ien chegirma beriladi.

Agarda turmush o'rtog'i 70 yoshdan oshgan bo'lsa, 480.000 ien chegirma beriladi. Belgilangan guruhdagi nogironlar uchun – 730.000 ien, agar u 70 yoshdan oshgan bo'lsa – 830.000 ien chegirma beriladi.

13) Soliq to'lovchining qaramog'ida bo'lgan turmush o'rtog'i uchun maxsus chegirma.

Agar soliq to'lovchining qaramog'ida turmush o'rtog'i bo'lsa, 380.000 ien miqdorida summa chegiriladi, lekin quyidagi shartlar bajarilishi kerak:

- soliq to'lovchining umumiy daromadi miqdori 10 million iendan ortmasligi;
- ular oila biznesi bilan shug'ullanmasligi va boshqa shaxslarning qaramog'i ostida bo'lmasligi kerak.

14) Soliq to'lovchining qaramog'ida bo'lgan shaxslar uchun chegirma.

Agar daromad hajmi 380.000 iendan ortmaydigan (oila biznesidan tashqari) qarindoshlar soliq to'lovchi bilan birga istiqomat qiladigan bo'lsa, quyidagi summalar ajratiladi:

- har bir farzand yoki qarindosh uchun – 380.000 ien;
- har bir 16 yoshdan 23 yoshgacha bo'lgan farzand yoki qarindoshlar uchun – 630.000 ien;
- birgalikda yashayotgan ota-onalar yoki turmush o'rtog'ining ota-onalari uchun – har biri uchun 580.000 ien;
- boshqalar uchun, ular birgalikda yashashi yoki nogiron ekanliklariga qarab – qo'shimcha belgilangan summani ajratish mumkin.

15) Asosiy chegirma.

Asosiy chegirma sifatida har bir soliq to'lovchi jismoniy shaxsga 380.000 ien chegirma beriladi.

Soliq stavkalari soliqqa tortiladigan daromad miqdoridan kelib chiqib belgilanadi va 6 ta bosqichda soliq undiriladi. Jismoniy shaxslar daromad solig'i stavkalari quyidagicha:

7.8-jadval

Yaponiyada jismoniy shaxslar daromad solig'i stavkalari²¹

Umumiy daromadning soliqqa tortiladigan summasi	Soliq stavkalari	Soliq bo'yicha chegirma summasi
1950000 iengacha	5%	0 ien
1950000 iyendan 3300000 iengacha	10%	97500 ien
3300000 iendan 6950000 iengacha	20%	427500 ien
69500000 iendan 9000000 iengacha	23%	636000 ien
9000000 iendan 18000000 iengacha	33%	1536000 ien
18.000.000 iendan ortiq	40%	2796000 ien

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, jismoniy shaxslardan daromad solig'i 5%, 10 %, 20 %, 23 %, 33 %, 40 % stavkalarda undiriladi.²² Ushbu soliqni undirishdagi Yaponiyaning ilg'or jihati shundaki, daromad solig'ini hisoblash qulay hamda soddalashtirilgan. Jadvalning oxirgi satridagi chegirma summaları soliq solinadigan daromadga nisbatan to'g'ridan-to'g'ri stavkani qo'llash imkoniyatini beradi. Pog'onaga tegishli bo'lgan stavka qo'llanilib, chegirma chiqarib tashlansa, murakkab jarayon bo'yicha (har pog'ona bo'yicha stavkalarni qo'llagan holda) ishlab chiqiladigan daromad solig'i summasi bilan farq qilmaydi.

²¹Seminar on Tax Administration 8-22 february 2010. Tokyo. JICA. 25 p.

²²Ta'kidlash joizki, ushbu stavklarda daromad solig'i faqat umumdavlat byudjetiga undiriladi, bundan tashqari prefektura va munitsipal darajada rezident soliqlari ham undiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining Davlat soliq xizmati to'g'risidagi qonuni. «Xalq so'zi» gazetasi. 1997 yil, 29 avgust
2. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi: Rasmiy nashr.T.:“Adolat”, 2014 y.
3. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: "EL PRESS", 2011 yil – 240 b.
4. Gadoyev E, Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. – T.: “O'zbekiston”, 2012. - 336 b.
5. Vahobov A.V, Jo'rayev A.S. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik.–T.: “Sharq”, 2009. - 448 b.
6. A.Jo'rayev, M.Usmanova, Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma, –T.: “Sano-standart”, 2015. - 216 b.
7. Usmanova M.S. Jismoniy shaxslarning daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortish muammolari. Monografiya.- T.: “Tamaddun”, 2013 y.144

AMALIY MASHG'ULOT O'TKAZISH MATERIALLARI

I modul. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlar tavsifi

1-MAVZU: JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISH FANINING PREDMETI VA METODI

Mazkur mavzu bo'yicha quyidagi savollarga javob bering:

1. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanini o'qitish nima uchun kerak?
2. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fani nimani o'rgatadi uning qanday funksiyalari bor?
3. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanining mazmunida nimalarni o'rgatish maqsadi yotadi va uning mutaxassis kadrlar tayyorlashdagi roli qanday?
4. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanining predmeti nimani o'rgatadi?
5. Fanning mohiyati nimadan iborat?
6. Fanni o'rganishning qanday usullari mavjud?
7. Fanni o'rganishning umumiy usullariga qaysi usullar kiradi?
8. Dialektik usul qanday usullarni o'z ichiga oladi?

TARQATMA MATERIALLAR

Fanning predmeti jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlar voqe'liklari pul munosabatlarini o'rganishdan iborat bo'ladi. Bu pul munosabatlari soliq to'lovchilar (jismoniy shaxslar) bilan soliqni o'z mulkiga aylantiruvchi (soliq oluvchi) davlat o'rtasidagi munosabatlardir. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish fanining predmeti jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlar munosabatlarini (harakatini), soliqlar mexanizmini har tomonlama o'rganishdan iboratdir.

Fanning mohiyati shu o'rtadagi moliyaviy munosabatni ya'ni soliq to'lovchi bilan davlat o'rtasidagi munosabatni chuqur o'rganish, soliq munosabatlarida qatnashuvchi tomonlarning iqtisodiy manfaatini e'tiborga olish, muvozanatni saqlash kabi munosabatlarni tashkil qilish tushuniladi. Bu muvozanatni saqlashda, tomonlar adolatlilik tamoyiliga amal qilish zarur.

Xususiy, yakka fakt olinib, uning asosida umumiy qoida hosil qilinadigan bo'lsa - bu **induktsiyadir**. Avval, boshdanoq barcha xususiy hollarni o'z ichiga olgan umumiy qoida hosil qilinsa bu - **deduktsiyadir**.

Dialektik usul shuni ko'rsatadiki, rivojlanish quyidan yuqoriga qarab sodir bo'ladi. Bilish esa oddiydan murakkabga tomon rivoj topib boradi.

analiz bu o'rganilayotgan butun ob'ektni qismlarga ajratish va ularni izchillik bilan tahlil qilish, bo'lsa, sintez esa, o'rganilgan qismlardan olingan xulosa va natijalarni bir butun yaxlit jarayon deb qarab, umumiy xulosa chiqarishdir

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1. “Soliq” tushunchasiga ta’rif bering.

- a. soliqlar deganda muayyan miqdorlarda undiriladigan, muntazam, qaytarib berilmaydigan va beg‘araz xususiyatga ega bo‘lgan, byudjetga yo‘naltiriladigan majburiy pul to‘lovlari tushuniladi
- b. soliq deganda davlat byudjetiga undiriluvchi majburiy to‘lov tushuniladi
- c. yuridik shaxslar tomonidan byudjetga undiriladigan to‘lovlar tushuniladi
- d. jismoniy shaxslar tomonidan byudjetga to‘lanadigan majburiy to‘lovlar tushuniladi

2. “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining predmeti nimani o‘rgatadi?

- a. Soliq to‘lovchi jismoniy shaxslar bilan davlat byudjeti o‘rtasidagi munosabatlarni ijtimoiy o‘rganadi
- b. Soliq to‘lovchi jismoniy shaxslarning davlat byudjeti bilan iqtisodiy munosabatlarga kirishish jarayonining o‘ziga xos xususiyatlari va qonuniyatlarining nazariy jihatlarini o‘rganishdan iborat
- c. Soliq to‘lovchi jismoniy shaxslar bilan davlat byudjeti o‘rtasidagi munosabatlarni o‘rganadi
- d. Soliq to‘lovchi jismoniy shaxslar bilan davlat byudjeti o‘rtasidagi iqtisodiy va ijtimoiy munosabatlarni o‘rganadi

3. Soliq to‘lovchi jismoniy shaxslar bilan davlat o‘rtasidagi munosabatni chuqur o‘rganish ularning iqtisodiy manfaatini e‘tiborga olish, muvozanatni saqlash kabi munosabatlarni tashkil qilish ... anglatadi.

- a. Fanning predmetini
- b. Fanning vazifasini
- c. Fanning mohiyatini
- d. Fanning o‘rganish usullarini

4. Dialektik usul qanday usullarni o‘z ichiga oladi?

- a. Induktsiya va deduktsiya
- b. Ilmiy abstraktsiya va deduktsiya
- c. Induktsiya va ilmiy abstraktsiya
- d. Taqqoslash va grafik

5. Fanni o‘rganishning umumiy usullariga qaysi usullar kiradi?

- a. Dialektik, ilmiy abstraktsiya
- b. Induktsiya va deduktsiya, ilmiy abstraktsiya
- c. Dialektik

- d. Ilmiy izlanish
- 6. Xususiy, yakka faktlar olinib uning asosida umumiy qoida hosil qilinadigan bo'lsa-bu.....**
- a. Induktsiyadir
 b. Deduktsiyadir
 c. Ilmiy abstraktsiyadir
 d. Dialektikadir
- 7. “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining qanday o’rganish usullarini bilasiz?**
- a. Dialektik, ilmiy abstraktsiya
 b. Umumiy, matematik usullar
 c. Induktsiya, ilmiy abstraktsiya
 d. Dialektik, tahlil va sintez, jadval, statistik, grafik, ilmiy abstraktsiya, taqqoslash
- 8. Fanni o’rganishning alohida usullariga qaysi usullar kiradi?**
- a. Grafik va taqqoslash, solishtirma
 b. Analiz va sintez, mantiqiy fikrlash
 c. Jadval va grafik taqqoslash, analiz va sintez
 d. Ijtimoiy usullar
- 9. Fanning vazifasi nimada?**
- a. Mutaxassis kadrlarni nazariy bilimlar bilan qurollantirish
 b. Muvozanatni saqlash kabi munosabatlarni tashkil qilishni anglatadi
 c. Soliq to’lovchi bilan davlat o’rtasidagi iqtisodiy manfaatni e’tiborga olish
 d. Soliq to’lovchi bilan davlat o’rtasidagi munosabatni chuqur o’rganish ularning iqtisodiy manfaatini e’tiborga olish
- 10. Induktsiya-nima?**
- a. Fanning kirish qismi
 b. Fanni o’rganish usullaridan biri bo’lib, yakka faktdan-umumiy xulosa tomon o’rganish degan ma’noni anglatadi.
 c. Soliq elementlaridan biri
 d. Fanni o’rganish usullaridan biri
- 11. Soliqlarning soliqqa tortish ob’ekti bo‘yicha guruhlarini ko‘rsating.**
- a. oborotdan, daromaddan, mol-mulk qiymatidan olinadigan soliqlar

- b. mahalliy soliqlar va umumdavlat soliqlari
- c. yer maydoniga qarab olinadigan soliqlar, xarajatlariga qarab olinadigan soliqlar
- d. mol-mulk qiymatidan olinadigan soliqlar

12. Soliqqa tortishning klassik tamoyillarini ko'rsating.

- a. tenglik, maqbullik, qulaylik, arzonlik
- b. qulaylik, tenglik, narxni oshirish, nazorat
- c. soliq stavkalarini qiyoslash
- d. arzonlik, maqbullik, tannarxni kamaytirish, nazorat

13. Soliq sub'eki bu -

- a. Soliq to'lash majburiyati yuklatilgan yuridik va jismoniy shaxslar
- b. Soliq tulovchining daromadi, oborot va mol-mulk
- c. Soliq ob'ektining soliq stavkasi qo'llaniladigan miqdori
- d. Ob'ektning o'lchov birligi

14. Soliq ob'ekti qaysi javobda to'g'ri keltirilgan?

- a. Soliq to'lovchining soliq hisoblanadigan daromad, oborot va mol-mulk
- b. Yuridik va jismoniy shaxslar
- c. Soliq to'lovchilarga soliqlar bo'yicha byeriladigan imtiyozlar
- d. Soliq to'lovchining daromadi

15. Soliqlar budjetga tushishiga ko'ra quyidagilarga bo'linadi:

- a. umumdavlat hamda mahalliy soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar
- b. egri va to'g'ri soliq
- c. umumdavlat soliqlari va resurs to'lovlari
- d. mahalliy soliqlar va resurs to'lovlari

16. Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash majburiyati yuklatilayotgan ishonchli shaxs oddiy shirkat shartnomasi asosida birgalikdagi faoliyatni amalga oshirishni boshlagan kundan e'tiboran necha kun ichida davlat soliq xizmati organida birgalikdagi faoliyat doirasida soliq majburiyatlarini bajaruvchi soliq to'lovchi sifatida hisobga turishi shart?

- a. 10 kun
- b. 5 kun
- c. 1 oy
- d. 6 oy

17. Soliq bazasi deganda -

- a. Soliq ob'ektining soliq stavkasi qo'llaniladigan miqdori tushuniladi
- b. Ob'ektning o'lchov birligi tushuniladi

- c. Ob'ektining har bir birligi uchun davlat tomonidan belgilab qo'yilgan me'yor tushuniladi
- d. Soliq to'lovchining to'laydigan soliqlar manbai tushuniladi

18. Soliq stavkalari nima?

- a. Ob'ektning har bir birligi uchun davlat tomonidan belgilangan me'yor
- b. Soliq ob'ektining soliq stavkasi qo'llaniladigan miqdori tushuniladi
- c. Sub'ektlar uchun davlat tomonidan belgilangan soliq undirish me'yor tushuniladi
- d. Soliq solinadigan daromad, oborot va mol-mulk

19. Soliq imtiyozlarining turlarini ko'rsating?

- a. To'liq ozod etish, vaqtincha ozod etish, qisman ozod etish
- b. Yuridik shaxslarni soliqdan ozod etish
- c. Jismoniy shaxslarni soliqdan ozod etish
- d. Butunlay va qisman ozod etish

2-MAVZU: O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA JISMONIY SHAXSLARDAN OLINADIGAN SOLIQLAR VA ULARNING AHAMIYATI

Mazkur mavzu bo'yicha quyidagi savollarga javob bering:

1. Soliqqa tortish ob'ektiga qarab soliqlar qanday guruhlanadi?
2. Oborotdan olinadigan soliq'larga qaysi soliqlar kiradi?
3. Daromaddan olinadigan soliq'larga qaysi soliqlar kiradi?
4. Mol-mulk va yer maydonlaridan olinadigan soliq'larga qaysi soliqlarni kiritish mumkin?
5. Soliqlar iqtisodiy mohiyatiga qarab qanday guruhlanadi?
6. Jismoniy shaxslar to'laydigan umumdavlat soliqlar tarkibiga qanday soliqlar kiradi?
7. Jismoniy shaxslar to'laydigan mahalliy soliqlar tarkibiga qanday soliqlar kiradi?
8. Jismoniy shaxslar to'laydigan bevosita soliqlar tarkibiga qanday soliqlar kiradi va u nima uchun bevosita soliq deb ataladi?
9. Jismoniy shaxslar to'laydigan bilvosita soliqlar tarkibiga qanday soliqlar kiradi?
10. Jismoniy shaxslar bilvosita soliqlarning ijobiy va salbiy tomonlarini ko'rsating?
11. Jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlarning farqi nimadan iborat?
12. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlarning o'ziga xos xususiyatlari nima?
13. Soliq to'lovchilar qanday huquqlarga ega?
14. Soliq to'lovchilar qanday majburiyatlarga ega?

TARQATMA MATERIALLAR

Jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlar ikki turga:

1. umumdavlat soliqlari;
2. mahalliy soliq'larga bo'linadi.
 1. **Jismoniy shaxslar umumdavlat soliqlaridan quyidagilarni to'laydilar:**
 - Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i;
 - Qat'iy belgilangan soliq.
 - Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq (yakka tadbirkorlar)
 - Yer qo'riqidan foydalanganlik uchun soliq.
 - Sug'urta badali.
 - Davlat boji.
 - Yagona boj to'lovi (yakka tadbirkorlar)
 2. **Jismoniy shaxslar mahalliy soliq'lardan quyidagilarni to'laydilar:**
 - Yer solig'i;

- mol-mulk solig'i;
- ***I Jismoniy shaxslardan undiriladigan to'g'ri soliqlarga:***
- **jismoniy shaxslar dan olinadigan daromad solig'i;**
- **yer solig'i;**
- **mol-mulk solig'i;**
- ***Qat'iy soliq;***
- ***Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq(yakka tadbirkorlar).***

II Jismoniy shaxslardan undiriladigan egri soliqlarga:

- **Qo'shilgan qiymat solig'I;**
- **Aksiz solig'I;**
- tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga import qiluvchi jismoniy shaxslar qqs va aksiz solig'I to'lovchilaridir. (o'z ehtiyojlari uchun bojsiz olib kirish normalari doirasida tovarlar olib kiruvchi jismoniy shaxslar bundan mustasno);

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1. Jismoniy shaxslardan undiriladigan umumdavlat solig'i qaysi javobda ko'rsatilgan?

- a. mol-mulk solig'i
- b. jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i
- c. yer solig'i
- d. transport vositalariga benzin, dizel yoqilg'isi va gaz ishlatganlik uchun olinadigan soliq

2. Jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan mahalliy soliqlar tarkibi qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?

- a. jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i
- b. jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i
- c. jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i, qat'iy belgilangan soliq
- d. jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i, jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i

3. Qaysi javobda jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan majburiy to'lov ko'rsatilgan?

- a. ish haqidan ixtiyoriy sug'urtaga ajratma
- b. yo'l jamg'armasiga majburiy ajratma
- c. yagona ijtimoiy to'lov
- d. ish haqidan byudjetdan tashqari pensiya jamg'armasiga sug'urta badali

4. Jismoniy shaxslardan olinadigan mahalliy soliqlarning o'ziga xos xususiyatlari qaysi javobda aks etgan?

- a. hisoblangan soliq summalari faqat plastik kartalar orqali undiriladi
- b. hisoblangan soliq summalari faqat pul o'tkazish usulida undiriladi
- c. hisoblangan soliq summalari asosan naqd pul va plastik kartalar orqali undiriladi
- d. hisoblangan soliq summasi natura shaklida undiriladi

5. Jismoniy shaxslardan olinadigan mahalliy soliqlarni hisoblash ma'suliyati kimga yuklatilgan?

- a. moliya bo'limiga
- b. soliq inspeksiyasiga
- c. soliq to'lovchi jismoniy shaxsga
- d. iqtisodiyot bo'limiga

6. Soliqlarning soliqqa tortish ob'ekti bo'yicha guruhlarini ko'rsating

- a. mahalliy soliqlar va umumdavlat soliqlari
- b. oborotdan, daromaddan, mol-mulk qiymatidan olinadigan soliqlar
- c. mol-mulk qiymatidan olinadigan soliqlar
- d. yer maydoniga qarab olinadigan soliqlar, xarajatlariga qarab olinadigan soliqlar

7. Soliqlar budjetga tushishiga ko'ra ... bo'linadi

- a. mahalliy soliqlarga
- b. egri va to'g'ri soliqlarga
- c. umumdavlat soliqlar va to'g'ri soliqlarga
- d. umumdavlat hamda mahalliy soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarga

8. Jismoniy shaxslardan undiriladigan umumdavlat solig'i qaysi javobda ko'rsatilgan?

- a. yer solig'i
- b. transport vositalariga benzin, dizel yoqilg'isi va gaz ishlatganlik uchun olinadigan soliq
- c. jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i
- d. mol-mulk solig'i

9. Jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan mahalliy soliqlar tarkibi qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?

- a. jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i, jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i
- b. jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i
- c. jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i, qat'iy soliq
- d. jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i, mol-mulk solig'i

10. Quyida qayd etilgan soliqlarning qaysi biri umumdavlat solig'i hisoblanmaydi?

- a. Yer solig'i
- b. Qo'shilgan qiymat solig'i
- c. Aksiz solig'i
- d. Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliq

3-MAVZU: JISMONIY SHAXSLARNING JAMI DAROMADLARI TARKIBI VA ULARNI SOLIQQA TORTISHNING ASOSLARI

Mazkur mavzu bo'yicha quyidagi savollarga javob bering:

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining mohiyatini tushuntirib bering?
2. Qanday shaxslarni jismoniy shaxslar deb atashadi?
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining o'ziga xos xususiyatlari nimada?
4. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i byudjet daromadlari tarkibida qanday ahamiyatga ega?
5. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining to'lovchilari kimlar?
6. Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlariga qaysi daromad turlari kiradi?
7. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalari 2015 yil uchun qancha belgilangan?
8. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha beriladigan imtiyozlarni ayting?
9. Chet ellik jismoniy shaxslarning daromadiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlarini aytib bering.
10. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i qanday tartibda hisoblanadi?
11. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i hisob-kitoblarini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi qanday?

MAVZU BO'YICHA MASALALAR

1-masala. Jismoniy shaxsga 2017 yilning yanvar va fevral oylari uchun 1 200 000 so'm (600000 + 600000) ish haqi hisoblangan. Yanvar oyi uchun jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i 55155 so'mni tashkil etgan. Jismoniy shaxsning fevral oyi uchun hisoblangan ish haqidan ushlanishi lozim bo'lgan daromad solig'i summasini aniqlang?

2-masala. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 180-moddasiga muvofiq har bir to'liq oy uchun eng kam ish haqining to'rt baravari miqdorida imtiyozga ega bo'lgan jismoniy shaxsga 2017 yil yanvar oyi uchun 1200000 so'm ish haqi hisoblandi. Jismoniy shaxsdan ushlanishi lozim bo'lgan daromad solig'i summasini aniqlang?

3-masala. Jismoniy shaxsga 2017 yil yanvar va fevral oylarida 850000 so'm (425000 + 425000) ish haqi hisoblangan. Shuningdek, fevral oyida 600000 sum mukofot summasi berilgan. Jismoniy shaxsga yanvar va fevral oylari uchun hisoblangan ish haqidan ushlanishi lozim bo'lgan daromad solig'i summasini aniqlang?

4-masala. II guruh nogironiga 2017 yil yanvar va fevral oylarida 1200000 so'm (600000+600000) ish haqi hisoblangan. Yanvar oyida 16168 so'm soliq ushlangan. Jismoniy shaxsga fevral oyi uchun hisoblangan ish haqidan ushlanishi lozim bo'lgan daromad solig'i summasini aniqlang?

5-masala. *Kompensatsiya to'lovlarini (xizmat safari xarajatlarini) hisobga*

olgan holda soliq hisob-kitobi bo'yicha masala.

Korxonada xodimiga 2011 yil yanvar oyi uchun 400 000 so'm ish haqi hisoblangan. Korxonada rahbarining O'zbekiston Respublikasi hududida xizmat safarida bo'lish vaqtidagi kundalik xarajatlarni qoplash to'g'risidagi buyrug'i bilan respublikada belgilangan EKIHMning 40 foizga teng bo'lgan kundalik xarajatlar miqdori belgilangan. Xodim Navoiy shahriga sakkiz kunga xizmat safariga yuborilgan. Tegishli ravishda kundalik xarajatlar miqdori 144 688 so'mni (49 735 x 40% x 8) tashkil etadi. Jismoniy shaxsdan yanvar oyida ushlanishi lozim bo'lgan daromad solig'i va boshqa majburiy to'lovlarsummasini aniqlang?

6-masala. *Oyiga EKIHMning 6 baravaridan oshmaydigan daromadlar bo'yicha soliq va boshqa majburiy to'lovlar hisob-kitobi bo'yicha masala.*

Xodimga 2011 yil yanvar oyi uchun 200 000 so'm miqdorida ish haqi hisoblangan. Yanvar oyi uchun uning ish haqidan soliq va boshqa majburiy to'lovlar summasini aniqlang.

7-masala. *Oyiga EKIHMning 10 baravaridan oshmaydigan daromadlar bo'yicha soliq va boshqa majburiy to'lovlar hisob-kitobibo'yicha masala.*

Xodimga 2011 yil yanvar oyi uchun 300 000 so'm miqdorida ish haqi hisoblangan. Yanvar oyi uchun uning ish haqidan soliq va boshqa majburiy to'lovlar summasini aniqlang.

8-masala. *Oyiga EKIHMning 10 baravaridan ziyod bo'lgan daromadlar bo'yicha soliq va boshqa majburiy to'lovlar hisob-kitobi bo'yicha masala.*

Xodimga 2011 yil yanvar oyi uchun 500 000 so'm ish haqi hisoblangan. Yanvar oyi uchun uning ish haqidan soliq va boshqa majburiy to'lovlar summasini aniqlang.

9-masala. *O'rindosh xodim daromadi bo'yicha soliq hisob-kitobibo'yicha masala.*

2011 yil yanvar oyida tashkilot o'rindoshlik yo'li bilan xodimni ishga qabul qildi. Unga yanvar oyida 200 000 so'm ish haqi hisoblangan. Yanvar oyi uchun uning ish haqidan soliq va boshqa majburiy to'lovlar summasini aniqlang.

10-masala. Soliq kodeksining 180-moddasidagi imtiyozni qo'llagan holda soliq hisob-kitobibo'yicha masala. Soliq kodeksining 180-moddasi ikkinchi qismidagi imtiyozga ega bo'lgan xodimga 2011 yil yanvar oyi uchun 500 000 so'm ish haqi hisoblangan.

Yanvar oyi uchun uning ish haqidan soliq va boshqa majburiy to'lovlar summasini aniqlang.

11-masala. Soliq kodeksining 179-moddasidagi imtiyozni qo'llagan holda soliq hisob-kitobi bo'yicha masala (moddiy yordam olish paytida chegirma) Xodimga 2011 yil yanvar oyida 500 000 so'm ish haqi hisoblangan. Yanvar oyida

muhim voqea (“oltinto’y”) munosabati bilan unga 600 000 so‘m miqdorida moddiy yordam ko‘rsatildi. Xodimning yanvar oyi uchun yalpi daromadi 1 100 000 so‘mni tashkil etdi (500 000 + 600 000).

Yanvar oyi uchun uning ish haqidan soliq va boshqa majburiy to‘lovlar summasini aniqlang.

12-masala. Imtiyozlarni qo‘llagan holda soliq hisob-kitobi bo‘yicha masala (moddiy yordam olish paytidagi hamda eng kam ish haqining to‘rt baravari miqdorida chegirma):

Soliq kodeksining 180-moddasi ikkinchi qismidagi imtiyozga ega bo‘lgan xodimga yil 2011 yanvar oyi uchun 500 000 so‘m ish haqi hisoblangan. Yanvar oyida muhim shaxsiy voqea (qimmat dori xarid qilishi zaruriyati) munosabati bilan unga 600 000 so‘m hajmida moddiy yordam ko‘rsatildi. Yanvar oyidagi yalpi daromad 1 100 000 so‘mni tashkil etdi.

Yanvar oyi uchun uning ish haqidan soliq va boshqa majburiy to‘lovlar summasini aniqlang.

13-masala. Imtiyozlarni qo‘llagan holda soliq hisob-kitob bo‘yicha masala (eng kam ish haqining to‘rt baravar miqdorini chegirish va O‘zbekiston Respublikasi oliy o‘quv yurtlarida o‘qish haqini to‘lashda imtiyozni qo‘llash) Soliq kodeksining 180-moddasi ikkinchi qismidagi imtiyozga egabo‘lgan xodimga 2011 yil yanvar oyi uchun 500 000 so‘m ish haqi hisoblangan.

O‘tgan oyda xodim o‘z o‘g‘lining (26 yoshgacha) Moliya institutida o‘qish haqini to‘lash uchun 1 200 000 so‘m miqdorida foizsiz qaytarib beriladigan ssuda oldi.

Yanvar oyi uchun uning ish haqidan soliq va boshqa majburiy to‘lovlar summasini aniqlang.

14-masala. Kompensatsiya to‘lovlari (shaxsiy avtotransportdan foydalanganlik uchun) hisobga olgan holda soliq hisob-kitob bo‘yicha masala.

Korxonaga xodimga 2011 yil yanvar oyi uchun 500 000 so‘m ish haqi yozilgan. Korxonaga rahbarining buyrug‘i bilan yanvar oyi uchun unga xizmat safarlari uchun "Tiko" markali avtomobilidan foydalanganlik uchun belgilangan tartibda kompensatsiya to‘langan. Oylik kompensatsiya EKIHMning ikki baravariga teng. Yanvar oyi uchun kompensatsiya miqdori 99 470 so‘mni tashkil etadi (49 735 x 2), belgilangan eng yuqori miqdordan oshib ketmaydi va tegishli ravishda xodimning daromadi deb hisoblanmaydi.

Yanvar oyi uchun uning ish haqidan soliq va boshqa majburiy to‘lovlar summasini aniqlang.

15-masala. Moddiy yordam olinganda imtiyozlar qo‘llanilgan holda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i hisob-kitobi bo‘yicha masala.

Xodimning 2011 yil yanvar oyi uchun mehnat haqi miqdori 350 000 so‘mni tashkil etdi. Bundan tashqari, unga 400 000 so‘m moddiy yordam berildi. Yanvar oyi uchun daromad solig‘i summasini aniqlang.

16-masala. Qimmatbaho sovg‘a olinganda imtiyozlar qo‘llanilgan holda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i hisob-kitobi bo‘yicha masala.

Xodimning yanvar oyi uchun mehnat haqi miqdori 400 000 so'mga teng. Bundan tashqari, unga qiymati 300 000 so'm bo'lgan maishiy texnika buyumi sovg'a qilindi. Xodimning yanvar oyi uchun daromadlaridan olinadigan soliqni summasini aniqlang.

17-masala. Kompensatsiya to'lovlari oladigan jismoniy shaxslarning daromadlaridan olinadigan soliq hisob-kitobi bo'yicha masala.

Xodimning yanvar oyidagi mehnat haqi miqdori 400 000 so'mni tashkil etsa va unga xizmat safarlarida dvigatel hajmi 1,5 litr va quvvati 75 ot kuchiga teng bo'lgan «Neksiya» rusumli shaxsiy avtomobilidan foydalanganlik uchun 250 000 so'm miqdorida kompensatsiya to'langan taqdirda, uning mazkur oy uchun daromad solig'i summasini aniqlang.

18-masala. Bir nechta imtiyozlar qo'llanilgan holda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i hisob-kitobi bo'yicha masala (har oyda EKIHning 4 baravari miqdorida daromad summasini chegirish tarzida imtiyoz huquqiga ega bo'lgan xodim tomonidan moddiy yordam va qimmatbaho sovg'a olinganda).

Xodimning yanvar oyidagi ish haqi miqdori 450 000 so'mni tashkil etdi. Unga 500 000 so'm moddiy yordam va qiymati 350 000 so'mga teng bo'lgan qimmatbaho sovg'a berildi. Mazkur daromadlarga soliq summasini aniqlang.

19-masala. Farzandlarining oliy o'quv yurtidagi o'qishi uchun to'laydigan xodimning daromadlaridan olinadigan soliq hisob-kitobi bo'yicha masala.

O'g'li institutda ta'lim olayotgan xodimning yanvar oyidagi mehnat haqi miqdori 700 000 so'mni tashkil etdi. Uning arizasiga binoan yanvar oyida korxonada 2010-2011 o'quv yili uchun 1 400 000 so'm miqdorida o'qishning yarmi uchun haq to'ladi, keyinchalik ushbu mablag'lar jismoniy shaxsning daromadlaridan ushlanadi. Xodim o'zining arizasida jami mehnat haqini korxonaga bo'lgan qarzini so'ndirgunga qadar ushbu maqsadda yo'naltirishni so'ragan. Xodimning daromadlaridan olinadigan soliq va boshqa to'lovlar summasini aniqlang.

20-masala. O'rindoshlik asosida ishga qabul qilingan xodimning daromadlaridan olinadigan soliq hisob-kitobi bo'yicha masala.

O'rindoshlik asosida ishlaydigan xodimga yanvar oyida 240 000 so'm ish haqi hisoblab yozildi. Xodim Soliq kodeksining 180-moddasi ikkinchi qismining 8-bandiga muvofiq imtiyozga ega. Xodim korxonada buxgalteriyasiga daromad solig'ini eng yuqori stavkada ushlab qolish haqida ariza taqdim etmagan. Xodimning daromadlaridan olinadigan soliq va boshqa to'lovlar summasini aniqlang.

21-masala. Xizmat safariga yuborilgan xodimning daromadlaridan olinadigan soliq hisob-kitobi bo'yicha masala.

Xodimning yanvar oyidagi ish haqi miqdori 400 000 so'mni tashkil etdi. Mazkur oyda u 6 kunga Qarshi shahriga xizmat safariga yuborilgan. Korxonada rahbarining O'zbekiston doirasida xizmat safarida bo'lgan vaqt uchun xarajatlarni to'lash haqidagi buyrug'i bilan respublikada belgilangan eng kam ish haqi miqdorining 30 foizi miqdorida sutkalik pullar belgilangan ($49\,735 \times 30\% = 14\,920,5$ so'm). Sutkalik to'lovlar summasi 89 523 so'mni ($14\,920,5 \times 6$) tashkil

etdi. Xodimning daromadidan olinadigan soliq va boshqa to'lovlar summasini aniqlang.

22-masala. Jismoniy shaxsga 2010 yilning may va iyun oylarida 450 000 so'm (225000+225000) ish haqi hisoblangan. May oyi uchun 29400 so'm soliq ushlangan. Jismoniy shaxsdan iyun oyida ushlanishi lozim bo'lgan *daromad solig'i summasini aniqlang?*

23-masala. O'zR Soliq Kodeksi bo'yicha har bir to'liq oy uchun eng kam ish haqining to'rt baravari miqdorida imtiyozga ega bo'lgan jismoniy shaxsga 2010 yil avgust oyida 435000 so'm ish haqi hisoblangan. Jismoniy shaxsdan ushlanishi lozim bo'lgan daromad solig'ini aniqlang?

24-masala. Jismoniy shaxsga 2010 yil avgust va sentyabr oylarida 474000 so'm (237000+237000) ish haqi hisoblangan. Shuningdek avgust oyida 70000 sum mukofot berilgan. Jismoniy shaxsdan iyul va avgust oylarida ushlanishi lozim bo'lgan soliq summasini hisoblang?

25-masala. 2 - guruh nogironiga 2010 yil avgust va sentyabr oylarida 960000 so'm (480000+480000) ish haqi hisoblangan. Avgust oyida 60448 so'm soliq ushlangan. Sentyabr oyida ushlanishi lozim bulgan soliq summasini hisoblang?

26-masala. Korxonada hisobchisi U.Badalovga 2017 yil yanvar oyida 1 485000 so'm ish haqi hisoblangan. Undan qancha miqdorda daromad solig'ini undirish lozimligini aniqlang

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblash ma'suliyati kimga yuklatilgan?

- a. jismoniy shaxsning o'ziga
- b. ish beruvchi yuridik shaxsga
- c. soliq xizmati organlariga
- d. tijorat banklariga

2. Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliqni to'lovchilari kimlar?

- a. moliya yilida soliq solinadigan daromadga ega bo'lgan O'zbekiston Respublikasining rezident va norezedent jismoniy shaxslari
- b. fuqaroligi bo'lmagan jismoniy shaxslar
- c. daromadga ega bo'lgan O'zbekiston Respublikasining jismoniy shaxslari
- d. xorijiy davlatlar fuqarolari

3. Jismoniy shaxsning quyida keltirilgan qaysi daromadlari daromad solig'idan ozod qilingan?

- a. dividend ko'rishida olingan daromadlar
- b. mehnat haqi tarzidagi daromadlar

- c. mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar
- d. davlat pensiyalari

4. 2015 yil uchun jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining quyi stavkasi necha foiz?

- a. 9%
- b. 8,5%
- c. 0%
- d. 7,5%

5. Ish vaqtidan tashqari tungi vaqtda, dam olish, bayram kunlarda ishlaganlik uchun to'lovlar qanday to'lovlarga kiradi?

- a. rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlarga
- b. kompensatsiya to'lovlarga
- c. ishlanmagan vaqt uchun haq to'lashga
- d. mulkiy daromadlarga

6. Yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadlar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'iga tortiladimi?

- a. soliqqa tortiladi
- b. ozod etilgan
- c. soliqqa tortilmaydi
- d. qisman tortiladi

7. Jismoniy shaxslarning qanday daromadlari soliq solish ob'ekti hisoblanadi?

a. O'zbekiston Respublikasi rezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi va undan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlari, O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlari

b. yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan qat'iy belgilangan soliq solinadigan daromadlar

c. O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlari, yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan qat'iy belgilangan soliq solinadigan daromadlar

d. O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining O'zbekiston Respublikasidan tashqarida olingan daromadlari

8. Quyidagi qaysi to'lovlar rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar jumlasiga kiradi?

a. xizmat safarlari vaqtidagi qonun hujjatlarida belgilangan normalardan ortiqcha kundalik xarajatlar uchun haq

b. ta'tilga qo'shimcha haqlar

c. belgilangan normalardan ortiqcha dala ta'minoti

d. o'qish bilan bog'liq ta'tilga va ijodiy ta'tillarga haq to'lash

9. Vaqtinchalik bir martalik ishlarni bajarishdan olingan daromadlar soliqqa tortiladimi?

- a. soliq davri uchun eng kam ish haqining o'n ikki baravarigacha miqdorda ozod etiladi
- b. soliq davri uchun eng kam ish haqining olti baravarigacha miqdorda ozod etiladi
- c. agar bunday ishlarga yollash vaqtinchalik bir martalik ish bilan ta'minlash markazlari ko'magida amalga oshirilayotgan bo'lsa soliqqa tortilmaydi
- d. quyi stavkada soliqqa tortiladi

10. Vafot etgan xodimning oila a'zolariga yoki oila a'zosi vafot etganligi munosabati bilan xodimga beriladigan moddiy yordam summolari soliqqa tortiladimi?

- a. soliqqa tortiladi
- b. ozod etiladi
- c. soliq davri uchun eng kam ish haqining o'nikki baravarigacha miqdorda ozod etiladi
- d. soliq davri uchun eng kam ish haqining to'rt baravarigacha miqdorda ozod etiladi

11. Jismoniy shaxslarning quyidagi qaysi daromadiga belgilangan eng kam stavka bo'yicha soliq solinadi?

- a. grant beruvchidan olingan grantlar, shu jumladan chet davlatlar grantlari bo'yicha olingan summalar
- b. korxonalar, muassasalar, tashkilotlar tomonidan vaqtinchalik qishloq xo'jaligi ishlariga yuborilgan jismoniy shaxslarning shu ishlarni bajarishdan olingan daromadlariga
- c. musobaqalarda, ko'riklarda, tanlovlarda sovrinli o'rinlar uchun beriladigan sovrinlar, pul mukofotlari
- d. yaratilgan fan, adabiyot va san'at asarlari (predmetlari) uchun jismoniy shaxslar tomonidan olingan daromadlar

12. Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadi tarkibi qaysi javobda to'g'ri keltirilgan?

- a. mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar, moddiy naf tarzidagi daromadlar, mulkiy daromadlar, boshqa daromadlar
- b. moddiy naf tarzidagi daromadlar
- c. tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadlar
- d. mulkiy daromadlar

13. I-II guruh nogironlari uchun jismoniy shaxslarning daromad solig'i bo'yicha qanday imtiyoz ko'zda tutilgan?

- a. soliqqa tortiladigan daromad 30%ga kamaytiriladi
- b. soliqqa tortiladigan daromad 50%ga kamaytiriladi

- c. soliqqa tortiladigan daromad 30%, agar 16 yoshgacha ikkita bolasi bor bo'lsa kamaytiriladi
- d. har bir to'liq oy uchun eng kam ish haqining 4 baravari miqdorida kamaytiriladi

14. 2015 yil uchun jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining eng yuqori stavkasi necha foiz?

- a. 25%
- b. 20%
- c. 16%
- d. 23%

15. Quyidagilardan qaysi biri jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'idan to'liq ozod etilgan?

- a. budget tashkilotlari xodimlari
- b. nodavlat tashkiloti xodimlari
- c. halqaro nohukumat tashkilotlarining mansabdor shaxslari, agar O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa
- d. qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari xodimlari

16. Qaysi daromad jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining soliq solish ob'ekti bo'lmaydi?

- a. mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar
- b. moddiy naf tarzidagi daromadlar
- c. mulkiy daromadlar
- d. yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan qat'iy belgilangan soliq solinadigan daromadlar

17. Ishlanmagan vaqt uchun haq to'lashga quyidagilardan qaysilari kiradi?

- a. kasb mahorati uchun maoshiga ustama
- b. murabbiylik uchun tarif stavkalariga va maoshlarga ustamalar
- c. xodimning aybisiz bekor turib qolingan vaqt uchun haq to'lash
- d. ko'p yil ishlaganlik uchun pul mukofoti va to'lovlar

18. Qonun hujjatlarida davlat stipendiyalari uchun belgilangan miqdorlarda ta'lim muassasalari tomonidan to'lanadigan stipendiyalardan soliq undiriladimi?

- a. eng kam ish haqining 4 baravari miqdorigacha ozod etiladi
- b. soliq davri uchun eng kam ish haqining 12 baravari miqdorigacha ozod etiladi
- c. soliqqa tortiladi
- d. soliqdan ozod etiladi

19. Quyidagi qaysi jismoniy shaxs soliq solishdan daromad olingan har bir oy uchun eng kam ish haqining 4 baravari miqdorida ozod qilinadi?

- a. Mehnat Qahramoni unvonlariga sazovor bo'lgan shaxslar.
- b. xorijiy davlatlar diplomatik vakolatxonalarigi, konsullik muassasalariga xizmat ko'rsatadigan xodimlar tarkibiga kirgan shaxslar
- c. prokuratura organlarining daraja unvonlariga ega bo'lgan xodimlari
- d. gastrol-kontsert faoliyati bilan shug'ullanish huquqini beruvchi litsenziyasi bo'lgan shaxslar

20. Jismoniy shaxslardan undiriladigan daromad solig'i iqtisodiy mohiyatiga ko'ra....

- a. egri soliq
- b. real soliq
- c. to'g'ri soliq
- d. umumdavlat solig'i

21. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va qat'iy belgilangan soliqlarni hisoblab chiqarish uchun 2015 yil 1 yanvardan boshlab qanday tartib o'rnatildi?

- a. soliq solish shkalasi va qat'iy belgilangan soliq stavkalari eng kam ish haqi miqdoridan kelib chiqib aniqlanadi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomida o'zgarishiga qarab hisoblanadi
- b. soliq solish shkalasi va qat'iy belgilangan soliq stavkalari yil boshiga - 2015 yil 1 yanvarga belgilangan eng kam ish haqi miqdoridan kelib chiqib aniqlanadi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomida o'zgarishiga qaramasdan qayta ko'rib chiqilmaydi
- c. soliq solish shkalasi va qat'iy belgilangan soliq stavkalari yil boshiga - 2015 yil 1 yanvarga belgilangan eng kam ish haqining 30 foizi miqdoridan kelib chiqib aniqlanadi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomida o'zgarishiga qaramasdan qayta ko'rib chiqilmaydi
- d. soliq solish shkalasi va qat'iy belgilangan soliq stavkalari yil boshiga - 2015 yil 1 yanvarga belgilangan eng kam ish haqining 50 foizi miqdoridan kelib chiqib aniqlanadi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomida o'zgarishiga qaramasdan qayta ko'rib chiqilmaydi

22. Jismoniy shaxslarning mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlari tarkibiga qanday daromadlar kiradi?

- a. rag'batlantirish xususiyatiga ega bo'lgan to'lovlar
- b. rag'batlantirish xususiyatiga ega bo'lgan to'lovlar, kompensatsiya to'lovlari, ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash
- c. ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash
- d. foiz va dividend ko'rinishida olingan daromadlar

23. Jismoniy shaxslarning mulkiy daromadiga qanday daromadlar kiradi?

- a. dividend, mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar
- b. mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar
- c. tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadlar
- d. moddiy naf tarzidagi daromadlar

24. 2015 yil uchun ish haqidan daromad solig'ini hisoblashda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining uchinchi stavkasi necha foiz?

- a. 16%
- b. 17%
- c. 22%
- d. 18%

21. Quyidagi qaysi to'lov ishlanmagan vaqt uchun haq to'lashga kirmaydi?

- a. o'qish bilan bog'liq ta'tilga va ijodiy ta'tillarga haq to'lash
- b. qayta tayyorlash va malakasini oshirish vaqtida to'lanadigan ish haqi
- c. doimiy ishi yo'lda kechadigan, qatnov tusiga ega bo'lgan xodimlarning ish haqiga ustamalar
- d. yillik ta'til uchun haq to'lash

22. O'zbekiston Respublikasida jismoniy shaxslarning dividend va foiz ko'rinishida oladigan daromadlari qanday stavkada soliqqa tortiladi?

- a. 12%
- b. 13%
- c. 14%
- d. 10%

23. Yuridik shaxslar amalga oshiradigan quyidagi qaysi xarajat jismoniy shaxslarning daromadi sifatida qaralmaydi?

- a. xodimlarni ish joyiga olib kelish va qaytarib olib ketish xarajatlari
- b. ko'p yil ishlaganlik uchun pul mukofoti va to'lovlar
- c. maxsus tibbiy parvarishga muhtoj jabrlanuvchilarga qo'shimcha xarajatlarni uchun oyiga eng kam ish haqining 5 baravari miqdoridagi to'lovlar
- d. o'qish bilan bog'liq ta'tilga va ijodiy ta'tillarga haq to'lash

24. Chet davlatlar grantlari bo'yicha olingan summalar jismoniy shaxslarning qaysi daromadlari guruhiga kiradi?

- a. mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar
- b. mulkiy daromadlar
- c. moddiy naf tarzidagi daromadlar

d. boshqa daromadlar

25. O'zbekiston Respublikasi oliy o'quv yurtlarida ta'lim olish uchun (o'zining o'qishi yoki 26 yoshga to'lmagan farzandlarining o'qishi uchun) yo'naltiriladigan summalar soliqqa tortiladimi?

- a. soliq davri uchun eng kam ish haqining 12 baravarigacha miqdorda ozod etiladi
- b. ozod etiladi
- c. soliqqa tortiladi
- d. soliq davri uchun eng kam ish haqining 20 baravarigacha miqdorda ozod etiladi

4-MAVZU: JISMONIY SHAXSLARNING DAROMADLARINI DEKLARATSIYA ASOSIDA SOLIQQA TORTISH XUSUSIYATLARI

Mazkur mavzu bo'yicha quyidagi savollarga javob bering:

1. Daromadlarning deklaratsiyasi qanday xujjat?
2. Jismoniy shaxslar daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortishni zarurligi nimada?
3. Yillik daromad haqidagi deklaratsiyani taqdim etuvchi jismoniy shaxslar toifasini ayting.
4. Deklaratsiyani taqdim etish tartibi qanday?
5. Jismoniy shaxslar jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani topshirish muddati qachon?
6. Chet ellik jismoniy shaxslarning daromadlar deklaratsiyasini taqdim etish tartibi qanday?
7. Jismoniy shaxslar daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortishni takomillashtirish masalalari aytib bering.

TARQATMA MATERIALLAR

O'zbekiston Respublikasida deklaratsiya topshirgan jismoniy shaxslar to'g'risidama'lumotlar²³

t/r	Ko'rsatkichlar	Yillar						
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1.	Deklaratsiyataqdimetgan fuqarolar soni	82788	83240	89000	94017	95859	100646	131367
2.	Deklaratsiya bo'yicha daromadida farq aniqlangan fuqarolar soni	24434	24876	28003	30076	55063	59034	62134
3.	Jami qo'shimchahisoblangan o'liq, (mln so'm)	3464,6	4049,1	5103,3	5681,7	5563,7	7621,0	10750,0
4.	Qo'shimcha hisoblangan soliqning undirilishi, (mln so'm)	3464,6	4049,1	4793,4	5681,7	5487,6	7472,9	9921,0
5.	Qo'shimcha hisoblangan soliqning	-	-	309,9	-	76,1	148,1	829,0

²³O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi ma'lumotlari asosida tayyorlandi.

	undirilmagan summasi, (mln so‘m)							
6.	Deklaratsiyani kechiktir ibtopshirgan fuqarolar oni, shundan:	11220	10179	10150	11056	6726	5367	6321
	-hisoblangan ma‘muriy jarimalar,(mln so‘m)	111,6	1193,4	13,6	28,3	28,1	42,7	53,3
	- undirilgan ma‘muriy jar malar,(mln so‘m)	111,6	1193,4	12,5	27,8	26,9	41,6	51,9
	- undirilgan moliyaviy jar malar,(mln so‘m)	94,1	6,9	2,8	24,2	0,8	0,7	21,1

Жисмоний шахснинг жамийлик даромади тўғрисида

ДЕКЛАРАЦИЯ

Декларация тури: дастлабки Календарь йил
 якуний

Жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи тўловчисига тўғрисида маълумотлар

СТИР	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
ШЖБПҚ	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Фамилияси _____

Исми _____

Шарифи _____

Туғилган йили

Жинси эркак аёл (кераклигига «V» белгиси қўйилсин)

Фуқаролиги _____

Паспорт маълумотлари: серияси рақам

берилган вақти ИИБ _____

Доимий вилоят шаҳар

яшаш жойининг туман аҳоли пункти

манзили: кўча уй хонадон

Телефон: код рақами

вақдат узилган, унга илова

Мазкур декларация қилинган тасдиқловчи ҳужжатлар вақда Ўлчов б
ирлиги сўм

ёки уларнинг нусхалари

Декларацияни топириш муддати (кун/ой/йил)

гатақдим этилади

(доимий яшаш жойидаги давлат солиқ хизмати органи)

<p>Мазкур декларацияда кўрсатилган маълумотларнинг ишончлилиги ва тўлиқлигини тасдиқлайман:</p>	<p>Давлат солиқ хизмати органи ходими томонидан тўқдирилади</p>
<p>Солиқ тўловчи</p> <p>СТИР <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/></p> <p>Ф. И. Ш. _____</p>	<p>Мазкур декларация</p> <p>(кераклигига «V» белгиси қўйилсин)</p>
	<p>қоғозда <input type="text"/> электрон кўринишда <input type="text"/></p>

Имзо			шахсан	почта	Электрон почта орқали												
		Орқали															
Сана	<table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr> </table> <table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse; margin: 0 10px;"> <tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr> </table> <table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr> </table> (кк/оо/йй)									<table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr> </table> варақдатақдимэтилди.							
		Рўйхатгаолинди №	<table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr> </table>														
		Такдимэтишсанаси	<table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr> </table> (кк/оо/йй)														
		Ф. И. Ш.															
		Имзо															
СТИР	<table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr> </table>												варақ	0	2		

I Бўлим

1. Асосийишжойибўйичамеҳнатга ҳақтўлаштарзидаолингандаромадлар

Т/р	Меҳнатдафтарчасиюрителиладиганасосийишжойи	Ишлагандаври	Ҳисобланганда ромадсуммаси	Ушлабқолинганжисмонийшахслардан олинадиган даромадсолиғисуммаси
1				
2				
3				
4				
5				
	Жами			

2. Асосийбўлмаганишжойибўйичамеҳнатга ҳақтўлаштарзидаолингандаромадлар

Т/р	Ишжойи	Ишлагандаври *	Ҳисобланганда ромадсуммаси	Ушлабқолинганжисмонийшахслардан олинадиган даромадсолиғисуммаси
1				

2				
3				
4				
5				
	Жами			

* Асосийшижойибўлмаган тақдирдатўлдирилади.

3. адабиётвасанъатасарларинияратганликвауларданфойдаланганликучунмуаллифликҳақиқўринишидаолинганд
аромадлар Фан,

Т/р	Муаллифликҳуқуқи объектлари	Муаллифликҳа қисфатидаоли нгандаромадсу ммаси	Муаллифликҳақ исифатидаолинг андаромадларни олишбиланбоғли қҳаражатлар	Ижодийфаолият бўйичасолиққат ортиладигандаро мадсуммаси	Муаллифликҳақиқ ўринишидагидаро мадданушланганж исмонийшахслард ан олинадиган даромадсолиғисум маси
1					
2					
3					
4					
5					
	Жами				

Ижодийфаолиятниамалгаоширганликбиланбоғлиқ,
ҳақиқатдақилинганваҳужжатларбилантасдиқланган ҳаражатлардаромадданчегирилади,
бироқолинганжамидаромадсуммасининг30 фоизиданқўпбўлмаган миқдорда.

Ижодийфаолиятниамалгаоширишбиланбоғлиқҳаражатларгақуйидагиларқиради:

фан,
адабиётвасанъатасарларинияратишвауларданфойдаланишучунзарурматериалларниолишгадоирҳаражатлар;

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1. Qaysi javobda deklaratsiya asosida soliq solinadigan daromadlar to'g'ri ko'rsatilgan?

- a. mulkiy daromadlar, fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlar,

- pensiya, nafaqa, donorlik uchun pul mukofotlari, alimentlar, davlat pensiyalari
- b. ikki va undan ko'p manbadan olingan soliq solinadigan daromad; O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar; mulkiy daromadlar, fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlar asosiy bo'lmagan ish joyidan olingan moddiy naf tarzidagi daromadlar
 - c. ikki va undan ko'p manbaadan olingan soliq solinadigan daromad; O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar, pensiya, nafaqa, donorlik uchun pul mukofotlari, alimentlar, davlat pensiyalari
 - d. pensiya, nafaqa, donorlik uchun pul mukofotlari, alimentlar, davlat pensiyalari
- 2. Deklaratsiya asosida soliq solinadigan daromadlar Soliq Kodeksining qaysi moddasida aks ettirilgan?**
- a. 192-modda
 - b. 191-modda
 - c. 189-modda
 - d. 190-modda
- 3. Agar soliq to'lovchi daromadga ega bo'lib, lekin jami yillik daromadlar to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etmagan bo'lsa, davlat soliq xizmati organi....**
- a. ma'muriy javobgarlikka tortadi
 - b. penya undiradi
 - c. o'zidagi mavjud ma'lumotlar asosida soliq summasini eng yuqori stavkada hisoblaydi
 - d. jinoiy javobgarlikka tortadi
- 4. Jismoniy shaxslarning jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya shakli kim tomonidan tasdiqlanadi?**
- a. O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasi
 - b. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi
 - c. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis
 - d. O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va Moliya vazirligi
- 5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 27.12.2016 yildagi PQ-2699-son qarori asosida Toshkent shahrida turar joyini ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovi stavkasi 1 m². uchun qancha bo'lgan?**
- a. 1500 so'm
 - b. 3000 so'm
 - c. 3500 so'm
 - d. 4500 so'm

- 6. Deklaratsiya yuzasidan to'lov xabarnomasi qanday holatlarda jismoniy shaxslarga yuboriladi?**
- agar olingan deklaratsiya yuzasidan savollar tug'lsa
 - agar soliq ortiqcha to'langan bo'lsa
 - agar deklaratsiya natijalariga ko'ra soliq qo'shimcha hisoblansa
 - agar soliqqa penya hisoblansa
- 7. Jismoniy shaxslar jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani topshirish muddati qachon?**
- hisobot yilidan keyingi yilning 1 iyulidan kechiktirmay
 - hisobot yilidan keyingi yilning 1 fevralidan kechiktirmay
 - hisobot yilidan keyingi yilning 1 aprelidan kechiktirmay
 - hisobot yilidan keyingi yilning 1 martidan kechiktirmay
- 8. Deklarant deklaratsiyani muddatida topshirmasa qanday chora belgilanadi?**
- eng kam ish haqining 5 baravari miqdorida jarimaga tortiladi
 - eng kam ish haqining 1 baravaridan 3 baravari miqdorida jarimaga tortiladi
 - eng kam ish haqining 1 baravari miqdorida jarimaga tortiladi
 - eng kam ish haqining 3 baravaridan 5 baravari miqdorida jarimaga tortiladi
- 9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 27.12.2016 yildagi PQ-2699-son qarori asosida Nukus shahri va viloyat buysunividagi shaharlarda turar joyini ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovi stavkasi 1 m² uchun qancha belgilangan?**
- 3000 so'm
 - 1500 so'm
 - 3500 so'm
 - 4500 so'm
- 10. Qaysi javobda mol-mulknii ijaraga berishdan daromadlar oladigan jismoniy shaxslar dastlabki deklaratsiyani taqdim etishi to'g'ri ko'rsatilgan:**
- har chorakdan keyingi oyning 15 sanasigacha
 - shunday daromadlar yuzaga kelgan kundan e'tiboran birinchi oy tugaganidan keyin 5 kunlik muddatda
 - joriy yildan keyingi yilning 15 martidan kechiktirmay
 - o'tgan soliq davridan keyingi yilning 15 yanvariga qadar
- 11. Qaysi toifadagi fuqarolar jami yillik daromad to'g'risida deklaratsiya topshiradi?**
- hamma toifadagi fuqarolar
 - ikki va undan ortiq daromad manbaiga ega bo'lgan hamma toifadagi fuqarolar
 - yakka tartibda mehnat faoliyati bilan shug'ullanuvchi shaxslar
 - faqat o'rindoshlik bo'yicha ishlovchilar
- 12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 27.12.2016 yildagi PQ-2699-son qarori asosida boshqa aholi punktlarida turar joyini ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovi stavkasi 1 m² uchun qancha belgilangan?**

- a. 4500 so'm
 - b. 2500 so'm
 - c. 3000 so'm
 - d. 1500 so'm
- 13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 27.12.2016 yildagi PQ-2699-son qarori asosida boshqa aholi punktlarida noturar joyini ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovi stavkasi 1 m2 uchun qancha belgilangan?**
- a. 9000 so'm
 - b. 2500 so'm
 - c. 3000 so'm
 - d. 6000 so'm
- 14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 27.12.2016 yildagi PQ-2699-son qarori asosida Nukus shahri va viloyat buysunividagi shaharlarda noturar joyini ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovi stavkasi 1 m2 uchun qancha belgilangan?**
- a. 3000 so'm
 - b. 9000 so'm
 - c. 4500 so'm
 - d. 6000 so'm
- 15. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 27.12.2016 yildagi PQ-2699-son qarori asosida Toshkent shahrida noturar joyini ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovi stavkasi 1 m2. uchun qancha bo'lgan?**
- a. 6000 so'm
 - b. 9000 so'm
 - c. 3000 so'm
 - d. 4500 so'm

5-MAVZU: TADBIRKORLIK FAOLIYATI BILAN SHUG'ULLANUVCHI JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISH

Mazkur mavzu bo'yicha quyidagi savollarga javob bering:

1. Qat'iy belgilangan soliqning to'lovchilari kimlar?
2. Qat'iy belgilangan soliqning to'lovchilari qanday holatda boshqa to'lovlarni to'lashi mumkin?
3. Qat'iy belgilangan soliqning stavkalari qaysi mezon asosida tabaqalashtiriladi?
4. Qat'iy belgilangan soliqning stavkalari qaysi davlat organi tomonidan belgilanadi?
5. Qat'iy belgilangan soliq miqdorini byudjetga to'lash davri qanday?
6. Qanday holatda dehqon bozorlarida qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan savdo qilinganda qat'iy belgilangan soliqni to'lashmaydi?
7. Soliq davrida tadbirkor kasal bo'lganda yoki oilaviy sharoit tufayli ishlamaganda soliqni to'lashi qanday tartibda amalga oshadi?
8. Tadbirkor faoliyatini vaqtincha to'xtatganda qanday tartibda xujjatlarni rasmiylashtiradi?
9. Jismoniy shaxs bir nechta faoliyat turi bilan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirganda qanday tartibda soliq to'laydi?
10. Tadbirkor ijaraga olingan vositalar bilan faoliyatni amalga oshirganda mulkini ijaraga beruvchilar to'g'risida soliq idoralariga qanday tartibda ma'lumotnoma taqdim etadi?
11. Qat'iy belgilangan soliq bo'yicha berilgan qanday preferentsiyalarni bilasiz?

TARQATMA MATERIALLAR

Taqdim etilgan qat'iy belgilangan soliq hisob-kitobida hisobga olinmagan fizik ko'rsatkichlar aniqlangan holatda bu hol soliqqa tortish ob'ektini yashirish sifatida qaraladi.

Tadbirkor o'z faoliyatini muayyan oyga (oylarga) turli sabablar (oilaviy ahvoli, kasallik, vaqtincha boshqa yerga ketish va hokazo) bilan to'xtatgan hollarda, u faoliyatini to'xtatishgacha davlat soliq xizmati organlariga faoliyatni vaqtincha to'xtatishi haqida ariza taqdim etishi va davlat ro'yxatidan o'tganlik to'g'risida guvohnomasini topshirishi kerak.

жисмоний шахслар ва оилавий корхоналар ер участкасидан унда жойлашган уйда истиқомат қилиш билан бир вақтда товарлар ишлаб чиқариш (ишлар бажариш, хизматлар кўрсатиш) учун фойдаланган тақдирда, ер солиғи ҳамда турар жойдан унда истиқомат қилиш билан бир вақтда товарлар ишлаб чиқариш (ишлар бажариш, хизматлар кўрсатиш) учун

фойдаланган тақдирда, мол-мулк солиғи жисмоний шахслар учун белгиланган ставка бўйича тўланади.(Солиқ кодексининг 276 моддасининг иккинчи қисми, 291 моддасининг иккинчи қисми). Илгари бундай ҳолатларда мол мулк солиғи ва ер солиғи юридик шахслар учун белгиланган ставка бўйича туланар эди.

Yakka tartibdagi tadbirkorlardan olinadigan qat'iy belgilangan soliq STAVKALARI

№	Faoliyat turi	Qat'iy belgilangan soliqning bir oydagi stavkasi (eng kam ish haqiga karrali miqdorlarda)		
		Toshkent shahri	Nukus sh. va viloyat bo'ysunuvi-dagi shaharlar	boshqa aholi punkt lari
1	Chakana savdo:			
	oziq-ovqat tovarlari bilan	9,0	6,0	3,0
	dehqon bozorlarida qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan*	5,0	4,0	2,0
	nooziq-ovqat tovarlari bilan	10,0	6,5	3,0
	gazetalar, jurnallar va kitob mahsulotlari bilan	5,0	3,0	0,5
	oziq-ovqat va nooziq-ovqat tovarlari bilan (turg'un shoxobchalardagi aralash savdo)	10,0	6,5	3,0
2	Maishiy xizmatlar	3,5	1,5	0,5
3	O'z mahsulotini ishlab chiqarish va sotish, shu jumladan milliy shirinliklar va non-bulka mahsulotlarini tayyorlash va sotish, shuningdek uy sharoitlarida yoki joylardagi davlat hokimiyati organlarining qarori bilan maxsus ajratilgan joylarda o'tirish joylari tashkil qilmasdan donalab sotiladigan ovqatlarning ayrim turlarini tayyorlash va sotish	2,0	1,5	1,0

4	Boshqa faoliyat turlari	2,0	1,5	1,0
---	-------------------------	-----	-----	-----

5	Avtomobil transportida yuk tashishga oid xizmatlar:			
	3 tonnagacha yuk ko'tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun	2,0		
	8 tonnagacha yuk ko'tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun	3,0		
	8 tonnadan ortiq yuk ko'tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun	4,0		

**) Uy xo'jaligi, shu jumladan, dehqon xo'jaligida parvarishlangan tirik hayvonlarni (chorva mollari, parrandalar, mo'ynali va boshqa hayvonlar, baliqlar va boshqalar) hamda ularni so'yib, xom yoki qayta ishlangan ko'rinishdagi mahsulotlarni, sanoatda qayta ishlashdan tashqari, chorvachilik, asalarichilik va dehqonchilik mahsulotlarini tabiiy va qayta ishlangan ko'rinishda (manzarali bog'dorchilik (gulchilik) mahsulotlaridan tashqari) sotish bundan mustasno.*

Soliq solishdan ozod etish soliq to'lovchi tomonidan davlat hokimiyatining joylardagi tegishli organi, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organi, bog'dorchilik, uzumchilik yoki polizchilik shirkati boshqaruvi tomonidan berilgan, sotilgan mahsulot soliq to'lovchi tomonidan unga yoxud uning oila a'zolariga ajratilgan er uchastkasida etishtirilganligini tasdiqlovchi belgilangan shakldagi hujjatni taqdim etish sharti bilan amalga oshiriladi.

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1. Yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadlar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'iga tortiladimi?

- a. soliqqa tortiladi
- b. ozod etilgan
- c. soliqqa tortilmaydi
- d. qisman tortiladi

2. Jismoniy shaxslardan tadbirkorlik faoliyati ayrim turlari bo'yicha olinadigan qat'iy belgilangan soliq bo'yicha soliq solish ob'ektini aniqlang.

- a. yalpi daromad
- b. yalpi tushum
- c. sof foyda
- d. fizik ko'rsatkich

3. Yangi tashkil qilinayotgan qat'iy belgilangan soliqni to'lovchilar hisob-kitoblarni qaysi muddatda taqdim etadilar?

- a. davlat ro'yxatidan o'tkazilgan kundan e'tiboran 15 kundan kechiktirmay
- b. davlat ro'yxatidan o'tkazilgan kundan e'tiboran 10 kundan kechiktirmay
- c. davlat ro'yxatidan o'tkazilgan kundan e'tiboran 5 kundan kechiktirmay

d. davlat ro'yxatidan o'tkazilgan kundan e'tiboran 3 kundan kechiktirmay

4. Faoliyatning ayrim turlarini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat'iy belgilangan soliq hisob-kitobi soliq to'lovchilar tomonidan qaysi muddatda taqdim etiladi?

- a. hisobot yilining 15 fevraligacha
- b. hisobot yilining 10 fevraligacha
- c. hisobot yilining 15 yanvarigacha
- d. hisobot yilining 10 yanvarigacha

5. Yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar quyidagi qaysi toifaga kiradi?

- a. mikrofirma
- b. kichik korxonalar
- c. kichik biznes sub'ektlari
- d. yirik biznes sub'ektlari

6. Qat'iy belgilangan soliq bo'yicha soliq stavkasi qaysi mezon asosida belgilanadi?

- a. minimal ish haqi miqdori asosida
- b. faoliyat turi va minimal ish haqi miqdori asosida
- c. faoliyat turi asosida
- d. mahsulotni sotish hajmi asosida

7. Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq bo'yicha soliq davrini aniqlang.

- a. yil choragi
- b. 1 oy
- c. kalendar yil
- d. 6 oy

8. Qaysi javobda qat'iy belgilangan soliqning to'lovchilari to'g'ri ko'rsatilgan?

a. yakka tartibdagi tadbirkorlar va ayrim turdagi faoliyat bilan shug'ullanuvchi yuridik va jismoniy shaxslar

b. dehqon xo'jaliklari

c. fermer xo'jaliklari

d. gastrol kontsert faoliyati bilan shug'ullanish uchun litsenziyaga ega bo'lganlar

9. Qat'iy belgilangan soliq bo'yicha soliq davrini aniqlang.

- a. 1 oy
- b. 1 chorak
- c. 1 yil
- d. 6 oy

10. Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni to'lash muddatini ko'rsating.

a. har oyda, tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilayotgan oyni 1 kundan kechiktirmay

- b. har oyda, tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan oyning 25 kunidan kechiktirmay
- c. har oyda, tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan oyning 15 kunidan kechiktirmay
- d. har oyda hisobot oyidan keyingi oyning 10 kunidan kechiktirmay

11. Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan suv resurslaridan foydlanganlik uchun soliqning hisob-kitobini taqdim etish muddatini ko'rsating.

- a. har oyda, hisobot oyidan keyingi oyning 10 kunidan kechiktirmay
- b. soliq davridan keyingi yilning 25 yanvarigacha
- c. har chorakda, chorak ikkinchi oyining 25 kunidan kechiktirmay
- d. yilda bir marta hisobot davrining 15 dekabrigacha

II modul. Jismoniy shaxslarning egalik huquqidan kelib chiqadigan soliq majburiyatlari

6-MAVZU: JISMONIY SHAXSLARDAN UNDIRILADIGAN MOL-MULK SOLIG'I

Mazkur mavzu bo'yicha quyidagi savollarga javob bering:

1. Jismoniy shaxslardan undiriladigan mol-mulk solig'ining to'lovchilari kimlar?
2. Jismoniy shaxslarning qanday mol-mulklari soliq solish ob'ekti va bazasi hisoblanadi?
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i stavkalari kimning qarori bilan belgilanadi?
4. Jismoniy shaxslar mol-mulk solig'i stavkasi 2015 yilda necha foiz qilib belgilangan?
5. Jismoniy shaxslar mol-mulkini baholash bo'yicha inventarizatsiya qiymati bo'lmasa soliq undirish qandan tartibda amalga oshiriladi?
6. Jismoniy shaxslarning mol-mulk solig'i summasi qaysi davlat organi tomonidan hisoblab chiqariladi?

MASALALAR

1-masala. Fuqaro Alimov Komil Toshent shahar Yunusobod tumani Ts-2, 24-uydan xarid qilgan 4 xonali kvartirasining texnik inventarizatsiyalash byurosi tomonidan narxlangan bahosi 1850 ming so'mni tashkil etadi.

Mol-mulk solig'i summasini hisoblang?

2-masala. Fuqaro Valiyev Farrux 2011 yil sentyabr oyida Toshent shahar Chilonzor tumanidan 4,0 sotix maydonga ega bo'lgan turarjoy sotib oldi. Sotib olingan turarjoyning texnik inventarizatsiyalash byurosi xodimlari tomonidan narxlangan qiymati 2450 ming so'mni tashkil etadi.

Mol-mulk solig'i summasini hisoblang va fuqaro Safarov Shoxrux 2011 yil uchun qancha miqdorda soliq to'lashi lozim bo'ladi.

3-masala. Fuqaro Baxromov Baxodir 2011 yilda o'z shaxsiy avtomashinasi uchun garaj sotib oldi. Garajning narxlangan qiymati 8480 ming so'mni tashkil etdi.

Fuqaro Safarov Sanjar qancha miqdorda mol-mulk solig'ini to'lashi lozim?

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

- 1. Jismoniy shaxslarga mol-mulk solig'ini to'lash haqidagi to'lov xabarnomasi qaysi muddatdan kechiktirmay taqdim etiladi?**
 - a. joriy yilning 5 yanvarigacha
 - b. joriy yilning 25 apreiligacha
 - c. joriy yilning 15 iyunigacha
 - d. joriy yilning 1 mayigacha
- 2. Jismoniy shaxslar mol-mulk solig'ini qaysi muddatlarda to'laydilar?**
 - a. 15 yanvarga qadar
 - b. 15 noyabrga qadar
 - c. 15 oktyabrga qadar
 - d. 15 iyun va 15 dekabrga qadar
- 3. 2016 yil uchun jismoniy shaxslarning shaharda joylashgan umumiy maydoni 500 kv.m.dan oshiq bo'lgan turar joylar va kvartiralariga belgilangan mol-mulk solig'ining stavkasi necha foiz?**
 - a. 2,5
 - b. 1,5
 - c. 2,2
 - d. 1,8
- 4. 201 yilda agar jismoniy shaxslar mol-mulkining inventarizatsiya qiymati bo'lmasa soliq undirish uchun Toshkent shahri va viloyat markazlarida qanday shartli qiymat qabul qilinadi?**
 - a. 16480,0 ming so'm
 - b. 20328,0 ming so'm
 - c. 8833,0 ming so'm
 - d. 18550,0 ming so'm
- 5. Qaysi javobda pensionerlar uchun mol-mulk solig'i bo'yicha soliq solinmaydigan eng kam miqdor to'g'ri ko'rsatilgan?**
 - a. umumiy maydonning 50 m² hajmida
 - b. umumiy maydonning 60 m² hajmida
 - c. umumiy maydonning 65 m² hajmida
 - d. umumiy maydonning 55 m² hajmida
- 6. Mol-mulk butunlay vayron bo'lgan hollarda mol-mulk solig'ini undirish ... to'xtatiladi.**
 - a. mol-mulk butunlay vayron bo'lgandan keyingi yildan e'tiboran
 - b. mol-mulk butunlay vayron bo'lgan oydan e'tiboran
 - c. mol-mulk butunlay vayron bo'lgandan keyingi oydan e'tiboran
 - d. mol-mulk vayron bo'lgan kundan e'tiboran
- 7. Qaysi javobda mol-mulk solig'ini to'lovchilar to'g'ri keltirilgan?**
 - a. mulkida soliq solinadigan mol-mulki bo'lgan jismoniy shaxslar
 - b. II guruh nogironlari
 - c. mulkida soliq solinadigan mol-mulki bo'lgan fermer xo'jaliklari uchala darajadagi "Shuhrat" ordeni bilan taqdirlanganlar

- d. mulkida soliq solinadigan mol-mulki bo'lgan jismoniy shaxslar, shu jumladan chet el fuqarolari, shuningdek yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari
8. **2017 yil uchun jismoniy shaxslarning shaharda joylashgan umumiy maydoni 200 m² dan oshiq va 500 m² gacha bo'lgan turar joylar va kvartiralariga belgilangan mol-mulk solig'i stavkasi necha foiz?**
- 1,7%
 - 2,1%
 - 1,8%
 - 2,9%
9. **Quyida keltirilgan jismoniy shaxslardan qaysilari jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ini to'lashdan ozod etilgan?**
- O'zbekiston Qahramoni unvoniga sazovor bo'lganlar
 - madaniyat va xalq ta'limi xodimlari
 - O'zbekiston Qahramoni unvoniga sazovor bo'lganlar, madaniyat va xalq ta'limi xodimlari
 - og'ir mehnat sharoitida ishlovchilar
10. **Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozlar jismoniy shaxslar tomonidan tadbirkorlik faoliyati uchun foydalaniladigan soliq solish ob'ektlariga nisbatan....**
- qo'llanilmaydi
 - qisman qo'llaniladi
 - qo'llaniladi
 - tegishli vazirlik qarorlari asosida qo'llaniladi
11. **Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozlar.....**
- mulkdorning barcha mol-mulk ob'ektlariga taalluqli bo'ladi
 - mulkdorning tadbirkorlik maqsadlarida foydalanayotgan mol-mulk ob'ektlariga taalluqli bo'ladi
 - mulkdorning tanloviga binoan faqat bitta mol-mulk ob'ektga taalluqli bo'ladi
 - mulkdorning ijaraga bergan mol-mulk ob'ektlariga taalluqli bo'ladi
12. **Jismoniy shaxslarning mol-mulklari qaysi tashkilot tomonidan baholanadi?**
- soliq inspeksiylari tomonidan
 - Davlat soliq qo'mitasi tomonidan
 - texnik inventarizatsiyalash byurosi
 - Davlat notariuslari tomonidan
13. **Meros bo'yicha o'tgan mol-mulkdan soliq qachondan undiriladi?**
- mulk huquqi vujudga kelgan oydan e'tiboran
 - mulk huquqi vujudga kelgan oydan keyingi oydan boshlab
 - mulk huquqi vujudga kelgan yildan keyingi yil boshidan
 - mulk huquqi vujudga kelgan kundan boshlab
14. **2017 yilda jismoniy shaxslar mol-mulkini inventarizatsiya qiymati bo'lmasa soliq undirish uchun boshqa shahar va qishloq joylarda qanday shartli qiymat qabul qilinadi?**

- a. 8 833,0 ming so'm
- b. 8 030,0 ming so'm
- c. 20 328,0 ming so'm
- d. 6 080,0 ming so'm

15. Mol-mulk yil davomida bir mulkdordan boshqasiga o'tganda soliqni birinchi mulkdor to'laydi.

- a. yilning 1 yanvaridan e'tiboran mulk huquqini yo'qotgan oyning boshlanishiga qadar
- b. mulk huquqini yo'qotgan yilning oxirigacha
- c. mulk huquqini yo'qotgan oydan keyingi oygacha
- d. mulk huquqini yo'qotgan chorakning oxirigacha

7-MAVZU: JISMONIY SHAXSLARDAN UNDIRILADIGAN YER SOLIG'I

Mazkur mavzu bo'yicha quyidagi savollarga javob bering:

1. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'ining to'lovchilari kimlar?
2. Jismoniy shaxslarning qanday yerlari soliq solish ob'ekti bo'laoladi?
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i stavkalari qanday belgilanadi?
4. Jismoniy shaxslar berilgan yerlardan foydalanmagan holatda qanday tartibda ulardan soliq undiriladi?
5. Jismoniy shaxslarga tadbirkorlik faoliyati uchun berilgan yer uchastkalaridan qanday tartibda soliq undiriladi?
6. Qanday toifadagi fuqarolar yer solig'idan ozod etiladi?
7. Jismoniy shaxslarning yer solig'i qaysi davlat organi tomonidan hisoblab chiqariladi?
8. Dehqon xo'jaliklari yer solig'ini byudjetga to'lash tartibi qanday amalga oshiriladi?
9. Yer solig'i bo'yicha to'lov xabarnomalari soliq to'lovchilarga qaysi muddatgacha etkaziladi?
10. Yer solig'i qaysi muddatda mahalliy byudjetga to'lanadi?

MASALALAR

1-masala. Fuqaro Komilova Nargiza 2017 yil 10 yanvarda Toshkent viloyati Qibray tumanidan 6 sotix yer uchastkasini uy-joy qurish uchun sotib oldi.

Fuqaro Komilova Nargiza sotib olgan yer uchastkasi uchun qancha miqdorda yer solig'ini to'lashi lozim. *Yer solig'i summasini hisoblang?*

2-masala. Fuqaro Saidov Akmal Surxondaryo viloyatining Denov tumanida yashaydi. Uning yer uchastkasi 15 sotixni tashkil etadi.

Fuqaro Saidov Akmal yer uchastkasi uchun qancha miqdorda yer solig'ini to'lashi lozim. *Yer solig'i summasini hisoblang?*

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1. **Yer solig'ini joriy etishdan ko'zlangan maqsadlarni ko'rsating.**
 - a. davlat budjetini moliyaviy mablag'lar bilan ta'minlash
 - b. davlat budjetini moliyaviy mablag'lar bilan ta'minlash va yer resurslaridan samarali hamda oqilona foydalanishni rag'batlantirish
 - c. fiskal funksiyani bajarish
 - d. mahalliy budjet daromadlarini moliyaviy mablag'lar bilan ta'minlash
2. **Quyida keltirilgan jismoniy shaxslardan qaysilari yer solig'ini to'lashdan ozod etilgan?**

- a. I va II guruh nogironlari
 - b. madaniyat va xalq ta'limi xodimlari
 - c. yolg'iz bo'lmagan, boquvchisi bor pensionerlar
 - d. og'ir mehnat sharoitida ishlovchilar
- 3. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining soliq solinadigan obyekt qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?**
- a. yakka tartibda uy-joy qurilishi uchun meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilishga berilgan yer uchastkalari
 - b. ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari
 - c. tarixiy-madaniy ahamiyatga molik yer uchastkalari
 - d. sog'lomlashtirish ahamiyatiga molik yer uchastkalari
- 4. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i..... tomonidan hisoblab chiqariladi**
- a. jismoniy shaxslar
 - b. Davlat soliq qo'mitasi
 - c. Davlat soliq boshqarmasi
 - d. Davlat soliq xizmati organlari
- 5. Jismoniy shaxslar yer solig'ini amalga oshirish maqsadida Toshkent shaxri nechta zonaga bo'linadi?**
- a. 14 zona
 - b. 13 zona
 - c. 5 zona
 - d. 12 zona
- 6. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining to'lovchilari bo'lib kimlar hisoblanadi?**
- a. egaligida yer uchastkalariga ega bo'lgan jismoniy shaxslar
 - b. foydalanishida yer uchastkalariga ega bo'lgan jismoniy shaxslar
 - c. mulk huquqi, egalik qilish huquqi, foydalanish huquqi yoki ijara huquqi asosida yer uchastkalariga ega bo'lgan jismoniy shaxslar, shuningdek yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari yer solig'ini to'lovchilardir
 - d. o'z mulkida, egaligida va foydalanishida yer uchastkalariga ega bo'lgan yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari yer solig'ini to'lovchilardir
- 7. Ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini soliq solish ob'ekti bo'ladimi?**
- a. ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari soliq solish ob'ekti bo'lmaydi
 - b. ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari soliq solish ob'ekti bo'ladi
 - c. Vazirlar Mahkamasining qarori asosida ayrim ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari soliq solish ob'ekti bo'ladi
 - d. Davlat soliq qo'mitasining qarori asosida ayrim ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari soliq solish ob'ekti bo'ladi

- 8. Jismoniy shaxslarga yer solig'ini to'lash haqidagi to'lov xabarnomasini taqdim etish muddati qaysi satrda to'g'ri ko'rsatilgan.**
- joriy yilning 1 mayigacha
 - joriy yilning 25 apreliyigacha
 - joriy yilning 15 iyunigacha
 - joriy yilning 5 yanvarigacha
- 9. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i stavkalari qanday me'yoriy hujjat bilan tasdiqlanadi?**
- Vazirlar Mahkamasi qarori
 - O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori
 - Moliya vazirligi qarori
 - mahalliy davlat hokimiyati organlari qarori
- 10. Quyidagi jismoniy shaxslardan qaysilari jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'idan ozod etilmagan?**
- uchala darajali Shuhrat ordeni bilan taqdirlanganlar
 - II guruh nogironlari
 - Sovet Ittifoqi Qaxramoni
 - yolg'iz bo'lmagan, boquvchisi bor pensionerlar
- 11. Qaysi javobda jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining soliq solinadigan bazasi to'g'ri berilgan?**
- yer uchastkalarining maydoniga doir ma'lumotlar
 - yer uchastkalarining inventarizatsiya qiymati
 - yer uchastkalarining bozor qiymati
 - yer uchastkalarining me'yoriy qiymati
- 12. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini budjetga to'lash muddatini ko'rsating**
- hisobot yilining 15 iyuli, 15 noyabriga qadar
 - hisobot yilining 15 iyunigacha, 15 dekabrigacha
 - hisobot yilining 15 dekabrigacha
 - hisobot yilining 15 oktyabriga qadar
- 13. To'langan jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i summasi belgilangan tartibda qaysi byudjetga tushadi?**
- Respublika budjetiga
 - mahalliy budjetga
 - pensiya jamg'armasiga
 - yo'l jamg'armasiga

8-MAVZU: AYRIM TOIFADAGI JISMONIY SHAXSLARGA SOLIQ SOLISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Mazkur mavzu bo'yicha quyidagi savollarga javob bering:

1. Tadbirkorlik faoliyatning ayrim turlarini amalga oshiruvchilar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni soliq solish obyekti va soliq solish bazasi nima?
2. Tadbirkorlik faoliyatning ayrim turlarini amalga oshiruvchilar tomonidan qat'iy belgilangan soliqning soliq stavkasini aytib bering.
3. Tadbirkorlik faoliyatning ayrim turlarini amalga oshiruvchilar tomonidan qat'iy belgilangan soliqning to'lash muddati qachon?
4. Davlat boji deb nimaga aytiladi?
5. Davlat boji stavkalari kim tomonidan belgilanadi?
6. Davlat bojining to'lovchilari kimlar?
7. Davlat bojining udirilish obyektini aytib bering.
8. Umumiy yurisdiksiya sudlarida davlat bojini to'lashdan ozod qilingan shaxslarni aytib bering.
9. Xo'jalik sudlarida davlat bojini to'lashdan ozod qilingan shaxslarni aytib bering.
10. Notarial harakatlar amalga oshirilganda davlat bojini to'lashdan ozod qilingan shaxslarni aytib bering.
11. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etishda davlat bojini to'lashdan ozod qilingan shaxslarni aytib bering.
12. Davlat bojini to'lash va hisobga o'tkazish tartibi qanday?
13. Yuridik shaxslarni tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari qanday soliq va boshqa majburiy to'lovlarni to'laydilar?
14. Konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarga soliq solish tartibini aytib bering.

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

- 1. Faoliyatning ayrim turlarini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat'iy belgilangan soliq hisob-kitobi soliq to'lovchilar tomonidan qaysi muddatda taqdim etiladi?**
 - a. hisobot yilining 15 fevraligacha
 - b. hisobot yilining 10 fevraligacha
 - c. hisobot yilining 15 yanvarigacha
 - d. hisobot yilining 10 yanvarigacha
- 2. Qat'iy belgilangan soliq bo'yicha soliq stavkasi qaysi mezon asosida belgilanadi?**
 - a. minimal ish haqi miqdori asosida

- b. faoliyat turi va minimal ish haqi miqdori asosida
 - c. faoliyat turi asosida
 - d. mahsulotni sotish hajmi asosida
- 3. Tadbirkorlik faoliyatning ayrim turlarini amalga oshiruvchilar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni to'lovchilar quyidagilardir:**
- a. ayrim faoliyat turlarini amalga oshiruvchi yuridik shaxslar
 - b. yakka tartibdagi tadbirkorlar
 - c. ayrim faoliyat turlarini amalga oshiruvchi yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar
 - d. Jismoniy shaxslar
- 4. Faoliyatning ayrim turlarini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat'iy belgilangan soliqning soliq solinadigan ob'ekti nima?**
- a. qat'iy belgilangan soliq belgilangan faoliyat turini tavsiflovchi fizik ko'rsatkich
 - b. tovar oborot
 - c. yer maydoni
 - d. faoliyat turi
- 5. Davlat boji bu -**
- a. yuridik ahamiyatga molik harakatlarni amalga oshirganlik va bunday harakatlar uchun vakolatli muassasalar va mansabdor shaxslar tomonidan hujjatlar berganlik uchun olinadigan majburiy to'lovdur.
 - b. mansabdor shaxslar tomonidan olinadigan majburiy to'lovdur.
 - c. vakolatli muassasalar tomonidan olinadigan majburiy to'lovdur
 - d. yuridik ahamiyatga molik harakatlarni amalga oshirganlik uchun olinadigan majburiy to'lovdur.
- 6. Davlat bojining stavkalari belgilanadi?**
- a. O'.R. Prezidenti qarori asosida
 - b. O'.R. Davlat soliq qo'mitasi tomonidan
 - c. O'.R. Moliya Vazirligi tomonidan
 - d. O'.R. Vazirlar Mahkamasi tomonidan
- 7. Davlat bojining to'lovchilari bo'lib hisoblanadi**
- a. Yuridik ahamiyatga molik harakatlar amalga oshirilishi xususida vakolatli muassasalarga murojaat qilayotgan jismoniy shaxslar
 - b. Hujjatlar berilishi xususida vakolatli muassasalarga murojaat qilayotgan jismoniy shaxslar
 - c. Yuridik ahamiyatga molik harakatlar amalga oshirilishi va hujjatlar berilishi xususida vakolatli muassasalar va mansabdor shaxslarga murojaat qilayotgan yuridik va jismoniy shaxslar
 - d. Yuridik ahamiyatga molik harakatlar amalga oshirilishi xususida vakolatli muassasalarga murojaat qilayotgan yuridik shaxslar
- 8. Qaysi satrda yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari to'laydigan soliqlar va majburiy to'lovlar to'g'ri ko'rsatilgan?**

- a. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'I, jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'I, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq, davlat boji, bojxona to'lovlari, avtotransport vositalarini olganlik va vaqtinchalik olib kirganlik uchun Respublika yo'l jamg'armasiga yig'im, sug'urta badali
 - b. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'I, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'I, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq, davlat boji, bojxona to'lovlari,
 - c. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'I, jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'I, yer qaridan foydalanganlik uchun soliq, davlat boji, bojxona to'lovlari, sug'urta badali
 - d. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'I, jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'I, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'I, davlat boji, bojxona to'lovlari, avtotransport vositalarini olganlik va vaqtinchalik olib kirganlik uchun Respublika yo'l jamg'armasiga yig'im
- 9. Qaysi satrda yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari to'laydigan sug'urta badalining stavkasi to'g'ri ko'rsatilgan?**
- a. Yiliga eng kam ish haqining bir baravaridan kam bo'lmagan miqdorda
 - b. Yiliga eng kam ish haqining ikki baravaridan kam bo'lmagan miqdorda
 - c. Yiliga eng kam ish haqining ikki yarim baravaridan kam bo'lmagan miqdorda
 - d. Yiliga eng kam ish haqining to'rt yarim baravaridan kam bo'lmagan miqdorda
- 10. Qaysi satrda yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari to'laydigan sug'urta badalining to'lash muddati to'g'ri ko'rsatilgan?**
- a. Hisobot yilining 1 oktyabrigacha
 - b. Hisobot yilining 15 oktyabrigacha
 - c. Hisobot yilining 15 dekabrigacha
 - d. Hisobot yilining 1 dekabrigacha

9-MAVZU: JISMONIY SHAXSLAR TOMONIDAN SOLIQ MAJBURIYATLARINI BAJARILISHINI NAZORAT QILISH

Mazkur mavzu bo'yicha quyidagi savollarga javob bering:

1. Uchastka soliq inspektori tushunchasi hamda uning ishini tashkil qilishning huquqiy va me'yoriy asoslarini aytib bering.
2. Soliq tayanch punkti va uchastka soliq inspektorining asosiy vazifalari nimalardan iborat?
3. Uchastka soliq inspektorining qanday huquq va majburiyatlarini bilasiz?
4. Uchastka soliq inspektori lavozimiga tayinlanadigan xodimga qanday talablar qo'yiladi?
5. Soliq qonunchiligini buzgan jismoniy shaxslarga qanday choralar qo'llaniladi?

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

- 1. Uchastka soliq inspektorining asosiy vazifasi nimadan iborat?**
 - a. belgilangan hududda mol-mulk solig'i, yer solig'i to'lovchi jismoniy shaxslarni, tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarni hisobga olish va soliqlarni to'lashlarini nazorat qiladi
 - b. belgilangan hududda qo'shilgan qiymat solig'i, foyda solig'i tushumlarini nazorat qiladi
 - c. belgilangan hududda aktsizosti mahsuloti ishlab chiqaruvchilarni nazorat qiladi
 - d. belgilangan hududda norezidentlar hisobini yuritadi
- 2. Uchastka soliq inspektori lavozimiga tayinlanadigan xodim qanday talablarga javob berishi kerak?**
 - a. davlat soliq tizimida 3 yillik staj, o'rta maxsus darajadan kam bo'lmagan iqtisodiyot, moliya yoki yuridik ixtisoslik bo'yicha ma'lumotga ega bo'lgan xodim
 - b. davlat soliq tizimiga yangidan tanlov asosida ishga qabul qilingan xodim
 - c. davlat soliq tizimida kamida 5 yil xizmat qilgan xodim
 - d. davlat soliq tizimida kamida 1 yil xizmat qilgan xodim
- 3. Jismoniy shaxsning soliq majburiyati quyidagi qaysi hollarda tugatiladi?**
 - a. jismoniy shaxsning vafot etishi bilan
 - b. jismoniy shaxsning doimiy yashash joyi o'zgarishi munosabati bilan
 - c. jismoniy shaxsning asosiy ish joyi o'zgarishi munosabati bilan
 - d. nafaqaga chiqishi munosabati bilan

- 4. Qaysi javobda jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan majburiy to'lov ko'rsatilgan?**
- a. ish haqidan ixtiyoriy sug'urtaga ajratma
 - b. yo'l jamg'armasiga majburiy ajratma
 - c. yagona ijtimoiy to'lov
 - d. ish haqidan byudjetdan tashqari pensiya jamg'armasiga sug'urta badali
- 5. Uchastka soliq inspektorining ishini tashkil qilishda huquqiy, me'yoriy hujjatlar qaysilar?**
- a. Soliq kodeksi
 - b. Fuqarolik kodeksi
 - c. Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks
 - d. "Davlat soliq xizmati to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli Farmonlari va Qarorlari, "Davlat soliq qo'mitasi to'g'risida"gi nizom
- 6. Uchastka soliq inspektori yashirin ishlab chiqarish va noqonuniy savdo faoliyatini aniqlaganda qanday choralar belgilaydi?**
- a. o'zi mustaqil choralar ishlab chiqadi
 - b. hokimiyatga yozma axborot taqdim etadi
 - c. davlat soliq inspeksiyasi rahbariyatiga yozma axborot beradi
 - d. ichki ishlar organlariga xabar beradi
- 7. Uchastka soliq inspektori lavozimi nima maqsadda tashkil etilgan?**
- a. belgilangan hududdagi soliq to'lovchilar, soliq solish obyektlari hamda soliq solish bilan bog'liq obyektlar to'liq va o'z vaqtida hisobga olinishini ta'minlash maqsadida
 - b. tumanda soliq to'lovchilar va obyektlarni aniqlash maqsadida
 - c. soliq tushumlarini to'g'ri prognoz qilish maqsadida
 - d. boqimanda qarzdorliklarni tugatish maqsadida
- 8. Uchastka soliq inspektorlari ish faoliyatini asosan qayerda yuritadilar?**
- a. hokimiyat tasarrufida
 - b. soliq tayanch punktida
 - c. bank tashkilotlarida
 - d. ichki ishlar organlarida

10-MAVZU: JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISHNING XORIJ MAMLAKATLAR AMALIYOTI

Mazkur mavzu bo'yicha quyidagi savollarga javob bering:

1. Zamonaviy soliq tizimida soliqqa tortishning qanday shakllari va usullari mavjud?
2. Jahon soliq modellari necha turga bo'linadi?
3. Jahon soliq modellarini o'ziga xos xususiyatlarini ayting?
4. AQSH da jismoniy shaxslardan daromad solig'i qanday tartibda undiriladi?
5. Amerika Qo'shma Shtatlarida jismoniy shaxslar daromad solig'i stavkalarini aytib bering.
6. Buyuk Britaniyada jismoniy shaxslar daromad solig'i stavkasini ayting.
7. Yaponiya soliq tizimini shakllanish bosqichlarini ayting.
8. Yaponiya soliq tizimida qanday soliqlar amal qiladi?
9. Yaponiyada daromadlarni deklaratsiyalash tartibi qanday?
10. Yaponiyada daromadlarni deklaratsiyalash bo'yicha beriladigan imtiyozlarni bilasizmi?

TARQATMA MATERIALLAR

Amerika Qo'shma Shtatlarida jismoniy shaxslarning daromad solig'i stavkalari²⁴

	yolg'iz (uylanmagan yoki oilali bo'lmaganlar)		oilali birgalikda (oilaviy daromadidan)		oilali yakka holda (alohida daromadlari bo'yicha)		oila boshlig'i (boshqa daromad oluvchilar oilada bo'lmaganda)		Soliq stav- kasi
2012 yil									
Daromadlar miqdori (AQSh dollarida)	0	8350	0	16700	0	8350	0	11950	10 %
	8350	33950	16700	67900	8350	33950	11950	45500	15 %
	33950	82250	67900	137050	33950	68525	45500	117450	25 %

²⁴ http://www.moneychimp.com/features/tax_brackets.htm

	82250	171550	137050	208850	68525	104425	117450	190200	28 %
	171550	372950	208850	372950	104425	186475	190200	372950	33 %
	372950	yuqori	372950	yuqori	186475	yuqori	372950	yuqori	35 %
2013 yil									
	0	8375	0	16750	0	8375	0	11950	10 %
	8375	34000	16750	68000	8375	34000	11950	45550	15 %
	34000	82400	68000	137300	34000	68650	45550	117650	25 %
Daromadlar miqdori (AQSh dollarida)	82400	171850	137300	209250	68650	104625	117650	190550	28 %
	171850	373650	209250	373650	104625	186825	190550	373650	33 %
	373650	yuqori	373650	yuqori	186825	yuqori	373650	yuqori	35 %

Amerika Qo‘shma Shtatlarida jismoniy shaxslar daromad solig‘i stavkalarining o‘zgarishi²⁵

1993-2000 yillar	2001 yil	2002 yil	2003-2013 yillar
		10 %	10 %
15 %	15 %	15 %	15 %
28 %	27,5 %	27 %	25 %
31 %	30,5 %	30 %	28 %

²⁵http://www.moneychimp.com/features/tax_brackets.htm

36 %	35,5 %	35 %	33 %
39,6 %	39,1 %	38,6 %	35 %

Buyuk Britaniyada jismoniy shaxslarni soliqqa tortishdagi toifalanishiga qarab majburiyatlarning tasniflanishi²⁶

Soliq to'lash majburiyatlari	Buyuk Britaniyada soliqqa tortishga asos bo'ladi
Rezidentvadamitsil	Jami daromadlari (chetelda olgan daromadlari ham kiradi)
Norezidentlar	Buyuk Britaniya manbalaridan olingan daromadlar
Kapital o'sishidan olinadigan soliq bo'yicha	Buyuk Britaniyada soliqqa tortishga asos bo'ladi
Rezident yoki odatiy rezident va domitsil	Jami kapital o'sishidan (chet-eldagi daromadlari ham kiritiladi)
Domitsilmaqomi bo'lmaganrezidentvaodatiyrezidentlar	Buyuk Britaniyadagi kapital o'sishi, cheteldagi kapital o'sishi bo'yicha o'tkazmalar
Norezident	Istisnolardan tashqari holatda kapital o'sishi bo'yicha o'tkazmalardan soliq undirilmaydi
Merossoliq'ito'lashbo'yicha.- ushbusoliqturibo'yichamerosqilibolinganmol- mulk, merosqilibqoldirayotgankishiningo'limidan 7 yiloldinega bo'lganmol-mulkiganisbatan soliqqatortiladi. Soliqsolinmaydiganmiqdorsifatida 2008-2009 moliyayilida 312000 funt sterling belgilanadivayagona 40 foizlistavkadaundiriladi	
Domitsillaruchun	Jami mol-mulk,jumladan,chet-eldagimol-mulklari ham
Domitsil maqomiga ega bo'lmaganlar	BuyukBritaniyadajoylashganmol-mulklarga

²⁶http://www.formationcompany.ru/article/uk_hom

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1. Buyuk Britaniyada jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i qanday stavkalarda undiriladi?

- a. progressiv
- b. proporsional
- c. regressiv
- d. aralash

2. AQShda jismoniy shaxslar daromadini deklaratsiyalash jarayonida deklaratsiya topshiruvchilar necha toifaga ajratiladi?

- a. 2 toifaga
- b. 3 toifaga
- c. 4 toifaga
- d. 5 toifaga

3. Rivojlangan mamlakatlar soliq tizimini qanday turlarga bo'lishimiz mumkin?

- a. Nostandart modellar, standart modellar
- b. Amerikacha model. Yaponiya modeli. Yevropa modeli. Nostandart modellar
- c. Yevropa modeli. Angliya modeli
- d. Amerikacha model, standart modellar

4. Soliq organlari markazlashuvining yo'qligi, federal, shtat va shahar tizimlarini mustaqilligi qaysi modelning o'ziga xos belgisi hisoblanadi?

- a. Nostandart modellar
- b. Evropa modeli
- c. Yaponiya modeli
- d. Amerikacha model.

5. Soliq faoliyatidagi bir xillik: yagona andozalar, yondashuvlar, talqin, deklaratsiyalar, ish printsiplari qaysi modelning o'ziga xos belgisi hisoblanadi?

- a. Yevropa modeli
- b. Amerikacha model
- c. Yaponcha model
- d. Nostandart modellar

6. AQSh soliq tizimi necha darajali?

- a. shtat va shahar
- b. federal va shahar
- c. federal, shtat va shahar
- d. federal va shtat

7. Buyuk Britaniyada jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i qanday stavkalarda undiriladi?

- a. Proportsional
- b. Progressiv
- c. Regressiv
- d. Aralash

8. AQShda jismoniy shaxslar daromadini deklaratsiyalash jarayonida soliq stavkalari qo'llashda deklaratsiya topshiruvchilar necha toifaga ajratiladilar?

- a. 2 toifaga
- b. 3 toifaga
- c. 4 toifaga
- d. 5 toifaga

9. Buyuk Britaniyada jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining quyi stavkasi qanday miqdorda belgilangan?

- a. 20%
- b. 15%
- c. 23%
- d. 10%

10. Yaponiyada jismoniy shaxslar mol-mulk solig'ini qanday stavkada to'laydilar?

- a. 0.75%
- b. 3.5%
- c. 1.4%
- d. 10%

11. Yaponiyada jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining yuqori stavkasi qanday miqdorda belgilangan?

- a. 30%
- b. 45%
- c. 35%
- d. 40%

12. Yaponiyada jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining quyi stavkasi qanday miqdorda belgilangan?

- a. 10%
- b. 5%
- c. 15%
- d. 20%

MUSTAQIL TA'LIM UCHUN MATERIALLAR

“Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanini mustaqil o’rganish uchun

TESTLAR

- 1. Jismoniy shaxslardan undiriladigan umumdavlat solig’i qaysi javobda ko’rsatilgan?**
 - a. mol-mulk solig’i
 - b. jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig’i
 - c. yer solig’i
 - d. transport vositalariga benzin, dizel yoqilg’isi va gaz ishlatganlik uchun olinadigan soliq

- 2. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig’ini hisoblash ma’suliyati kimga yuklatilgan?**
 - a. jismoniy shaxsning o’ziga
 - b. ish beruvchi yurudik shaxsga
 - c. soliq xizmati organlariga
 - d. tijorat banklariga

- 3. Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliqni to’lovchilari kimlar?**
 - a. moliya yilida soliq solinadigan daromadga ega bo’lgan O‘zbekiston Respublikasining rezident va norezedent jismoniy shaxslari
 - b. fuqaroligi bo‘lmagan jismoniy shaxslar
 - c. daromadga ega bo‘lgan O‘zbekiston Respublikasining jismoniy shaxslari
 - d. xorijiy davlatlar fuqarolari

- 4. Jismoniy shaxsning quyida keltirilgan qaysi daromadlari daromad solig’idan ozod qilingan?**
 - a. dividend ko‘rinishida olingan daromadlar
 - b. mehnat haqi tarzidagi daromadlar
 - c. mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar
 - d. davlat pensiyalari

- 5. 2018 yil uchun jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig’ining quyi stavkasi necha foiz?**
 - a. 9%
 - b. 8,5%
 - c. 0%
 - d. 7,5%

- 6. Ish vaqtdan tashqari tungi vaqtda, dam olish, bayram kunlarda ishlaganlik uchun to’lovlar qanday to’lovlarga kiradi?**
 - a. rag’batlantirish xususiyatiga ega to’lovlarga

- b. kompensatsiya to'lovlariga
 - c. ishlanmagan vaqt uchun haq to'lashga mulkiy daromadlarga
- 7. Yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadlar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'iga tortiladimi?**
- a. soliqqa tortiladi
 - b. ozod etilgan
 - c. soliqqa tortilmaydi
 - d. qisman tortiladi
- 8. Jismoniy shaxslarning qanday daromadlari soliq solish ob'ekti hisoblanadi?**
- a. O'zbekiston Respublikasi rezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi va undan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlari, O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlari
 - b. yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan qat'iy belgilangan soliq solinadigan daromadlar
 - c. O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlari, yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan qat'iy belgilangan soliq solinadigan daromadlar
 - d. O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining O'zbekiston Respublikasidan tashqarida olingan daromadlari
- 9. Quyidagi qaysi to'lovlar rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar jumlasiga kiradi?**
- a. xizmat safarlari vaqtidagi qonun hujjatlarida belgilangan normalardan ortiqcha kundalik xarajatlar uchun haq
 - b. ta'tilga qo'shimcha haqlar
 - c. belgilangan normalardan ortiqcha dala ta'minoti
 - d. o'qish bilan bog'liq ta'tilga va ijodiy ta'tillarga haq to'lash
- 10. Vaqtinchalik bir martalik ishlarni bajarishdan olingan daromadlar soliqqa tortiladimi?**
- a. soliq davri uchun eng kam ish haqining o'n ikki baravarigacha miqdorda ozod etiladi
 - b. soliq davri uchun eng kam ish haqining olti baravarigacha miqdorda ozod etiladi
 - c. agar bunday ishlarga yollash vaqtinchalik bir martalik ish bilan ta'minlash markazlari ko'magida amalga oshirilayotgan bo'lsa soliqqa tortilmaydi
 - d. quyi stavkada soliqqa tortiladi
- 11. Vafot etgan xodimning oila a'zolariga yoki oila a'zosi vafot etganligi munosabati bilan xodimga beriladigan moddiy yordam summalari soliqqa tortiladimi?**

- a. soliqqa tortiladi
 - b. ozod etiladi
 - c. soliq davri uchun eng kam ish haqining o'nikki baravarigacha miqdorda ozod etiladi
 - d. soliq davri uchun eng kam ish haqining to'rt baravarigacha miqdorda ozod etiladi
- 12. Jismoniy shaxslarning quyidagi qaysi daromadiga belgilangan eng kam stavka bo'yicha soliq solinadi?**
- a. grant beruvchidan olingan grantlar, shu jumladan chet davlatlar grantlari bo'yicha olingan summalar
 - b. korxonalar, muassasalar, tashkilotlar tomonidan vaqtinchalik qishloq xo'jaligi ishlariga yuborilgan jismoniy shaxslarning shu ishlarni bajarishdan olingan daromadlariga
 - c. musobaqalarda, ko'riklarda, tanlovlarda sovrinli o'rinlar uchun beriladigan sovrinlar, pul mukofotlari
 - d. yaratilgan fan, adabiyot va san'at asarlari (predmetlari) uchun jismoniy shaxslar tomonidan olingan daromadlar
- 13. Soliq xabarnomalarini tayyorlash va tarqatish ishlari kimning zimmasiga yuklatilgan?**
- a. uchastka soliq inspektorlariga
 - b. davlat soliq xizmati organlari bo'lim boshliqlariga
 - c. deklaratsiyalarni qabul qilish sho'basiga
 - d. mahalla vakillariga
- 14. Qaysi javobda deklaratsiya asosida soliq solinadigan daromadlar to'g'ri ko'rsatilgan?**
- a. mulkiy daromadlar, fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlar, pensiya, nafaqa, donorlik uchun pul mukofotlari, alimentlar, davlat pensiyalari
 - b. ikki va undan ko'p manbadan olingan soliq solinadigan daromad; O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar; mulkiy daromadlar, fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlar asosiy bo'lmagan ish joyidan olingan moddiy naf tarzidagi daromadlar
 - c. ikki va undan ko'p manbaadan olingan soliq solinadigan daromad; O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar, pensiya, nafaqa, donorlik uchun pul mukofotlari, alimentlar, davlat pensiyalari
 - d. pensiya, nafaqa, donorlik uchun pul mukofotlari, alimentlar, davlat pensiyalari
- 15. Deklaratsiya asosida soliq solinadigan daromadlar Soliq Kodeksining qaysi moddasida aks ettirilgan?**
- a. 192-modda

- b. 191-modda
 - c. 189-modda
 - d. 190-modda
- 16. Agar soliq to'lovchi daromadga ega bo'lib, lekin jami yillik daromadlar to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etmagan bo'lsa, davlat soliq xizmati organi....**
- e. ma'muriy javobgarlikka tortadi
 - f. penya undiradi
 - g. o'zidagi mavjud ma'lumotlar asosida soliq summasini eng yuqori stavkada hisoblaydi
 - h. jinoiy javobgarlikka tortadi
- 17. Jismoniy shaxslarning jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya shakli kim tomonidan tasdiqlanadi?**
- a. O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasi
 - b. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi
 - c. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis
 - d. O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va Moliya vazirligi
- 18. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 29.12.2017 yildagi PQ-3454-son qarori asosida Toshkent shahrida uy-joyi ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovi stavkasi 1 m2. uchun qancha bo'lgan?**
- a. 1500 so'm
 - b. 2000 so'm
 - c. 3000 so'm
 - d. 4500 so'm
- 19. Jismoniy shaxslardan tadbirkorlik faoliyati ayrim turlari bo'yicha olinadigan qat'iy belgilangan soliq bo'yicha soliq solish ob'ektini aniqlang.**
- a. yalpi daromad
 - b. yalpi tushum
 - c. sof foyda
 - d. fizik ko'rsatkich
- 20. Yangi tashkil qilinayotgan qat'iy belgilangan soliqni to'lovchilar hisob-kitoblarni qaysi muddatda taqdim etadilar?**
- a. davlat ro'yxatidan o'tkazilgan kundan e'tiboran 15 kundan kechiktirmay
 - b. davlat ro'yxatidan o'tkazilgan kundan e'tiboran 10 kundan kechiktirmay
 - c. davlat ro'yxatidan o'tkazilgan kundan e'tiboran 5 kundan kechiktirmay
 - d. davlat ro'yxatidan o'tkazilgan kundan e'tiboran 3 kundan kechiktirmay
- 21. Faoliyatning ayrim turlarini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat'iy belgilangan soliq hisob-kitobi soliq to'lovchilar tomonidan qaysi muddatda taqdim etiladi?**
- a. hisobot yilining 15 fevraligacha
 - b. hisobot yilining 10 fevraligacha
 - c. hisobot yilining 15 yanvarigacha

d. hisobot yilining 10 yanvarigacha

22. **2018 yil uchun jismoniy shaxslarning turar joylari, kvartirali (shaharlarda joylashgan umumiy maydoni 200 m². dan ortiq bo'lganlari bundan mustasno) dala hovli, garajlar va boshqa imoratlariga belgilangan mol-mulk solig'ining stavkasi necha foiz qilib belgilangan?**
- a. 0,2
 - b. 0,4
 - c. 0,35
 - d. 0,25
23. **Qaysi javobda jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ining soliq solinadigan ob'ekti to'g'ri keltirilgan?**
- a. motoaravachalar
 - b. uy joylar, kvartiralar, garajlar, bog' uylari, bino va inshootlari
 - c. avtomobillar
 - d. motorli qayiqlar
24. **Qaysi javobda jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ining soliq solinadigan bazasi to'g'ri ko'rsatilgan?**
- a. solish ob'ektlarining inventarizatsiya qiymati
 - b. soliq solish ob'ektlarining fizik ko'rsatkichdagi soni
 - c. soliq solish ob'ektlarining bozor qiymati
 - d. soliq solish ob'ektlarining birja bahosi
25. **Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i stavkalari..... bilan belgilanadi.**
- a. Moliya vazirligining qarori
 - b. Vazirlar Mahkamasining qarori
 - c. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori
 - d. Davlat soliq qo'mitasining qarori
26. **Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq ... tomonidan hisoblab chiqariladi.**
- a. jismoniy shaxslar
 - b. Davlat soliq boshqarmasi
 - c. davlat soliq xizmati organlari
 - d. Davlat soliq qo'mitasi
27. **Mol-mulkka mulk huquqi bir mulkdordan boshqasiga o'tganda, yangi mulkdor soliqni e'tiboran to'laydi**
- a. mulk huquqini qo'lga kiritgandan keyingi yildan
 - b. mulk huquqini qo'lga kiritgandan keyingi oydan

- c. mulk huquqini qo'lga kiritgan oydan
- d. mulk huquqini qo'lga kiritgandan 3 oydan keyin

28. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining to'lovchilari bo'lib kimlar hisoblanadi?

- a. egaligida yer uchastkalariga ega bo'lgan jismoniy shaxslar
- b. foydalanishida yer uchastkalariga ega bo'lgan jismoniy shaxslar
- c. mulk huquqi, egalik qilish huquqi, foydalanish huquqi yoki ijara huquqi asosida yer uchastkalariga ega bo'lgan jismoniy shaxslar, shuningdek yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari yer solig'ini to'lovchilardir
- d. o'z mulkida, egaligida va foydalanishida yer uchastkalariga ega bo'lgan yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari yer solig'ini to'lovchilardir

29. Ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini soliq solish ob'ekti bo'ladimi?

- e. ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari soliq solish ob'ekti bo'lmaydi
- f. ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari soliq solish ob'ekti bo'ladi
- g. Vazirlar Mahkamasining qarori asosida ayrim ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari soliq solish ob'ekti bo'ladi
- h. Davlat soliq qo'mitasining qarori asosida ayrim ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari soliq solish ob'ekti bo'ladi

30. Jismoniy shaxslarga yer solig'ini to'lash haqidagi to'lov xabarnomasini taqdim etish muddati qaysi satrda to'g'ri ko'rsatilgan.

- a. joriy yilning 1 mayigacha
- b. joriy yilning 25 apreiligacha
- c. joriy yilning 15 iyunigacha
- d. joriy yilning 5 yanvarigacha

31. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i stavkalari qanday me'yoriy hujjat bilan tasdiqlanadi?

- a. Vazirlar Mahkamasi qarori
- b. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori
- c. Moliya vazirligi qarori
- d. mahalliy davlat hokimiyati organlari qarori

32. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq stavkalari 2018 yil uchun necha martaga indeksatsiya qilindi?

- a. 1,15 martaga

- b. 1,3 martaga
- c. 1,2 martaga
- d. 2 martaga

33. Uchastka soliq inspektorining asosiy vazifasi nimadan iborat?

- a. belgilangan hududda mol-mulk solig'i, yer solig'i to'lovchi jismoniy shaxslarni, tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarni hisobga olish va soliqlarni to'lashlarini nazorat qiladi
- b. belgilangan hududda qo'shilgan qiymat solig'i, foyda solig'i tushumlarini nazorat qiladi
- c. belgilangan hududda aktsizosti mahsuloti ishlab chiqaruvchilarni nazorat qiladi
- d. belgilangan hududda norezidentlar hisobini yuritadi

34. Uchastka soliq inspektori lavozimiga tayinlanadigan xodim qanday talablarga javob berishi kerak?

- a. davlat soliq tizimida 3 yillik staj, o'rta maxsus darajadan kam bo'lmagan iqtisodiyot, moliya yoki yuridik ixtisoslik bo'yicha ma'lumotga ega bo'lgan xodim
- b. davlat soliq tizimiga yangidan tanlov asosida ishga qabul qilingan xodim
- c. davlat soliq tizimida kamida 5 yil xizmat qilgan xodim
- d. davlat soliq tizimida kamida 1 yil xizmat qilgan xodim

35. AQShda jismoniy shaxslar daromadini deklaratsiyalash jarayonida deklaratsiya topshiruvchilar necha toifaga ajratiladi?

- a. 2 toifaga
- b. 3 toifaga
- c. 4 toifaga
- d. 5 toifaga

36. Jismoniy shaxsning soliq majburiyati quyidagi qaysi hollarda tugatiladi?

- a. jismoniy shaxsning vafot etishi bilan
- b. jismoniy shaxsning doimiy yashash joyi o'zgarishi munosabati bilan
- c. jismoniy shaxsning asosiy ish joyi o'zgarishi munosabati bilan
- d. nafaqaga chiqishi munosabati bilan

37. Jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan mahalliy soliqlar tarkibi qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?

- e. jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i
- f. jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i
- g. jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i, qat'iy belgilangan soliq

- h. jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i, jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i

38. Qaysi javobda jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan majburiy to'lov ko'rsatilgan?

- e. ish haqidan ixtiyoriy sug'urtaga ajratma
- f. yo'l jamg'armasiga majburiy ajratma
- g. yagona ijtimoiy to'lov
- h. ish haqidan byudjetdan tashqari pensiya jamg'armasiga sug'urta badali

39. Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadi tarkibi qaysi javobda to'g'ri keltirilgan?

- e. mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar, moddiy naf tarzidagi daromadlar, mulkiy daromadlar, boshqa daromadlar
- f. moddiy naf tarzidagi daromadlar
- g. tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadlar
- h. mulkiy daromadlar

40. I-II guruh nogironlari uchun jismoniy shaxslarning daromad solig'i bo'yicha qanday imtiyoz ko'zda tutilgan?

- e. soliqqa tortiladigan daromad 30%ga kamaytiriladi
- f. soliqqa tortiladigan daromad 50%ga kamaytiriladi
- g. soliqqa tortiladigan daromad 30%, agar 16 yoshgacha ikkita bolasi bor bo'lsa kamaytiriladi
- h. har bir to'liq oy uchun eng kam ish haqining 4 baravari miqdorida kamaytiriladi

41. Quyida qayd etilgan soliqlarning qaysi biri umumdavlat solig'i hisoblanmaydi?

- a. yer solig'i
- b. qo'shilgan qiymat solig'i
- c. aksiz solig'i
- d. jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliq

42. 2018 yil uchun jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining eng yuqori stavkasi necha foiz?

- e. 25%
- f. 20%
- g. 16,5%
- h. 22,5%

- 43. Quyidagilardan qaysi biri jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'idan to'liq ozod etilgan?**
- e. budjet tashkilotlari xodimlari
 - f. nodavlat tashkiloti xodimlari
 - g. halqaro nohukumat tashkilotlarining mansabdor shaxslari, agar O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa
 - h. qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari xodimlari
- 44. Qaysi daromad jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining soliq solish ob'ekti bo'lmaydi?**
- e. mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar
 - f. moddiy naf tarzidagi daromadlar
 - g. mulkiy daromadlar
 - h. yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan qat'iy belgilangan soliq solinadigan daromadlar
- 45. Jismoniy shaxslarga xususiy mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan mol-mulkni realizatsiya qilishdan olingan daromadlar soliqqa tortiladimi?**
- a. soliqqa tortiladi
 - b. quyi stavkada soliqqa tortiladi
 - c. soliqqa tortilmaydi
 - d. yuqori stavkada soliqqa tortiladi
- 46. Ishlanmagan vaqt uchun haq to'lashga quyidagilardan qaysilari kiradi?**
- e. kasb mahorati uchun maoshiga ustama
 - f. murabbiylik uchun tarif stavkalariga va maoshlarga ustamalar
 - g. xodimning aybisiz bekor turib qolingan vaqt uchun haq to'lash
 - h. ko'p yil ishlaganlik uchun pul mukofoti va to'lovlar
- 47. Qonun hujjatlarida davlat stipendiyalari uchun belgilangan miqdorlarda ta'lim muassasalari tomonidan to'lanadigan stipendiyalardan soliq undiriladimi?**
- e. eng kam ish haqining 4 baravari miqdorigacha ozod etiladi
 - f. soliq davri uchun eng kam ish haqining 12 baravari miqdorigacha ozod etiladi
 - g. soliqqa tortiladi
 - h. soliqdan ozod etiladi
- 48. Quyidagi qaysi jismoniy shaxs soliq solishdan daromad olingan har bir oy uchun eng kam ish haqining 4 baravari miqdorida ozod qilinadi?**
- e. Mehnat Qahramoni unvonlariga sazovor bo'lgan shaxslar.

- f. xorijiy davlatlar diplomatik vakolatxonalarigi, konsullik muassasalariga xizmat ko'rsatadigan xodimlar tarkibiga kirgan shaxslar
- g. prokuratura organlarining daraja unvonlariga ega bo'lgan xodimlari
- h. gastrol-kontsert faoliyati bilan shug'ullanish huquqini beruvchi litsenziyasi bo'lgan shaxslar

49. Deklaratsiya yuzasidan to'lov xabarnomasi qanday holatlarda jismoniy shaxslarga yuboriladi?

- e. agar olingan deklaratsiya yuzasidan savollar tug'ilsa
- f. agar soliq ortiqcha to'langan bo'lsa
- g. agar deklaratsiya natijalariga ko'ra soliq qo'shimcha hisoblansa
- h. agar soliqqa penya hisoblansa

50. Jismoniy shaxslar jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani topshirish muddati qachon?

- e. hisobot yilidan keyingi yilning 1 iyulidan kechiktirmay
- f. hisobot yilidan keyingi yilning 1 fevralidan kechiktirmay
- g. hisobot yilidan keyingi yilning 1 apreldan kechiktirmay
- h. hisobot yilidan keyingi yilning 1 martidan kechiktirmay

51. Deklarant deklaratsiyani muddatida topshirmasa qanday chora belgilanadi?

- e. eng kam ish haqining 5 baravari miqdorida jarimaga tortiladi
- f. eng kam ish haqining 1 baravaridan 3 baravari miqdorida jarimaga tortiladi
- g. eng kam ish haqining 1 baravari miqdorida jarimaga tortiladi
- h. eng kam ish haqining 3 baravaridan 5 baravari miqdorida jarimaga tortiladi

52. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 29.12.2017 yildagi PQ-3454-son qarori asosida Nukus shahri va viloyat buysunividagi shaharlarda uy joyni ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovi stavkasi 1 m² uchun qancha belgilangan?

- e. 3000 so'm
- f. 1500 so'm
- g. 2000 so'm
- h. 4500 so'm

53. Qaysi javobda mol-mulkni ijaraga berishdan daromadlar oladigan jismoniy shaxslar dastlabki deklaratsiyani taqdim etishi to'g'ri ko'rsatilgan:

- e. har chorakdan keyingi oyning 15 sanasigacha

- f. shunday daromadlar yuzaga kelgan oydan e'tiboran oy tugagach, 5 kunlik muddatda
- g. joriy yildan keyingi yilning 15 martidan kechiktirmay
- h. o'tgan soliq davridan keyingi yilning 15 yanvariga qadar

54. Yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar quyidagi qaysi toifaga kiradi?

- e. mikrofirma
- f. kichik korxonalar
- g. kichik biznes sub'ektlari
- h. yirik biznes sub'ektlari

55. Qat'iy belgilangan soliq bo'yicha soliq stavkasi qaysi mezon asosida belgilanadi?

- e. minimal ish haqi miqdori asosida
- f. faoliyat turi va minimal ish haqi miqdori asosida
- g. faoliyat turi asosida
- h. mahsulotni sotish hajmi asosida

56. Qaysi javobda mol-mulk solig'ini to'lovchilar to'g'ri keltirilgan?

- e. mulkida soliq solinadigan mol-mulki bo'lgan jismoniy shaxslar
- f. II guruh nogironlari
- g. mulkida soliq solinadigan mol-mulki bo'lgan fermer xo'jaliklari
- h. uchala darajadagi "Shuhrat" ordeni bilan taqdirlanganlar

57. 2018 yil uchun jismoniy shaxslarning shaharda joylashgan umumiy maydoni 200 m² dan oshiq va 500 m² gacha bo'lgan turar joylar va kvartiralariga belgilangan mol-mulk solig'i stavkasi necha foiz?

- a. 0,3%
- b. 0,25%
- c. 0,20%
- d. 0,35%

58. Quyida keltirilgan jismoniy shaxslardan qaysilari jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ini to'lashdan ozod etilgan?

- a. O'zbekiston Qahramoni unvoniga sazovor bo'lganlar
- b. madaniyat va xalq ta'limi xodimlari
- c. O'zbekiston Qahramoni unvoniga sazovor bo'lganlar, madaniyat va xalq ta'limi xodimlari
- d. og'ir mehnat sharoitida ishlovchilar

59. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozlar jismoniy shaxslar tomonidan tadbirkorlik faoliyati uchun foydalaniladigan soliq solish ob'ektlariga nisbatan....

- a. qo'llanilmaydi
- b. qisman qo'llaniladi
- c. qo'llaniladi
- d. tegishli vazirlik qarorlari asosida qo'llaniladi

60. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozlar.....

- a. mulkdorning barcha mol-mulk ob'ektlariga taalluqli bo'ladi
- b. mulkdorning tadbirkorlik maqsadlarida foydalanayotgan mol-mulk ob'ektlariga taalluqli bo'ladi
- c. mulkdorning tanloviga binoan faqat bitta mol-mulk ob'ektga taalluqli bo'ladi
- d. mulkdorning ijaraga bergan mol-mulk ob'ektlariga taalluqli bo'ladi

61. Jismoniy shaxslarning mol-mulkleri qaysi tashkilot tomonidan baholanadi?

- a. soliq inspeksiyalari tomonidan
- b. Davlat soliq qo'mitasi tomonidan
- c. texnik inventarizatsiyalash byurosi
- d. Davlat notariuslari tomonidan

62. Meros bo'yicha o'tgan mol-mulkdan soliq qachondan undiriladi?

- a. mulk huquqi vujudga kelgan oydan e'tiboran
- b. mulk huquqi vujudga kelgan oydan keyingi oydan boshlab
- c. mulk huquqi vujudga kelgan yildan keyingi yil boshidan
- d. mulk huquqi vujudga kelgan kundan boshlab

63. 2018 yilda jismoniy shaxslar mol-mulkini kadastr qiymati bo'lmasa soliq undirish uchun boshqa shahar va qishloq joylarda qanday shartli qiymat qabul qilinadi?

- a. 90 000 ming so'm
- b. 210 000 ming so'm
- c. 42 000 ming so'm
- d. 60 800 ming so'm

64. Mol-mulk yil davomida bir mulkdordan boshqasiga o'tganda soliqni birinchi mulkdor to'laydi.

- a. yilning 1 yanvaridan e'tiboran mulk huquqini yo'qotgan oyning boshlanishiga qadar
- b. mulk huquqini yo'qotgan yilning oxirigacha

- c. mulk huquqini yo'qotgan oydan keyingi oygacha
- d. mulk huquqini yo'qotgan chorakning oxirigacha

65. Quyidagi jismoniy shaxslardan qaysilari jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'idan ozod etilmagan?

- a. uchala darajali Shuhrat ordeni bilan taqdirlanganlar
- b. II guruh nogironlari
- c. Sovet Ittifoqi Qaxramoni
- d. yolg'iz bo'lmagan, boquvchisi bor pensionerlar

66. Qaysi javobda jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining soliq solinadigan bazasi to'g'ri berilgan?

- a. yer uchastkalarining maydoniga doir ma'lumotlar
- b. yer uchastkalarining inventarizatsiya qiymati
- c. yer uchastkalarining bozor qiymati
- d. yer uchastkalarining me'yoriy qiymati

67. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini budjetga to'lash muddatini ko'rsating

- a. hisobot yilining 15 iyuli, 15 noyabriga qadar
- b. hisobot yilining 15 iyunigacha, 15 dekabrigacha
- c. hisobot yilining 15 dekabrigacha
- d. hisobot yilining 15 oktyabriga qadar

68. To'langan jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i summasi belgilangan tartibda qaysi byudjetga tushadi?

- a. Respublika budjetiga
- b. mahalliy budjetga
- c. pensiya jamg'armasiga
- d. yo'l jamg'armasiga

69. Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan suv resurslaridan foydlanganlik uchun soliq bo'yicha soliq davrini aniqlang.

- a. yil choragi
- b. 1 oy
- c. kalendar yil
- d. 6 oy

70. Buyuk Britaniyada jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i qanday stavkalarda undiriladi?

- a. progressiv
- b. proporsional
- c. regressiv
- d. aralash

71. Uchastka soliq inspektorining ishini tashkil qilishda huquqiy, me'yoriy hujjatlar qaysilar?

- a. Soliq kodeksi
- b. Fuqarolik kodeksi
- c. Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks
- d. "Davlat soliq xizmati to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli Farmonlari va Qarorlari, "Davlat soliq qo'mitasi to'g'risida"gi nizom

72. Uchastka soliq inspektori yashirin ishlab chiqarish va noqonuniy savdo faoliyatini aniqlaganda qanday choralar belgilaydi?

- a. o'zi mustaqil choralar ishlab chiqadi
- b. hokimiyatga yozma axborot taqdim etadi
- c. davlat soliq inspeksiyasi rahbariyatiga yozma axborot beradi
- d. ichki ishlar organlariga xabar beradi

73. Jismoniy shaxslardan olinadigan mahalliy soliqlarning o'ziga xos xususiyatlari qaysi javobda aks etgan?

- e. hisoblangan soliq summalari faqat plastik kartalar orqali undiriladi
- f. hisoblangan soliq summalari faqat pul o'tkazish usulida undiriladi
- g. hisoblangan soliq summalari asosan naqd pul va plastik kartalar orqali undiriladi
- h. hisoblangan soliq summasi natura shaklida undiriladi

75. Jismoniy shaxslardan olinadigan mahalliy soliqlarni hisoblash ma'suliyati kimga yuklatilgan?

- a. moliya bo'limiga
- b. soliq inspeksiyasiga
- c. soliq to'lovchi jismoniy shaxsga
- d. iqtisodiyot bo'limiga

76. Jismoniy shaxslardan undiriladigan daromad solig'i iqtisodiy mohiyatiga ko'ra...

- a. egri soliq
- b. real soliq
- c. to'g'ri soliq

d. umumdavlat solig'i

77. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va qat'iy belgilangan soliqlarni hisoblab chiqarish uchun 2015 yil 1 yanvardan boshlab qanday tartib o'rnatildi?

- e. soliq solish shkalasi va qat'iy belgilangan soliq stavkalari eng kam ish haqi miqdoridan kelib chiqib aniqlanadi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomida o'zgarishiga qarab hisoblanadi
- f. soliq solish shkalasi va qat'iy belgilangan soliq stavkalari yil boshiga - 2015 yil 1 yanvarga belgilangan eng kam ish haqi miqdoridan kelib chiqib aniqlanadi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomida o'zgarishiga qaramasdan qayta ko'rib chiqilmaydi
- g. soliq solish shkalasi va qat'iy belgilangan soliq stavkalari yil boshiga - 2015 yil 1 yanvarga belgilangan eng kam ish haqining 30 foizi miqdoridan kelib chiqib aniqlanadi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomida o'zgarishiga qaramasdan qayta ko'rib chiqilmaydi
- h. soliq solish shkalasi va qat'iy belgilangan soliq stavkalari yil boshiga - 2015 yil 1 yanvarga belgilangan eng kam ish haqining 50 foizi miqdoridan kelib chiqib aniqlanadi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomida o'zgarishiga qaramasdan qayta ko'rib chiqilmaydi

78. Jismoniy shaxslarning mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlari tarkibiga qanday daromadlar kiradi?

- a. rag'batlantirish xususiyatiga ega bo'lgan to'lovlar
- b. rag'batlantirish xususiyatiga ega bo'lgan to'lovlar, kompensatsiya to'lovlari, ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash
- c. ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash
- d. foiz va dividend ko'rinishida olingan daromadlar

79. Jismoniy shaxslarning mulkiy daromadiga qanday daromadlar kiradi?

- a. dividend, mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar
- b. mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar
- c. tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadlar
- d. moddiy naf tarzidagi daromadlar

80. 2018 yil uchun ish haqidani daromad solig'ini hisoblashda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining uchinchi stavkasi necha foiz?

- a. 16,5%
- b. 17%
- c. 22,5%

d. 18%

81. Quyidagi qaysi to'lov ishlanmagan vaqt uchun haq to'lashga kirmaydi?

- a. o'qish bilan bog'liq ta'tilga va ijodiy ta'tillarga haq to'lash
- b. qayta tayyorlash va malakasini oshirish vaqtida to'lanadigan ish haqi
- c. doimiy ishi yo'lda kechadigan, qatnov tusiga ega bo'lgan xodimlarning ish haqiga ustamalar
- d. yillik ta'til uchun haq to'lash

82. O'zbekiston Respublikasida jismoniy shaxslarning dividend va foiz ko'rinishida oladigan daromadlari qanday stavkada soliqqa tortiladi?

- a. 12%
- b. 13%
- c. 14%
- d. 10%

83. Yuridik shaxslar amalga oshiradigan quyidagi qaysi xarajat jismoniy shaxslarning daromadi sifatida qaralmaydi?

- a. xodimlarni ish joyiga olib kelish va qaytarib olib ketish xarajatlari
- b. ko'p yil ishlaganlik uchun pul mukofoti va to'lovlar
- c. maxsus tibbiy parvarishga muhtoj jabrlanuvchilarga qo'shimcha xarajatlar uchun oyiga eng kam ish haqining 5 baravari miqdoridagi to'lovlar
- d. o'qish bilan bog'liq ta'tilga va ijodiy ta'tillarga haq to'lash

84. Chet davlatlar grantlari bo'yicha olingan summalar jismoniy shaxslarning qaysi daromadlari guruhiga kiradi?

- a. mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar
- b. mulkiy daromadla
- c. moddiy naf tarzidagi daromadlar
- d. boshqa daromadlar

85. O'zbekiston Respublikasi oliy o'quv yurtlarida ta'lim olish uchun (o'zining o'qishi yoki 26 yoshga to'lmagan farzandlarining o'qishi uchun) yo'naltiriladigan summalar soliqqa tortiladimi?

- a. soliq davri uchun eng kam ish haqining 12 baravarigacha miqdorda ozod etiladi
- b. ozod etiladi
- c. soliqqa tortiladi
- d. soliq davri uchun eng kam ish haqining 20 baravarigacha miqdorda ozod etiladi

86. O'zbekiston rezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar deklaratsiya bo'yicha hisoblangan daromad solig'ini qaysi sanagacha to'lashlari lozim?

- a. 1 aprel
- b. 1 iyun
- c. 1 may
- d. 1 sentyabr

87. 2018 yil uchun jismoniy shaxslarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisob varaqasiga majburiy ajratma miqdorini aniqlang.

- a. 1%
- b. 2%
- c. 3%
- d. 1,5%

88. Mol-mulkni ijaraga berishdan daromad olayotgan jismoniy shaxs daromad to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etadimi?

- a. deklaratsiya taqdim etmaydi
- b. dastlabki deklaratsiyani taqdim etadi
- c. yakuniy deklaratsiyani taqdim etadi
- d. dastlabki va yakuniy deklaratsiyani taqdim etadi

89. Qaysi toifadagi fuqarolar jami yillik daromad to'g'risida deklaratsiya topshiradi?

- a. hamma toifadagi fuqarolar
- b. ikki va undan ortiq daromad manbaiga ega bo'lgan hamma toifadagi fuqarolar
- c. yakka tartibda mehnat faoliyati bilan shug'ullanuvchi shaxslar
- d. faqat o'rindoshlik bo'yicha ishlovchilar

90. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 29.12.2017 yildagi PQ-3454-son qarori asosida boshqa aholi punktlarida uy joyini ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovi stavkasi 1 m² uchun qancha belgilangan?

- a. 4500 so'm
- b. 2000 so'm
- c. 3000 so'm
- d. 1500 so'm

91. Qaysi javobda qat'iy belgilangan soliqning to'lovchilari to'g'ri ko'rsatilgan?

- a. yakka tartibdagi tadbirkorlar va ayrim turdagi faoliyat bilan shug'ullanuvchi yuridik va jismoniy shaxslar

- b. dehqon xo'jaliklari
- c. fermer xo'jaliklari
- d. gastrol kontsert faoliyati bilan shug'ullanish uchun litsenziyaga ega bo'lganlar

92. Qat'iy belgilangan soliq bo'yicha soliq davrini aniqlang.

- a. 1 oy
- b. 1 chorak
- c. 1 yil
- d. 6 oy

93. Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni to'lash muddatini ko'rsating.

- a. har oyda, tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilayotgan oyning 1 kunidan kechiktirmay
- b. har oyda, tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan oyning 25 kunidan kechiktirmay
- c. har oyda, tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan oyning 15 kunidan kechiktirmay
- d. har oyda hisobot oyidan keyingi oyning 10 kunidan kechiktirmay

94. Jismoniy shaxslarga mol-mulk solig'ini to'lash haqidagi to'lov xabarnomasi qaysi muddatdan kechiktirmay taqdim etiladi?

- a. joriy yilning 5 yanvarigacha
- b. joriy yilning 25 apreiligacha
- c. joriy yilning 15 iyunigacha
- d. joriy yilning 1 mayigacha

95. Jismoniy shaxslar mol-mulk solig'ini qaysi muddatlarda to'laydilar?

- a. 15 yanvarga qadar
- b. 15 noyabrga qadar
- c. 15 oktyabrga qadar
- d. 15 iyun va 15 dekabrga qadar

96. 2018 yil uchun jismoniy shaxslarning shaharda joylashgan umumiy maydoni 500 kv.m.dan oshiq bo'lgan turar joylar va kvartiralariga belgilangan mol-mulk solig'ining stavkasi necha foiz?

- a. 0,2
- b. 0,3
- c. 0,25
- d. 0,35

97. 2018 yilda agar jismoniy shaxslar mol-mulking inventarizatsiya qiymati bo'lmasa soliq undirish uchun Toshkent shahri va viloyat markazlarida qanday shartli qiymat qabul qilinadi?

- a. 20480,0 ming so'm
- b. 20328,0 ming so'm
- c. 210 000 ming so'm
- d. 90 000 ming so'm

98. Qaysi javobda pensionerlar uchun mol-mulk solig'i bo'yicha soliq solinmaydigan eng kam miqdor to'g'ri ko'rsatilgan?

- a. umumiy maydonning 62 m² hajmida
- b. umumiy maydonning 60 m² hajmida
- c. umumiy maydonning 65 m² hajmida
- d. umumiy maydonning 55 m² hajmida

99. Mol-mulk butunlay vayron bo'lgan hollarda mol-mulk solig'ini undirish ... to'xtatiladi.

- a. mol-mulk butunlay vayron bo'lgandan keyingi yildan e'tiboran
- b. mol-mulk butunlay vayron bo'lgan oydan e'tiboran
- c. mol-mulk butunlay vayron bo'lgandan keyingi oydan e'tiboran
- d. mol-mulk vayron bo'lgan kundan e'tiboran

100. Yer solig'ini joriy etishdan ko'zlangan maqsadlarni ko'rsating.

- a. davlat budjetini moliyaviy mablag'lar bilan ta'minlash
- b. davlat budjetini moliyaviy mablag'lar bilan ta'minlash va yer resurslaridan samarali hamda oqilona foydalanishni rag'batlantirish
- c. fiskal funksiyani bajarish
- d. mahalliy budjet daromadlarini moliyaviy mablag'lar bilan ta'minlash

101. Yer uchastkalarini Vazirlar Mahkamasining qaroriga asosan ijaraga olgan jismoniy shaxslarga yer solig'ini to'lovchilar uchun belgilangan imtiyozlar tadbiiq etiladimi?

- a. tadbiiq etiladi
- b. qisman tadbiiq etiladi
- c. tadbiiq etilmaydi
- d. pasaytiruvchi koeffitsientlar qo'llaniladi

102. Quyida keltirilgan jismoniy shaxslardan qaysilari yer solig'ini to'lashdan ozod etilgan?

- a. I va II guruh nogironlari
- b. madaniyat va xalq ta'limi xodimlari

- c. yolg'iz bo'lmagan, boquvchisi bor pensionerlar
- d. og'ir mehnat sharoitida ishlovchilar

103. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining soliq solinadigan obykti qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?

- e. yakka tartibda uy-joy qurilishi uchun meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilishga berilgan yer uchastkalari
- f. ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari
- g. tarixiy-madaniy ahamiyatga molik yer uchastkalari
- h. sog'lomlashtirish ahamiyatiga molik yer uchastkalari

104. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i..... tomonidan hisoblab chiqariladi

- a. jismoniy shaxslar
- b. Davlat soliq qo'mitasi
- c. Davlat soliq boshqarmasi
- d. Davlat soliq xizmati organlari

105. Jismoniy shaxslar yer solig'ini amalga oshirish maqsadida Toshkent shaxri nechta zonaga bo'linadi?

- a. 14 zona
- b. 13 zona
- c. 5 zona
- d. 4 zona

106. Yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq stavkasi qaysi qaror asosida belgilanadi?

- a. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi qarori
- b. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori
- c. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati qarori
- d. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori

107. Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan suv resurslaridan foydlanganlik uchun soliqning hisob-kitobini taqdim etish muddatini ko'rsating.

- a. har oyda, hisobot oyidan keyingi oyning 10 kundan kechiktirmay
- b. soliq davridan keyingi yilning 25 yanvarigacha
- c. har chorakda, chorak ikkinchi oyining 25 kundan kechiktirmay
- d. yilda bir marta hisobot davrining 15 dekabrigacha

108. Uchastka soliq inspektori lavozimi nima maqsadda tashkil etilgan?

- a. belgilangan hududdagi soliq to'lovchilar, soliq solish obyektlari hamda soliq solish bilan bog'liq obyektlar to'liq va o'z vaqtida hisobga olinishini ta'minlash maqsadida
- b. tumanda soliq to'lovchilar va obyektlarni aniqlash maqsadida
- c. soliq tushumlarini to'g'ri prognoz qilish maqsadida
- d. boqimanda qarzdorliklarni tugatish maqsadida

109. Uchastka soliq inspektorlari ish faoliyatini asosan qayerda yuritadilar?

- a. hokimiyat tasarrufida
- b. soliq tayanch punktida
- c. bank tashkilotlarida
- a. ichki ishlar organlarida

GLOSSARIY

atamalar			atamaningo'zbektilidagima'nosi
atamaningingliztilidan omlanishi	atamaningo'zbektilidan omlanishi	atamaningrustilidanomlanishi	
Property	Mol-mulk	Imushchestvo	Mulkuhuquqiasosidategishlibo'lganaktivlar
Taxsystem	Soliqtizimi	Nalogovayas	Soliqtizimi -

		istema	solliqlarvayig'implarniundirishbilanbog'l iqiymunosabatlarhuquqme'yorlari nitartibgasolishtamoyillarigaasoslangan tizimdir
Incometax	Daromadsoli g'i	Podoxodniy nalog	To'g'risolliqlarningasosiyshakli. Jismoniyoyuridikshaxslarningjamida romadidanamaldagiqonunhujjatlarigam uvofiqhujjatlarbilantasdiqlanganxarajatl arinichegirganholdafoizdahisoblanganu lushi
Tax Declaration	Solliqdeklara tsiyasi	Nalogovaya deklaratsiya	Solliqto'lovchining solliqorganigama'lum birdavroralig'idaolgandaromadlar hamd aungaqo'llaniladigan chegirmavaimtiyo zlar ni o'zida aks ettirgan maxsus shakldagi rasmiy bayonoti. Solliq organi ungavaamaldagi solliq stavka lariga asoslanib, to'lanish belgilangan solliq summalari un dirilishini nazorat qiladi
Taxes payable	To'lanadigan solliqlar	Nalogi kuplate	To'lanadigan solliq miqdori
Property income	Mulkiy daromadlar	Imushchestvenniy doxod	Mulklarni realizatsiya qilishdani yoki ularni ijaraga berishdan olingan daromadlar
Miscellaneous income	Boshqaromadlar	Prochie doxodi	Savdovako'chmas mulk biznesida foydalanilmaydigan intellektual mulk ob'ektlari danolinadigan daromadlar
Chargeable gain	Solliq qatortiladigan daromad	Oblagaemiyo doxod	Yuridik va jismoniy shaxslarning solliq qatortiladigan yalpidaromadining bir qismi
Taxpayer	Solliqto'lovchi	Nalogoplatschik	Qonunchilikka ko'ra, tegishli solliqlarni to'lash majburiyatizim masigayuklatilgan yuridik yoki jismoniy shaxs
Tax agent	Solliq agenti	Nalogoviy agent	Solliq agent uchun solliq qonunchiligida bos hqachayondashuv nazardatutilmagan bo'lsa, usolliqto'lovchi bilan bir xil huquqga ega dir. Solliq agenti, o'zito'lanayotgan solliqning to'lovchi yoki to'lovchisi emasligidan qat'iy nazar, solliqlarni hisoblash, ushlab qolish va o'tkazish vazifalarini amalga oshiradi

Intellectual property	Intellektual mulk ob'ektlari	Intellektualnayasobstvennost	qonundoirasidainsonningijodiyfaoliyatini atijasidayaratilganadabiy, badiiy, san'at asarlarivasanootnamunasidir
Individual income tax rates of OECD countries	IHRT mamlakatlari individual daromad solig' istavkalar	Individualni estavkipodoxodnogonalogavstranaxOESR	IHRT mamlakatlari individual daromad solig' istavkalarifederal darajadayuqorimarjinal individual daromad solig'larini hamda federal vama halliy daromad solig'lar vaqo' shimchato'lovlarnitasvir laydi.
Tax advantage (tax allowance)	Soliq imtiyozlari	Nalogovielgoti	Kompaniyaning yoki individual shaxsning soliqqatortiladigan daromadi kamaytirish maqsadida soliqqonunchiligidaruxsaberilgan imtiyozlarniyalpidaromad danc hegirilishi
Stock interest	Aktiyalar paketi	Paketaksiy	Bittahissadorgategishlibo'lgan bir qancha aktiyalar paketi
Resident	Rezident	Rezident	Ma'lum bir davlatda davlatro'yxatidano'tgan vama zkur davlatqonunchiligigato'liq bo'ysunadigan yuridik va jismoniy shaxslar
Types of Taxes	Soliqturlari	Vidinalogov	Har bir mamlakat soliq organlariturlichasoliqturlarini undiradi. Soliqturlarining nomlanishi ham davlatlarningo'zigaxossoliqtizimidankelibchiqib farqlanadi. Lekinko'pchilik solig'lar: daromad, foydava kapitaldan foyda, mulk solig' ihamdatovarvaxizmatlardanolinadigan solig'lar kabisinflanadi.
Corporate income tax rates in Germany	Germaniya shaxsiy daromad solig' stavkasi	Individualni xstavokpodoxodnogonalogav Germanii	Germaniyada shaxsiy daromad solig' istavkalar Germaniya solig'yukini taqqoslaganda soliq stavkalariv asoliqbazasini hisobga olamiz. Germaniyada soliq bazasipastroqbo'lishi mumkin
Inland Revenue Service (IRS)	Ichki daromadlar xizmati	Slujbavnutrennixdov	AQSh soliq xizmati. Soliqqa oid qonunchilikning amal qilinishi ustidannazoratni amalga oshiruvchi vasoliqlarni undiruvchi AQSh hukumatidavlat organi. Buyuk Britaniyada solig'larini undirish Bos hqarmasiga ekvivalent tashkilotdir
Bank interest	Bank foizi	Bankovskiyprotsent	Kredit bo'yicha o'lanadigan foizlarning bir turibo'lib, karz beruvchi sifatida banklaryuzagachiqadi

Transferpricing	Transfertbaholash	Transfertnoetsenoobrazovaniye	Bushundayvositabo'lib, undakompaniyalarsoliqmajburiyatlarini minimallashtirishmaqsadida o'z mahsulotlarini do'stona munosabatdayokibog'liq kompaniyalarga sotish yoki tannarxidan past narxlarda berishi
Loanrelationships	Kreditmunosabatlari	Kreditni o'tinosheniya	Shudani berish, undan foydalanish va so'ndirish bilan bog'liq qarz beruvchi va qarzoluvchilarning munosabatlari
Intellectual property	Intellectual mulk ob'ektlari	Intellectualni yasobstvennost	Qonun doirasida insonning ijodiy faoliyati natijasida yaratilgan adabiy, badiiy, san'at asarlariga sanoat munosidir

ILOVALAR

1. O'QUV DASTUR

2. ISHCHI OQUV DASTURI

YAKUNIY NAZORAT SAVOLLARI

Savolnoma-1

1. “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining predmeti, vazifalari va o‘rganish usullari.
2. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig‘i stavkalari va uni tabaqalashtirish mezonlari.
3. Jismoniy shaxslar to‘laydigan solikli to‘lovlarga umumiy tavsifnoma.

Savolnoma-2

1. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortishning o‘ziga xos jihatlari.
2. Jismoniy shaxslar to‘laydigan yer solig‘ini hisoblash va byudjetga to‘lash tartibi.
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i bo‘yicha beriladigan imtiyozlar va ularning guruhlanishi.

Savolnoma-3

1. Ortiqcha to‘langan soliq summalarini boshqa soliqlar hisobiga so‘ndirish yoki qaytib berish tartibi va muddatlari.
2. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliq to‘lovchilari va soliq ob‘ekti.
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig‘i stavkalari va uni tabaqalashtirish mezonlari.

Savolnoma-4

1. Jismoniy shaxslar to‘laydigan solikli to‘lovlarga umumiy tavsifnoma.
2. Jismoniy shaxslarning mehnat haqi shaklida oladigan daromadlarini soliqqa tortish tartibi.
3. Jismoniy shaxslar to‘laydigan yer solig‘i, soliq ob‘ekti va soliq stavkalari.

Savolnoma-5

1. Jismoniy shaxslar to‘laydigan to‘g‘ri soliqlarning o‘ziga xos xususiyatlari.
2. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig‘i stavkalari va uni tabaqalashtirish mezonlari.
3. Jismoniy shaxslarning mehnat haqi shaklida oladigan daromadlarini soliqqa tortish tartibi.

Savolnoma-6

1. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i bo'yicha imtiyozlar.
2. Jismoniy shaxslarning mehnat haqi shaklida oladigan daromadlarini soliqqa tortish tartibi.
3. Jismoniy shaxslar mol-mulkidan soliqni hisoblash va undirish tartibi.

Savolnoma-7

1. Jismoniy shaxslar mol-mulkidan soliqni hisoblash va undirish tartibi.
2. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i va soliq ob'ekti.
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblash va byudjetga to'lash tartibi.

Savolnoma-8

1. Jismoniy shaxslardan undiriladigan mahalliy soliqlarni undirish tartibi.
2. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliq to'lovchilari va soliq ob'ekti.
3. Soliq imtiyozi va uning turlari.

Savolnoma-9

1. Soliq elementlari mohiyati va tarkibi.
2. Jismoniy shaxslarning tadbirkorlik faoliyatidan oladigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari.
3. Jismoniy shaxslar daromadlarini deklaratsiya bo'yicha undirish tartibi.

Savolnoma-10

1. Soliq stavkasini mazmuni va turlari.
2. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqni hisoblash va undirish tartibi.
3. Mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozga ega bo'lgan jismoniy shaxslar.

Savolnoma-11

1. Moddiy naf tarzidagi daromadlar tarkibi.
2. Yillik daromad xaqidagi deklaratsiyani taqdim etuvchi jismoniy shaxslar toifasi.
3. Jismoniy shaxslar mol-mulkidan soliqni hisoblash va undirish tartibi.

Savolnoma-12

1. Soliqlarni funktsiya va vazifalari, ular o'rtasidagi o'xshashlik va farqli jihatlar.
2. Tadbirkorlik va uning turlari. Tadbirkorlik faoliyatining sub'ektlari.
3. Chet mamalakatlarda jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlar: daromad solig'i, yer va mulk soliqlari.

Savolnoma-13

1. Soliq elementlari mohiyati va tarkibi.
2. Soliq solinadigan mol-mulkka ega bo'lgan jismoniy shaxslar mol-mulk solig'ining to'lovchilari bo'lib hisoblanishi. Jismoniy shaxslar mol-mulking tarkibi.
3. Uchastka soliq inspektorining asosiy vazifalari.

Savolnoma-14

1. Soliq imtiyozi va uning turlari.
2. Jismoniy shaxslar egaligidagi yer uchastkalaridan tadbirkorlik maqsadlarida foydalanilganda soliq undirish tartibi.
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalari va ularni tabaqalanishi

Savolnoma-15

1. Soliq stavkasini mazmuni va turlari.
2. Yillik daromad xaqidagi deklaratsiyani taqdim etuvchi jismoniy shaxslar toifasi.
3. Jismoniy shaxslar daromadlarining tarkibi.

Savolnoma-16

1. Soliqlarning tuzilish asoslari.
2. Jismoniy shaxslar mol-mulkidan soliqni hisoblash va undirish tartibi.
3. Tadbirkorlik faoliyatining ayrim turlari bo'yicha qat'iy belgilangan soliq

Savolnoma-17

1. Soliqlarni undirish usullari va ularning amaliyotda qo'llanilishi.
2. Daromad solig'i to'lashdan ozod etiladigan jismoniy shaxslar.
3. Jismoniy shaxslar mol-mulkidan soliqni hisoblash va undirish tartibi.

Savolnoma-18

1. Jismoniy shaxslarning egaligidagi yerlar va soliq solinadigan ob'ektlar tarkibi.

2. Jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan umumdavlat va mahalliy soliqlar hamda boshqa majburiy to'lovlar.
3. Jismoniy shaxslar jami daromadlarining tarkibi.

Savolnoma-19

1. Uchastka soliq inspektori tushunchasi hamda uning ishini tashkil qilishning huquqiy va me'yoriy asoslari.
2. Mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozga ega bo'lgan jismoniy shaxslar.
3. Chet mamalakatlarda jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlar: daromad solig'i, yer va mulk soliqlari.

Savolnoma-20

1. O'zbekiston Respublikasining soliq siyosati va uni asosiy yo'nalishlari.
2. Yer solig'i tushunchasi va uning resurs solig'i ekanligi.
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblash va budjetga to'lash tartibi.

Savolnoma-21

1. Jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan umumdavlat va mahalliy soliqlar hamda boshqa majburiy to'lovlar.
2. Jismoniy shaxslar daromadlarining tarkibi.
3. Mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozga ega bo'lgan jismoniy shaxslar.

Savolnoma-22

1. Jismoniy shaxslardan undiriladigan mahalliy soliqlarni undirish tartibi.
2. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblash va byudjetga to'lash tartibi.
3. Uchastka soliq inspektori tushunchasi hamda uning ishini tashkil qilishning huquqiy va me'yoriy asoslari.

Savolnoma-23

1. I.A.Karimov asarlarida soliq munosabatlarining aks etishi.
2. Jismoniy shaxslarga tadbirkorlik faoliyati uchun berilgan yer uchastkalari uchun soliqni hisoblash va undirish.
3. Daromadlarni deklaratsiyalash tartibi.

Savolnoma-24

1. Egri soliqlarning iqtisodiy mohiyati va byudjet tizimida tutgan o'rni.
2. Jismoniy shaxslardan undiriladigan mahalliy soliqlarni undirish tartibi.

3. Jismoniy shaxslarning mehnat haqi va unga tenglashtirilgan shaklda oladigan daromadlari.

Savolnoma-25

1. Jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan umumdavlat va mahalliy soliqlar hamda boshqa majburiy to'lovlar.

1. Jismoniy shaxslarning egaligidagi yerlar va soliq solinadigan ob'ektlar tarkibi.
2. Mulkiy daromadlarni soliqqa tortish.

Savolnoma-26

1. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning stavkalari va soliqdan beriladigan imtiyozlar.

2. Yer solig'i bo'yicha imtiyozga ega jismoniy shaxslar.

3. Tadbirkorlik faoliyati sub'ektlaridan soliq olish.

Savolnoma-27

1. Jismoniy shaxslarning bevosita va bilvosita soliqlarining tarkibi va ularning byudjet daromadlaridagi ahamiyati.

2. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalari va ularni tabaqalanishi.

3. Tadbirkorlik faoliyati sub'ektlaridan soliq olish.

Savolnoma-28

1. Jismoniy shaxslar mol-mulkidan soliqni hisoblash va undirish tartibi.

2. Jismoniy shaxslarning egaligidagi yerlar va soliq solinadigan ob'ektlar tarkibi.

3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining soliq to'lovchilari va soliq ob'ekti.

Savolnoma-29

1. Jismoniy shaxslarning bevosita va bilvosita soliqlarining tarkibi va ularning byudjet daromadlaridagi ahamiyati.

2. Yuridik shaxs maqomini olmasdan tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarga qat'iy belgilangan soliq.

3. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozlar.

Savolnoma-30

1. O'zbekiston Respublikasi soliq tizimi mohiyati va tarkibi.
2. Soliqqa tortiluvchi daromaddan chegirmalar va jismoniy shaxslar daromadlariga solinadigan soliq imtiyozlari.
3. Yer solig'ining ob'ektlari.

Savolnoma-31

1. Deklaratsiya asosida soliq to'lovchi jismoniy shaxslar faoliyatiga oid dasturiy mahsullarning mohiyati va ahamiyati.
2. Yer solig'i to'lovchi jismoniy shaxslar.
3. Mol-mulk solig'ining to'lov xabarnomalarga asosan to'lash muddatlari.

Savolnoma-32

1. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning stavkalari va soliqdan beriladigan imtiyozlar.
2. Yer solig'i tushunchasi va uning resurs solig'i ekanligi.
3. Yillik daromad xaqidagi deklaratsiyani taqdim etuvchi jismoniy shaxslar toifasi.

Savolnoma-33

1. Jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan umumdavlat va mahalliy soliqlar hamda boshqa majburiy to'lovlar.
2. Yillik daromad xaqidagi deklaratsiyani taqdim etuvchi jismoniy shaxslar toifasi.
3. Soliq solinadigan mol-mulkka ega bo'lgan jismoniy shaxslar mol-mulk solig'ining to'lovchilari bo'lib hisoblanishi. Jismoniy shaxslar mol-mulking tarkibi.

Savolnoma-34

1. I.A.Karimov asarlarida soliq munosabatlarining aks etishi.
2. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozlar.
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblash va budjetga to'lash tartibi.

Savolnoma-35

1. Yuridik shaxs maqomini olmasdan tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarga qat'iy belgilangan soliq.
2. Yer solig'i bo'yicha imtiyozga ega jismoniy shaxslar.
3. Chet mamalakatlarda jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlar: daromad solig'i, yer va mulk soliqlari.

Savolnoma-36

1. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning stavkalari va soliqdan beriladigan imtiyozlar.
2. Mol-mulk solig'ini to'lovchi jismoniy shaxslarni hisobga olish tartibi.
3. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i va soliq ob'ekti.

Savolnoma-37

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalari va ularni tabaqalanishi.
2. Yer solig'i to'lovchi jismoniy shaxslar.
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozlar.

Savolnoma-38

1. Soliqqa tortiluvchi daromaddan chegirmalar va jismoniy shaxslar daromadlariga solinadigan soliq imtiyozlari.
2. Yer solig'ining iqtisodiy mohiyati va uni joriy etish sabablari.
3. Mulkiy daromadlarni soliqqa tortish.

Savolnoma-39

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha beriladigan imtiyozlar va ularni belgilash mezon (asos)lari.
2. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i va soliq ob'ekti.
3. Jismoniy shaxslar mol-mulkidan soliqni hisoblash va undirish tartibi.

Savolnoma-40

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalari va ularni tabaqalanishi.
2. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i bo'yicha imtiyozlar.
3. Jismoniy shaxslar mol-mulkidan soliqni hisoblash va undirish tartibi.